

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Інститут спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

ПРОГРАМА

РОЗВИТКУ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

2023

Рішенням експертної комісії зі спеціальної педагогіки Науково-методичної ради з питань освіти Міністерства освіти і науки України надано гриф «Схвалено для використання в освітньому процесі» (протокол №1 від 7.02.2024 р.)

Експерт: Рейпольська О.В., керівник Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України, д-р пед. наук, професор;

Рецензенти:

Луценко І.О., доктор педагогічних наук, головний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти та виховання, Центру раннього розвитку дитини та дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України;

Кривошея С.П., заступник директора з навчально-методичної роботи дошкільного відділення комунального закладу освіти «Спеціальна школа «ШАНС» ДОР», вчитель вищої категорії, вчитель-методист, заслужений працівник освіти України;

Кравченко С.М., директор СДНЗ №569 м. Києва;

Знак Ю.О., методист СДНЗ №569 м. Києва;

Стеценко Л.Л., вчитель-дефектолог СДНЗ №569 м. Києва;

Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями / авт.: О.В. Чеботарьова, Г.О. Блеч, І.В. Гладченко, І.В. Бобренко, С.В. Трикоз, О.І. Мякушко, І.В. Сухіна, Н.С. Бабій, Н.П. Цимбалюк, І.Д. Лукачук та ін.: За наук. ред. О.В. Чеботарьової, І.В. Гладченко. К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2023. 438 с.

Програму розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями розроблено відповідно Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку, нової редакції Базового компоненту дошкільної освіти, сучасних досягнень у сфері спеціальної педагогіки та психології, вітчизняних та світових тенденцій раннього розвитку та підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

Розроблення змісту освіти дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку сприятиме впровадженню системи раннього втручання, забезпечить передумови опанування дітьми з порушенням інтелектуального розвитку сучасним змістом дошкільної освіти; сприятиме своєчасній адаптації дітей до соціального довкілля, формуванню їхніх життєвих компетенцій.

Програма визначає базові положення, що принципово важливо для розуміння напрямів оновлення змісту та гуманізації цілей дошкільної освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

У Програмі відображено сучасний зміст освіти дитини з порушеннями інтелектуального розвитку від народження до семи років та розкрито актуальні питання організаційно-методичного забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку особистості, створення в умовах закладу дошкільної освіти розвивального життєвого простору, який передбачає розвиток ігрової, пізнавальної, мовленнєвої, предметно-практичної, музично-ритмічної, соціально-побутової діяльності, реалізацію сенсорного, трудового, патріотичного виховання дітей.

Програму адресовано фахівцям спеціальних закладів дошкільної освіти та закладів з інклюзивним навчанням, інклюзивно-ресурсних центрів, викладачам та студентам закладів вищої освіти; батькам дітей з особливими освітніми потребами, всім зацікавленим проблемами сучасної спеціальної педагогіки та психології.

Зміст

Вступ	5
Пояснювальна записка	7
Психолого-педагогічна характеристика дітей раннього та дошкільного віку з ППР	17
ІНВАРІАНТНА СКЛАДОВА ЗМІСТУ	
ВІК НЕМОВЛЯТИ ТА РАННІЙ ВІК	29
Освітній напрям «Особистість дитини»	29
Соціально-емоційний розвиток <i>(Олена Чеботарьова)</i>	29
Розвиток рухової діяльності <i>(Ірина Гладченко)</i>	37
Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	47
Сенсорний розвиток <i>(Сніжана Трикоз)</i>	47
Освітній напрям «Дитина в соціумі»	56
Формування навичок самообслуговування <i>(Олена Чеботарьова)</i>	56
Освітній напрям «Мовлення дитини»	62
Формування мовлення <i>(Ганна Блеч)</i>	62
ДОШКІЛЬНИЙ ВІК	72
Освітній напрям «Особистість дитини»	72
Соціально-емоційний та соціально-поведінковий розвиток <i>(Оксана Мякушко, Ірина Сухіна)</i>	72
Фізкультурно-оздоровча діяльність <i>(Інна Бобренко)</i>	115
Освітній напрям «Дитина в соціумі»	183
Предметно-практична діяльність <i>(Олена Чеботарьова)</i>	183
Освітній напрям «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	199
Сенсорний розвиток <i>(Сніжана Трикоз)</i>	199
Конструктивна діяльність <i>(Олена Чеботарьова)</i>	219
Формування елементарних математичних уявлень <i>(Ірина Гладченко)</i>	235
Освітній напрям «Дитина в природному довкіллі»	254
Ознайомлення з довкіллям <i>(Ганна Блеч)</i>	254
Освітній напрям «Гра дитини»	276
Ігрова діяльність <i>(Ірина Гладченко)</i>	276
Освітній напрям «Мовлення дитини»	301
Розвиток мовлення <i>(Ганна Блеч)</i>	301
Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва»	319

Образотворча діяльність <i>(Сніжана Трикоз)</i>	319
Музична діяльність <i>(Наталія Бабій)</i>	340
ВАРІАТИВНА СКЛАДОВА ЗМІСТУ	363
Організація корекційно-розвивального предметно-просторового довкілля	363
Література	373
Додатки	377
Оцінка розвитку дитини до 3-х років за таблицею «Червоні прапорці»	377
Варіативна освітня програма «ДОШКІЛЛЯ» КЗ ЛОР БП НРЦ Святого Миколая <i>(Наталія Цимбалюк, Ірина Лукачук)</i>	380
План роботи дошкільних груп компенсуючого типу НРЦ	390
Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку	401
Навчально-методичні матеріали	407
Психологічна підтримка та супровід	417
Орієнтовний режим дня з розкладом занять для дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку <i>(з досвіду роботи дошкільного відділення КЗО «Спеціальна школа «ШАНС» ДОР»)</i>	429

Вступ

Реформування сучасного освітнього простору спрямовано на забезпечення сприятливих умов навчання, виховання та розвитку усіх дітей з особливими освітніми потребами, розроблення змісту дошкільної освіти, охоплюючи ранній вік дітей, та розроблення інноваційних діагностичних, навчальних та розвивальних технологій в системі дошкільної та загальної середньої освіти.

Розроблення програмно-методичного забезпечення освіти дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку сприятиме впровадженню системи раннього втручання, забезпечить передумови опанування дітьми з порушенням інтелектуального розвитку сучасним змістом дошкільної освіти; сприятиме формуванню їхньої життєвої компетентності, соціалізації та інтеграції у соціум.

Враховуючи міжнародні стандарти освіти важливими умовами ефективної підтримки є раннє виявлення порушень психофізичного розвитку, створення умов для ефективного навчання, виховання та розвитку дітей на основі комплексного психолого-педагогічного супроводу, що сприяє подальшому розвитку дітей в різних умовах навчання.

У зв'язку зі змінами нормативно-правової бази та гуманізацією відношень в освітньому просторі виникла необхідність розробки підходів освітньої та корекційно-розвивальної допомоги дітям з порушеннями інтелектуального розвитку, що обумовлено зростанням їх чисельності у спеціальних закладах освіти та закладах з інклюзивним навчанням, виявленням нових варіантів поєднання порушень у таких дітей.

Результати дослідження розраховані на педагогів спеціальних та інклюзивних закладів освіти, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів, батьків дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Практична значущість результатів передбачає оновлення змісту дошкільної підготовки та розроблення сучасних технологій освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку (раннє втручання, дошкільна, освіта).

Розроблення програмно-методичного забезпечення змісту корекційно-розвивального навчання дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями узгоджено з вітчизняними та міжнародними стандартами освіти дітей раннього та дошкільного віку, сучасними досягненнями у галузі спеціальної педагогіки й психології.

Матеріали, представлені у Програмі, є підсумком координації наукового і практичного досвіду співробітників відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку Інституту спеціальної педагогіки НАПН України та

експериментальних дошкільних закладів освіти України. Зміст Програми апробований у роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку.

Отже, Програму адресовано педагогам, психологам, фахівцям загальноосвітніх та спеціальних навчальних закладів для дітей з інтелектуальними порушеннями, інклюзивних груп, інклюзивно-ресурсних центрів, центрів психолого-педагогічної реабілітації та корекції, соціально-реабілітаційних центрів; методистам, викладачам та студентам вищих навчальних закладів, батькам дітей з особливими потребами, усім, хто цікавиться проблемами психолого-педагогічного супроводу навчання дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями.

Пояснювальна записка

Дошкільна освіта є самоцінною первинною ланкою системи безперервної освіти, що закладає підґрунтя розвитку особистості дитини для її навчання упродовж життя.

Метою освіти дітей раннього та дошкільного віку є забезпечення гармонійного фізичного, психічного, розумового, духовно-морального розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я, виховання ціннісного ставлення до себе й світу, формування механізмів її соціалізації, творчого самовизначення та саморозвитку в різних умовах життєдіяльності.

Розвиток, виховання та навчання дітей раннього та дошкільного віку здійснюється в сім'ї, закладах дошкільної освіти та закладах неформальної дошкільної освіти різних типів і форм власності.

Відтак, постала нагальна потреба у педагогів, батьків дітей з ООП та фахівців, які працюють з дітьми з особливими освітніми потребами, у розробленні освітньої комплексної програми розвитку, що охоплювала б два стратегічно важливих для всього подальшого життя людини періоди: ранній вік (від народження до виповнення трьох років) і дошкільний вік (від трьох до шести-семи років).

Отже, **Програму розвитку дітей раннього та дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями** (далі – Програма) розроблено відповідно до Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку (2020 р.), нової редакції Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.), сучасних досягнень у сфері спеціальної педагогіки та психології, вітчизняних та світових тенденцій раннього розвитку та підтримки дітей з особливими освітніми потребами.

Розроблення змісту освіти дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку сприятиме впровадженню системи раннього втручання, забезпечить передумови опанування дітьми з порушенням інтелектуального розвитку сучасним змістом дошкільної освіти; сприятиме своєчасній адаптації дітей до соціального довкілля, формуванню їхніх життєвих компетенцій.

Програма визначає базові положення, що принципово важливо для розуміння напрямів розвитку та підтримки дітей раннього віку та гуманізації цілей дошкільної освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Основними завданнями Програми є створення сприятливих умов для повноцінного проживання дитиною дошкільного дитинства, формування позитивних особистісних якостей, різнобічний розвиток психічних та фізичних якостей відповідно до вікових та індивідуальних особливостей, підготовка до життя в сучасному суспільстві, формування передумов до навчальної діяльності та самостійності у побуті, забезпечення безпеки життєдіяльності дитини.

Особлива увага у Програмі приділяється збереженню та зміцненню здоров'я дітей, формуванню навичок орієнтування у життєвих ситуаціях, поваги до традиційних цінностей, забезпеченню умов для розвитку вищих психічних функцій та формування усіх видів дитячої діяльності, формуванню способів та прийомів взаємодії дітей зі світом людей та довкіллям.

Ці завдання реалізуються в процесі створення умов для корекційної спрямованості усього освітнього процесу для дітей означеної категорії, а саме:

- створення в закладі, родині атмосфери гуманного та доброзичливого ставлення до усіх дітей, що дозволяє розкрити їхні потенційні можливості та індивідуальні здібності;

- створення умов для формування різноманітних видів дитячої діяльності для включення кожної дитини до соціальної взаємодії з дорослими та однолітками;

- єдність вимог до розвитку, виховання та навчання дітей в умовах дошкільного закладу та сім'ї;

- наступність завдань у змісті дошкільної освіти та початкової школи.

Реалізація вищезазначених у Програмі мети та завдань можливе лише за умов систематичної та цілеспрямованого супроводу педагогами та фахівцями кожної дитини, надання їй емоційної підтримки у період адаптації до навчання та виховання у закладі дошкільної освіти.

Від педагогічної майстерності кожного педагогічного працівника (вихователя, дефектолога, логопеда, психолога, музичного педагога та ін.), його культури, любові до дітей, професійної взаємодії між собою залежить динаміка загального та соціального розвитку кожної дитини.

Програму, розроблену на основі Базового компонента дошкільної освіти (Стандарта), орієнтовано на підвищення соціального статусу дошкільної освіти; збереження національної єдності освітнього простору щодо рівня дошкільної освіти; забезпечення рівних можливостей для кожної дитини в здобутті якісної дошкільної освіти; забезпечення наступності та варіативності змісту навчання, виховання та розвитку дітей у різних вікових періодах та оптимальних організаційних формах дошкільної освіти, можливості формування освітніх траєкторій розвитку дітей з урахуванням освітніх потреб, здібностей та стану здоров'я.

Програма відповідно до стандарту дошкільної освіти базується на наступних засадах:

1) підтримки різноманітності дитинства; збереження унікальності та самоцінності дитинства як важливого етапу у загальному розвитку людини;

2) особистісно-розвивальний та гуманістичний характер взаємодії батьків (законних представників), педагогічних працівників та дітей;

3) поваги до особистості дитини;

4) реалізація Програми в оптимальних формах, специфічних для дітей раннього та дошкільного віку, насамперед у формі гри, соціально-емоційній взаємодії з дорослим та однолітками, з опорою на розвиток пізнавальної діяльності, спонуканні до активності, що забезпечує особистісний розвиток дитини.

Реалізація представленої Програми на практиці сприятиме вирішенню наступних завдань:

1) збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я дітей, у тому числі їх емоційного благополуччя;

2) забезпечення рівних можливостей дітям щодо максимально можливого індивідуального розвитку в період дошкільного дитинства незалежно від місця проживання, статі, нації, мови, соціального статусу, психофізіологічних та інших особливостей;

3) забезпечення наступності цілей, завдань та змісту освіти, що реалізуються в рамках освітніх програм різних рівнів на всіх вікових етапах дитячого розвитку;

4) створення сприятливих умов розвитку дітей відповідно до їх вікових та індивідуальних особливостей та можливостей, розвиток здібностей та творчого потенціалу кожної дитини як суб'єкта відносин з самим собою, іншими дітьми, дорослими та світом;

5) об'єднання розвитку, навчання та виховання в цілісний освітній процес на основі духовно-моральних та соціокультурних цінностей та прийнятих у суспільстві правил та норм поведінки на користь людини, сім'ї, суспільства;

6) формування загальної культури особистості дітей, розвиток їх соціальних, моральних, естетичних, інтелектуальних, фізичних якостей, ініціативності, самостійності та відповідальності дитини; формування передумов навчальної діяльності;

7) формування соціокультурного середовища, що відповідає віковим, індивідуальним, психологічним, емоційним та фізіологічним особливостям дітей;

8) забезпечення психолого-педагогічної підтримки сім'ї та підвищення компетентності батьків (законних представників) у питаннях розвитку та освіти, збереження та зміцнення здоров'я дітей.

Відповідно до вимог Стандарту Програма має чітку структуру – вступ, пояснювальну записку, психолого-педагогічну характеристику дітей раннього та дошкільного віку з ППР, інваріантну та варіативну складову змісту виховання, навчання та розвитку, додатки та літературу.

У дітей раннього віку з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається стійке порушення розвитку основних функціональних напрямів діяльності (сенсорно-пізнавальної, соціально-емоційної, рухової, мовленнєвої, самообслуговуючої), що спрямовує педагогів на проведення ранньої корекційної допомоги в контексті індивідуального підходу. Разом з тим дослідження психофізичного розвитку дітей раннього віку доводять, що доцільним є визначення загальних напрямів роботи з означеною категорією дітей, які педагоги можуть використовувати в якості основи для розроблення індивідуальної програми розвитку.

Запропонована програма, що передбачає ранню корекційну допомогу дітям з порушеннями інтелектуального розвитку, розрахована на підтримку дітей від народження до трьох років. Програму можуть використовувати у своїй роботі педагоги (корекційні педагоги, психологи, вихователі), які працюють з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку раннього віку, педагоги центрів раннього розвитку, фахівці ІРЦ, НРЦ, з раннього втручання, батьки дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Розроблена програма корекційної допомоги дітям раннього віку з інтелектуальними порушеннями має на меті корекцію порушень психічного розвитку та викликаних супутніх порушень, стимуляцію подальшого просування дитини засобами удосконалення набутих у ранньому віці навичок та вмінь, сприяння її різнобічному максимальному розвитку.

Основними завданнями корекційної допомоги дітям означеної категорії від народження до 3 років є:

- виховання інтересу до довкілля, потреби у спілкуванні, розширення кола захоплень;

- розвиток та збагачення емоційного досвіду дитини;
- формування комунікативних умінь;
- сенсорний розвиток,
- підвищення рухової активності дитини;
- формування соціально-побутових умінь та навичок самообслуговування;
- розвиток і корекція дитячо-сімейних взаємовідносин.

Програма побудована на ідеї організації діяльності дитини з інтелектуальними порушеннями з урахуванням особливостей її психофізичного розвитку, можливостей та базових освітніх потреб.

Підґрунтям такої позиції є державні документи, а саме: закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція, 2021 р.).

У віці дитини до 1 року спілкування має всі ознаки провідної діяльності, що істотно впливає на розвиток психіки дити. Протягом першого року життя істотно змінюються зміст, мотиви і засоби спілкування, яке характеризується двома формами: ситуативно-особистісне (перше півріччя) і ситуативно-ділове (друге півріччя). В рамках ситуативно-ділового спілкування закладаються передумови предметної діяльності, яка стає провідною на наступному етапі онтогенезу - в ранньому віці (від 1 до 3 років). Зважаючи на це, Програма раннього розвитку (інваріантна складова змісту) передбачає освітньо-абілітаційний супровід дитини у віці немовляти (0-12 міс.), раннього віку (1-2 роки), раннього віку (2-3 роки).

Програму представлено за такими освітніми напрямками розвитку дитини, які конкретизуються через змістові блоки:

- «Особистість дитини»:
 - Соціально-емоційний розвиток
 - Розвиток рухової діяльності
- «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»:
 - Сенсорний розвиток
- «Дитина в соціумі»:
 - Формування навичок самообслуговування
- «Мовлення дитини»:
 - Формування мовлення

До кожної змістового блоку, які входять до певного освітнього напрямку, прописано пояснювальну частину, освітні та корекційно-абілітаційні завдання на кожному віковому періоді, зміст роботи та орієнтовні показники розвитку. Поділ змісту матеріалу за трьома роками навчання в межах вікових рамок (перший рік, другий рік, 3 рік життя дитини) є умовним, оскільки порушення інтелектуального розвитку може бути різного ступеня прояву. Педагогам важливо визначити та врахувати реальні можливості дітей, а не біологічний вік. Труднощі дитини з порушеннями інтелектуального розвитку не лише у порушенні розвитку, але і в швидкому перенасиченню навіть приємними враженнями, тому спонукання до негайного виконання дій без урахування характерних таким дітям затриманих реакцій може посилити труднощі взаємодії, викликати спалахи агресії, негативізму та ін.

Специфічність розвитку кожної дитини з інтелектуальними порушеннями обумовлює необхідність побудови індивідуальної програми розвитку з урахуванням і опорою на запропоновані матеріали. Взаємодія з такою дитиною потребує від педагога гнучкості, постійного пошуку і нешаблонних рішень, оскільки заняття з дитиною з ППР відрізняються від занять з іншими дітьми і повністю залежать від його бажання взаємодіяти. Програмовий матеріал трансформується в залежності від дитячих здібностей, підбираються доступні та зрозумілі дітям завдання, вправи та ігри. Тривалість занять може становити від 5 до 20 хвилин. У процесі занять педагог обов'язково слідкує за самопочуттям дитини і враховує її емоційний стан, може повністю змінити складений план заняття у зв'язку з неприйняттям дитиною на даний момент запропонованих завдань, не дивлячись на те, що раніше вони викликали у неї інтерес.

У процесі надання корекційної допомоги дітям раннього віку з ППР важливим напрямом роботи педагогів є організація взаємодії з батьками. Робота з батьками передбачає наступні види діяльності: вивчення досвіду сімейного виховання, наявних проблем і досягнень; формування педагогічної культури, навчання батьків умінням взаємодіяти з дитиною, розуміти її сигнали та потреби; надання консультативної допомоги в організації занять з дитиною вдома; розповсюдження та обмін досвідом.

Програму розвитку дітей дошкільного віку представлено за сімома освітніми напрямками: *«Особистість дитини»*, *«Дитина в соціумі»*, *«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»*, *«Дитина у природному довіллі»*, *«Гра дитини»*, *«Мовлення дитини»*, *«Дитина у світі мистецтва»*.

Програму структуровано за уніфікованою для всіх вікових періодів життя рамкою-схемою, що охоплює такі елементи: пояснювальну записку, що містить вікові можливості дітей, «Зміст навчання та виховання», «Основні освітні завдання», «Показники сформованості життєвих компетенцій дитини» (за кожною освітньою лінією).

Провідна ідея Програми – оптимальне використання можливостей дитини для її повноцінного розвитку. Запропоновано змістити акценти з надмірної підготовки дитини до майбутнього шкільного життя на забезпечення життєво необхідних умінь та навичок. Це положення відрізняється від ідеї прискореного, раннього навчання, штучного пришвидшення процесу дорослішання дитини, небезпечного для її здоров'я.

У Програмі наголошено на самоцінності дошкільного дитинства, визнано його особливу роль у становленні особистості та відмінність від періоду шкільного життя. Заклад дошкільної освіти кваліфіковано як інститут соціалізації, а не школа для маленьких. Його основне призначення полягає у формуванні життєвих компетенцій дитини, навчання дитини основ науки життя, а не формувати знання з окремих навчальних предметів. Зберігати дитячу субкультуру є важливе завдання сучасного закладу дошкільної освіти. Тож оптимальні педагогічні умови організації життєдіяльності дошкільника передбачають широке розгортання й збагачення змісту специфічних дитячих форм діяльності – ігрової, практичної, образотворчої, комунікативної.

Програма проголошує важливість реалізації педагогом індивідуального підходу до розвитку, виховання й навчання дошкільників та орієнтує на обов'язкове врахування в освітньому процесі індивідуальної історії життя кожної конкретної дитини (її біографії, умов життя родини) та особливостей взаємин членів родини.

Розширення, урізноманітнення, широке використання в освітньому процесі *особистісного досвіду* дошкільника є стратегією організації педагогічної діяльності. А планування роботи за визначеними Базовим компонентом дошкільної освіти освітніми лініями є тактикою її реалізації.

Докладніше про структуру Програми.

Освітній напрям **«Особистість дитини»** поєднує «Соціально-емоційний та соціально-поведінковий розвиток» і «Фізкультурно-оздоровчу діяльність».

У змістових блоках «Соціально-емоційний та соціально-поведінковий розвиток» визначено такі основні напрями роботи:

- формування у дитини уявлень про себе, про самоцінність збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я, а також виховання у дитини елементарних навичок для вибудовування адекватної системи позитивних особистісних оцінок і позитивного ставлення до самої себе (розділ «Я сам»);

- розвиток співробітництва дитини з дорослими та однолітками на основі емоційного контакту; формування навичок конструктивної взаємодії в процесі спільної діяльності, а також вміння плекати й підтримувати для створення благополуччя для себе та інших у соціальному оточенні (розділ «Я та інші»);

- формування адекватного сприйняття предметів і явищ довкілля, виховання позитивного ставлення до об'єктів живої та неживої природи, створення підґрунтя для екологічного світосприйняття, морального ставлення до традицій та загальнолюдських цінностей, формування вміння створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному, в природному та предметному середовищі (розділ «Я і довкілля»).

В основу змістового блоку «Фізкультурно-оздоровча діяльність» покладено дієві аспекти гармонізації психофізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку та корекції порушень, що реалізується шляхом вирішення наступних взаємопов'язаних *завдань* (оздоровчих, розвивальних, освітніх, корекційних, виховних):

- формування основ знань про особисту гігієну, здоровий спосіб життя, як невід'ємні складові загальної культури людини; формування санітарно-гігієнічних умінь та навичок;
- створення педагогічних умов сприяння своєчасному та гармонійному психофізичному розвитку дітей;
- формування рухових умінь і навичок;
- розвиток рухових якостей (швидкості, спритності, сили, витривалості, гнучкості);
- корекція окремих порушень фізичного та психоемоційного розвитку та попередження їх виникнення;
- зміцнення здоров'я, підвищення опірності організму вихованця несприятливим впливам довкілля; загартування;
- мовленнєвий розвиток, формування та збагачення активного та

пасивного словника;

- формування комунікативних навичок (елементарних комунікативних навичок);
- виховання моральних і особистісних якостей, волі; формування позитивної соціальної поведінки;
- формування інтересу до різних доступних дитині видів рухової діяльності; формування передумов навчальної діяльності та соціальної адаптації.

В освітньому напрямі **«Дитина в соціумі»** закладено основи соціальної компетентності та первинної соціалізації дитини, які розкрито у змістовому блоці **«Предметно-практична діяльність»**.

У предметно-практичній діяльності відбувається формування уявлень про довкілля, предмети та дії з ними, первинні соціально-побутові та трудові навички, навички самообслуговування; виховання потреби і готовності працювати в колективі, оволодіння різними знаряддями праці, набуття вмінь планувати та передбачати результати праці; вміння доводити почату роботу до кінця, формування позитивного ставлення до праці дорослих. Заняття з предметно-практичної діяльності передбачають такі напрями: праця з самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, ручна (художня) праця.

Матеріали освітнього напрямку **«Дитина у природному довкіллі»** згруповано в змістовий блок **«Ознайомлення з довкіллям»**, що містить такі складники: «Я та родина», «Частини тіла», «Дитячий заклад», «Іграшки», «Одяг та взуття», «Посуд», «Продукти харчування», «Меблі», «Свята», «Транспорт», «Рослини», «Овочі», «Фрукти», «Пори року», «Об'єкти неживої природи», «Тварини», «Птахи», «Комахи».

Змістовими блоками освітнього напрямку **«Дитина у світі мистецтва»** є **«Образотворче мистецтво»**, **«Музичне мистецтво»**, які тематично структуровані за змістом:

«Образотворче мистецтво: художньо-естетичний розвиток, образотворча діяльність, художньо-естетичне самовираження;

«Музичне мистецтво: шуми і звуки довкілля, музичні звуки, музична діяльність й творче самовираження.

Матеріали освітнього напрямку **«Гра дитини»** згруповано у змістовий блок **«Ігрова діяльність»**, що містить такі складники: «Творчі ігри», «Дидактичні ігри» «Рухливі ігри», «Українські народні ігри», «Конструктивно-будівельні ігри».

Матеріали освітнього напрямку **«Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі»** згруповано в такі змістові блоки: **«Сенсорний розвиток»**, **«Конструктивна діяльність»**, **«ФЕМУ»**.

Виокремлення сенсорного розвитку в окремий змістовий блок навчально-виховної роботи зосереджує увагу педагогів на удосконаленні пізнавальних процесів, корекції сприймання, уваги, пам'яті, наочно-образного мислення та мовлення. На цих заняттях дітей знайомлять з сенсорними еталонами (форми, кольору, розміру), з розмаїттям звуків, фактур, смаків, температур тощо. Вчать виділяти, порівнювати, об'єднувати предмети в групи за зразком.

Конструктивну діяльність передбачено формувати на основі позитивного ставлення та інтересу до конструювання; ознайомлення з різними матеріалами для

конструювання; на основі отриманих практичних умінь та навичок складання конструктивних матеріалів за зразком та інструкцією, способів засвоєння суспільного досвіду: діяти за наслідуванням, вказівним жестом, демонстрацією, словесною інструкцією.

Матеріал з ФЕМУ передбачає накопичення конкретних фактів про властивості предметів довкілля, формування у дітей здатності виділяти в об'єктах певні ознаки, розвиток операцій порівняння й групування предметів за певними ознаками, накопичення уявлень про кількість, величину, геометричні форми, орієнтування в часі та просторі, практичні дії з множинами тощо.

Змістовими блоками освітнього напрямку «**Мовлення дитини**» є «*Розвиток мовлення*», що містить такі складники: «Невербальні форми спілкування», «Розвиток дрібної моторики», «Формування лексичної сторони мовлення», «Формування фонетико-фонематичної сторони мовлення», «Розвиток зв'язного мовлення».

Розвиток мовлення здійснюється в процесі: спілкування з дитиною з приводу побутових, ігрових та пізнавальних інтересів (розвиток соціального напрямку мови, формування комунікативної потреби, оволодіння різними видами комунікативних висловлювань); сюжетно-рольових та театральних ігор (активізація мовних засобів); занять із малювання, ліплення, конструювання, ручної праці (регулювальна функція мови, зв'язок сприйнятого зі словом з метою формування та актуалізації уявлень зі словом); на заняттях із розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям, фізичного, музичного та сенсорного виховання; індивідуальної корекційної роботи (корекція порушень звуковимови, розвиток фонематичного сприймання, слуху).

Отже, **Програма розвитку дітей раннього та дошкільного віку дітей з інтелектуальними порушеннями** базується на основних засадах дошкільної освіти, сформульованих у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021 р.):

- повноцінне проживання дитиною всіх етапів дитинства (немовляти, раннього та дошкільного віку), збагачення (ампліфікація) дитячого розвитку;
- побудова освітньої діяльності на основі індивідуальних особливостей кожної дитини, при якій сама дитина стає активним суб'єктом освіти;
- сприяння та співробітництво дітей та дорослих, визнання дитини повноцінним учасником (суб'єктом) освітніх відносин;
- формування та підтримка ініціативи дітей у різних видах дитячої діяльності;
 - співробітництво педагогів із сім'єю;
 - залучення дітей до соціокультурних норм, традицій сім'ї, суспільства та держави;
 - формування пізнавальних інтересів та пізнавальних дій у різних видах дитячої діяльності;
 - адаптивність змісту дошкільної освіти (відповідність умов, вимог, методів та використовуваних прийомів віку, особливостям розвитку та стану здоров'я);

Зміст програмного матеріалу ґрунтується на віковому, онтогенетичному та диференційованому підходах до розуміння всіх закономірностей та етапів дитячого

розвитку. Віковий підхід враховує рівень розвитку психологічних новоутворень та особисті досягнення кожної дитини. Онтогенетичний – орієнтує на урахуванні сензитивних періодів у становленні особистості та діяльності дитини. Диференційований – враховує індивідуальні досягнення дитини з позиції розуміння провідного порушення, його характеру, глибини та ступеня виразності, наявності вторинних відхилень.

Педагоги, які реалізують цю Програму, розглядаючи питання розвитку, виховання та навчання дітей означеної категорії, повинні враховувати освітні потреби кожної конкретної дитини, корекційну спрямованість освітнього процесу. Разом з цим важливо пам'ятати що сім'я дитини є первинною та провідною соціальною ланкою виховання дитини. Формування соціально-педагогічної компетентності батьків, виховання дитячо-батьківських відносин, навчання батьків способам взаємодії зі своєю дитиною відноситься до важливих та складових у концептуальних підходах реалізації Програми.

Максимально можлива реалізація особливих освітніх потреб дитини, максимально можливе відновлення прав такої дитини на успадкування соціального та культурного досвіду виражають мету та визначають значення реабілітації засобами освіти. Зміст програмного матеріалу враховує загальні принципи виховання та навчання, прийняті у дошкільній педагогіці: науковість, системність, доступність, концентричність викладу матеріалу, повторюваність, єдність вимог щодо побудови системи виховання та навчання дітей-дошкільників; врахування вікових особливостей дитини. Однак вони доповнюються принципами спеціальної дошкільної педагогіки: урахування вікових можливостей дитини до навчання, принцип єдності діагностики та корекції порушень розвитку; принцип урахування виду, структури та характеру порушень (первинного порушення та вторинних відхилень у розвитку); генетичний принцип, орієнтований на загальні вікові закономірності розвитку з урахуванням ступеня виразності порушення; принцип корекції та компенсації (корекційна спрямованість на формування компенсаторних механізмів); спрямованість на урахування співвідношення «актуального рівня розвитку» дитини та її «зони найближчого розвитку».

Принципово значущими положеннями цієї Програми є:

- урахування генетичних закономірностей розвитку дитини, характерних для становлення провідної діяльності та психологічних новоутворень у кожному віковому періоді;
- діяльнісний підхід до організації цілісної системи корекційно-педагогічної роботи;
- принцип єдності діагностики та корекції відхилень у розвитку;
- пріоритетне формування способів засвоєння суспільного досвіду дитиною (у тому числі і елементів навчальної діяльності) як одне з провідних завдань навчання, що є ключем до його розвитку та розкриття потенційних можливостей та здібностей;
- аналіз соціальної ситуації розвитку дитини та її сім'ї;
- розвивальний характер навчання, що ґрунтується на положенні про провідну роль навчання у розвитку дитини та формуванні «зони найближчого розвитку»;

- формування та корекція вищих психічних функцій у процесі спеціальних занять із дітьми;
- включення батьків чи осіб, які їх замінюють, до корекційно-педагогічного процесу;
- розширення традиційних видів дитячої діяльності та збагачення їх новим змістом;
- реалізація особистісно-орієнтованого підходу до виховання та навчання дітей через зміну змісту навчання та вдосконалення методів та прийомів роботи;
- стимулювання емоційного реагування, емпатії та використання їх для розвитку практичної діяльності дітей, спілкування та виховання адекватної поведінки;
- розширення форм взаємодії дорослих з дітьми та створення умов для активізації форм партнерського співробітництва між дітьми;
- визначення базових досягнень дитини з інтелектуальними порушеннями у кожному віковому періоді з метою планування та здійснення корекційної роботи, спрямованої на розкриття потенційних можливостей її розвитку.

Зміст Програми враховує спрямованість педагогічної взаємодії та пріоритети соціалізації дитини. У зв'язку з цим найважливішим компонентом загальнорозвиваючої та корекційної роботи є подолання соціальної дезадаптації дитини. Виходячи із основних закономірностей розвитку в нормі та патології, у Програмі визначаються базові напрямки педагогічної роботи, що забезпечують, перш за все, цілісність, гармонійність особистісного розвитку дитини. Це здійснюється у процесі пізнавального, соціально-емоційного, мовленнєвого, художньо-естетичного, фізичного розвитку, орієнтованого на зміцнення здоров'я.

Психолого-педагогічна характеристика дітей раннього та дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку

У переважній більшості випадків порушення інтелектуального розвитку є наслідком органічного ураження ЦНС на ранніх етапах онтогенезу. Негативний вплив ураження ЦНС має системний характер, порушуються усі сфери психофізичного розвитку – пізнавальна, комунікативно-мовленнєва, емоційно-вольова, соціально-особистісна, психомоторна, а також усі пізнавальні процеси: сприймання, уява, пам'ять, мислення, діяльність. Органічне ураження ЦНС призводить до стійких та незворотних порушень пізнавальної діяльності.

Перинатальні ураження центральної нервової системи поєднують різні патологічні стани, що зумовлені впливом на плід різних шкідливих чинників в антенатальному періоді, під час пологів і в перші дні після народження. Внутрішньоутробний і перинатальний періоди надзвичайно насичені нейроонтогенетичними подіями. Вочевидь, час виникнення, тривалість і ступінь тяжкості патогенної дії впливають на морфологічний субстрат, викликають дифузні порушення кори головного мозку, підкіркових структур, призводять до зміни стовбурових структур і периферійних нервів. Основними механізмами виникнення перинатальних уражень головного мозку слугують ішемія, гіпоксія та геморагії. Темп і рівень психічного розвитку дітей детерміновані ступенем тяжкості та характером первинного порушення. Причому складне структурне порушення здоров'я, в процесі якого ураженими виявилися кілька органів або функціональних систем організму, значно утруднює адекватну взаємодію психіки дитини з довкіллям, що, своєю чергою, вкрай негативно впливає на сам процес її розвитку.

Відтак, різне поєднання психічного недорозвинення та дефіцитарності центральної нервової системи зумовлює уповільненість темпу засвоєння соціального та культурного досвіду, в результаті відбувається своєрідна затримка психофізичного розвитку.

Важливим на ранніх етапах розвитку враховувати індивідуальні особливості дітей, що базуються на первинному (біологічному) порушенні та обумовлюють посилення уваги до соціальних факторів у розвитку дітей. Це потребує створення спеціальних умов, пошуку обхідних шляхів, методів і прийомів, які, враховуючи рівень актуального розвитку дитини, будуть орієнтовані на зону її найближчого розвитку з раннього дитинства.

Діти з порушеннями інтелектуального розвитку можуть мати різний ступінь прояву інтелектуального порушення: легкий, помірний, тяжкий, глибокий. При організації корекційно-педагогічної роботи, необхідно враховувати, з одного боку, ступінь інтелектуального порушення, з іншого – загальні закономірності нормотипового розвитку, послідовність і поетапність становлення психічних функцій.

У **ранньому віці** починають виявлятися деякі специфічні риси, які відрізняють усіх дітей з інтелектуальними порушеннями від їхніх однолітків з нормотиповим розвитком. З перших місяців життя діти відстають у фізичному та

психомоторному розвитку. У перші роки життя відрізняються від своїх ровесників соматичною ослабленістю, підвищеною вразливістю до простудних та інфекційних захворювань, бронхітів, пневмоній.

У соціально-комунікативному розвитку: більшість з них не фіксують погляд на особі дорослого, не контактують «очі в очі», не виявляють потреби у спілкуванні з близькими дорослими. Наприкінці першого року життя в деяких з'являються окремі звуки та звукові комплекси. У новій ситуації взаємодії діти зазвичай вередують, реагують криком, плачем на нових дорослих та заспокоюються лише на руках близького дорослого. Більшості характерно нестійкий настрій, дратівливість, прояв впертості, плаксивості, збудливості чи млявості.

До кінця третього року життя багато дітей не відгукуються на власне ім'я, не можуть на прохання дорослого показати (назвати) частини свого тіла та обличчя. В ігровій ситуації не наслідують дорослого, не можуть виконати просту інструкцію (наприклад, «Пограй у ладусі!»), не виявляють інтересу до однолітків та соціальних явищ. Однак, це характерно для дітей, яким не надається з перших місяців життя корекційна допомога. При правильній організації та проведенні цілеспрямованої корекційної допомоги, ці особливості розвитку дітей згладжуються.

Пізнавальний розвиток характеризується нестійкістю уваги, відсутністю інтересу до іграшок та предметів навколишнього світу (діти не беруть до рук іграшки та не розглядають їх); відсутня допитливість до всього нового. Через війну пасивності малюків вони виникають орієнтування типу «Що це?» та «Що з ним можна робити?». У ситуації цілеспрямованого корекційного впливу ці діти починають виявляти інтерес до іграшок, до дій із нею. На такій основі з'являється можливість наслідувати дії дорослого, що стає відправною точкою для подальшого пізнавального розвитку дитини, можливості засвоєння нових умінь.

Діяльність: у багатьох випадках емоційне спілкування не досягає результату у нормативні терміни та не переходить у ситуативно-ділове спілкування; переважають неспецифічні маніпуляційні дії, які перемежуються неадекватними діями з предметами: стукають ложкою по столу, тягнуть до рота й облизують іграшки, схожі на іграшки зі столу тощо.

При цілеспрямованих заняттях у дітей формується емоційно-особистісне спілкування й інтерес до предметно-ситуативного спілкування з дорослим. Діти, наслідуючи дорослого, починають виконувати співвідносні дії з іграшками (зібрати пірамідки, вставляти фігурки в прорізі тощо), починають засвоювати предметні дії з іграшками.

Фізичний розвиток: у більшості дітей відзначається значна затримка в опануванні навичкою прямоходіння (від 1 р. 4 міс. до 2-х років), а деякі з них опановують ходьбу тільки до кінця раннього віку. При цьому загальні рухи характеризуються нестійкістю, незграбністю, сповільненістю чи імпульсивністю. Діти на третьому році життя не можуть самостійно ходити цілеспрямовано прямою доріжкою, підійматися й опускатися сходами. Відзначається недорозвинення дрібної моторики: не формується провідна рука та узгодженість дій обох рук, дрібні та точні рухи кистей та пальців рук. Діти захоплюють дрібні предмети всією долонею, неспроможні діяти пальцем кожен палець.

У побуті такі діти раннього віку повністю залежать від дорослого.

Також, слід відзначити соціальні чинники, які впливають розвиток таких дітей у дошкільному віці: своєчасність, систематичність і системність корекційно-педагогічної допомоги; включення батьків у корекційний процес.

За відсутності хоча б одного з факторів відбувається затримка соціального розвитку, що позначається на психічній активності та розумових можливостях дитини, практично, у всіх випадках призводить до порушення розвитку в цілому, що зумовлює його особливості.

Загальні закономірності, вікові та специфічні особливості розвитку дошкільників з інтелектуальними порушеннями зумовлюють їх особливі освітні потреби:

- раннє корекційне навчання та виховання в ситуації емоційно-позитивної взаємодії,
- безперервність, системність та поетапність корекційного навчання,
- реалізація вікових та індивідуальних потреб дитини на доступному рівні взаємодії з дорослим,
- використання спеціальних методів та прийомів навчання у ситуації взаємодії з дорослими,
- проведення систематичних корекційних занять з дитиною,
- створення ситуацій для формування перенесення накопиченого досвіду взаємодії в значущий для дитини соціальний (життєвий) досвід,
- активізація всіх сфер психічного розвитку з урахуванням доступних дитині способів навчання,
- активізація та стимуляція пізнавального інтересу до найближчого довкілля.

Особливості психосоціального розвитку дошкільників з легким ступенем порушення інтелектуального розвитку

Соціально-комунікативний розвиток

У більшості дітей відзначається виразна міміка та потреба до взаємодії з оточуючими. При взаємодії з новим дорослим вони здатні встановлювати візуальний контакт, посміхаються, адекватно ситуації використовують слова ввічливості й правильні висловлювання, охоче залучаються до предметно-ігрові діяльності. Проте, у ситуації тривалої взаємодії (чи навчання) у них виявляється неспроможність до тривалого утримування умови завдання. Діти часто демонструють квапливість, емоційність, відволікання на сторонні предмети. В процесі виконання завдання діти орієнтуються на оцінку своїх дій з боку дорослого та, враховуючи його емоційні та мімічні реакції, інтонацію, виявляють бажання/небажання продовжувати розпочату взаємодію.

За рівнем мовленнєвого розвитку - це досить різноманітна група. Серед них є діти, які зовсім не послуговуються активним мовленням; діти, які володіють невеликим обсягом слів та простих фраз; діти, у яких формально добре розвинене мовлення. Але їх об'єднує, з одного боку, обмежене розуміння зверненого мовлення та ситуативність, а з іншого – відірваність мовлення від діяльності. Найвні слова, які дитина використовує (промовляє) стосовно будь-якої картинки, предмета, але не розуміє, або сприймає неточно і навіть спотворено, коли їх вимовляє інша людина

поза звичною ситуацією. Це свідчить про те, що у дітей з ППР тривалий час зберігається ситуативне значення слова. Семантичне навантаження слова у них значно зменшене. Це спричиняє труднощі повноцінного сприймання та засвоєння інформації.

Для фразового мовлення характерними є значна кількість фонетичних та граматичних помилок, що обумовлене порушенням фонематичного слуху. Отже, рівень оволодіння граматичною будовою мовлення протягом дошкільного віку, зазвичай, досить низький. Особливо страждає у дітей зв'язне мовлення. Відзначається стійке порушення звуковимови, однак у ситуації взаємодії діти використовують аграматичні фрази, іноді доповнюючи їх жестами. Пасивний словниковий запас значно перевищує активний.

У процесі активної комунікації діти виявляють інтерес до запам'ятовування віршів, пісень, лічилок. Однак, навіть у шкільному віці самостійно не проявляють цих здібностей. Для засвоєння певної ролі чи пісні їм потрібно тривалий час, спеціальні методи та прийоми, для запам'ятовування нових текстів та матеріалу.

Усі діти цієї групи реагують на своє ім'я, знають імена батьків, братів і сестер, бабусь і дідусів. Знають, які смачні страви готують близькі люди на свята. Багато дітей із задоволенням розповідають про домашніх тварин, як їх годують, і що вони роблять у будинку, але при цьому не можуть розповісти про те, чим корисна ця тварина в побуті. Практика доводить, що в новій ситуації діти губляться, можуть не впізнавати знайомих дорослих, не відповідати на вітання, виявляючи негативізм (відмова від взаємодії). Таким чином, у новій ситуації проявляються такі специфічні відхилення в особистісному розвитку, як недостатнє усвідомлення власного «Я» та свого місця у конкретній соціальній ситуації.

На прогулянках діти виявляють інтерес до однолітків, позитивно взаємодіють у різних ситуаціях. Вони беруть участь в іграх із правилами, дотримуючись партнерських відносин. У колективних іграх діти наслідують дії однолітків, копіюючи їхню поведінку. Однак ситуації значного скупчення людей, галасливі громадські заходи викликають у дітей роздратування, переляк, що призводить до нервового зриву та невротичних проявів у поведінці (крик, плач, кліпання очима, розгойдування тулуба, посмикування м'язів обличчя, покусання губ, мимовільні рухи ногами чи руками, висовування язика тощо). Тому ці діти позитивно сприймають взаємодію у групах із невеликою кількістю дітей.

У побуті діти виявляють самостійність і незалежність: обслуговують себе, вмиваються, одягаються, прибирають іграшки тощо. Проте, їх не можна залишати наодинці тривалий час навіть у домашніх умовах, оскільки потребують організації власної діяльності з боку дорослих. Відсутність контролю з боку дорослих провокує ситуацію пошуку дитиною будь-якого власного заняття (може шукати іграшки високо на шафі чи захотіти розіграти їжу, чи сховатися у незручному місці тощо).

Розвиток особистості: діти реагують на власні невдачі та не залишаються до них байдужими. У багатьох випадках вони адекватно переживають свої помилки, але також може виникнути небажана реакція на невдачу. Поширеним є в дітей пристосування до вимог, які пред'являють до них оточуючі. Ці пристосування далеко не завжди адекватні та сприяють виникненню ехолалічного повторення жестів та слів без достатнього розуміння їхнього змісту.

Також у дітей спостерігаються труднощі щодо регуляції поведінки, зокрема функції контролю у довільній поведінці. Діти з порушеннями інтелекту не завжди можуть оцінити труднощі нового завдання, і тому не відмовляються від виконання нових видів роботи. Але, якщо дістається завдання, яке вони вже колись намагалися виконати й зазнали невдачі, то діти, зазвичай, відмовляються діяти й не прагнуть завершити розпочату справу.

У дітей відсутнє підпорядкування мотивів: переважають імпульсивні дії, а поведінка мотивується миттєвими бажаннями. Поряд з цим важливого значення набуває мовлення дорослого, що організовує діяльність дошкільника, спрямовує, регулює поведінку.

Пізнавальний розвиток характеризується тим, що діти охоче виконують сенсорні завдання, можуть виявляти інтерес до властивостей та відносин між предметами. П'ятий рік життя стає переломним у розвитку сприйняття. Діти спроможні обирати за зразком (за кольором, формою, величиною). У дітей спостерігається позитивна динаміка в розвитку цілісного сприйняття. У випадках, коли їм вдається виконати запропоноване завдання, вони послуговуються зоровим співвіднесенням. До кінця дошкільного віку діти досягають такого рівня розвитку сприйняття, що й діти з нормотиповим розвитком. Перцептивне орієнтування у дітей з ПП формується на основі засвоєння окремих еталонів, сприяє цьому засвоєння слів, що позначають властивості та відносини. У більшості випадків вибір за допомогою слова виявляється у дітей з порушеннями інтелекту краще, ніж вибір за зразком.

У дітей зазначеної категорії розвиток сприйняття здійснюється нерівномірно, засвоєні зразки зазвичай виявляються нестійкими, нечіткими, відсутнє перенесення засвоєного способу з однієї ситуації в іншу. Досить складними є взаємовідношення між сприйняттям властивості, знанням його назви, можливістю діяти з урахуванням даної властивості та можливістю здійснювати на цій основі найпростіші узагальнення. Діти, котрі успішно виділяють властивості під час занять, не можуть підібрати парні предмети на прохання педагога, зовсім не виділяють їх у побуті, у самостійній діяльності, коли потрібно знайти певний предмет у довірлі (приміщення).

Розвиток сприйняття характеризується не сформованістю стійких сенсорних образів - сприйняття й образи-уявлення про властивості й якості предметів (діти використовують назви сенсорних ознак, але, зазвичай, ці назви або вимовляються нерозбірливо, або не співвідносяться з реальною ознакою предмета); обсяг пам'яті значно знижений. Групування предметів за зразком з урахуванням функціонального призначення діти виконують за допомогою дорослого.

Також діти не справляються із завданнями на встановлення причинно-наслідкових зв'язків та залежностей між предметами та явищами. Розуміння короткого тексту, сприйнятого на слух, викликає труднощі, як і прихований сенс. Діти здатні лише співвіднести образ знайомого предмета з його вербальним описом (справляються із простими загадками). Завдання щодо встановлення кількісних відносин між предметами виконують лише за допомогою наочності.

Всі ці особливості пізнавальної та мовленнєвої діяльності потребують врахування під час вибору та застосування спеціальних методик та прийомів навчання дітей зазначеної категорії.

Діяльність, в цілому, характеризується нецілеспрямованістю, байдужим ставленням до результату власних дій. Після 5 років під час гри з іграшками у дітей здебільшого переважають процесуальні дії. На основі корекційного впливу у дітей формується інтерес до сюжетної гри та позитивні засоби взаємодії з партнером по грі, а також здатність виконувати певні ролі у театралізованих іграх.

Також ігрова діяльність дітей характеризується наявністю інтересу до дидактичних та сюжетних іграшок та дій з ними: діти виконують процесуальні та предметно-ігрові дії, охоче беруть участь у сюжетно-рольовій грі, що організується дорослим, використовують предмети-замінники. Завдання, що включають продуктивні види діяльності діти приймають охоче, проте, результативність переважно примітивна: малюнки - предметні, а споруди – із трьох-чотирьох елементів.

Особливістю цих дітей є низька самооцінка власних можливостей у різних видах діяльності, зокрема, й під час колективних ігор з однолітками.

Продуктивні види дитячої діяльності: у процесі корекційного навчання у дітей формується інтерес та практичні вміння виконувати завдання з ліплення, малювання, аплікації та конструювання. Діти здатні працювати за показом, наслідуванням, зразком і мовленнєвою інструкцією. До кінця дошкільного віку у дітей з'являється можливість брати участь у колективних завданнях з малювання та конструювання. Діти охоче приймають та виконують самостійно завдання з малювання та конструювання, що засновані на особистому (власному) практичному досвіді. Однак малювання та конструювання за задумом викликає у них труднощі.

Фізичний розвиток: діти опановують основні види рухів - ходьба, біг, лазіння, повзання, метання. Вони охоче беруть участь у колективних фізичних вправах та рухливих іграх. Згодом виявляють здібності до деяких видів спорту (плавання, лижі, велосипед тощо).

Таким чином, вагомою позитивною особливістю розвитку *дошкільників з легким ступенем порушення інтелектуального розвитку* постає готовність до взаємодії з дорослими та однолітками на основі сформованих наслідувальних здібностей, умінь працювати за показом та зразком.

Специфічні освітні потреби дітей зазначеної категорії:

- пропедевтика ризиків соціальної дезінтеграції серед однолітків,
- накопичення різноманітних уявлень про ближнє довкілля, що постає життєво значимо для соціальної адаптації,
- оволодіння соціальними нормами поведінки серед однолітків,
- оволодіння самостійністю у різних побутових ситуаціях,
- формування соціальної поведінки у дитячому колективі;
- виховання самостійності у різних видах дитячої діяльності, зокрема дозвіллевої.

Для дітей цільовими напрямками у змісті навчання та виховання постає: соціально-комунікативний, пізнавальний, фізичний, художньо-естетичний розвиток. Крім цього, специфічним завданням навчання цієї категорії дітей є створення умов

для формування всіх видів дитячої діяльності (спілкування, предметної, ігрової, продуктивних видів та елементів трудової).

В рамках вікового, діяльнісного та диференційованого підходів до корекційно-розвивального навчання та виховання дітей з порушенням інтелекту є виділення специфічних корекційно-педагогічних завдань, що спрямовані на розвиток та корекцію індивідуальних мовленнєвих порушень дітей у процесі занять з логопедом, а також на формування дитячо-батьківських стосунків з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку. Отже, формування соціально-педагогічної компетентності батьків, виховання дитячо-батьківських відносин, навчання батьків методам взаємодії зі своєю дитиною - вагомий напрям психолого-педагогічної діяльності в дошкільному закладі.

Особливості психосоціального розвитку дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня

Соціально-комунікативний розвиток: діти не фіксують погляд на обличчі дорослого, у них утруднений контакт з новим дорослим «очі в очі», не виявляють бажання співпраці з дорослими; емоційно-особистісне спілкування не переростає у ситуативно-ділове. У дітей знижена ініціативність та активність у комунікативних проявах. У новій ситуації діти «ховаються» за близького дорослого, просяться на руки, вередують; у більшості випадків демонструють «польову поведінку».

Дошкільники не виокремлюють себе з оточення (довкілля), не можуть на прохання дорослого назвати власне ім'я, показати свої частини тіла та обличчя. У них не формуються уявлення про себе, про «своє Я», про своїх близьких. Більшості дітей характерні нестійкий настрій, дратівливість, часом різка зміна настрою. Вони, зазвичай, уперті, плаксиві, часто бувають або мляві, або збудливі; не прагнуть наслідувати та взаємодіяти з близькими дорослими та однолітками.

Для дітей характерна виражена затримка становлення навичок охайності й культурно-гігієнічних навичок самообслуговування (відсутня самостійність у побуті), повністю залежні від дорослого.

Способи засвоєння суспільного досвіду самостійно не з'являються: вміння діяти за вказівним жестом, готовність діяти спільно з дорослим, діяти за наслідуванням, орієнтування та дії за мовленнєвою інструкцією, що, своєю чергою, негативно позначається на подальшому розвитку особистості дитини.

Пізнавальний розвиток: якісні особливості та відставання в пізнавальному розвитку проявляються у всіх психічних процесах: увазі, пам'яті, сприйнятті, мисленні та мовленні. Діти не виявляють інтересу до навколишнього світу: не розглядають предмети, не беруть самостійно іграшки до рук, не маніпулюють, не діють ними. У них відсутня допитливість та ініціативність. Вони тривалий час не розрізняють якості та властивості предметів, самостійно не опановують методом «проб і помилок» при виконанні пізнавальних завдань. Лише у старшому дошкільному віці вони починають освоювати сенсорні зразки (називають деякі кольори, форму предметів), але при цьому не враховують ці властивості у продуктивних видах діяльності. У дітей не формується наочно-дійове мислення, що негативно впливає на становлення наочно-образного мислення.

Мовлення. Дітям цієї категорії характерно виражене системне недорозвинення мовлення: здатні виконувати лише просту мовленнєву інструкцію у знайомій ситуації, здатні опанувати комунікативними невербальними засобами (дивитися в очі, посміхатися, простягати руку тощо). Активне мовлення характеризується появою звукових комплексів та окремих слів, а фразове мовлення з'являється після 5 років.

Також можуть спостерігатися всі форми порушень мовлення - дислалія, дизартрія, анартрія, ринолалія, дисфонія, заїкуватість тощо. Особливість мовленнєвих порушень у них полягає в тому, що переважним у їх структурі є порушення семантичної складової мовлення.

Мовленнєві порушення, зазвичай, мають системний характер, тобто, страждає мовлення як цілісна функціональна система: порушені всі компоненти мовлення: його фонетико-фонематична складова, лексика, семантика, граматичний устрій. У дітей спостерігається слабкість мотивації, зниження потреби щодо мовленнєвого спілкування; порушення смислового програмування мовленнєвої діяльності, створення внутрішніх програм мовленнєвих процесів.

Мовлення, зазвичай, монотонне, маловиразне, позбавлене емоцій. Це свідчить про особливості просодичних компонентів. Порушення звуковимови у дітей зазначеної категорії визначаються комплексом патологічних факторів.

Діяльність: у дітей своєчасно не з'являються специфічні предметні дії (співвідносні та трудові), переважають маніпуляції з предметами, що іноді нагадують специфічне використання предмета, але насправді дитина, здійснюючи ці дії, зовсім не враховує властивості та функціональне призначення предметів. Крім того, до цих маніпуляцій додаються ще й неадекватними дії: дитина стукає ложкою по столу, кидає машинку, облизує або смоче іграшку тощо. Протягом дошкільного періоду у дітей з помірним ступенем порушення інтелектуального розвитку не формуються передумови щодо інших видів дитячої діяльності – гри, малювання, конструювання.

Фізичний розвиток: загальні рухи дітей характеризуються нестійкістю, незграбністю, сповільненістю та/або імпульсивністю. Вони не можуть підійматися й опускатися самостійно сходами, у них відсутнє прагнення опанувати такі основні рухи, як біг і стрибки. Наявні особливості ручної та дрібної моторики: не визначається провідна рука та не формується узгодженість дій обох рук. Діти захоплюють дрібні предмети всією долонею, бо неспроможні виділити окремо кожен палець. Також відсутній вказівний жест та тип хапання (вказівним і великим пальцем) і хапання дрібкою (вказівним, середнім і великим пальцями).

Специфічні освітні потреби:

- накопичення та опанування доступними засобами комунікації та навичками самообслуговування, життєво значущими для соціальної адаптації у довкіллі,
- соціальне орієнтування на однолітка через знайомого дорослого,
- оволодіння самостійністю у знайомих побутових ситуаціях,
- активізація пізнавального потенціалу до навчання у ситуаціях взаємодії, близьких до життєвого досвіду дитини;

- створення ситуацій для оволодіння нормами поведінки в дитячому колективі однолітків.

Отже, однією з найважливіших освітніх потреб у цих дітей є формування інтересу до емоційної та ситуативно-ділової співпраці з новим дорослим, розвиток комунікативних умінь (невербальних, вербальних засобів спілкування), наслідувальних можливостей.

Діти демонструють позитивну динаміку в психічному розвитку, виявляючи при систематичній взаємодії з дорослим: посидючість, пізнавальний інтерес та соціально-комунікативну потребу до однолітків в ігровій ситуації. Пріоритетним завданням корекційного навчання є формування доступних дитині способів оволодіння культурним досвідом, які реалізуються через спільну предметно-ігрову діяльність із дорослим у знайомих ситуаціях взаємодії.

Особливості психосоціального розвитку дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку тяжкого ступеня

Соціально-комунікативний розвиток. Це діти, котрі досить обмежено розуміють та реагують на звернене до них мовлення дорослого навіть у конкретній ситуації, а невербальні засоби спілкування використовують фрагментарно за умови цілеспрямованого тривалого формування взаємодії з дорослим у знаомій ситуації. У дітей наявні поєднання порушення інтелектуального розвитку зі значною незрілістю емоційно-вольової сфери, досить часто спостерігається ейфорія з вираженими порушеннями регуляторної діяльності.

Соціально-комунікативний розвиток характеризується такими особливостями: діти не фіксують погляд та не стежать за обличчям дорослого; контакт з новим дорослим «очі в очі» формується важко та потребує тривалого часу; при систематичній активізації та стимуляції орієнтовних реакцій на звуки та голос дорослого можлива поява емоційних та мімічних реакцій, комунікативні прояви обмежені мимовільними рухами та чисельними вегетативними реакціями. У новій ситуації діти виявляють негативні реакції у вигляді плачу, крику чи навпаки, затихають, спрямовують погляд у невизначену точку, безцільно перебирають руками предмети, тягнуть їх до рота, облизують, іноді розкидають.

Навички охайності у дітей формуються лише в умовах цілеспрямованого корекційного впливу, при цьому вони потребують постійної допомоги з боку дорослого.

Пізнавальний розвиток характеризується недостатньою активністю всіх психічних процесів, що, своєю чергою, ускладнює орієнтування дітей у довкіллі: іграшки та предмети не привертають увагу, а вкладення іграшки до руки не призводить до маніпуляцій з нею, підвищення голосу дорослого та тактильні контакти первинно сприймаються як загроза. Розрізнення властивостей і якостей предметів відбувається на рівні відчуттів та елементарного рухового реагування за умови їх підвищеної життєвої значущості (кисло – несмачно (морщиться), холодно – неприємно (їжиться) тощо).

У дітей цієї категорії відзначається недостатність довільної цілеспрямованої уваги, порушення її розподілу у процесі мисленнєвої діяльності тощо.

Активне мовлення формується у дітей примітивно, лише на рівні звукових комплексів, окремих складів. Однак при систематичній взаємодії з дорослим відбувається накопичення невербальних способів задоволення потреб дитини щодо нових вражень: з'являються посмішка, мімічні реакції, модулювання голосом, мимовільне хапання рук або предмета.

Діяльність: становлення маніпулятивних та предметних дій у дошкільників з тяжким ступенем порушення інтелектуального розвитку відбувається з певними особливостями – від мимовільних рухів рук, що випадково торкаються предмета, до появи специфічних маніпуляцій без урахування властивостей та функціоналу предмета. Спостерігається байдужість щодо результатів власних дій, проте різні маніпуляції з предметами перемиають увагу дитини на об'єкти навколишнього простору. Повторення таких маніпуляцій призводить до появи короткотривалого інтересу до тих предметів, які виявляються значущими у життєдіяльності дитини (приємний звук дзвіночка, тепло м'якої іграшки, смакове відчуття солодощі тощо) та поступово закріплюють інтерес та нові способи маніпуляцій.

Фізичний розвиток: у багатьох дітей відзначається диспропорція постави, відставання чи випередження у зростанні; формування провідних навичок відзначається незавершеністю етапів основних рухів: повзання, сидіння, ходьби, бігу, стрибків, перешиковування, метання, зміна пози чи зміна розташування. Для дітей характерні труднощі у становленні ручної та дрібної моторики: несформованість навичок правильного захоплення предмета долонею та пальцями руки, дрібні дії пальцями рук значно утруднені.

Діти демонструють якісну позитивну динаміку психічних можливостей на емоційному та побутовому рівні, можуть включатися до корекційно-розвивального середовища при максимальному використанні технічних засобів реабілітації (ТСР), які полегшують їм умови контакту з довкіллям (вертикалізатори, стільці з підтримками) візочки для пересування тощо).

Специфічні освітні потреби дітей зазначеної категорії:

- оволодіння доступними засобами комунікації, підтримка потреби у спілкуванні зі знайомим (близьким) дорослим,
- соціальне орієнтування на знайомого дорослого,
- оволодіння елементарними навичками самообслуговування (прийом їжі, охайність),
- реалізація емоційно-рухового потенціалу до продуктивної взаємодії з дорослим, пролонгація, збільшення часу взаємодії,
- спеціальні технічні засоби реабілітації (вертикалізатори, ходунки-опори, крісла-каталки з підтримками для рук та тазової частини тіла тощо).

Зміст навчання та виховання цих дітей може бути орієнтовано на життєво-значущі потреби дитини: соціально-комунікативний та емоційно-когнітивний напрям, фізичний розвиток.

Пріоритетним завданням корекційного навчання є створення комфортної для дитини ситуації взаємодії, реалізація її сенсорних та рухових можливостей у процесі цілеспрямованої діяльності, що організується дорослим при використанні спеціальних технічних засобів реабілітації.

Особливості психосоціального розвитку дошкільників з порушення інтелектуального розвитку глибокого ступеня

Більшість дітей цієї категорії мають складні порушення розвитку. Це діти, котрі реагують мимовільно на подразники, як емоційними, так і руховими проявами на голос дорослого без розуміння зверненого до них мовлення у конкретній ситуації взаємодії.

Соціально-комунікативний розвиток має такі особливості: відсутність орієнтовних реакцій на дорослого – діти не фіксують погляд та не простежують за рухомим предметом та обличчям дорослого; в умовах стимуляції орієнтовних реакцій з'являються мимовільні рухові у відповідь на сенсорні стимули: хаотичні рухи рук, можливі повороти головою або поворот тіла в один бік, яскраво проявляються мімічні зміни (діти морщать лоба, стискають губи або широко відкривають рот, можуть прискорено кліпати очима тощо). У новій ситуації діти поведуться по-різному: іноді демонструють збудження у вигляді емоційних реакцій, збільшується рухова активність (помахи руками, рухи головою, намагання згинати коліна та повороти тіла у різні боки); у деяких випадках підвищення емоційної активності супроводжується плачем, криком, іноді автономними аутостимулюючими рухами, як от, розгойдування, здійснення одноманітних рухів частинами тіла. При вкладанні предмета в руку діти реагують специфічно: вони різко розкривають пальці й не намагаються утримувати предмет, при цьому можуть відштовхувати його рукою та всім тілом, іноді тягнути до рота й кусати. У деяких випадках, при підвищеній спастичності кінцівок рук, вони мимоволі захоплюють іграшку, однак, не намагаються нею маніпулювати, а лише міцно її стискають, без спроби розслабити захоплення пальцями руки.

Навички охайності у дітей цієї групи здійснюються рефлекторно, без контролю, вони також потребують постійної допомоги дорослого та переважно догляду.

Пізнавальний розвиток. Інтерес до довкілля обмежений ситуацією догляду за дитиною з боку дорослого та спрямований на задоволення елементарних життєво значущих потреб (у їжі, чистоті, теплі та ін.). Предмети довкілля не стимулюють увагу цих дітей до фіксації та простежування за ними поглядом, проте, при торканні та тактильних подразненнях можуть викликати емоційні реакції задоволення або, навпаки, невдоволення, а в деяких випадках - аутостимуляцію. Розрізнення властивостей та якостей предметів відбувається на рівні відчуттів комфорту або дискомфорту.

Активне мовлення дітей досить примітивне, лише на рівні окремих звуків і звукових комплексів (лепет). В процесі систематичної емоційно-позитивної взаємодії з дорослим діти демонструють значну якісну позитивну динаміку щодо емоційних проявів, зокрема: у них з'являється чутливість до голосу знайомого дорослого через появу мімічних змін губ рота, його широке відкриття, підняття брів, часом спостерігається подібність до усмішки. У моменти позитивної взаємодії можуть бути наявні вегетативні реакції – поява сліз, пітливість, почервоніння відкритих ділянок шкіри, а в деяких випадках - підвищення температури.

Діяльність організується ситуативно, лише за участі дорослого під час догляду (годування, перевдягання, дозвілля). Власні дії дітей щодо довкілля нецілеспрямовані, здебільшого хаотичні. У ситуації задоволення потреби у їжі діти зосереджують свою увагу лише на об'єкті задоволення фізіологічної потреби у насиченні.

Фізичний розвиток: у багатьох дітей відзначаються специфічні особливості будови обличчя та черепа; більшість з них проводять свою життєдіяльність в положенні лежачи, важко повертають голову, а при грубих і виражених патологіях мозку ніколи не здатні її утримувати при вертикалізації. Ручна й дрібна моторика також недосконала: пальці рук можуть бути розслаблені та не здатні захоплювати предмет, а можуть перебувати в стані спастики, коли захоплення предметів також не відбувається.

Діти цієї категорії можуть розвиватися тільки в ситуації емоційно-позитивної взаємодії з дорослими, що здійснюють догляд та виховання, із додатковим залученням технічних засобів реабілітації для полегшення умов догляду та контакту з дорослим (ліжка з матрацами, що надуваються, вертикалізатори, стільці з підтримками, коляски, візки для пересування тощо).

Специфічні освітні потреби дошкільників з глибоким ступенем порушення інтелектуального розвитку:

- збагачення (накопичення) позитивних вражень з метою соціальної адаптації в побутовому довкіллі та підтримання ситуації взаємодії в доступній дитині формі,
- соціальна поведінка у відповідь на комфортність умов догляду та виховання,
- активізація емоційно-позитивного сенсомоторного потенціалу до ситуації взаємодії зі знайомим дорослим,
- медичний супровід та догляд, абілітація, формування життєвої компетентності,
- спеціальні технічні засоби реабілітації (вертикалізатори, ходунки-опори, інвалідні візки, крісла-каталки, ліжка з підтримками для рук та тазової частини тіла тощо).

Специфічним завданням корекційного навчання є виявлення та активізація сенсомоторного потенціалу дитини в соціально значущих для неї ситуаціях взаємодії з дорослим.

Зміст навчання та виховання дітей цієї категорії реалізується у соціально-комунікативному та фізичному напрямках.

Таким чином, багаторічні психолого-педагогічні дослідження дітей дошкільного віку з порушенням інтелекту показали, що для всіх дітей характерні як специфічні особливості, так і загальні закономірності розвитку: незавершеність у становленні кожного вікового психологічного новоутворення, вся діяльність формується із запізненням та з відхиленнями на всіх етапах розвитку. Для них характерне зниження пізнавальної активності та інтересу до навколишнього, відсутність цілеспрямованої діяльності, наявність труднощів співпраці з дорослими та взаємодії з однолітками. У цих дітей не формується своєчасно жоден із видів провідної, дитячої діяльності (спілкування, предметна, ігрова, продуктивна), що мають стати опорою для всього психічного розвитку на певному віковому етапі розвитку.

ВІК НЕМОВЛЯТИ ТА РАННІЙ ВІК

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ОСОБИСТІСТЬ ДИТИНИ»

Соціально-емоційний розвиток

Пояснювальна записка

Важливим напрямом ранньої соціалізації, як своєчасної адаптації малюка до соціального довкілля, стимулювання його активності та самовираження, є **соціально-емоційний розвиток**.

Саме соціально-емоційний розвиток відіграє значну роль у забезпеченні психічного благополуччя дитини раннього віку. Її розвиток відбувається у процесі взаємодії дітей із найближчим колом людського оточення і розглядається як основа формування способів спілкування, провідної діяльності, психологічних новоутворень, самостійності дитини, особистісних якостей, її спілкування з однолітками.

Основним змістом розділу «Соціально-емоційний розвиток» є формування співробітництва дитини з дорослим, емоційних засобів спілкування та навчання малюка способам засвоєння суспільного досвіду. В основі його співробітництва з дорослим лежить емоційний контакт, який є центральною ланкою становлення у дитини мотивації. Перехід дитини від безпосереднього сприймання до справжнього пізнавального інтересу стає основою для процесу спілкування, а згодом, і до співпраці та взаємодії з іншими людьми.

Відсутність своєчасного емоційного спілкування, порушення нормальної взаємодії з оточуючими на ранніх стадіях розвитку дитини негативно позначається на формуванні усіх сторін психіки, уповільнюючи його темпи, впливаючи на цілісність розвитку.

У дітей з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається значна своєрідність соціально-емоційного розвитку, що виявляється у зниженні емоційної чутливості, здатності до емоційного наслідування, емоційних контактів, взаємодії з дорослим, слабкій реакції на все нове тощо. У дітей раннього віку затримується процес формування системи МИ, котра є результатом співробітництва дорослого та дитини у предметно-ігровій діяльності. Відтак виокремлення власного Я із системи МИ не лише затримується в часі, але й слабо виражено. Діти практично не прагнуть самостійності і лишаються байдужими до своїх досягнень.

Недорозвиток особистісних новоутворень пояснюється не лише органічними порушеннями. Суттєву роль відіграє дефіцит емоційного спілкування з дорослим у віці немовляти та ранньому дитинстві. Відсутність емоційного контакту призводить

до недорозвитку емоційної та комунікативної поведінки; предметних дій; пізнавальних функцій; мовлення; прагнення до самостійності.

Ось чому соціально-емоційний розвиток у дітей раннього віку повинен бути спрямований перш за все на встановлення емоційного контакту з дорослим, формування довіри до оточуючих, розвиток позитивних відгуків на соціальні контакти, потреби у спілкуванні та взаємодії з дорослими, навчання способам взаємодії; розвитку різних форм спілкування.

Отже, зміст розділу ґрунтується на урахуванні закономірностей розвитку дитини раннього віку, що є унікальним і неповторним етапом її життя. Адже саме в цей період відбувається інтенсивний розвиток усього організму, закладається основа для подальшого особистісного становлення дитини, розвитку її здібностей і можливостей, виховання самостійності та подальшої соціалізації. Відтак цей змістовий блок орієнтує на визнання пріоритету раннього розвитку дитини, починаючи від народження до 3-х років.

У процесі формування соціально-емоційного розвитку необхідним є реалізація загальнодидактичних та корекційно-абалітаційних завдань:

Загальнодидактичні:

- формування позитивного досвіду взаємодії з дорослими;
- розвиток емоційних засобів спілкування дитини з близькими дорослими;
- розвиток позитивного емоційного відгуку на дорослого, предметно-ігрове середовище;
- формування у дитини уявлень про саму себе та виховання позитивного ставлення дитини до себе («Я сам»);
- спонукання до співпраці дитини з дорослими та однолітками та виховання навичок взаємодії у процесі спільної діяльності («Я та інші»);
- формування соціально-комунікативних навичок;
- виховання позитивного ставлення до оточуючих предметів, живої та неживої природи («Я і навколишній світ»)

Корекційно-абалітаційні:

- стимулювання психоемоційної активності дітей;
- корекція порушень психомоторного розвитку;
- попередження вторинних психоемоційних відхилень розвитку;
- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціально-емоційної взаємодії у різноманітному предметно-ігровому докільлі.

Формування взаємодії дитини з людьми розглядається в рамках ранньої корекційної допомоги, налагодження відносин близьких дорослих зі своїми дітьми. Основною вимогою до організації взаємодії дорослого з дитиною є особистісно-орієнтований підхід, що враховує особливі освітні потреби дитини, її можливості до педагогічного впливу

Корекційна робота починається з навчання матері (або близького дитині дорослого) позитивним формам взаємодії зі своєю дитиною. Важливо навчити матір підлаштовуватися під сигнали малюка, його основні прояви емоцій (наприклад, радість, смуток), під динамічні якості почуттів, вітальні афекти (активність чи млявість поведінки).

Процес взаємодії вдосконалюється: від емоційно-особистісного контакту поступово переростає в ситуативну ділову співпрацю, яка стає необхідною умовою розвитку дитини. У процесі співробітництва дитина засвоює способи набуття суспільного досвіду, зразки поведінки, опановує певні навички та вміння, здійснює розумові операції.

У процесі корекційно-розвивальної роботи у дітей раннього віку формується уявлення себе, вони роблять відкриття свого «Я». Дитина виділяє себе у світі речей та інших людей. Вона приходить до усвідомлення свого «Я» через появу власного життєвого досвіду та взаємодію з іншими людьми, відбувається становлення ціннісних орієнтирів, пов'язаних із віковою та статевою приналежністю.

З метою повноцінного соціально-емоційного розвитку дитини раннього віку необхідно створити певні умови:

- тепла, доброзичлива атмосфера у родині, закладі;
- лагідна та позитивна взаємодія дорослого з дитиною;
- налагодження емоційного контакту з дитиною;
- розширення соціальних контактів дитини;
- забезпечення предметно-розвивального середовища;
- проведення системного навчання навичкам взаємодії та комунікації;
- реалізація повноцінних умов життєдіяльності дитини (правильний режим, регулярне повноцінне харчування), що сприяє проявам активної психоемоційної діяльності, проведення з нею занять.

Також важливим є дотримання єдності та узгодженості корекційно-розвивальної та виховної роботи. Правильно організована психоемоційна активність малюка створює основу для розумового, сенсорного, фізичного, морального та естетичного виховання.

Слід пам'ятати, що діти раннього віку потребують індивідуальної підтримки та допомоги з боку як батьків, так і фахівців. Адже соціально-емоційний розвиток відбувається нерівномірно, ті чи інша емоції, навички взаємодії та комунікації, соціальної поведінки з'являються й формуються у кожної дитини по різному: в одних – раніше, в інших – пізніше. Це залежить від психофізичних особливостей, умов розвитку малюків, впливу оточуючих дорослих, організації соціально-комунікативної діяльності та самого процесу виховання та навчання.

Заняття слід організовувати на основі врахування психологічних особливостей дітей конкретного віку, доступності та доцільності психоемоційних ігор та вправ. Позитивні емоції, емоційна насиченість занять є провідними чинниками формування навичок соціально-емоційної взаємодії у дітей раннього віку. Наслідкування спонукає до емоцій, які активізують розвиток дитини. Ігрові методи та прийоми, звернення до дитини на ім'я, своєчасна допомога та підбадьорення активізують, мотивують малюка, посилюють його прагнення до самостійної діяльності.

ДІТИ ВІД НАРОДЖЕННЯ ДО 1 РОКУ

Метою розвитку соціально-емоційної діяльності у дітей у віці від народження до 1 року є формування соціального досвіду, емоційного відгуку та реакцій на соціальні контакти, особистісних якостей дитини на основі включення її до системи соціальних відносин у різних життєвих та ігрових ситуаціях.

Завдання:

Загальнодидактичні:

- формування довіри до оточуючих дорослих, соціального світу, потреби у спілкуванні та взаємодії з дорослими;
- розвиток емоційної сфери засобом стимуляції відчуттів (зорових, слухових, тактильних та ін.);
- спонування позитивного відгуку на дорослого, іграшку, звуки;
- формування емоційних реакцій у процесі взаємодії та спілкування з дорослими;
- виховання інтересу до дорослих та однолітків, активності у діях з предметами.

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання психоемоційної активності дітей;
- корекція порушень психомоторного розвитку;
- попередження вторинних психоемоційних відхилень розвитку;
- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціально-емоційної взаємодії у різноманітному предметно-ігровому довкіллі.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від народження до 3 місяців

Викликати у дитини орієнтовні реакції (зорові, слухові) на дорослого, формувати потребу спілкування за допомогою голосових, мімичних, ігрових прийомів.

Сприяти виникненню потреби у спілкуванні: налаштовувати дитину на сприйняття дорослого, сприяти виникненню зосередження на обличчі дорослої людини та комунікативній посмішці, адресованій дитині.

Сприяти розвитку засобів емоційного ситуативно-особистісного спілкування: посмішки у відповідь на звернення дорослого; комплексу пожвавлення та ін.

Від 3 до 6 місяців

Задовольняти потребу дитини у спілкуванні, змінюючи варіанти взаємодії: посмішка, погляд «віч на віч», дотик, погладження, звернення на ім'я та інших.

Підтримувати активність дитини у процесі ситуативно-особистісного спілкування.

Формувати вміння виявляти емоційний відгук, радіти, побачивши матір, батька, близького для дитини дорослого.

Розвивати емоційний відгук на різні інтонації мовлення знайомого дорослого (лагідна, весела).

Від 6 до 9 місяців

Сприяти максимальному задоволенню потреби дитини у спілкуванні.

Висловлювати дитині свої почуття стосовно її дій (радіти, засмучуватися та інші).

Заохочувати спроби дитини за словом дорослого поглядом шукати близьку людину.

Заохочувати відгукуватись на різні дії (сміятися, лепетати, підповзати назустріч, простягати руки – «візьми мене», засмучуватися, плакати, якщо дорослий йде).

Від 9 до 12 місяців

Підтримувати позитивне ставлення дитини до себе. Розвивати інтерес та увагу до оточуючих людей.

Формувати довірливе ставлення до оточуючих людей, бажання вступати у контакт як з близькими, та й іншими людьми.

Демонструвати дитині добре ставлення до іншої дитини, до людей.

Розвивати вміння з інтонації дорослого розрізняти похвалу та осуд.

Діти можуть навчитися:

- візуально контактувати з близьким дорослим у процесі тілесних ігор; простежувати поглядом за матір'ю та її вказівним жестом;

- підтримувати контакт віч-на-віч, виявляти «комплекс похваллення» (усмішку та вербалізацію) у процесі взаємодії з близьким дорослим;

- вміти посилати матері сигнали, що орієнтують на запрошення до взаємодії (поворот голови обличчям до матері, погляд у вічі, посмішка та ін.);

- виявляти орієнтовні реакції на зорові, слухові стимули;

- позитивно реагувати на близьких дорослих;

- виявляти позитивні реакції на знайомі іграшки, тягнутися до них рукою;

- вимовляти окремі звуки при емоційному спілкуванні із близьким дорослим.

ДІТИ ВІД 1 РОКУ ДО 2 РОКІВ

Завдання:

Загальнодидактичні:

- створення умов для відчуття психологічного комфорту, позитивного психоемоційного спілкування та взаємодії;

- формування афективно-особистісних зв'язків у дитини з близькими дорослими як основи виникнення уявлень образу Я;

- формування інтересу до спільних дій та взаємодії з дорослим;

- розвиток емоційної сфери засобом стимуляції відчуттів (зорових, слухових, тактильних та ін.);

- спонукання позитивного відгуку на дорослого, іграшку, звуки;

- формування емоційних реакцій у процесі взаємодії та спілкуванням з дорослими;

- виховання інтересу до дорослих та однолітків, активності у діях з предметами.

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання психоемоційної активності дітей;

- корекція порушень психомоторного розвитку;

- попередження вторинних психоемоційних відхилень розвитку;

- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціально-емоційної взаємодії у різноманітному предметно-ігровому доквіллі.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від 1 року до 1 року 6 місяців:

Створити умови для виникнення у дитини відчуття психологічного комфорту, впевненості та розкнутості в новому просторі (використовувати тиху музику як основу для проведення з дітьми спільних дій).

Формувати афективно-особистісні зв'язки у дитини з близькими дорослими як основу виникнення уявлень образу себе.

Формувати інтерес до спільних дій з новим дорослим (педагогом) у процесі обігравання різноманітних іграшок, ігор та іграшок-забав.

Формувати вміння (виявляти дії) відгукуватися на своє ім'я.

Формувати розуміння жестової інструкції дорослого з мовленнєвим супроводом, використовуючи елементарні жести у взаємодії з педагогом.

Створювати ситуації для взаємодії з однолітком, удосконалювати вміння грати поруч із однолітком, використовувати невербальні засоби спілкування (жести, предметно-ігрову взаємодію).

Удосконалювати емоційно-ділове співробітництво з дорослим у процесі ігрового та мовленнєвого спілкування, викликати інтерес до пісень, потішок, лічилок, розвиваючи увагу дитини до спілкування.

Формувати навички соціальної поведінки: уміння виконувати елементарні дії у процесі виконання режимних моментів.

Від 1 року 6 місяців до 2 років:

Удосконалювати інтерес дитини до взаємодії з новим дорослим (педагогом) у процесі емоційного спілкування та спільних предметно-ігрових діях.

Викликати інтерес до спільних дій з однолітком у ситуації, організованій дорослим (увага, спрямована на однолітка, позитивне емоційне ставлення до нього, ініціативні дії позитивного характеру, створені задля однолітка).

Удосконалювати вміння відгукуватися на своє ім'я, намагатися називати своє ім'я.

Навчати вмінням виділяти (показувати) за мовленнєвою інструкцією дорослого свої основні частини тіла та обличчя (покажи, де очі, ручки, ніжки).

Ознайомлювати зі світлинами близьких, учти впізнавати їх, розглядати у спеціальних фотоальбомах (соціальних історіях).

Навчати простим пантомімічним діям (похлопали разом, покружилися, потопали ніжками та ін.).

Заохочувати дитину повторювати дії, що викликали сміх, радість; грати зі своїм відображенням у дзеркалі; чітко проявляти свій емоційний стан мімікою, руховими і голосовими реакціями: боязкість, сором'язливість, цікавість.

Формувати адекватну поведінку на виконання режимних моментів: перемикатися від одного виду дій до іншого, від одного місця проведення заняття до іншого (від заняття в ігровій зоні до занять у навчальній зоні та музичному залі тощо).

Діти можуть навчитися:

- виявляти інтерес до іграшки та різних предметно-ігрових дій з нею;
- відгукуватись на своє ім'я, називати його;
- показувати за мовленнєвою інструкцією дорослого свої основні частини тіла та обличчя (очі, ніс, ноги, руки, вуха);
- використовувати комунікативні засоби спілкування з дорослим (жести, слова: «привіт, пока, так, на, дай»);
- розуміти та використовувати жести та слова зі знайомими дорослими.

ДІТИ ВІД 2 РОКІВ ДО 3 РОКІВ

Завдання:

Загальнодидактичні:

- подальша підтримка психологічного комфорту, позитивного психоемоційного спілкування та взаємодії дитини з дорослим;
- подальший розвиток афективно-особистісні зв'язків у дитини з близькими дорослими як основи виникнення уявлень образу Я;
- закріплення і удосконалення набутих умінь взаємодії з дорослими;
- продовження формування довіри до оточуючих дорослих, соціального світу, потреби у спілкуванні та взаємодії з дорослими;
- розвиток емоційної сфери засобом стимуляції відчуттів (зорових, слухових, тактильних та ін.);
- спонукання позитивного відгуку на дорослого, однолітків, предметно-ігрове середовище;
- розвиток емоційних реакцій у процесі взаємодії та спілкуванням з дорослими та однолітками;
- продовження навчання впізнаванню, запам'ятовуванню і називанню членів своєї родини (за фотографіями);
- формування уявлення про себе (власні ім'я та зовнішність);
- виховання інтересу до дорослих та однолітків, активності у діях з предметами.

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання психоемоційної активності дітей;
- корекція порушень психомоторного розвитку;
- попередження вторинних психоемоційних відхилень розвитку;
- формування соціальної поведінки;
- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціально-емоційної взаємодії у різноманітному предметно-ігровому довір'ї.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від 2 років до 2 років 6 місяців:

Удосконалювати вміння діяти спільно з однолітком, діяти за наслідуванням дорослого.

Удосконалювати розуміння жестової інструкції дорослого з мовленнєвим супроводом, використовуючи елементарні жести у взаємодії з педагогом, вміння називати ім'я педагога.

Вчити називати на ім'я дорослих і однолітків по групі, називати себе на ім'я, відгукуватися і називати своє ім'я.

Навчати вмінням виділяти (показувати) за мовленнєвою інструкцією дорослого свої основні частини тіла та обличчя (покажи, де голова, ніс, вуха, живіт).

Навчати використовувати комунікативні засоби спілкування з дорослим (жести, слова: «привіт, пока, так, ні, на, дай»).

Формувати вміння використовувати жести та слова при взаємодії з новими дорослими та з однолітками у різних ситуаціях.

Навчати орієнтуватись на оцінку дорослого своїх дій, намагатись регулювати свою поведінку.

Навчати впізнавати, запам'ятовувати і називання членів своєї родини (за світлинами).

Удосконалювати елементарні навички соціальної поведінки (слухати педагога, виконувати дії за показом, наслідуванням та елементарною мовленнєвою інструкцією), адекватно поводитися на підгрупових заняттях (не заважати іншій дитині, звертатися з проханням, не забирати іграшки та предмети, обмінюватися та діяти по черзі тощо.), дотримуватись режимних моментів, виявляти самостійність у побуті.

Від 2 років 6 місяців до 3 років:

Удосконалювати у дітей вміння відгукуватися своє ім'я і називати себе на ім'я.

Формувати розуміння жестової інструкції дорослого з мовленнєвим супроводом, використовуючи елементарні жести у взаємодії з педагогом, вміння називати ім'я педагога.

Навчати позитивному сприйманню однолітка (ініціативні дії позитивного характеру), виконувати спільні дії з однолітками.

Розвивати інтерес до спільних дій з однолітками у ситуації, організованій дорослим (активним рухам, музичним іграм, предметно-ігровим, продуктивним видам діяльності).

Навчати користуватися рукою як засобом комунікації, виконуючи узгоджені, спрямовані на іншу людину, рухи рукою, тілом та очима.

Формувати вміння використовувати комунікативні засоби спілкування, спрямовані на однолітків.

Формувати вміння користуватися невербальними та вербальними засобами комунікації, спрямованими на дорослого та однолітка у різних ситуаціях; виховувати потребу у мовленнєвих висловлюваннях з метою спілкування з дорослими та однолітками.

Навчати виконанню виконувати дії за наслідуванням та зразком.

Формувати адекватну поведінку у побуті, на заняттях, дотримання режимних моментів групи.

Діти можуть навчитися:

- відгукуватись на своє ім'я, називати його;
- вирізняти в соціальному оточенні рідних, близьких від незнайомих людей;
- виявляти інтерес до іграшки та різних предметно-ігрових дій з нею;
- виконувати елементарні предметно-ігрові дії за наслідуванням;
- показувати за мовленнєвою інструкцією дорослого свої основні частини тіла та обличчя (очі, ніс, ноги, руки, вуха);
- використовувати комунікативні засоби спілкування з дорослим (жести, слова: «привіт, пока, так, ні, на, дай»);
- використовувати різні способи спілкування (мовлення, жести, міміку) з дорослими та однолітками;
- розуміти та використовувати жести та слова зі знайомими дорослими;
- виявляти емоційні чи рухові реакції на ігри, пісні, звучання музики.

Розвиток рухової діяльності

Пояснювальна записка

У сфері спеціальної дошкільної освіти актуальними постають наступні наукові проблемні галузі: 1) рання соціалізація та освітня інтеграція дітей з перших років життя, що забезпечує «нормалізацію» та підвищення якості життя; 2) наукове та програмно-методичне забезпечення спеціальної дошкільної освіти в установах, що надають освітні послуги та в родині.

Мета ранньої соціалізації розглядається як своєчасна адаптація малюка до соціального довкілля, стимулювання його активності та самовираження, формування почуття власної гідності шляхом зниження залежності від допомоги сторонніх людей.

Пріоритетним напрямом у створенні та вдосконаленні змісту корекційно-абілітаційної роботи з дітьми дошкільного віку є оптимізація навчального матеріалу шляхом відбору інформації, що забезпечує фізичну галузь розвитку дітей.

У перші 3 роки життя самостійна рухова активність дитини постійно збагачується, відбувається інтенсивний фізичний розвиток - швидке зростання, збільшення маси тіла дитини, до 2-3 років маса мозку потроюється. Організм дитини досить пластичний. А систематичне проведення оздоровчих заходів позитивно впливає на його розвиток. Саме тому, втрачене в цей час, компенсується надалі з великими труднощами.

Формування рухової діяльності у дітей раннього переддошкільного віку - це цілісна система, що поєднує охорону та зміцнення здоров'я, удосконалення функцій організму дитини, її повноцінний фізичний (психомоторний) розвиток. Корекційно-абілітаційна діяльність в зазначеному напрямі сприяє своєчасному формуванню в дітей рухових навичок, умінь, фізичних аспектів: розвитку інтересу до різних, доступних дитині видам рухової взаємодії та позитивних морально-вольових характеристик особистості.

Метою корекційно-абілітаційної діяльності з формування рухової діяльності дітей раннього переддошкільного віку постає наступне: зміцнення здоров'я, збагачення та накопичення рухового досвіду, формування основ здорового способу життя, виховання фізичної культури особистості.

Завдання:

Загальнодидактичні:

1. Охорона та зміцнення психічного та фізичного здоров'я дітей, нормальне функціонування всіх органів та систем організму;
2. Забезпечення своєчасного та повноцінного фізичного розвитку;
3. Вдосконалення якості рухових дій та розвиток основних рухів;
4. Формування уявлень про здоровий та безпечний спосіб життя;
5. Загартування та запобігання простудним захворюванням;
4. Виховання культурно-гігієнічних навичок.

Корекційно-абілітаційні:

1. Виправлення порушень динаміки рухів;
2. Стимулювання рухової активності дітей;

3. Корекція порушень моторики (загальної, тонкої, міміки);
4. Попередження вторинних фізичних відхилень розвитку;
5. Розвиток мислення, мовлення, сенсорної та соціально-емоційної активностей в процесі рухової діяльності у різноманітному предметно-ігровому довкіллі.

З метою успішної реалізації мети та завдань необхідно створити такі умови:

- розвивальне культурне довілля (умови життя, виховання дитини);
- дотримання гігієнічних правил;
- регулярне, достатнє та повноцінне харчування;
- стійкий правильний режим, що сприяє нормалізації життєдіяльності дитини

та урізноманітнює її активну діяльність, проведення з нею рухливих ігор та занять.

Також важливим є дотримання єдності та узгодженості оздоровчої, корекційно-абілітаційної та виховної роботи. Правильно організована рухова активність створює основу для розумового, морального та естетичного виховання та опановування соціально-побутовими навичками.

Одним із засобів формування рухової активності дітей раннього переддошкільного віку є фізкультурно-оздоровча діяльність. Вона включає масаж та гімнастику, елементи фізкультурних занять, рухливі ігри, спортивні розваги, а також загартовування.

Вплив спеціальних фізичних вправ, формування різноманітних рухів набуває вагомості, адже відбувається фізіологічно. Рухи покращують кровообіг, збільшують приплив крові до м'язів та кисню до тканин, сприяють покращенню обміну речовин, підвищенню реактивності організму, покращують склад крові, є біологічними стимуляторами росту, сприяють гармонійному розвитку дитини. Освоєння рухів також позитивно впливає й на розвиток мовлення дитини.

Рухова діяльність у дітей зазначеного віку характеризується певними особливостями та з віком змінюється за своїми кількісними і якісними показниками. Доцільно організована робота з формування рухових навичок допомагає кожній дитині швидше освоїти основні рухи.

Малюка поступово привчають до правильного сприйняття звукових і зорових сигналів та швидкості реакцій на них, а також до самостійності. Виконання нової вправи має викликати у дитини певні зусилля, але бути доступною їй. Закріплення засвоєних рухових навичок та їх вдосконалення досягаються шляхом методичного повторення рухів з обов'язковим ускладненням (збільшення фізичного навантаження, варіювання, зміна змісту).

Однак слід пам'ятати, що діти зазначеної категорії потребують індивідуальної підтримки та допомоги з боку фахівців та батьків. Адже опанування основними рухами відбувається нерівномірно, та чи інша рухова дія з'являється й формується у кожної дитини індивідуально (в одних дітей раніше, в інших пізніше). Це залежить від психофізичних особливостей, умов розвитку та зростання малюків, впливу близьких дорослих, організації рухової діяльності та самого процесу виховання та навчання.

Заняття слід організовувати, враховуючи психологічні особливості конкретного віку, доступність та доцільність вправ. Правильно підібрані комплекси мають передбачати педагогічно необхідне та фізіологічно виправдане навантаження,

що задовольняє потребу малюка у русі, та бути цікавими. Позитивні емоції, емоційна насиченість занять є провідними чинниками корекційно-абілітаційної діяльності з формування рухових навичок у дітей раннього переддошкільного віку. Наслідування спонукає до емоцій, які активізують рухи дитини. Ігрові прийоми, звернення до дитини на ім'я, своєчасна допомога та підбадьорення активізують, мотивують малюка, посилюють його прагнення до самостійного виконання рухової дії.

ДІТИ ВІД НАРОДЖЕННЯ ДО 1 РОКУ

Завдання:

оздоровчі:

- удосконалювати захисні сили, фізіологічну зрілість функціональних систем організму;

- адаптувати до умов довкілля;

- розвивати зорові, слухові, рухові реакції;

- створювати безпечне розвивальне середовище;

- попереджати втому дитини;

корекційно-абілітаційні:

- сприяти освоєнню дитиною загальних рухів відповідно до вікових та індивідуальних можливостей;

- розвивати сенсомоторну активність,

- формувати дії з предметами;

виховні:

- виховувати почуття безпеки, позитивне емоційне ставлення до рухових дій, гігієнічних процедур.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від народження до 3 місяців:

- розвиток підведення та утримування голови дитиною в положенні «лежачи на животі» та у вертикальному положенні на руках у дорослого;

- розвиток вміння підводити та утримувати голову, опорної реакції рук, підведення корпусу з використанням вправ лікувальної фізкультури, а також різних пристосувань (валиків, клиноподібних подушок, надувних кругів, надувних колод);

- спонукання з метою розвитку опорної реакції ніг дітей відштовхування ніжками від бічної сторони сповивального столика, дзеркала, стіни або манежу.

- викликання на підставі долонного (хапального) рефлексу рефлексорного хапання та утримання м'яких і теплих предметів;

- задоволення потреби дитини в безпеці та захищеності;

- збагачення тактильної чутливості рук, шляхом розвитку дотикових відчуттів;

- спонукання дітей у відповідь на тактильні впливи наштовхуватись та хапати свою іншу ручку, колінце, ніжку, обмацувати обличчя дорослого, своє обличчя в положенні на спині, на колінах у дорослого, в положенні на животі;

- спонукання спочатку наштовхуватись ручками, а потім і хапати іграшки, які низько підвішені та знаходяться в полі зору дитини.

- нормалізація тонуру рук (коригувальний напрямок для дітей, у яких спостерігався синдром рухових порушень у вигляді порушень нервово-м'язового тонуру).

Від 3 до 6 місяців:

- сприяння своєчасному набуттю досвіду опановування рухами на основі позитивного емоційного спілкування та спільних дій дорослого з дитиною;
- стимулювання підведення голови та плечового поясу у відповідь на тактильне погладжування від потилиці вниз по хребту, у відповідь на зорові та слухові подразники;
- розвиток вміння утримувати голову у вертикальному положенні на руках дорослого;
- стимулювання підведення голови та плечового поясу з опорою на кисті;
- тренування опорної реакції рук (з використанням м'яча та валика);
- розвиток поворотів тулуба;
- стимулювання перевертання дитини на бік;
- розвиток опорної реакції рук і ніг у горизонтальному положенні (з використанням м'яча, валика, а також голені або стегна дорослого);
- тренування опорної реакції ніг (вправи «Ковзні кроки», «Відштовхування предметів та іграшок ніжками»);
- розвиток повзання (із застосуванням яскравих шумових нерухомих іграшок з одночасним створенням долонею дорослого опори для підшви ніг дитини, тим самим викликаючи відштовхування та рух вперед);
- формування рухів руки у напрямку до предмета (спільні та частково-спільні дії);
- спонукання дитини під час випадкового дотику захоплювати предмети, які підвішені над рукою;
- спонукання обмацувати іграшки різної фактури, величини та кольору, обмацувати свою другу ручку, протилежне колінце, ніжку, своє обличчя, обличчя дорослого;
- формування вміння брати та утримувати іграшку, яку дитині простягав дорослий над рукою (правою та лівою), над грудьми;
- розвиток вміння брати іграшку однією та двома руками, відпускати утримувану іграшку;
- формування вміння захоплювати та утримувати іграшки з різних позицій: збоку, що лежить поруч, з рук дорослого, знаходячись у вертикальному положенні на руках в іншого дорослого; лежачи на животі;
- навчання дітей брати по іграшці у кожную руку та утримувати їх, а потім відпускати їх на прохання дорослого (ближче до рівня 5 місяців життя дитини);
- розвиток дотикових відчуттів під час випадкового хапання предметів, що виготовлені з різних матеріалів: дерева, гуми, тканини, поліетилену.
- формування хапання, розкриття пальчиків руки дитини, виведення великого пальця назовні, правильного протиставлення великого пальця під час хапання предметів;
- нормалізація тонуру рук (використовувалися прийоми погладжування, розтирання, розминання та вібрації);
- забезпечення ретельного гігієнічного догляду, що сприяє добробуту та спокою дитини, її позитивному ставленню до гігієнічних процедур;

- привчання дитини до певного життєвого ритму та розпорядку, що відповідає стану її здоров'я, особистісним особливостям.

- виховання позитивного ставлення до режимних процесів: годування та неспання, укладання спати тощо.

Від 6 до 9 місяців:

- розвиток активних рухів рук дитини в різних позиціях: лежачи на спині, на животі, спираючись на випрямлені руки, сидячи, стоячи, знаходячись у вертикальному положенні на руках у дорослої людини;

- розвиток вміння притягати до себе іграшки, що лежать попереду або збоку, на рівні витягнутої руки;

- розвиток вміння перекладати іграшки з руки в руку;

- розвиток уміння змінювати положення тіла в просторі з орієнтуванням на предмети, що лежать попереду або збоку на невеликій відстані;

- спонукання дітей переходити від однієї-двох дій з іграшками до кількох маніпулятивних дій: захоплення іграшки, обстеження через рот, обмацування рукою, постукування, розмахування, відкидання та знову притягання тощо;

- навчання дітей різноманітним діям з іграшками в залежності від їх фізичних властивостей (дітей навчали штовхати м'яч, висипати м'ячі, кубики та інший матеріал з миски, перевертаючи її, після цього навчали виймати іграшки по одній з посудини; відкривати різноманітні коробочки, кришки яких підказували спосіб відкривання);

- формування вміння перерозподіляти пальці руки на іграшці в залежності від її величини, товщини та об'єму (використовувалися різноманітні за величиною, товщиною та обсягом предмети);

- розвиток вміння захоплювати предмети двома та трьома пальцями;

- розвиток тактильної чутливості долоні та пальців руки, дотику (використовувалися предмети, різні за матеріалом, фактурою, щільністю, пружністю);

- розвиток рухів пальців рук (ігри з дитячим кремом, який дитина розмазувала на різних поверхнях: дзеркало, гумовий килимок, мисочка);

- нормалізація нервово-м'язового тону (застосування прийомів масажу та лікувальної фізкультури);

- розвиток предметної діяльності дитини;

- розвиток вміння перерозподіляти пальчики рук в залежності від форми, обсягу та величини предметів;

- формування диференційованого захоплювання предметів та іграшок.

- розвиток вміння перекинутися з живота на спину;

- розвиток вміння лежати на животі з опорою на долоні випрямлених рук;

- формування реакції рівноваги в положенні на животі та на боці;

- формування повзання (проводили ігри та вправи: «Доженемо-дожену», «Доженемо м'ячика», «Дістань іграшку», ігри з іграшками, що рухаються, інерційними машинками, які спонукають малюка багато, активно та в різних напрямках повзати);

- розвиток вміння сидіти (проводили вправи з присідання дітей та перекикування з живота на спину та зі спини на животі);

- навчання вставання (вправи на вставання до опори на одне колінце з колінно-ліктвової позиції). Коли дитина вже могла вставати почергово на одне та інше коліно, її навчали вставати до опори самостійно;

- навчання дітей вмінню опускатися, не падаючи, а стаючи на коліна або ж сідаючи;

- формування навички вставання до опори та уміння опускатися;
- розвиток вміння пересуватися уздовж опори приставним кроком;
- навчання дитини ходити вздовж бар'єру, тримаючись однією рукою.

Від 9 до 12 місяців

- розвиток під час ігор та вправ вміння ходити при підтримці за обидві ручки вперед, потім тільки за одну ручку;

- спонукання дітей робити перші кроки, пересуваючись від предмета до предмета, привертаючи їх увагу до яскравих звукових іграшок;

- навчання стояти без опори та ходити самостійно, без підтримки.

- закріплення та удосконалення вміння відновлювати рівновагу в різних положеннях тіла дитини (в позиції на спині, на животі, на боці, сидячи).

- вдосконалення дослідницьких дій дитини;

- навчання малюків виконувати співвіднесені дії з предметами: почергове викладання та збирання різних предметів в різноманітні посудини (мисочки, відра, коробки, ящики, мішечки), приділяючи увагу викладанню та збиранню плоских предметів;

- навчання знімати та надягати кільця на стрижень пірамідки, відкривати та закривати різні кришки як фіксовані, так і нефіксовані;

- навчання дітей роз'єднувати та поєднувати різні предмети, що складаються з двох частин: відкриття мотрійки, бочечки, дерев'яних яєць, формочок для піску;

- вдосконалення навичок виконання двох взаємозаперечних (протилежних) дій: виймання – вкладання, роз'єднання – з'єднання, надягання – знімання;

- формування перших предметних дій;

- розвивати перші прості ігрові дії дитини.

- удосконалення рухів руки у напрямку до предмета (петлеподібні, захвату та схоплення зверху, збоку або знизу);

- розвиток вміння перерозподіляти пальці рук в залежності від форми, обсягу та величини предмета, захоплювати предмети двома або трьома пальцями руки;

- навчання діяти кінчиками пальців;

- продовження проведення ігор з кремом та фарбами;

- нормалізація нервово-м'язового тонусу;

- стимулювання рухової активності, виконання рухів на прохання дорослого;

- заохочення дитини до самостійного пересування у довір'ї.

- розвиток рухові функції, у тому числі за допомогою вдосконалення дій із предметами.

ДІТИ ВІД 1 РОКУ ДО 2 РОКІВ

Завдання:

оздоровчі:

- створювати умови для гармонійного психофізичного розвитку;

- стимулювати природні процеси зростання та розвитку організму;

- привчати до фізкультурно-оздоровчого режиму,
- зміцнювати різні групи м'язів;
- задовольняти біологічну потребу у русі;

корекційно-абілітаційні:

- формувати основні рухи (ходьба, біг, повзання, кидання);
- навчати загальнорозвиваючих вправ з предметами та без них, із різних вихідних положень (стоячи, сидячи, лежачи);

виховні:

- виховувати позитивні емоції до занять фізичними вправами;
- інтерес та бажання брати участь у руховій діяльності.

ЗМІСТ РОБОТИ

Навчання:

Ходьба:

- ходити у прямому напрямку до визначеної мітки (предмета, іграшки тощо), по доріжці;

- підійматися та спускатися по похилій поверхні (висота 5 см, довжина до 1,5 м), переступати через предмети, що лежать на підлозі (мотузки, стрічки, палиці) та підняті на 5 см над підлогою.

Катання, кидання:

- брати, переносити, збирати м'ячі, кулі різних розмірів (до 10 см); набивні мішечки; катати м'ячі по підлозі вперед;

- скочувати м'яч з гірки, йти, повзти за ним;

- кидати предмети двома руками вперед, вниз;

- класти м'яч, мішечок у горизонтальну мітку (на підлозі).

Повзання, лазіння:

- повзати в упорі на колінах за рухомими предметами (3 м);

- повзати по доріжці (з клейонки, лінолеуму);

- пролазити під дугою, палицею;

Формування вміння виконувати загальнорозвивальні вправи (без предметів, з предметами – кубиками, м'ячами, хустками, брязкальцями):

для рук і плечового поясу:

- у вихідному положенні стоячи – підіймати руки вперед, вгору, убік, згинати й розгинати руки вперед, убік;

- згинати та розгинати пальці рук;

для тулуба:

- у вихідному положенні стоячи – повертатися праворуч та ліворуч, нахилитися за предметом та випрямлятися;

- у вихідному положенні лежачи на спині – піднімати тулуб за підтримки дорослого за випрямлені руки;

для ніг:

- крокувати й присідати за допомогою (підтримкою) дорослого;

- у вихідному положенні лежачи на спині та животі – згинати та розгинати ноги за допомогою дорослого.

Рухливі ігри та ігрові вправи.

Організовувати індивідуальні та колективні рухливі ігри та ігрові вправи з ходьбою, бігом, катанням, киданням, повзанням, лазінням.

Виховувати доброзичливе ставлення до однолітків під час елементарних спільної діяльності.

ДІТИ ВІД 2 ДО 3 РОКІВ

Завдання:

оздоровчі:

- удосконалювати захисні функції, природні процеси зростання та розвитку організму через рухову діяльність та загартовування;

- зміцнювати опорно-руховий апарат;

- підвищувати загальний та емоційний тонус;

корекційно-абілітаційні:

- навчати основних рухів (ходьба, біг, стрибки, лазіння, кидання), загальноорозвивальних та стройових вправ;

- формувати уявлення про різні види фізкультурного інвентарю та обладнання, способи його безпечного застосування;

- розвивати довільність дій;

виховні:

- виховувати інтерес до доступних форм рухової активності;

- підтримувати прагнення участі в ігрових вправах і рухливих іграх з однолітками.

ЗМІСТ РОБОТИ:

Навчання:

Ходьба:

- ходити довільно за дорослим, зі зміною напрямку, з предметом у руках, з перешкодами (палиці, мішечки, кубики), по дошці (довжина 1,5 м, ширина 20 см), що лежить на підлозі та піднята над підлогою на 10-15 см;

- підійматися зі страховкою на височину до 15 см і спускатися з неї.

Біг:

- бігати за ведучим, за рухомою іграшкою;

- наздоганяти м'яч, що котиться;

- за сигналом тікати від дорослого та наздоганяти його.

Катання, кидання:

- катати м'яч (діаметр 15-25 см) по підлозі у різних напрямках, у парі з дорослим;

- передавати м'яч тому, хто стоїть поруч;

- прокочувати м'яч двома руками по дошці, що лежить на підлозі, по доріжці з двох шнурів (ширина 40-50 см), по гімнастичній лаві;

- кидати м'ячі, мішечки однією та двома руками вниз, вперед, двома руками вгору (без ловлі);

- перекидати м'ячі, набивні мішечки через гімнастичну лаву, натягнуту мотузку (висота до 30 см).

Повзання, лазіння:

- повзати з опорою на долоні та коліна, за предметами, що рухаються, на відстані 5–7 м;
- повзати по дошці, що лежить на підлозі, доріжці із двох шнурів (ширина 20-25 см);
- пролазити під дугою, під лавкою, в обруч, що стоїть вертикально;
- залазити зі страховкою на драбину висотою до 1 м і злезти з неї;
- перелазити через перешкоди (м'які модулі) заввишки до 30 см.

Формувати вміння виконувати загальнорозвивальні вправи (без предметів, з предметами – кубиками, кільцями, м'ячами, хустками, брязкальцями, прапорцями, на предметах – стільцях, кубах):

для рук та плечового пояса:

- у вихідному положенні стоячи – підіймати, згинати та розгинати руки вперед, вгору, в сторони одночасно та по черзі;
- виконувати рухи пальцями рук, нахилити голову вперед, убік;

для тулуба:

- у вихідному положенні стоячи та сидячи - нахилитися праворуч-ліворуч, вперед;
- у вихідному положенні лежачи на спині - перевертатися зі спини на живіт і назад;
- у вихідному положенні лежачи на спині - за допомогою дорослого піднімати ноги одночасно та по черзі;

для ніг:

- у вихідному положенні стоячи – крокувати на місці, високо підіймаючи коліна з активною роботою рук;
- у вихідному положенні стоячи – присідати та підстрибувати із підтримкою за руку;
- у вихідному положенні сидячи, лежачи на спині та животі – згинати та розгинати ноги.

Рухливі ігри та ігрові вправи

- формувати вміння грати в сюжетні рухливі ігри та виконувати ігрові вправи з різними варіантами ходьби, бігу, стрибків, катання, кидання, повзання, лазіння
- формувати взаємодію в колективі однолітків
- виховувати доброзичливе ставлення до однолітків під час елементарних спільних ігор.

Вправи для формування рівноваги:

- ходити по шнуру, що лежить на підлозі прямо, по колу;
- ходити по колоді (висота 10-15 см, довжина 1,5-2 м);
- ходити по гімнастичній лаві зі страховкою;
- ходити вгору та вниз по похилій дошці, що піднята над підлогою на 15-20 см;
- переступати з предмета на предмет (висота 5-10 см, відстань між предметами 10-15 см);
- залазити на предмети заввишки 15-20 см (гімнастична лава, куб), стояти на них зі зміною положення рук (вгору, в сторони, вперед) і спускатися; повільно кружляти на місці.

Спортивні вправи

Формувати вміння:

Катання на санчатах:

- катати санчата за мотузку, катати на санчатах іграшки, сніжки;

Катання на велосипеді:

- сідати на триколісний велосипед, сходити з нього з підтримкою та без підтримки дорослого;

- кататися за допомогою дорослого.

Рухливі ігри та ігрові вправи

Формувати вміння:

- грати в сюжетні рухливі ігри та виконувати ігрові вправи з різними варіантами ходьби, бігу, стрибків, катання, кидання, повзання, лазіння;

- найпростіший руховий досвід у народних іграх.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ»

Сенсорний розвиток

Пояснювальна записка

Розділ Програми «Сенсорний розвиток» створено для батьків або людей, які опікуються дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку від народження і до трьох років. Зміст розділу має пояснювальну записку, завдання і зміст роботи з сенсорного виховання дітей раннього віку за періодами. У пояснювальній записці надано характеристику нормотипового сенсорного розвитку дітей раннього віку і приблизне спрямування, завдання і зміст сенсорного виховання дітей у періоди: від народження до 12-ти місяців, з 12-ти до 18-ти місяців і з 18-ти до 36-ти місяців. У змістовому блоці сформульовані орієнтовні досягнення дитини з сенсорного розвитку на кінець першого і третього років життя.

Сенсорний розвиток дитини раннього віку важлива і необхідна складова повноцінного формування пізнавальної, комунікативної, ігрової та інших видів діяльності. Це пояснюється діалектикою пізнавальних процесів людського пізнання, першими сходами якого є розвинуті відчуття та сприймання. Отже, максимальний розвиток сенсорних процесів, якими є відчуття і сприймання є основою та запорукою всебічного розвитку дитини.

Характеристика сенсорного розвитку дитини від народження до 1 року

Перший рік життя дитини є періодом інтенсивного фізичного і психічного розвитку, від якого багато в чому залежить успішність дитини у наступному життєвому розвитку. Протягом першого року життя формується загальна та дрібна моторика; розвивається координація рухів, удосконалюється зір та слух.

За сприятливих умов на другому-третьому тижні життя, дитина вже реагує на людей та оточуючі предмети зоровим та слуховим зосередженням, вже на початку другого місяця дитина дивиться в очі дорослого та відповідає на звернення посмішкою. З цього моменту починається інтенсивний розвиток спілкування. Протягом наступних тижнів немовля швидко опановує різноманітними засобами контактування. Впевнено реагує на голос дорослого, знаходить на відстані і повертається до нього. Дитина прагне до спілкування, використовуючи при цьому погляди, рухи, посмішку та голос. Такі прояви поведінки немовля називаються «комплекс пожвавлення».

Хоча основний життєвий досвід у першому півріччі дитина набуває у процесі спілкування з дорослим, важливе значення має пізнання дитиною предметного оточення.

Для повноцінного психічного розвитку дитини, крім спілкування з дорослими, необхідно створення умов для пізнання предметного оточення, для формування предметно-маніпулятивної діяльності. І, хоча джерелом пізнавальної активності дитини є вроджена потреба у зовнішніх враженнях, предметне оточення само по

собі, поза спілкування з дорослим, не забезпечує розвитку пізнавальної активності дитини.

Дорослий для немовляти є найбагатшим джерелом зорових, слухових, тактильних, вестибулярних, пропріоцептивних та інших вражень, тому спочатку головним об'єктом пізнавальної активності дитини виступають дорослі люди, що доглядають її.

З другого півріччя життя дитина зосереджується на предметному оточенні у всьому його різноманітті і інтерес до цього виникає з урахуванням спільних дій з дорослими. Немовля пізнає навколишній світ предметів, активно діючи із ними. Воно намагається досліджувати будь-яку річ, яка потрапляє у поле його зору і до якої може дотягнутися. Маніпулятивні дії дитини протягом другого півріччя ускладнюються і стають дедалі більше різноманітними. Дитина активно використовує орієнтовні дії (торкається, дряпає, бере в руки, в рот, розглядає, кусає, лиже, обмацує, крутить у руках), виконує прості маніпуляції з предметом (постукує, кидає і піднімає, розмахує, рухає у різних напрямках і т.п.). Такі дії називаються неспецифічними, оскільки дитина робить їх з будь-яким предметом незалежно від його фізичних властивостей та призначення.

Поступово немовля навчається діяти двома і більше предметами, користуючись обома руками, співвідносити свої дії зі своїми фізичними властивостями та функціями предметів: катає круглі предмети (м'яч, кульку, катушку), розтягує гумку, мотузку, стискає гумові іграшки, дістаючи з них звук, виймає з коробки та вкладає в неї дрібні предмети. Ці дії називаються специфічними. Приблизно в рік немовля починає засвоювати особливий клас специфічних дій із побутовими предметами (ложка, чашка, рушник, гребінець). Такими діями дитина не може опанувати самостійно, їх використання формується тільки у взаємодії з дорослим. Оскільки спостерігаючи за дорослим дитина отримує зразки культурних дій: їсти ложкою, причісувати гребінцем ляльку, баюкати, напувати її з чашки і т.п. Виконуючі різноманітні дії з предметами, дитина знайомиться з їх різними властивостями, розуміє причинно-наслідкові зв'язки між власними діями та їх наслідками (стукає по столу кубиком - чує звук, випускає з рук ложку - вона падає із дзвоном, мене або рве папір - він шарудить і змінює форму). Так у процесі дій з предметами розвиваються пізнавальні процеси – відчуття, сприйняття, увага, пам'ять, мислення – і розширюються уявлення дитини про предметний світ речей.

На кінець першого року життя у дитини активно формується мовлення. Взаємодія дитини з дорослим являється потужним фактором, що впливає на мовленнєвий розвиток немовля. Від народження діти наділені вибірковою чутливістю до звуків людського мовлення і тому потребують постійного сприймання мовлення дорослого, зверненого безпосередньо до немовля, емоційно позитивно забарвленого. Використання дорослим мови у спільних діях загострює у дитини необхідність у її розумінні та активному оволодінні словом. Вже на початку другого місяця життя дитини з'являються перші звуки – так звані гукання і протяжні вокалізації – гуління.

Розуміння дитиною мовлення проходить ряд етапів. Спочатку з'являється вміння знаходити поглядом названий предмет. Шести-семимісячна дитина повертає

голову у бік цього предмета, що знаходиться на постійному місці. У 7-8 місяців вона знаходить його за словом у будь-якому місці. У цьому ж віці немовля починає на прохання дорослого робити прості рухи, відгукуватися на своє ім'я. До кінця року у дитини формується розуміння назв знайомих предметів, дій із ними.

У другому півріччі малюк починає супроводжувати свої дії белькотінням, що складається з повторюваних складів. До кінця року з'являється лепетне говоріння, що інтонаційно оформлене як мовленнєве висловлювання. Важливою умовою, що сприяє розвитку мови, є емоційна взаємодія дитини із дорослим. Вона допомагає дитині виокремлювати мовлення як відмінну рису звернень, а прихильність до дорослого стимулює прагнення наслідувати його. До кінця року дитина навчається вимовляти перші слова.

Протягом першого року життя у дитини активно розвивається сприймання, закладаються передумови формування пізнавальних психічних процесів, як важливих факторів розвитку дитини загалом. Маля сприймає різноманітні яскраві кольори, виразні звуки та форми, радіє цьому, простягає ручки до привабливої іграшки, прислухається до звуків, шукає їх джерело. В цей період у дитини розширюється життєвий простір завдяки розвитку рухової активності, внаслідок чого виникає новий зміст активності малюка – предметно-маніпулятивна діяльність.

Напрямки сенсорного виховання дитини від народження до 12 місяців:

- підтримувати зацікавленість до предметів навколишнього світу, іграшок: фіксування погляду на іграшки/предметі, стеження за предметом що рухається у просторі, реагування на звуки;

- формувати способи обстеження предметів: зорові, оральні, мануальні (торкання, короткочасне утримування, протягування, обмацування та інше), налагодження зорово-рухової, слухо-рухової координації;

- сприяти емоційно-позитивній взаємодії з дорослим у процесі предметно-маніпулятивної діяльності;

- формувати вміння впізнавати і називати за допомогою лепетних слів і звуконаслідувань знайомі предмети.

Характеристика сенсорного розвитку дитини від 12 до 18 місяців

На другому році життя у дитини інтерес до оточуючого швидко зростає. Вона прагне все побачити, почути, до всього дістатися, взяти в руки, доторкнутися, порвати, розмазати, розкидати, спробувати смак і т.п. Навчившись ходити, дитина отримує можливість знайомитися з багатьма раніше недоступними їй предметами. Вона відчуває потребу у різноманітних рухах, що розвиває моторику, сприяє точності та координації рухів, розвитку органів чуття. Удосконалюються рухи дитини, дії з предметами. Предметна діяльність є провідною в цьому віці.

Дорослий знайомить дитину із призначенням предметів, стимулює активне пізнання світу через діяльність. Спілкування дорослого з малям сприяє формуванню пасивної та активної мови, своєчасному оволодінню дитиною предметною діяльністю.

В цьому віці діяльність дитини ускладнюється, набуває цілеспрямованого характеру та результативності. На другому році життя активно формуються навички самообслуговування. У 15 місяців дитина починає користуватись ложкою, а в 18

місяців може їсти переважно самостійно, за нагадуванням та за допомогою дорослого витирати рот серветкою, ставити стілець на місце, виходячи з-за столу, виявляє активність при вдяганні та роздяганні.

В процесі оволодіння дитиною діями з предметами відбувається її сенсорний розвиток, удосконалюється сприймання предметів та їх властивостей (форми, величини, кольору, положення у просторі). Дитина може (за наслідуванням, за зразком) вибрати один предмет за заданою ознакою (найменше кільце у трискладовій пірамідці). Дитина за допомогою дорослого засвоює способи дій з предметами, іграшками (пірамідками, кубиками, вкладишами, формами для піску).

Сприймання предметів стає точнішим. Процеси відчуття і сприймання є провідними, активно стимулюють розвиток уваги, пам'яті, уяви, мислення та мови. Зміст навчання спрямовується на розвиток сенсорики, уваги, пам'яті та наочно-дієвого мислення під час вирішення практичних завдань.

На початку другого року життя дитина співвідносить знайомі предмети/іграшки з їх назвою, починає розуміти значення слів «дай», «на», «іди», «сідай». Слово дорослого поступово стає дієвим засобом організації поведінки дитини, розвитку її пізнавальної активності та самостійності, що проявляється у грі, різних видах діяльності, у побуті. Дитина наслідує звуки, звукосполучення, двоскладні слова за дорослим, що сприяє поступовому збільшенню активного словника. У 18 місяців активний словник дитини в середньому становить 30 слів.

Напрямки сенсорного виховання дитини від народження від 12 до 18 місяців:

- активізувати сприймання предметів та явищ, сприяти виокремленню їх властивостей;
- сприяти активному використанню всіх аналізаторів в обстеженні предметів (зорового та слухового сприймання, сенсорно-перцептивних процесів та дрібної моторики у спільній предметній діяльності дитини з дорослим);
- створювати умови для вирішення практичних завдань у процесі предметної діяльності дитини та для застосування найпростіших знарядь;
- формувати зв'язок між рухами та їх словесним позначенням.

Характеристика сенсорного розвитку дитини від 18 до 36 місяців

Самостійна діяльність дитини другого року життя стає більш різноманітною: це дії із сюжетними іграшками, предметами, будівельним матеріалом. Поступово дитина вчиться перенесенню дій із одних іграшок на інші. Після півтора року, завдяки вмінню наслідувати, дитина починає включати у гру дії, самостійно помічені у різних життєвих ситуаціях. Наприкінці другого року життя у діях дитини спостерігаються елементи сюжетної гри. Малюк виконує ігрові дії у певній послідовності, спілкується з іншими дітьми доступними мовними засобами, наслідує дії дорослих (укладають ляльку спати, годують її, одягають на прогулянку тощо). У грі починають використовувати замітники іграшок (коробка, замість машинки).

Сенсорний розвиток дитини триває: вона знайомиться з формою, величиною, кольором, масою предметів, їх ознаками; співвідносить властивості одних предметів із властивостями інших, визначає в них загальне. В процесі дій з предметами, дитина враховує їх ознаки, розташування у просторі. Поступово формуються вміння

порівнювати предмети та явища, встановлювати найпростіші зв'язки між ними. Малюк розуміє та поступово позначає словом властивості та якості предметів, починає узагальнювати, вирішувати наочно-практичні завдання. Пізнвальні процеси відчуття та сприйняття (сенсорика), залишаючись провідними, активно стимулюють розвиток уваги, пам'яті, уяви, мислення та мови малюка.

Напрямки сенсорного виховання дитини від народження від 18 до 36 місяців:

- розвивати дрібну моторику та стимулювати тактильні відчуття, зорове та слухове сприймання;

- стимулювати обстеження та розрізнення предметів, контрастних за формою, кольором, величиною;

- формувати уявлення про властивості (форми, кольору, величини) предметів у процесі активної предметної діяльності.

- створювати збагачений сенсорною інформацією предметний простір.

В процесі організації корекційно-розвиткової роботи з сенсорного виховання необхідно враховувати два основних фактора: перший – це закономірності, поетапність та послідовність формування сенсорного розвитку, другий фактор – ступінь прояву індивідуальних психофізичних особливостей дитини.

З перших місяців життя у дитини з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається затримка сенсомоторного розвитку. Це виявляється у відсутності інтересу до яскравих предметів, іграшок і предметів навколишнього світу, дитина не намагається вхопити іграшку і не розглядає її. В результаті у дитини не виникає зацікавленості до всього нового, вона не з'ясовує «Що це?», «Для чого?», «Що з тим можна робити?». Протягом цілеспрямованої корекційно-розвиткової роботи діти починають проявляти інтерес до іграшок та дій з ними, намагаються наслідувати дії дорослого, що є підставою для подальшого пізнавального розвитку та формування діяльності.

ДІТИ ВІД НАРОДЖЕННЯ ДО 1 РОКУ

Завдання:

- розвивати фіксуєчу функцію очей, вміння простежувати поглядом за іграшкою, що рухається (поступово наближаючи і віддаляючи її від дитини в різних напрямках);

- розвивати узгоджені рухи обох очей при використанні іграшки(або предмета), що рухається;

- розвивати маніпулятивні дії з іграшками;

- активізувати реакції на тактильні стимули, активізувати реакції малюка усмішкою, лагідними словами;

- розвивати слухові реакції на стимули, що звучать (брязкальця, дзвіночки, шарманки);

- стимулювати прояви емоційних та рухових реакцій на звучання знайомих іграшок.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від народження до 6 місяців

Зорове сприймання:

Створювати умови для накопичення досвіду реагування на яскраві зорові стимули.

Тактильно-рухове сприймання:

Стимулювати розгляд іграшки, захоплення її рукою на доступній відстані для захоплення (розмір іграшки повинен відповідати можливостям дитини). Створювати умови для накопичення досвіду реагування на тактильні стимули.

Слухове сприймання:

Спонукає прислухатися до звуків, що видаються різними предметами та іграшками, посміхатися, сміятися у відповідь на звучання, тягтися до предметів, що звучать, маніпулювати ними.

Від 6 до 12 місяців

Зорове сприймання:

Створювати умови для розвитку у дитини зорового сприймання з опорою на інші види відчуттів та сприймання. Розвивати зорове зосередження дитини на іграшках (предметах), що знаходяться поруч з дитиною, а також на невеликій відстані, вчити проявляти рухову активність на зоровий стимул.

Стимулювати розвиток координації рухів рук при зоровому контролі в процесі дій з предметами різної форми (м'ячки, кульки, кубики, пірамідки та інше). Удосконалювати простеження та стимулювати виникнення зв'язку «око-рука» (передумови зорово-моторної координації).

Тактильно-рухове сприймання:

Стимулювати розвиток пізнавальних функцій руки та маніпулятивних дій з предметами. Розвивати тактильно-кінестетичне сприймання через накопичення різноманітних відчуттів шляхом обстеження різного предметного середовища. Спонукає до дій хапання, обмацування, потряхування, постукування. Пропонувати дитині для захоплення, стискання, «ротового» обстеження предмети різної форми, кольору, фактури. Вчити хапати і утримувати предмет, наближати та обстежувати, (вкладають в руку дитини предмети, розправляють пальчики для захоплення та утримання, діють разом з дитиною, емоційно реагуючи на іграшки);

Створювати умови для виникнення взаємозв'язку між рухом та словесним позначенням предмета чи іграшки. Реагувати (поворотом голови) на мовленнєву інструкцію дорослого «Де годинник?», «Де водичка?» та ін.

Слухове сприймання:

Спонукає малюка прислухатися до звуків, що видаються різними предметами та іграшками, посміхатися, сміятися у відповідь на звучання, тягтися до предметів, що звучать, маніпулювати ними. Реагувати на звук або голос підкріплюючи демонстрацією іграшки, можливістю погріміти, стиснути іграшку самостійно або спільно з дорослим. Спонукає дитину визначати розташування іграшки, що видає звуки, людини, що говорить. Спочатку, праворуч і ліворуч, потім - спереду і ззаду при відстані, що постійно збільшується.

Сприятливі виробленню системи зорово-слухо-рухових зв'язків. Створювати умови для накопичення досвіду сприймання різних звуків навколишнього світу, фіксувати увагу на різних звуках у побуті (стукання у двері, телефонному дзвінку, шумі води, що ллється, звуку падаючого предмета), називаючи відповідні предмети і дії; удосконалювати слухові реакції на знайомі іграшки, що звучать, знайомити їх з новими звуками (дудочки, бубон, металофон).

Активізувати можливість прислухатися до звучання невидимої іграшки, очікувати її появи спочатку в одному місці (за ширмою, з-під серветки тощо), а потім у різних місцях. Привертати увагу до швидких і повільних звучань іграшок (брязкальця, дитячого акордеону, металофону) та музики.

Створювати умови для сприймання дітьми музики та співу (дорослі співають дітям), спонукати їх у відповідь усміхатися, видавати звуки, рухати ручками, ніжками в такт мелодії, реагувати на них голосом, різними рухами. Рухатися разом з малюками в темпі звучання: плескають долоньками малюка, похитують на руках або на колінах, демонструють малюку низьке та високе звучання голосу, конкретними іграшками та ігровою ситуацією;

Діти можуть навчитися:

- виявляти реакції на зорові, тактильні, слухові стимули;
- фіксувати погляд на яскравій іграшці, простежувати за стимулом, що рухається;
- виконувати специфічні маніпуляції із іграшками;
- здійснювати поворот голови на вказаний дорослим знайомий предмет чи іграшку.

ДІТИ ВІД 12 ДО 18 МІСЯЦІВ

Завдання:

- розвивати зорові, тактильні, слухові реакції на зовнішні подразники;
- активізувати цілеспрямовані дії (хапання, кидання, нанизування, закривання)
- використовувати допомогу дорослого: застосовувати спільні дії чи безпосереднє наслідування;
- сприяти засвоєнню вказівного жесту;
- удосконалювати взаємозв'язок між рухом та його словесним позначенням (коментуючи дії дитини та власний зразок промовою, включаючи рухи та завдання «покажи», «дай»).

ЗМІСТ РОБОТИ

Зорове сприймання:

Активізувати на прогулянці увагу дитини на навколишній дійсності. Створювати умови для стимуляції пізнавальної активності дитини через виділення предметів із фону, пробуджуючи орієнтування «Що це?», «Що там?» (беруть дитину на руки, піднімають для кращого огляду навколишнього, вказують на різні предмети (іграшки), наближають їх до дитини, пропонують діяти з нею).

Формувати зорове сприймання різних предметів, вчити диференціювати іграшки (предмети), що мають різні функціональне призначення: машинки, матрешки, м'ячики, кубики, грибочки, кульки та ін.

Вчити діяти цілеспрямовано з дидактичними іграшками (предметами) за показом та наслідуванням у процесі предметно-ігрових дій з дорослим: вставити фігурки в пази; розставити матрешки у свої будиночки; розставити ялинки у свої ямки.

Зосереджувати увагу на оточуючому – «дядько йде», «тітка йде»; «діти грають»; «птахи літають, співають»; «тварини бігають», «собачка бігає, гавкає»; спостерігати разом з дитиною за різними технічними об'єктами, називати їх звучання («Машина проїхала: бі-бі». «Літак гуде: у-у-у»);

Створювати умови для розвитку пізнавальної активності дитини через виділення предметів з навколишнього середовища, прагнути концентрувати увагу на функціональному призначенні цих предметів (або іграшок), пробуджуючи орієнтування «Що це?», «Що з нею можна робити?» (вказують дитині певні іграшки чи предмети, навчають діяти із нею).

Тактильно - рухове сприймання:

Вчити діяти цілеспрямовано з іграшками що рухаються (катати іграшки на коліщатах, катати візок з іграшкою та ін.).

Формувати вміння диференціювати іграшки (предмети) на основі тактильного сприймання їх властивостей (розкласти м'ячики у дві миски – колючі та м'які, спираючись на їх тактильні властивості).

Слухове сприймання:

Створювати умови для накопичення досвіду сприймання нових звуків музичних іграшок: барабан, бубон, сопілка, рояль та ін.

Розширювати межі слухового сприймання на звуки природи: шум вітру, шум води та інше, голосів тварин і птахів, наслідувати їх.

Формувати розуміння зверненої мови, стимулювати елементарні мовні реакції.

ДІТИ ВІД 18 ДО 36 МІСЯЦІВ (ВІД ПІВТОРА ДО 3 РОКІВ)

Завдання:

- удосконалювати зорове орієнтування;
- вчити діяти цілеспрямовано з предметами;
- формувати орієнтування на властивості та якості предметів з використанням тактильно-рухового сприймання;
- удосконалювати тактильно-рухове сприймання в іграх з природними матеріалами (водою, піском, камінчиками, рослинами).
- удосконалювати слухове сприймання через ігри з музичними іграшками;
- створювати умови для просторової орієнтування на звук, використовуючи звучання іграшок як сигнал до початку або припинення дій у рухливих іграх та вправах;
- активізувати мовленнєвий розвиток: дорослі коментують дії дітей, спонукають дітей до повторення назв предметів та дій;
- створити умови для активізації потреби у мовному спілкуванні дітей, заохочувати та стимулювати мовленнєві прояви та ініціативи дітей: звернення, прохання, вимоги;
- вчити дітей розуміти звернене мовлення.

ЗМІСТ РОБОТИ

Зорове сприймання:

Удосконалювати зорове орієнтування на функціональному призначенні предметів шляхом наслідування дій (показ) дорослого («Вибери всі м'ячики», «Принеси всі машинки», «Кинь у воду тільки рибок», «Вилavimo тільки качечок»).

Порівнювати зовнішні властивості предметів («Такий – не такий», «Дай такий») шляхом накладання та прикладання (за формою, величиною).

Тактильно-рухове сприймання:

Вчити діяти цілеспрямовано з предметами, враховуючи їх функціональне призначення та способи дії (ложкою, лійкою, молоточком, чашкою, сачком, візком з мотузкою та ін.).

Проводити ігри з водою, піском, глиною, пухом, ватою тощо.

Слухове сприймання:

Спонукаючи дітей визначати розташування предмета, що звучить, бігти до нього, показувати і називати його.

Вчити диференціювати звучання музичних іграшок (рояль, барабан; металофон, шарманка; бубон, сопілка), виконуючи при цьому певні умовні дії.

Вчити впізнавати та розрізняти приховані від дитини іграшки за їх звучанням, голоси тварин при використанні дидактичних ігор («Хто там?», «Хто прийшов спочатку?», «Хто сховався?» та ін.).

Формувати вміння дітей доповнювати мову іншими способами спілкування (міміка особи, пантоміміка, використання дзеркала тощо).

Вчити виконувати найпростіші словесні інструкції: «Покажи, де Ляля?», «Покажи, де Зайча?», «Принеси машину», «Візьми м'яч», «Пограй у долоні»; – «Піймай кульку», «Лови м'яч», «Коти м'яч», «Кинь м'яч у кошик», «Я скажу, а ти зроби».

Вчити дітей розуміти слова «Дай», «На», «Візьми», «Іди», «Сядь», «Сідай».

Повторювати за дорослим фразу з 1-2-х слів «Ведмедик тупає», «Ляля йде», «Машина їде», «Зайчик стрибає», а надалі складати фразу самостійно.

Формувати інтерес дітей до читання дорослим віршиків, лічилок, викликаючи в них прагнення до спільного декламування.

Діти можуть навчитися:

- розрізняти та диференціювати властивості та якості предметів, використовуючи порівняння зовнішніх властивостей предметів (вибір із 2-х) шляхом накладання та прикладання (за формою, величиною);

- розрізняти властивості та якості предметів з використанням тактильно-рухового сприймання, диференціювати зовнішні властивості предметів (за функціональним призначенням, формою, величиною – вибір із двох);

- виявляти інтерес до ігор з природними матеріалами;

- діяти за показом дорослого;

- диференціювати звучання знайомих музичних іграшок (вибір з 2-х), виконуючи при цьому певні умовні дії;

- розуміти слова «Дай», «На», «Візьми», «Іди», «Сядь».

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СОЦІУМІ»

Формування навичок самообслуговування

Пояснювальна записка

Важливим напрямом ранньої соціалізації дитини раннього віку є формування елементарних культурно-гігієнічних навичок та самообслуговування, що є засобом соціального розвитку малюка, своєчасної його адаптації та подальшої самостійності.

Самообслуговування – діяльність, результати якої задовольняють потреби самої дитини (процес харчування, виконання культурно-гігієнічних процедур по догляду за собою, роздягання та одягання, користування туалетом, підготовка до сну тощо.). У процесі самообслуговування дитина активно засвоює потрібні навички та знання про власне тіло, предмети особистої гігієни, гігієнічні процедури, набуває практичного досвіду.

Формування елементарних навичок самообслуговування розпочинається з дітьми раннього віку і продовжується протягом усього дошкільного періоду.

У дітей раннього віку з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається значна затримка у опануванні навичок самообслуговування, що виявляється у зниженій здатності до наслідування, взаємодії з дорослим, слабкій реакції на все нове, відсутності мотивації до дій та спільної діяльності тощо. У дітей раннього віку затримується процес формування пізнавальної діяльності та психомоторики, що впливає на результати опанування самообслуговуючими діями, діти швидко втомлюються, надзвичайно вразливі, пасивні, не розуміють звернене мовлення та спонування до самообслуговуючих дій. Вони практично не прагнуть самостійності і лишаються байдужими до своїх досягнень.

Суттєву роль відіграє також дефіцит соціальної комунікації з дорослим у віці немовляти та ранньому дитинстві. Відсутність контакту призводить до недорозвитку соціальної поведінки; предметних дій; пізнавальних функцій; мовлення; прагнення до самостійності.

Ось чому формування навичок самообслуговування у дітей раннього віку тісно пов'язаний з фізичним, соціально-емоційним, сенсорно-пізнавальним та комунікативно-мовленнєвим розвитком і повинен бути спрямований перш за все на встановлення соціальної взаємодії з дорослим, навчання елементарним способам самообслуговуючих дій, психомоторним навичкам, навичкам обстеження предметів, розвитку базових культурно-гігієнічних навичок.

Отже, зміст розділу ґрунтується на урахуванні закономірностей розвитку дитини раннього віку, що є унікальним і неповторним етапом її життя. Адже саме в цей період відбувається інтенсивний розвиток усього організму, закладається основа для подальшого особистісного становлення дитини, розвитку її здібностей і можливостей, виховання самостійності та подальшої соціалізації. Відтак основним орієнтиром постає визнання пріоритету раннього розвитку дитини, починаючи від народження до 3-х років.

Процес формування навичок самообслуговування повинен здійснюватися з урахуванням індивідуальних можливостей дітей. У процесі опанування навичок діти стають спритнішими, незалежними від дорослого, впевненішими у своїх можливостях. Даний результат створює мотиваційну основу для особистісного розвитку й сприяє процесу соціалізації.

Формування культурно-гігієнічних навичок здійснюється як у повсякденному житті, так і протягом усього періоду навчання в закладі дошкільної освіти, та проходить не лише в рамках спеціально організованих занять, але і під час виконання режимних моментів.

Дорослі та педагоги-вихователі вчать дітей навичкам харчування, правильному користуванню туалетом. Вони стежать за тим, щоб діти були постійно чистими, охайними, доглянутими. Дітей навчають звертати увагу на свій зовнішній вигляд, опанувати способами приведення його в порядок, засвоїти конкретну послідовність дій для виконання тих чи інших навичок. Основними методами навчання є демонстрація окремих дій, спільні дії, дії за наслідуванням.

Отже, формування навичок самообслуговування здійснюються за чітко спланованими етапами навчання з урахуванням індивідуальних можливостей дітей.

Зміст розділу передбачає реалізацію загальнодидактичних та корекційно-абалітаційних завдань.

Загальнодидактичні:

- формування позитивного досвіду взаємодії дитини з дорослим;
- виховання практичних навичок користування посудом, гігієнічними засобами;
- формування навичок прийому їжі;
- формування первинних уявлень про особисту гігієну;
- виховання самостійності, акуратності, культури приймання їжі;
- розвиток спостережливості, слухової уваги, обстежувальних і наслідувальних дій;
- розвиток розуміння вимог щодо поведінки за столом, під час прийому їжі, прогулянки;
- виховання елементів самостійності у побуті;
- формування навичок обстеження навколишніх предметів;
- виховання позитивного ставлення до процесу самообслуговування.

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання пізнавальної активності дітей;
- корекція порушень психомоторного розвитку;
- попередження вторинних психомоторних відхилень розвитку;
- розвиток пізнавальної, комунікативної, сенсорної та рухової діяльності у процесі навчання культурно-гігієнічних навичок та самообслуговування.

ДІТИ ВІД НАРОДЖЕННЯ ДО 1 РОКУ

Метою передумов формування навичок самообслуговування у дітей у віці від народження до 1 року є формування соціального досвіду, відгуку та реакцій на соціальні контакти, навичок обстежувальних і наслідувальних дій, навичок прийому їжі.

Загальнодидактичні завдання:

- формування потреби у спілкуванні та взаємодії з дорослими;
- забезпечення вчасного годування, сну, активного неспання за певним розпорядком дня;
- розвиток сенсорно-пізнавальних навичок засобом стимуляції відчуттів (зорових, слухових, тактильних та ін.);
- спонукання навичок обстеження предметів;
- формування навичок прийому їжі;
- формування реакцій у процесі взаємодії та спілкування з дорослими;
- виховання інтересу до предметів, активності у діях з ними;
- спонукання до виконання санітарно-гігієнічних процедур

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання психомоторної активності дітей;
- корекція порушень психомоторного розвитку;
- попередження вторинних психомоторних відхилень розвитку;
- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціальної взаємодії та формування передумов самообслуговування.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від народження до 3 місяців

Викликати у дитини орієнтовні реакції (зорові, слухові) на дорослого, формувати потребу спілкування.

Допомагати дитині приймати зручне положення при годуванні.

Зробити процес годування приємним для дитини.

Забезпечувати вчасне годування, сну, активного неспання за певним розпорядком дня.

Від 3 до 6 місяців

Навчати дитину жувати їжу.

Формувати навички забирання їжі з ложки губами.

Навчати дитину їсти пюре або сирок з ложки.

Навчати дитину тримати пляшечку обома руками при допомозі дорослого.

Навчати пити воду з пляшечки.

Привчати дитину до води, організовувати купання так, щоб дитина отримувала сенсорний досвід.

Задовольняти потребу дитини у годуванні, сну, активного неспання за певним розпорядком дня.

Підтримувати активність дитини у процесі годування, купання. Формувати навички соціальної взаємодії з дорослим.

Від 6 до 9 місяців

Сприяти максимальному задоволенню потреби дитини у їжі.

Формувати навички вживання їжі при допомозі дорослого:

- вчити захоплювати руками шматочки фруктів, печива з тарілки;
- допомагати підносити захоплені шматочки їжі до рота;

Заохочувати спроби дитини під супроводом дорослого захоплювати шматочки їжі.

Вчити дитину знімати їжу з ложки ротом (пюре, сирок тощо).

Вчити жувати їжу (шматочки фруктів, печиво).

Формувати первинні уявлення про ложку, тарілку, їх призначення.

Ознайомлювати з назвами продуктів, які вживає дитина.

Формувати первинні уявлення про ложку, її призначення.

Спонування дитини до розуміння, що вона може їсти самостійно.

Заохочувати на виконання спільних дій у процесі харчування, прийому їжі.

Від 9 до 12 місяців

Підтримувати позитивне ставлення до процесу прийому їжі, опанування елементами культурно-гігієнічних навичок.

Навчати дитину тримати чашку обома руками при допомозі дорослого.

Поступово навчати дитину брати і самостійно тримати чашку.

Навчати пити воду з чашки.

Навчати брати ложку до рук.

Вчити дитину маніпулювати ложкою (брати до рук, розглядати, показувати її призначення).

Продовжувати формувати навички захоплення руками шматочків фруктів, печива з тарілки.

Вчити підносити захоплені шматочки їжі до рота;

Вчити брати їжу ложкою з тарілки.

Вчити відкусувати від куска (печиво, сухарик, яблуко та ін.)

Формувати уявлення про горщик, його призначення.

Привчати малюка сидати на горщик (якщо сформувалася навичка сидіння) після сну або через деякий час після годування.

Формувати позитивні реакції на виконання санітарно-гігієнічних процедур

ДІТИ ВІД 1 РОКУ ДО 2 РОКІВ

Загальнодидактичні завдання:

- формування потреби у спілкуванні та взаємодії з дорослими;
- забезпечення вчасного годування, сну, активного неспання за певним розпорядком дня;

- розвиток сенсорно-пізнавальних навичок засобом стимуляції відчуттів (зорових, слухових, тактильних та ін.);

- спонування навичок обстеження предметів;

- формування навичок прийому їжі;

- формування реакцій у процесі взаємодії та спілкування з дорослими;

- виховання інтересу до дорослих та однолітків, активності у діях з предметами;

- спонування до виконання санітарно-гігієнічних процедур.

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання психомоторної активності дітей;

- корекція порушень психомоторного розвитку;

- попередження вторинних психомоторних відхилень розвитку;

- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціальної взаємодії та формування передумов самообслуговування.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від 1 року до 1 року 6 місяців:

Формування навичок взаємодії з дорослим у процесі навчання культурно-гігієнічним навичкам.

Продовження навчання самостійним прийомом їжі та пиття.

Вчити жувати їжу.

Вчити користуватися ложкою з допомогою дорослого.

Формувати навички користування чашкою.

Навчати культурі поведінки за столом: не скидати зі стола їжу, ложку, чашку.

Навчання малюка діям по догляду за собою – одягання, роздягання.

Формування проявів активності при одяганні та роздяганні.

Формування культурно-гігієнічних умінь:

- вчити умиватися з допомогою дорослого;
- формування умінь та навичок охайності.

Ознайомлення з предметами при санітарно-гігієнічних процедурах (мило, рушник, паста, гребінець)

Від 1 року 6 місяців до 2 років:

Залучення до спільних самообслуговуючих дій з допомогою дорослого.

Вдосконалювати вміння взаємодіяти з дорослим, відгукуватися на своє ім'я, намагатися називати своє ім'я.

Навчати вмінням виділяти (показувати) за мовленнєвою інструкцією дорослого свої основні частини тіла та обличчя (покажи, де очі, ручки, ніжки).

Навчати розрізняти предмети гігієни (мило, рушник, паста, гребінець).

Заохочувати дитину повторювати самообслуговуючі дії у процесі санітарно-гігієнічних процедур.

Формувати адекватну поведінку на виконання режимних моментів: перемикатися від одного виду дій до іншого, від одного місця проведення заняття до іншого.

ДІТИ ВІД 2 РОКІВ ДО 3 РОКІВ

Загальнодидактичні завдання:

- формування потреби у спілкуванні та взаємодії з дорослими;
- формування санітарно-гігієнічних навичок:
- спонукання навичок обстеження предметів побуту;
- формування навичок прийому їжі;
- формування реакцій у процесі взаємодії та спілкування з дорослими;
- виховання інтересу до дорослих та однолітків, активності у діях з предметами;
- спонукання до виконання санітарно-гігієнічних процедур.

Корекційно-абілітаційні:

- стимулювання психомоторної активності дітей;
- корекція порушень психомоторного розвитку;
- попередження вторинних психомоторних відхилень розвитку;
- розвиток мислення, мовлення, сенсорної та рухової діяльності у процесі соціальної взаємодії та формування передумов самообслуговування.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від 2 років до 2 років 6 місяців:

Формування культурно-гігієнічних навичок:

Привертати увагу на те, що з чистими іграшками приємно гратися; охайний одяг приємно носити;

Ознайомлювати із предметами особистої гігієни: мило, рушник, гребінець, носовичок;

Вчити позитивно сприймати гігієнічні процедури, мити руки перед їжею і після кожного забруднення, на прохання дорослого заковувати рукави під час умивання, користуватися рушником;

Формувати навички чистити зуби.

Вчити підтримувати охайний зовнішній вигляд, з допомогою дорослого усувати ознаки забруднення тіла, одягу, речей;

Привчати самостійно сідати за стіл і вставати з-за столу, присувати спільно з дорослим свій стілець; знати своє постійне місце за столом;

Продовжувати формувати навички їсти самостійно, тримати чашку і ложку за ручку; після нагадування дорослого користуватися серветкою; дякувати за їжу;

Продовжувати формувати дії з самообслуговування – одягання, роздягання. Вчити за допомогою дорослого знімати та вдягати одяг у певному порядку, правильно складати його.

Від 2 років 6 місяців до 3 років:

Удосконалювати у дітей вміння взаємодіяти з дорослим, відгукуватися своє ім'я і називати себе на ім'я.

Формувати розуміння інструкції дорослого з мовленнєвим супроводом, використовуючи елементарні жести у взаємодії.

Розвивати інтерес до спільних дій з однолітками у ситуації, організованій дорослим (активним рухам, самообслуговуючим діям, предметно-ігровим видам діяльності).

Виховувати позитивне ставлення до культурно-гігієнічних процедур; пояснювати їх значення для здорового способу життя.

Вчити мити руки та обличчя, не розбризкувати воду; самостійно заковувати рукави одягу, користуватися милом, насухо витирати руки та обличчя рушником.

Заохочувати до використання предметів особистої гігієни (носовичок, гребінець, рушник).

Вчити самостійно одягатися та роздягатися у певній послідовності, складати свої речі, підтримувати охайний зовнішній вигляд.

Спонукаати за можливості дітей самостійно та акуратно, не поспішаючи, їсти.

Привчати добре пережовувати їжу із закритим ротом.

Продовжувати формувати навички утримати ложку в руці.

Формувати навички користуватися серветкою.

Привчати виходити із-за столу після приймання їжі, підсувати стілець (з допомогою дорослого), дякувати.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

Формування мовлення

Пояснювальна записка

Мовленнєвий розвиток дитини – один з основних чинників становлення особистості у ранньому дитинстві. Рідна мова є загальною основою навчання і виховання дітей, засобом пізнання і способом специфічного людського спілкування. Основи мовлення закладаються в дитини впродовж першого року життя, а перші три роки мають вирішальне значення для подальшого розвитку її мовлення. Мовленнєві навички розвиваються у середовищі, де дитина чує звуки й мовлення інших людей. Мовленнєвий розвиток кожної дитини індивідуальний, тому одна і та ж навичка може з'явитися в однієї дитини раніше, а в іншій дещо пізніше. Вікові норми мовленнєвого розвитку існують, для того щоб мати чітке уявлення, в якому віці, і на які моменти слід звернути увагу, для того, щоб дитина розвивалась гармонійно.

Даний розділ Програми орієнтовано на створення оптимальних умов для формування мовлення, комунікативного досвіду дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей, носить інноваційний, варіативний, комплексний характер, адресована для батьків, педагогів та вихователів; викладачів та студентів закладів вищої освіти; всім, зацікавленим проблемами сучасної корекційної педагогіки. Розділ містить методичні рекомендації (вікові характеристики мовленнєвого розвитку дитини), завдання, зміст роботи, цільові орієнтири з формування і розвитку мовлення дітей раннього віку переддошкільного віку.

Метою діяльності з формування мовлення дітей раннього переддошкільного віку є розвиток комунікативної функції мовлення, розвиток потреби у спілкуванні, формуванні соціального досвіду особистісних комунікативних якостей дитини на основі включення в систему соціальних відносин в різних життєвих і ігрових ситуаціях. Комунікативна функція розглядається як основна у мовленнєвій діяльності вихованців, а діалог – як універсальна форма мовного спілкування. Мовленнєвий розвиток забезпечує оволодіння нормами і правилами рідної мови, розвиток комунікативних здібностей, підготовку до навчання грамоті.

Розвиток мовлення дітей раннього віку поділяють на два періоди: підготовчий період (1 місяць – 1,5-2 роки) та другий – період активного мовленнєвого розвитку (1,5-2 роки – 3 роки).

Дитина розпочинає своє життя криком. Крики, як перші голосові реакції, відіграють досить суттєву роль у підготовці мовленнєвого апарату до звуковимови. Впродовж першого місяця життя в короткі проміжки активного неспання на руках у дорослого відбувається перше спілкування дитини з дорослим на емоційному тлі. Водночас у цей період ще досить важко викликати в дитини відповідну реакцію, отже, ініціатива спілкування належить дорослому. На другому місяці життя значно збільшується тривалість періоду активного неспання. Це дозволяє дорослому спілкуватися з дитиною не тільки на руках, а й у ліжку чи в манежі. На другому

місяці в дитини з'являються перші короткі звуки (г, к) і звукосполучення: гу-гу, агу, що одержали назву «гукання». На відміну від крику, гукання — це збудження приємного позитивного характеру і виникає воно передусім у відповідь на ніжні, ласкаві слова дорослого. Ось чому спілкування дитини з дорослим упродовж другого місяця життя повинно мати характер «розмови»; дорослий сам заграє з дитиною, посміхається, намагається затримати на собі погляд, викликати посмішку, вимовляє звуки «агу-агу», «гу-гу», «ау». На кінець другого місяця дитина починає фіксувати зорові і слухові подразники, довго сміється, якщо з ним розмовляє дорослий; слідкує поглядом за іграшкою, що рухається. На третьому місяці у спілкуванні дитини з дорослим відбуваються суттєві зміни — ініціатива спілкування відтепер належить дитині, вона вже сама шукає поглядом дорослого для спілкування з ним. У відповідь на вітання дорослого, чи, навіть, коли його побачить, дитина сміється, промовляє звуки голосного типу «а-а-а», «е-е-е», рухає руками, ногами (яскраво виражений «комплекс пожвавлення»).

Водночас зауважимо, що означені позитивні зміни відбуваються за умови, якщо дорослий в попередні місяці постійно спілкувався з дитиною на позитивному тлі. Поява позитивної емоційної голосової реакції дитини на дорослого в цей період є підґрунтям виникнення і розвитку нових форм спілкування, зокрема наслідування звуків. Надалі, спілкування між дорослим і дитиною відбувається вже на тлі голосових реакцій. В цей період збільшується кількість звуків, що їх промовляє дитина, з'являються сполучення звуків приголосного типу «тиль», «ррр», «фр», «співучі звуки» «о-о-о-е», «а-е-е-а». Далі з'являється гулення, що нагадує спів птахів, булькання, фиркання. На стадії гулення звуки промовляються під контролем слуху, діти вже прислуховуються до своїх голосових реакцій. Відтепер дорослий може спілкуватися з дитиною на відстані, перегукуватися з ним, викликати звуконаслідування. Далі з'являється лепет — це найбільш складний голосовий утвір, він нагадує слова — склади, що складаються із складів ма-ма-ма, ба-ба-ба, дя-дя-дя, які рівномірно повторюються, що готує мовленнєвий апарат до вимови звуків, складів і слів, сприяє розвитку фонематичного слуху. Для подальшого розвитку мовлення дитині потрібно: навчитися виокремлювати звукокомплекси (слова) з цілого мовленнєвого потоку; здійснювати тонкий фонетичний аналіз кожного звуко-комплексу; розуміти мовлення дорослих; засвоїти механізми мовлення (артикуляцію). Всі ці завдання вирішуються у процесі спілкування дитини з дорослим у другому півріччі першого року життя.

На другому етапі підготовчого періоду (6-12 міс.) з'являється новий тип спілкування дорослих і дитини — спілкування на основі розуміння мовлення дорослих. Слово набуває для дитини значення умовного подразника. Отже, дитина навчається розуміти, що кожен предмет, дія, властивість мають свою назву. Розвиток розуміння мовлення у дітей залежить безпосередньо від ступеня спілкування дорослих з дитиною. Чим частіше і триваліше буде спілкування, тим швидше відбувається виокремлення слова як умовного сигналу, і, навпаки, чим менше спілкуються з дитиною, тим тривалішим буде час початку розуміння мовлення дорослих. В цей період важлива організація зорового сприймання і розглядання іграшок, предметів, що є однією з провідних умов, що сприяють розумінню дитиною назв окремих предметів.

Таким чином, на кінець першого року життя дитина добре розуміє не тільки окремі фрази, а й цілі речення у мовленні дорослих, відтворює відповідно до словесних подразників дії і рухи. Слово дорослого починає регулювати поведінку дитини. У словнику однорічної дитини може налічуватися в середньому 10-15 слів.

Другий рік життя – це період інтенсивного і швидкого розвитку мовлення дітей. На початку другого року життя дитина починає швидко встановлювати зв'язок між словом і предметом, відбувається подальше розуміння мовлення дорослих. Поступово розуміння мовлення виходить за межі конкретної побутової ситуації. Поява перших усвідомлених слів у мовленні дитини визначається потребою у спілкуванні, таку потребу має створити для дитини дорослий. Стимулом активного вживання перших слів є запитання дорослого. Упродовж другого року життя відбувається подальший розвиток мовлення в таких напрямках: розвиток розуміння мовлення дорослих; формування функції узагальнення в мовленні; збагачення і активізація словника; розвиток здібності наслідування і вдосконалення звуковимови; формування граматичної будови рідної мови.

У другому півріччі дитина починає розуміти слова, що означають стать і вік людини, назви предметів, живі і неживі об'єкти, назви кімнат житла, де перебуває дитина. Розуміння мовлення розвивають потішки, віршики, забавлянки.

Саме на другому році життя відбувається формування однієї з основних особливостей другої сигнальної системи – узагальнення. Засвоєння слів першого ступеня узагальнення, відбувалося з успіхом, якщо дитина не тільки дивиться на предмет і чує його назву, але й активно діє з ним: бере в руки, нюхає, куштує на смак, рухає, носить, возить і т. ін. Отже, чуттєве сприймання предметів, активна діяльність з ними сприяють не тільки запам'ятовуванню потрібного слова, але й формуванню його узагальнювальної функції, узагальненої назви всіх предметів певного класу (іграшка, ложка, тарілка, собака і т. ін.), дитина називає собачкою не тільки ту іграшку, яку тримає в руці, а й собаку, який зображений на картинці, живу тварину. На кінець другого року життя дитина визнає і називає предмети незалежно від їх форми, кольору, величини.

У цьому віці формується, хоча і нерівномірно, активний словник дитини. Якщо на початку другого року життя у дитини з'явилось близько 20 слів і вона користується емоційно-жестовим мовленням, то на кінець року активний словник дитини може складати близько 300 слів, і назва предмета набуває важливого змісту. Активний словник стає основним засобом спілкування дитини.

Також, на другому році життя дитина починає оволодівати звуковою стороною рідної мови. Оволодіння звуковимовою охоплює два взаємопов'язані процеси: сприймання звуків, тобто фонематичний слух і артикуляцію звуків. Зауважимо, що впродовж усього другого року життя звуковимова в дітей залишається недосконалою. Діти пропускають звуки, замінюють їх іншими, більш легкими. Спостерігається також загальна пом'якшеність мовлення, уподібнення звуків один до одного, злиття двох слів в одне.

У віці близько двох років лінії мислення і мовлення перетинаються, і в цей період відбувається, відповідно, розвиток форм мовленнєвого спілкування: слово-склад, слово-контур, слово, речення, діалог. Ініціатором діалогічного спілкування у цьому віці має бути дорослий. Завдання вихователя в роботі з дітьми цього віку

полягає в тому, щоб форма спілкування типу «запитання-відповідь» стала для дітей звичною, повсякденною. Цього можна досягти тільки за умови, якщо запитання дорослого будуть стимулювати мовленнєве спілкування дитини впродовж усього дня, у процесі кожного режимного моменту. Якщо діти будуть постійно чути запитання дорослого, вони й самі стануть звертатись із запитаннями до дорослого, стануть ініціатором діалогу, який має підтримувати вихователь.

На третьому році життя мовлення дітей розвивається дуже швидко і за такими напрямками:

- розуміння мовлення дорослих;
- збагачення пасивного та активного словника;
- удосконалення звуковимови;
- засвоєння граматичної будови мовлення;
- розвиток діалогічного мовлення.

Розуміння мовлення дорослого дитиною зростає за обсягом і якісно змінюється. Дитина любить слухати мову дорослого, віршики, казки. Діти цього віку можуть розуміти не тільки мовлення дорослого, спрямоване на організацію їхніх практичних дій, тобто не тільки інструктивне мовлення, а й мовлення-опис, розповідь. Слухання і розуміння мовлення дорослого, в якому міститься повідомлення про явища та предмети, що виходять за межі безпосередньої ситуації спілкування дорослого з дитиною, є важливим надбанням, оскільки надає можливість використовувати мовлення як основний засіб пізнання щодо предметів, які недоступні безпосередньому досвіду дитини. У другому півріччі дітям доступне розуміння художніх творів без використання наочності. На основі розуміння мовлення дитина починає робити перші самостійні висновки та узагальнення.

Саме у цьому віці найбільш виражені індивідуальні відмінності в темпах зростання словника. Завдання дорослого – збагачувати активний словник дитини іменниками (назвами овочів, фруктів, свійських тварин, предметів одягу, меблів рослин тощо); дієсловами, що позначають різні дії; прикметниками та прислівниками.

Третій рік життя дитини характеризується активізацією мовлення дитини. Зростає її мовленнєва активність у спілкуванні з дорослими та однолітками, дидактичних та сюжетних іграх, самостійній діяльності. Вона виявляється у бажанні римувати слова, складати казки. Систематичне спілкування з дітьми старшого віку є додатковим фактором розвитку активного мовлення.

Отже, найважливішим досягненням раннього дитинства є оволодіння мовленням, що передбачає опанування рідною мовою, вироблення вміння користуватися нею як засобом пізнання навколишнього світу і себе, засвоєння набутого людством досвіду, саморегуляції, спілкування і взаємодії людей. Ранній вік є сензитивним періодом для засвоєння дитиною мовлення і запорукою її подальшого розвитку.

ДІТИ ВІД НАРОДЖЕННЯ ДО 1 РОКУ

Завдання:

Розвивати – потребу в спілкуванні і способах взаємодії з дорослим, емоційно-позитивне ставлення до нього; розвивати інтерес до взаємодії і різні способи

комунікації; фонематичний слух (навчати слухати і чути мову, розрізнявати голоси близьких людей, розуміти інтонацію); розуміння мовлення дорослого.

Створювати – умови для розвитку мовленнєвої артикуляції; передмовних вокалізацій.

Сприяти у виникненні перших слів.

Формувати – потребу у спілкуванні з дорослим, початкові способи спілкування з дорослим на емоційному фоні та за допомогою мови.

Виховувати – позитивне ставлення до себе, цікавість і увагу до близьких людей, прихильність і довіру до дорослої людини, активність у ситуативно-особистісному, ситуативному спілкуванні та в діях з предметами.

ЗМІСТ РОБОТИ

Від народження до 3 місяців:

- викликання у дитини зорових та слухових реакцій на дорослого; розвиток зорового та слухового сприйняття;

- формування потреби дитини в емоційній реакції, спілкуванні з дорослим за допомогою голосових, інтонаційних, мімічних, ігрових прийомів;

- викликання посмішки, спонукання до зміни міміки при спілкуванні з дорослим;

- спонукання активних рухів з метою розвитку «комплексу пожвавлення» при спілкуванні з дорослим;

- спонукання з метою розвитку реакції на голос дорослого повертання голови у бік дорослого;

- сприяння появі передмовної вокалізації (гулення);

- спонукання до появи мовленнєвої імітації.

Від 3 до 6 місяців:

- формування вміння проявляти емоційний відгук, радіти значущому для дитини дорослому;

- розвиток активності дитини у процесі ситуативно-особистого спілкування;

- тренування реакції стежити за тим, що рухається;

- стимулювання емоційної реакції, у відповідь на зорові та слухові подразники;

- розвиток слухової уваги;

- сприяння мовленнєвій імітації (копіювання звуків);

- сприяння появі передмовних вокалізацій (а-а, у-у; складів- ба-ба, ма-ма).

Від 6 до 9 місяців:

- формування вміння проявляти емоційний відгук на силу та інтонацію голосу дорослого;

- сприяння максимальному задоволенню потреби у спілкуванні;

- формування реакції на своє ім'я;

- показ дитині своїх почуттів по відношенню до її дій (радіти, засмучуватись);

- заохочення спроб дитини поглядом відшукувати дорослого;

- розвиток вміння поєднувати кілька голосних, коли лепече (А, О, Е);

- розвиток вміння вимовляти приголосні звуки (бурмоче М, Д, Б; ба- ба; да- да);

- сприяння у вимовлянні різних звукосполучень, таких як « ма-ма-ма-ма; да-да-да»;
- сприяння створенню звуків, щоб показати радість або незадоволення;
- сприяння вступати в бесіди з дітьми: називати дитині предмети та іграшки, озвучувати те, що вона робить; супровід словами дій дитини;
- озвучування почуттів самої дитини «Марічко рада, що до неї прийшов кіт в гості і т. д.»;
- розвиток розуміння мовлення;
- формування вміння використовувати вказівний жест (використовує вказівний палець для вказівки на предмет);
- сприяння у пошуку поглядом того предмета, що ховає дорослий;
- навчання вмінню знаходити поглядом, а потім і вказівним жестом знайому іграшку (предмет), спочатку, яка розташована завжди в одному місці, а потім – при переміщенні її в просторі;
- формування навичок ігрових прийомів, відшукати обличчя дорослого, заховане за руками чи серветкою (гра в «ку-ку»);
- навчання виконувати вивчені ігрові дії за бажанням, проханням дорослих («до побачення», «ладушки» і т.д.).
- розвиток активних імітацій, використовуючи вивчені ігрові дії.

Від 9 до 12 місяців:

- розвиток уваги та зацікавленості до інших людей;
- формування бажання комунікувати не тільки з близькими, але з іншими людьми;
- демонстрування дитині доброзичливого відношення до інших дітей, людей;
- розвиток розуміння мови;
- розвиток вміння за інтонацією розуміти слово ні або не можна;
- сприяння копіювати звуки, які вимовляють інші люди;
- розвиток вміння переглядати шлях падіння речей;
- збагачення досвіду дитини новими враженнями;
- спонукання реагувати поглядом на назву предмета або його зображення;
- навчання вимовляти звуки змінюючи інтонацію; вимовляти слова «мама», «папа»;
- навчання вмінню реагувати на речення, які заохочують до активних дій (принести, дай, і т.д.);
- сприяння у розумінні простих інструкцій, таких як «подати, поставити чашку»;
- навчання вмінню використовувати речі за призначенням;
- навчання вмінню копіювати жести;
- збагачення активного словникового запасу дітей;
- формування вміння розпізнавати і називати за допомогою лепетних слів і звуконаслідувань знайомих предметів на картинках;
- навчання виконувати дії з різними предметами за інструкцією дорослого;
- сприяння розумінню назв дій з предметами.

ДІТИ ВІД 1 РОКУ ДО 2 РОКІВ

Завдання:

Формувати – елементарні уявлення про себе, родину, взаємовідносини між людьми; вміння діяти з предметами за їх призначенням; цікавість до себе та близьких; пасивний та активний словник дитини;

Розвивати – позитивно-емоційний відгук на дорослого, іншу дитину, іграшки; способи дії з предметами, іграшками; розвивати вміння розрізнявати різні емоційні стани дорослих та дітей; розвивати слухову увагу, фонематичне сприймання, розуміння мовлення; невербальні та вербальні засоби спілкування; дії за наслідуванням, в тому числі артикуляційну моторику.

Розширювати – розуміння слів, які позначають назви предметів, дій, а також слів, що означають виражені ознаки предметів (великий-маленький).

Виховувати – елементарні правила спілкування та поведінки, способи доброзичливої взаємодії з іншими; потребу у спілкуванні; позитивне відношення та цікавість до інших людей.

ЗМІСТ РОБОТИ

Розвиток розуміння мовлення (від 1 року до 1 року бмісяців)

- розвиток вміння розуміти інтонацію, просту інструкцію;
- навчання співвідносити дії зі словом, їх розуміння;
- формування вміння розуміти назви дій, імена дорослих та інших дітей;
- формування вміння знаходити та показувати іграшки і предмети (реальні і на малюнках);
- ознайомлення зі словами, які позначають частини тіла і діями (умиватися ручками);
- наслідування дій, які супроводжуються словами (пальчикова та артикуляційна моторика);
- навчання розумінню змісту дій з іграшками, змісту коротких доручень (з 2-3 дій), сюжету коротких віршів, казок, потішок, руханок.

Розвиток розуміння мовлення (від 1 року бмісяців до 2 років)

- розширення запасу слів, що дитина знає і розуміє (що позначають предмети, а також людей у відповідності їх віку (дівчина, хлопець, мама, тато, бабуся, дідусь); дії (іде, сидить, спить, їсть); настроїв (плаче, сміється); ознаки предметів (колір – червоний, синій, жовтий, зелений), розмір – великий -маленький), форму – кубик, куля); призначення предметів та дій з ними (ложкою їдять, з чашки п'ють, шапку одягають на голову); пересування тварин (літає, плаває); як голос подає тварина;
- формування вміння знаходити і показувати предмети та їх зображення, встановлювати зв'язки між ними, розуміти речення, використання у реченні прийменників (на, у) і відповідно виконувати дії («Поклади ведмедика у ліжку», «Постав чашку на стіл»);
- сприяння розумінню простих за змістом віршів, казок, розповідей.

Розвиток активного мовлення (від 1 року до 1 року бмісяців)

- спонукання до включення у діалог різними засобами (міміка, жести, вокалізації, рухи, слова);
- сприяння показувати і називати предмети та їх зображення на малюнку, даючи відповідь на питання (Хто?, Де?, Що робить? Який?);
- навчання виконувати доручення і коментувати свої дії;

- збагачення активного словника назвами предметів, дій, ознак (« Зайчик спить»);

- формування та розвиток вміння наслідувати інтонацію;
- сприяння бажанню наслідувати і повторювати за дорослим нові слова.

Розвиток активного мовлення (від 1 року бмісяців до 2 років)

- заохочення ініціативного мовлення дитини;
- розширення активного словника ;
- формування і розвиток умінь відтворювати за наслідуванням слова, які говорить дорослий;
- заохочення бажання ставити питання дорослому;
- сприяння використовувати у мовленні простих фраз, включати у діалог;
- навчання різним простим віршам, пісням;
- навчання розповідати про події, об'єкти, предмети.

Соціально-комунікативна діяльність

- формування вміння проявляти позитивне відношення до близьких людей (посміхнутися, помахати рукою);

- навчання правилам спілкування та поведінки (вітатися, прощатися, не ображати інших дітей, не віднімати іграшки);

- розвиток вміння розуміти зміст понять «що дозволяється робити», « не можна робити » та адекватно ситуації реагувати;

- формування уявлень безпеки (як треба себе вести, щоб не образити іншу дитину);

- заохочення у прояві бажань і їх словесному оформленні («хочу», «не хочу», «не буду»);

- розширення уявлень про себе, про членів сім'ї;

- формування вміння впізнавати батьків і членів родини (на фотокартках);

- навчання розумінню емоційного стану іншої людини (радісний – посміхається, сумний – плаче);

- створення умов для розвитку гри, закріплювати соціальні уявлення дитини та актуалізувати в поведінці соціальні відносини, емоції;

- сприяння переносу засвоєних ігрових дій з одних іграшок на інші, їх виконання в різних ситуаціях (на вулиці, у садочку).

ДІТИ ВІД 2 ДО 3 РОКІВ

Завдання:

Формувати – уявлення про те, що добре і як робити не можна; культуру поведінки; взаємодію з однолітками; навички спілкування за допомогою слова; формувати пасивний та активний словник дитини; навички зв'язного, граматично правильного діалогічного та монологічного мовлення.

Розвивати – цікавість до себе, близьких та однолітків; здатність розуміти різні емоційні стани дорослих і дітей (радість, гнів, сум); вміння слухати і розуміти дорослого, виконувати доручення; вміння брати участь у діалозі, використовувати слова для повідомлення про свої бажання та потреби.

Розширювати – уявлення про навколишнє середовище, допомагати встановлювати зв'язки між реальними предметами та їх назвами, зоровими та

слуховими образами; удосконалювати розуміння мови під час слухання казок, перегляду мультфільмів.

Виховувати – доброзичливе відношення і симпатію до близьких людей; потребу у спілкуванні.

Сприяти розвитку мовлення як основного засобу комунікації.

Створювати умови для змістового спілкування в різних видах діяльності.

ЗМІСТ РОБОТИ

Збагачення пасивного та активного словника

- ознайомлення з різними предметами, іграшками під час ігрових дій з ними;
- збагачення пасивного словника на основі уявлень дітей про навколишнє середовище, назвами продуктів харчування, предметів одягу, меблів, тварин, рослин, деяких професій, частин і деталей предметів; збагачення та закріплення в активному словнику назв предметів, назви дій з предметами, їх ознаки та функції;
- спонукання до називання, опису ознак предмета (колір, форма, розмір);
- сприяння у розширенні уявлень про навколишнє середовище (ознайомлення з узагальнюючими словами: іграшки, посуд, одяг, тварини);
- спонукання до співвідношення словесного значення дії з власними рухами та діями іграшок;
- розвиток розуміння, що одним і тим же словом можна назвати різні предмети (пухнастий кіт, шарф), і що один і той же предмет можливо описати різними словами (м'яч червоний, великий, новий і т. д.).

Формування граматичної сторони мовлення

- ознайомлення з просторовими та часовими відношеннями в навколишньому світі (сонце високо, дерево далеко, сніг зимою, казка ввечері);
- навчання використовувати у мовленні питальних слів (Хто?, Що? Де? Куди?);
- навчання розумінню та використанню прийменників (на, у,);
- формування вміння та розвиток розуміння слів, які вживаються в однині та множині (кіт-коти, чашка-чашки);
- формування вміння утворювати зменшувально-пестливі форми слова (м'яч-м'ячик).

Формування звукової сторони мовлення

- розвиток фонематичного слуху;
- розвиток артикуляційної моторики;
- розвиток мовленнєвого дихання;
- формування інтересу до звукової сторони мовлення;
- навчання іграм зі звуками (впізнавати, розрізнявати);
- формування вміння вимовляти голосні і прості приголосні (м, б, п, т, д, н, к, г, ф, в);
- формування інтонаційної виразності мовлення (промовляти з різною гучністю, в різному темпі, з різною інтонацією).

Формування зв'язного мовлення

- формування вміння вступати у діалог, звертатися з запитаннями, проханнями;
- формування вміння повторювати за дорослим та будувати фрази з 2-4 слів;

- стимулювання ініціативне спілкування у спільних іграх;
- сприяння у підтримці бажання слухати казки, вірші, оповідання;
- сприяння у розповіді за малюнками, маленьких віршів, казок;
- навчання вмінню передавати інтонацією зміст розповіді;
- навчання розумінню змісту ситуації, персонажу, показу свого відношення до нього- словом, емоціями.

Соціально-комунікативна діяльність

- формування уявлень про себе (прізвище, вік, улюблені заняття, розрізнення своєї гендерної приналежності);
- уточнення та конкретизація уявлень про родину (імена, родинні зв'язки, соціальна роль у сім'ї, трудові обов'язки, сімейні традиції, спільні заняття);
- формування та систематизація уявлень про дитячий садок (хто там працює, ознайомлення з трудовими діями дорослих); уявлень про місце проживання;
- сприяння у підтримці бажання спостерігати за іншими людьми, знайомитися, спілкуватися, заохочувати доброзичливі відносини з дорослими та іншими однолітками;
- розширення та закріплення уявлень щодо поведінки у соціумі;
- ознайомлення з правилами поведінки у суспільстві, підтримувати інтерес до подій , що відбуваються в соціумі (садочку, магазині, транспорті тощо);
- сприяння становленню сюжетно-рольової гри, підтримка зацікавленості до ігрової взаємодії.

ДОШКІЛЬНИЙ ВІК

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ОСОБИСТІТЬ ДИТИНИ»

Соціально-емоційний та соціально-поведінковий розвиток

Пояснювальна записка

Розділ Програми «Соціально-емоційний та соціально-поведінковий розвиток»¹ ґрунтується на сучасному розумінні процесу виховання та навчання дітей з порушенням інтелектуального розвитку, урахуванні закономірностей розвитку в дошкільному дитинстві, що є унікальним і неповторним етапом у житті дитини. Адже саме в цей період закладається основа для особистісного становлення дитини, розвитку її здібностей і можливостей, виховання самостійності та подальшої соціалізації. Відтак діяльність педагога спрямована на визнання пріоритету створення сприятливих умов для розвитку цілісної особистості дитини, яка проявляється в розвинених емоціях, зростаючій свідомості, керованій поведінці. Для становлення компетентностей дитини (як результату дошкільної освіти та особистісного надбання) важливого значення набуває розвиток, зокрема, компонентів соціального і духовного розвитку особистості дитини, що відповідають за формування емоційно-ціннісного ставлення та навичок до регуляції власної поведінки й діяльності (прояву самостійності, активності, цілеспрямованості й відповідальності). Такий підхід передбачає змістити акценти з дорослого, як організатора педагогічного процесу на дошкільника, як предмет основної турботи, на співбуття дитини і дорослого, дитини та реального світу.

Основоположним змістом розділу Програми є формування співробітництва дитини з дорослим і навчання малюка способам засвоєння та присвоєння суспільного досвіду. В основі такої взаємодії лежить емоційний контакт як центральна ланка становлення у дитини мотиваційної сфери. Підкреслюючи значущість емоційного розвитку дитини в ранні періоди життя, А.В.Запорожець зазначав, що витoki вищих людських емоцій лежать у переживаннях раннього дитинства. А якщо емоційне спілкування своєчасно не забезпечити (Д.Б.Ельконін), то весь подальший розвиток дитини відбуватиметься повільно і ненормально. Порушення нормальної взаємодії з оточуючими на ранніх стадіях розвитку дитини негативно відбивається на формуванні усіх сторін психіки, уповільнюючи його темпи, впливаючи на цілісність розвитку.

У дітей з порушеннями інтелектуального розвитку спостерігається значна своєрідність емоційного та соціально-особистісного розвитку (зниження емоційної

¹ В основу розділу покладено доопрацьовану і оновлену програму "Формування соціальних навичок" у дітей з інтелектуальними порушеннями в спеціальних дошкільних закладів (Висоцька А.М., 2011).

чутливості, здатності до емоційного наслідування, слабка реакція на все нове тощо). Затримується процес формування системи МІ, котра є результатом ділового співробітництва дорослого та дитини у предметній діяльності. Відтак виокремлення власного Я із системи МІ не лише затримується в часі, але й слабо виражено. Дитина практично не прагне самостійності і лишається байдужою до своїх досягнень.

Дитина з інтелектуальними порушеннями не досить добре виокремлює ровесника як об'єкт взаємодії, що призводить до значного ускладнення процесу оволодіння засобами міжособистісної взаємодії, становлення партнерських стосунків. Такі діти живуть поряд, але не разом; усі питання вирішуються за допомогою дорослого.

Недорозвиток особистісних новоутворень пояснюється не лише органічними порушеннями. Суттєву роль відіграє дефіцит емоційного і ділового спілкування з дорослим у віці немовляти та ранньому дитинстві. Внаслідок причин біосоціального характеру більшість дітей з інтелектуальною недостатністю, що поступають у заклади дошкільної освіти, відзначаються недорозвитком емоційної та комунікативної поведінки; предметних дій; пізнавальних функцій руки; мовлення; Я-позиції; прагнення до самостійності; потреби в схваленні та підтримці з боку дорослого, у співробітництві з ним (Є.А.Єкжанова, Є.А.Стребелева).

Такі якісні зміни у психіці дітей з порушеннями інтелектуального розвитку надалі можуть призводити до проблем саме із соціальними навичками адаптації (виявляючись, зокрема, у проблемах з міжособистісним спілкуванням, наївності, зниженій здатності розуміти і дотримуватися правил і законів, а також нездатності уникнути віктимізації) та практичними навичками адаптації (проблемам зі здатністю діяти незалежно в повсякденному житті). Дискомфорт, викликаний труднощами спілкування або вираження своїх особистих бажань і потреб (через нерозуміння своїх думок, почуттів, досвіду спілкування з іншими людьми, недостатньої навички міжособистісного спілкування, нездатність подружитися тощо), емоційних проблем (пов'язаних із соціальною ізоляцією та дискримінацією) призводить до порушення поведінки, що також може бути способом вираження або повідомлення про те, про що діти не можуть висловитись інакше (фрустрація, хвилювання, нервозність тощо). Проблемна ж поведінка (через свою інтенсивність, частоту або тривалість) негативно вплине на розвиток особистості дитини з порушеннями інтелекту й можливість її участі у соціальному житті.

Важливість для успішної адаптації в соціумі особистісної й соціальної ліній розвитку актуалізує необхідність приділяти особливу увагу до соціально-емоційного розвитку і формування соціально значущих навичок поведінки у дітей з обмеженими інтелектуальними можливостями.

Запорукою подолання характерного для інтелектуальної інвалідності дефіциту адаптивної поведінки (що виявляється у невідповідності поведінки дитини соціальним і культурним стандартам), труднощів міжособистісної взаємодії є формування у дітей *соціального та емоційного інтелекту*. Відповідно, розділ Програми спрямований на формування у дитини з порушенням інтелектуального розвитку у віці від 3 до 7 років (в рамках життєвої компетенції) наскрізних і спільних для дошкільної та початкової освіти вмінь розрізнявати та конструктивно

керувати емоціями, співпрацювати в колективі, а також формування й розвиток особистісної та соціально-громадської компетентності² (а саме: розвиток особистості та корекцію емоційної, вольової, мотиваційної й соціальної сфер) задля профілактики дезадаптивних форм поведінки та сприяння більш успішній соціально-побутовій та позитивній емоційній адаптації дітей, як у закладі дошкільної освіти, так і забезпечення успішної подальшої адаптації до соціального середовища та навчання у школі.

І, перш за все, корекційно-виховна робота з соціально-особистісного розвитку, повинна бути спрямована на формування у дитини образу Я, Я-свідомості; відкриття ровесника, сприймання його на позитивній емоційній основі та навчання способам взаємодії; розвиток різних форм спілкування; формування соціальних уявлень і, відповідно, різних видів соціальних відносин; розвиток здатності моделювати ці відносини у різних видах діяльності; розвиток довільності, елементарних навичок планування та контролю.

Іншим найважливішим особистісним надбанням, яке відкриває можливості для позитивної соціалізації дитини має стати формування у неї базової довіри до світу (довкілля, людей навколо і до самої себе та власних можливостей), підтримка ініціативи дитини та формування передумов для становлення її як суб'єкта діяльності під час взаємодії з близькими дорослими та іншими дітьми у відповідних до культури і віку видах діяльності.

Таким чином, **метою** виховання дітей на даному етапі розвитку є створення мотиваційного освітнього середовища³ для оволодіння дитиною соціокультурним досвідом⁴ у напрямку ампліфікації⁵ її емоційного та соціального розвитку з урахуванням вікових й індивідуальних можливостей дитини та освітнього запиту її родини.

Зміст виховання спрямовано на розв'язання таких **ключових завдань**:

- Створення умов для збереження життя і здоров'я дітей, забезпечення емоційного комфорту дітей до нових умов соціального життя в освітньому закладі та їхнього соціально-психологічного благополуччя (завдяки використанню здоров'язберігаючих і природовідповідних технологій).

² Дві компетентності, які, відповідно, стосуються двох освітніх напрямів – «Особистість дитини» та «Дитина в соціумі».

³ *Освітнє середовище* – спеціально організована частина соціокультурного середовища, у якому досягаються мета і смисли освіти. Являє собою цілісну систему, що складається з трьох взаємопов'язаних компонента: 1) учасники відносин освітнього кола – діти, педагоги і спеціалісти, батьки (суб'єктний компонент); 2) предмети у просторі (об'єктний компонент); 3) діяльність і культурні практики (діяльнісний компонент).

⁴ *Соціокультурний досвід* – система, що складається з уявлень дитини про оточуючий світ і себе, культурні вміння (у тому числі культурно-гігієнічні навички), способи спілкування й взаємодії з іншими людьми у різних видах діяльності.

⁵ *Ампліфікація розвитку* – всебічне використання потенціалу психічного розвитку особистості за рахунок удосконалення змісту, форм і методів виховання. Ампліфікація передбачає активізацію дитини та системне, поступове і послідовне розширення кола засвоєних нею об'єктів і явищ у різноманітності їх властивостей, функцій і взаємозв'язків.

- Підтримка у кожної дитини почуття базової довіри до світу, створення комфортних умов, які б сприяли можливості відкритого виявлення емоцій та почуттів різними соціально прийнятними способами.
- Формування у дітей системи елементарних знань та уявлень про себе та соціум у цілому, розвиток життєвої компетентності.
- Створення умов для становлення позитивного образу «Я» (що включає уявлення про власне тіло, свої уміння, звички, бажання, інтереси, досягнення).
- Формування позитивних настанов до різних видів праці й творчості.
- Сприяння успішній соціалізації, формування способів засвоєння соціокультурного досвіду взаємодії дитини з людьми та предметним світом (відповідно до вікових особливостей, норм і цінностей, прийнятих у суспільстві, включаючи моральні та етичні цінності; моделей гідної поведінки та узвичаєної ввічливості у соціумі; правил поведінки у освітньому закладі; основ безпечної поведінки в побуті, соціумі та природі; культурно-гігієнічних навичок, самообслуговування, способів діяльності, культурних практик⁶).
- Організація умов для системного оволодіння дітьми доступними видами соціальної активності та адаптивної поведінки у їх різноманітності, а також участі у соціальному житті освітнього закладу.
- Формування позитивного досвіду спілкування у різних ситуаціях взаємодії з іншими людьми (близькими дорослими, спеціалістами, однолітками) та формування готовності до спільної діяльності з ними; підтримка становлення дитячої ініціативи (зі встановлення міжособистісних контактів й взаємодії).
- Формування емоційно-ціннісного, шанобливого ставлення і відчуття приналежності до своєї сім'ї і причетності до спільноти дітей і дорослих в закладі дошкільної освіти.
- Розвиток емоційного інтелекту (розпізнавання своїх емоцій, розширення власного діапазону емоцій, розуміння емоційних станів, навичок справлятися з ситуаціями стресу, розуміння емоцій і почуттів інших людей та знаходження адекватних способів взаємодії з іншими), чуйності, співпереживання.
- Розвиток особистісних якостей: доброзичливості, самостійності в межах можливостей, формування навичок саморегуляції поведінки тощо.
- Подолання небажаних особистісних проявів і форм поведінки у стосунках з оточуючими та попередження вторинних відхилень у поведінці та розвитку особистості в цілому.

Відповідно до завдань визначено такі *напрями психолого-педагогічної роботи з дітьми*:

⁶ *Культурні практики* – повсякденні (рутинні), звичні способи самовизначення і самореалізації, які тісно пов'язані зі змістом життя дитини та її співіснування з іншими людьми, тобто, з різноаспектною і багаторазовою апробацією дитиною нових для неї видів діяльності, заснованих на індивідуальних інтересах, потребах та здібностях. Це також стихійне, автономне набуття різного досвіду спілкування та взаємодії з людьми (дорослими, однолітками та молодшими дітьми у різних спільнотах й громадських структурах), набуття морального та емоційного досвіду співпереживання, допомоги, захисту, емпатії, гордості, радості, смутку тощо. На основі культурних практик у дитини формуються звички, уподобання, інтереси, улюблені заняття (яке може стати справою подальшого життя) та, певною мірою, риси характеру.

1. Формування у дитини уявлень про себе, про самоцінність збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я, а також виховання у дитини елементарних навичок для вибудовування адекватної системи позитивних особистісних оцінок і позитивного ставлення до самої себе (розділ «Я сам»).

2. Розвиток співробітництва дитини з дорослими та однолітками на основі емоційного контакту; формування навичок конструктивної взаємодії в процесі спільної діяльності, а також вміння плекати й підтримувати для створення благополуччя для себе та інших у соціальному оточенні (розділ «Я та інші»).

3. Формування адекватного сприйняття предметів і явищ довкілля, виховання позитивного ставлення до об'єктів живої та неживої природи, створення підґрунтя для екологічного світосприйняття, морального ставлення до традицій та загальнолюдських цінностей, формування вміння створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному, в природному та предметному середовищі (розділ «Я і довкілля»).

Світ людських стосунків розкривається перед дітьми через уявлення про добро і зло, про своє і чуже тощо. У дитини з обмеженими можливостями необхідно розвивати соціально значущі мотиви поведінки, що виявляються у бажанні зрозуміти іншу людину, допомогти, поступитися, виявити турботу про слабшого. Необхідно прагнути до розвитку гнучкості соціальної поведінки в різних видах спілкування з дітьми та дорослими.

Взаємодію дитини із предметами довкілля слід спрямовувати на формування бережливого ставлення до них, на визнання їх значущості в житті як самого малюка, так і інших людей.

Таким чином, соціальний розвиток дитини сприяє підготовці її до адекватного орієнтування в довкіллі, становленню навичок соціально прийнятної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Соціально-емоційний розвиток і формування соціально значущих навичок поведінки у дошкільників з інтелектуальною недостатністю повинні передбачати взаємозв'язок, взаємопоеднання змісту різних розділів Програми розвитку, формуючись у просторі освітніх напрямів роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом, психологом, музичним керівником та іншими спеціалістами різних базових видів діяльності (зокрема, ігрової, комунікативної, мовленнєвої, здоров'язбережувальної, художньо-естетичної, пізнавально-дослідницької), які збагачують соціально-культурний досвід дитини щодо взаємовідносин між людьми у спільноті, морально-етичних норм та правил поведінки людей у суспільстві та реалізується як особистісне надбання дитини (результат розвитку) за підтримки батьків в умовах сімейного виховання.

Робота з емоційного-ціннісного та соціально-морального розвитку дошкільників з обмеженими інтелектуальними можливостями може здійснюватися за такими напрямками:

1. У повсякденному житті шляхом привернення уваги дітей один до одного, надання необхідної допомоги, участі в колективних роботах, залучення до спільного вияву радості та ін.

2. У ході спеціальних ігор та вправ, спрямованих на розвиток уявлень про себе, оточуючих дорослих та однолітків, систему соціальних стосунків; на

опанування засобів взаємодії. У проведенні цих ігор та вправ можуть бути задіяні різні фахівці (педагог-дефектолог і вихователь, або психолог). Ігри можуть проводитись як самостійне заняття, а також у структурі інших занять як фрагмент, відповідно до педагогічного задуму.

3. В процесі навчання сюжетно-рольовим і театралізованим іграм, де виокремлення, усвідомлення та відтворення соціальних стосунків є метою і засобом діяльності.

4. В процесі малювання, ліплення, конструювання, господарсько-побутової праці тощо за рахунок посилення соціальної спрямованості їхнього змісту.

5. В процесі роботи з розвитку мовлення: навчання словесному звітуванню про виконані дії, складанню розповідей із особистого досвіду, відтворенню (або придумуванню) тексту при виконанні ролі в театралізованих іграх тощо.

6. Під час індивідуальної корекційної роботи.

*Реалізація змісту розділу Програми здійснюється в процесі проведення спеціальних занять з емоційного-ціннісного та соціально-морального розвитку, які проводить **практичний психолог**. Вони спрямовані на збагачення соціального та емоційного досвіду дітей; формування навичок конструктивної взаємодії; уміння розпізнавати емоційні прояви людей за різними ознаками; опанування прийомів саморегуляції власної поведінки; способів поведінки у стосунках з іншими.*

Педагог на заняттях з ознайомлення з довкіллям та розвитку мовлення навчає дітей способам дій самообстеження, обстеження предметів та об'єктів найближчого оточення, забезпечує поєднання зорових і тактильно-рухових способів обстеження, створює умови для узагальнення отриманого дитиною практичного життєвого досвіду, набутого в ході спостережень (прогулянок, практичної діяльності тощо), збагачення словника емоційною лексикою.

Музичний керівник на заняттях, ознайомлюючи дітей зі світом музики, доповнює їхнє виховання формуванням у них загальної духовної культури, а завдяки глибокому проникненню музики у душу дітей забезпечує пробудження їхніх почуттів, розвиток емоцій та творчих здібностей.

Вихователь організовує практичну діяльність дітей, створює умови для закріплення отриманих навичок у повсякденній діяльності шляхом проведення дидактичних і сюжетно-рольових ігор, цілеспрямованих і ситуативних спостережень за діяльністю людей та довкіллям; для формування та удосконалення соціальних навичок дітей під час проведення занять.

Безпека дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та їхнє соціально-психологічне благополуччя в закладі дошкільної освіти забезпечується за рахунок використання **здоров'язберігаючих і природовідповідних технологій**. В якості таких, для соціально-емоційного розвитку дошкільнят найбільш доцільними є:

- *Ігрова терапія* – метод корекції емоційних і поведінкових порушень у дітей, в основу якого покладений властивий дитині спосіб взаємодії з довкіллям – гра:

- Ігри з правилами, ігри-змагання, тривалі сумісні ігри.

- Ігри-драматизації, образно-рольові ігри, ігри, що розкріпають.

- Режисерські й психотехнічні ігри, які розкріпають, для корекції агресивної поведінки.

- Колективні дидактичні ігри з корекції демонстративної поведінки.
- Сюжетно-рольова гра у корекції демонстративної поведінки.
- Народна гра як універсальний засіб корекції недоліків особистісного розвитку та неконструктивної поведінки.

Метафори та історії.

- *Казкотерапія* – метод, що використовує казкову форму для інтеграції особистості дитини та удосконалення її взаємодії з оточуючим світом.
- *Лялькотерапія та театралізована діяльність* – метод комплексного впливу на дітей, що передбачає застосування ляльок і театралізованих прийомів для профілактики і корекції емоційно-особистісних проблем у дитини (розвитку способів вираження емоцій, почуттів, станів, рухів, які з якихось причин дитина не дозволяє собі чи не може проявити; формування способів адекватного тілесного вираження емоцій, почуттів, станів тощо).
- *Арттерапія* – метод корекційного впливу образотворчими засобами на особистісний розвиток дитини, її психо-емоційний стан та соціальну адаптацію (*ізотерапія, хромотерапія, мандалотерапія, гримотерапія* тощо).
- *Музикотерапія* – контрольоване застосування музики у корекції психоемоційної сфери дитини (наприклад, позитивний вплив справляє класична музика: заспокійливий ефект – твори Баха, Моцарта, Бетховена; збудливий ефект – твори Вагнера, Оффенбаха, Равеля).
- *Танцювальна терапія* (корекційна ритміка, постановочні танці й хороводи) – психотерапевтичне використання руху під звуки чи музику як процесу, що сприяє інтеграції емоційного і фізичного стану особистості; стимулює вивільнення непрожитих емоцій й почуттів, знімає емоційне напруження, психосоматичні відхилення у розвитку (у дихальній, серцево-судинній, руховій, вегетативної та центральної нервовій системах) тощо.
- *Анімалотерапія* – метод, що спрямовується на профілактику і корекцію емоційно-особистісних проблем дітей та передбачає застосування тварин або їх символів у вигляді образів, іграшок чи їх зображень на малюнку.

Вирішення означених вище завдань виховання є можливим лише за умов систематичної і цілеспрямованої як підтримки фахівцями педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування і розвитку дітей, різних форм дитячої активності й ініціативи, починаючи з перших днів перебування дитини в закладі дошкільної освіти, так і максимальної активізації діяльності дитини щодо пізнання навколишнього соціуму та взаємодії із ним. Звісно, якого рівня соціального й емоційного розвитку спроможеться досягти дитини та яких моральних якостей вона зможе набути, залежить від майстерності педагогів і спеціалістів, їх морально-духовного й культурного рівня, широти сердець й любові до дітей, вміння їх плекати й підтримувати. Прагнучи до всебічного розвитку здібностей і творчих задатків дітей з порушенням інтелектуального розвитку, ми, як би не намагались і які б найновіші технології не застосовували, все одно не зможемо їх «виправити» (як би це сильно не хотілось батькам). Втім працівники закладів дошкільної освіти та фахівці, що надають освітні послуги дітям, сумісно з членами родини можуть досягти максимально можливого для дитини розвитку, піклуючись про зміцнення її здоров'я (фізичного, психічного та соціального) та намагаючись зробити її

дошкільне дитинство щасливим, що визнано передумовою її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті.

Соціально-поведінковий розвиток дитини до трьох років

«Портрет соціально-поведінкового розвитку дитини». Згідно розробленій Е.Еріксоном моделі розвитку особистості, на другому й третьому роках життя дитина (у нормі) проходить другу стадію, яка полягає у формуванні та відстоюванні нею своєї *автономії і незалежності*.

У нормі друга стадія розвитку починається з того моменту, коли дитина починає *ходити*. На цій стадії вона освоює різні рухи, вчиться не тільки ходити, але й лазити, відкривати і закривати, триматися, кидати, штовхати тощо. Діти насолоджуються і пишаються своїми новими здібностями і прагнуть *все робити самі*.

Проживаючи на другій стадії (м'язово-анальній) психосоціальної кризи «самостійність – сором і сумнів», дитина шукає відповідь на питання: «*Чи можу я керувати своїм тілом?*». Суттєвим надбанням цієї стадії розвитку має бути у нормі *сила волі*.

Звідси, *ключовими завданнями* соціального і емоційного розвитку дитини 2-3 років є:

- Підтримка становлення дитячої ініціативи і передумов суб'єкта діяльності. Організація умов для системного оволодіння дітьми доступними видами діяльності у їх різноманітності.

- Розвиток довільності за рахунок оволодіння моделями культурних форм активності, нормами і правилами поведінки та культурних практик. Формування вербального регулювання поведінки дитини дорослим та здатності дитини виконувати інструкції.

- Формування емоційного інтелекту (вміння розрізнявати базові емоції, відчувати почуття гордості та сорому, збагачення досвіду з розуміння власних почуттів і бажань та інших людей).

- Формування у дитини позитивного образу «Я» та ідентифікації себе зі своїм ім'ям і статтю.

- Розвиток особистісних якостей: самостійності, впевненості, доброзичливості, активності тощо.

Модель соціокультурного освітнього середовища. З метою сприяння формування *автономії і незалежності* дитини слід не лише планомірно розвивати у неї нові здібності, а й заохочувати самостійність дитини одночасно із встановленням чітких розумних обмежень у її відстоюванні (пов'язаних із нормами й правилами спільного співіснування людей), а також забезпечити дитині можливість в культурній формі пишатися своїми досягненнями, щоб стимулювати розвиток її вольових якостей, зокрема, наполегливості (у досягненні освітніх цілей) та вміння цінувати себе.

Враховуючи, що основною формою мислення дитини раннього віку є наочно-дієве мислення, особливість якого полягає в тому, що проблемні ситуації, що виникають у житті дитини, вирішуються шляхом реальної дії з предметами, у роботі з формування соціального та емоційного мислення найбільш сприятливими є методи

ігрової терапії. Для розвитку у дитини ідентифікації з ім'ям та статтю підійдуть рольові ігри.

Терапія кольором і музична терапія добре підійде для розвитку емоційного мислення дітей.

Оскільки основи наочно-образного мислення з'являються ближче до кінця раннього віку, методи арт-терапії, пов'язані зі створенням та конструюванням образів доцільніше використовувати більше для спільної діяльності дітей з дорослим та між собою, гри, розвитку творчих здібностей, аніж власне як терапію.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Я сам (збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я)	
<p>Я – фізичне</p> <p>Ідентифікація власного відображення у дзеркалі (фіксація погляду, знаходження, упізнання, показ, називання).</p> <p>Ідентифікація власного зображення на фотографії (фіксація погляду, знаходження, упізнання, показ, називання).</p> <p>Формування вказівного жесту (рукою, вказівним пальцем).</p> <p>Показ за називанням частин тіла: голова, тулуб, руки, ноги; на обличчі: очі, рот, ніс; на голові: вуха, волосся.</p> <p>Мімічна гімнастика перед дзеркалом (наслідування рухів педагога).</p> <p>Мімічні етюди («Посміхнись як Катя», «Покажи як плаче зайчик»).</p> <p>Виконання дій в ситуаціях, заданих дорослим (сідати, сидіти, вставати, лягати, брати речі тощо).</p> <p>Ознайомлення дитини зі статтю. Ідентифікація за статевою належністю (хлопчик, дівчинка).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про себе, про власну зовнішність, про власні частини тіла; - навички зосереджувати увагу (встановлювати контакт очима: у відповідь на ім'я, під час гри, на відстані, у відповідь на інструкцію «Подивись на мене»); - розуміння і відтворювання вказівного жесту рукою і вказівним пальцем; - навичок наслідувати дії дорослого; - вміння розуміти власні емоції за мімічними проявами; - уявлення про статеву приналежність. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стійкість уваги, можливість її розподілу та переключення; - навички імітації рухів; - мімічну виразність обличчя; - координацію рухів; - вміння виконувати елементарну мовленнєву інструкцію, що регламентує дію дитини в певній ситуації; - вміння ідентифікувати себе за приналежністю до певної статі. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до себе, позитивне ставлення до свого тіла.
<p>Я – психічне</p> <p>Ім'я (повна та зменшувано-пестлива форма) та прізвище дитини.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про власне «Я», про власні емоційні стани, потреби, бажання,

<p>Реакція дитини на слова дорослого, що пов'язані з її потребами, бажаннями, інтересами, емоційними станами тощо; на різні інтонації (ласкаву, сувору);</p> <p>Реакція на слова, що означають схвалення, прохання, незадоволення, заборону.</p> <p>Висловлювання власних потреб і бажань. Вживання слів «так – ні».</p>	<p>інтереси;</p> <ul style="list-style-type: none"> - відчуття захищеності в умовах психологічного комфорту, з метою попередження дитячих страхів; - уміння висловлювати прохання про бажаний предмет, підкріплюючи жестами («Так», «Ні»); - уявлення про те, що таке добре і погано. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння наслідувати рухи (дії) педагога; - уміння диференціювати різні емоційні стани. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до власних почуттів; - прагнення до самостійності; - створення умов для формування оптимістичного погляду на себе, свої можливості, результати діяльності.
<p>Я – соціальне</p> <p>Значущі дорослі та однолітки.</p> <p>Слова, спрямовані на налагодження контактів («Ходи сюди!», «Давай пограємося!», «Візьми мою іграшку!» та ін.).</p> <p>Слова, якими інші характеризують чесноти та вади дитини (слухняна, вміла, товариська, вередлива, неслухняна тощо).</p> <p>Вживання виразу «Я сам!».</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивний емоційний настрій на перебування в закладі дошкільної освіти, в оточенні педагогів та ровесників. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння виявляти прихильність, симпатію; - емоційну сприйнятливість; - вміння орієнтуватись у власних емоційних станах. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу дитини в доброзичливому ставленні, увазі, захисті, допомозі, співчутті, схваленні, упевненості у власних можливостях.
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ідентифікувати себе з власним відображенням у дзеркалі (на фотографії), фіксувати на ньому погляд, упізнавати та емоційно реагувати на своє відображення (радіти, посміхатися тощо); знаходити (за необхідності – із допомогою педагога) власне відображення у дзеркалі (зображенні на фотографії) серед інших, показувати (рукою, вказівним пальцем) і називати його; гратися у «хованки» із власним відображенням у дзеркалі (затуляючи руками обличчя), наслідуючи педагога; - розпізнавати значущих дорослих та однолітків, виявляти позитивну емоційну 	

реакцію на них (мімікою, жестами, вербально);

- ідентифікувати себе зі своїм ім'ям та прізвиськом, реагувати та відгукуватись на них; називати на запитання педагога своє ім'я; виявляти емоційно-позитивну реакцію на зменшено-пестливу форму власного імені;
- ідентифікувати себе зі своїм тілом, позначати себе жестом «Я», показувати (за необхідності – із допомогою педагога) на собі частини свого тіла (голову, тулуб, руки, ноги) та обличчя (очі, рот, ніс; на голові: вуха, волосся), називати їх (залежно від мовленнєвих можливостей); почати усвідомлювати власні фізичні можливості;
- ідентифікувати себе за належністю до певної статі (хлопчик, дівчинка, син, донька);
- вживати вираз «Я сам!»;
- розрізняти емоції за їх мімічними проявами у власному відображенні та у інших людей; наслідуючи педагога, повторювати рухи губами, очима, бровами тощо; змінювати вираз обличчя (веселий, сумний) та виконувати елементарні мімічні етюди («Посміхнись як Катя», «Покажи як плаче зайчик») за словесною інструкцією педагога (та/або за наслідуванням);
- виявляти, наслідуючи дорослого, відповідні певній емоції рухові реакції (поплескати у долоні, посміятися, нахилити голову тощо);
- розуміти слова, що означають схвалення, прохання, незадоволення та заборону; диференціювати їх та відповідно на них реагувати;
- демонструвати емоційну, мімічну реакцію на ласкаве звернення знайомого дорослого; адекватно реагувати на сувору інтонацію дорослого;
- самостійно (під контролем педагога) виконувати дії в заданих ним ситуаціях (сідати і сидіти на своєму стільчику, спати у своєму ліжку, брати речі зі своєї шафи та ін.) та дієслівні інструкції «Покажи мені, як ти ___ (дієслово)» (*стоїш, сидиш, плескаєш у долоні, махаєш рукою, їси, п'єси, крутишся навколо себе, стрибаєш, обіймаєш, цілуєш, дуєш, спиш, стукаєш, читаєш, малюєш, вмиваєшся, кидаєш, ходиш, б'єш ногою* тощо);
- розуміти слова, спрямовані на налагодження контактів («Ходи сюди!», «Давай пограємося!», «Візьми мою іграшку!» та ін.), адекватно на них реагує;
- виражати прохання про бажаний предмет: називати (показувати) його; відповідати «Так» і «Ні» (залежно від мовленнєвих можливостей дитини); обирати серед інших («Ти хочеш _____ чи _____?»);

розуміти слова, якими інші характеризують чесноти і вади дитини (слухняна, вміла, товариська, вередлива, неслухняна тощо), виявляти відповідну емоційно-рухову реакцію.

Розділ II. Я та інші

(створення благополуччя для себе та інших у соціальному оточенні)

Сім'я

Рідні та близькі люди (мама, тато, бабуся, дідусь).

Упізнавання їх на фотографії (фіксація погляду, знаходження, упізнавання, показ, називання).

Формувати:

- знання у дитини про склад її сім'ї;
- вміння фіксувати погляд і концентрувати увагу;
- вміння виявляти власні емоції (мімікою, жестами, тактильно,

<p>Способи вияву емоційної реакції стосовно близьких (мімікою, жестами, тактильно, вербально).</p> <p>Імена близьких дорослих.</p> <p>Слова, що позначають характер стосунків у сім'ї (любити, піклуватися, доглядати, допомагати, жаліти, гратися тощо) та основні види домашньої роботи (готувати їжу, прибирати, прати, прасувати тощо).</p>	<p>вербально);</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння виявляти прихильність, симпатію; - тактильні відчуття; - мовленнєву сферу, збагачувати словниковий запас. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу в доброзичливому ставленні, увазі, захисті, допомозі, співчутті, схваленні; - упевненість у своїх можливостях.
<p>Інші люди</p> <p>Знайомі дорослі та ровесники, їхні імена.</p> <p>Зображення знайомих (дорослих, ровесників) на фотографії (фіксація погляду, знаходження, упізнавання, показ, називання).</p> <p>Жести та виразні рухи (кивок та похитування головою, жести, що кличуть чи запрошують) у поєднанні зі словесною інструкцією.</p> <p>Навички спілкування й комунікаційні вміння: привітання, прощання, подяка, прохання (з використанням вербальних та невербальних засобів).</p> <p>Ідентифікація оточуючих за приналежністю до певної статі (хлопчик, дівчинка, дядечко, тітонька).</p> <p>Розпізнавання дитиною власників речей («моє», «його», «її»).</p> <p>Розрізнення емоцій за виразом обличчя.</p> <p>Виконання найпростіших словесних інструкцій педагога («візьми», «тримай», «принеси» тощо).</p> <p>Виконання спільних дій.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння сприймати іншу людину і виокремлювати її із довкілля; - уміння розпізнавати і називати добре знайомих людей (на фотографії та персонально); - уміння розпізнавати і називати власників речей; - елементарні невербальні способи спілкування (уміння фіксувати погляд на обличчі партнера, дивитися в очі партнеру по спілкуванню, розуміти прості жести та користуватися ними); - способи прояву доброзичливості щодо однолітків; - вміння орієнтуватися в різних емоційних станах дорослих і дітей, адекватно на них реагувати; - уміння виконувати найпростіші словесні інструкції; - позитивні емоційні і рухові реакції на спілкування зі знайомими дорослими, педагогами та дітьми групи. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички імітувати рухи та дії дорослих і однолітків; - уміння слухати й чути дорослого; - комунікаційні вміння звертатися до інших з проханнями; - пасивне і активне мовлення, включене до спілкування. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до мовленнєвої активності;

- інтерес до однолітків, спостереження за їхніми діями та наслідування їх;
- інтерес до спілкування з дітьми, бажання встановлювати й підтримувати контакти з однолітками, продовжувати взаємодію;
- прагнення до спілкування й елементарного співробітництва з дорослими, бажання наслідувати їх у рухах та діях, стимулюючи появу ігор, у яких дитина відтворює дії дорослого.

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- упізнавати та вирізняти серед інших людей своїх близьких (маму, тата, рідних, або особу, що її заміняє), знайомих дорослих і ровесників; на прохання дорослого знаходити і показувати (пальцем чи рукою) на них особисто (чи зображення на фотографії);
- орієнтуватися в іменах найближчих родичів, знайомих дорослих і деяких ровесників, називати їх та їхні імена, звертатися до членів своєї сім'ї : «мамо, тату, бабуся, дідусю» (залежно від мовленнєвих можливостей дитини);
- розпізнавати і називати із допомогою дорослого власників речей («мое», «його», «її»);
- ідентифікувати оточуючих за їх приналежністю до певної статі (хлопчик, дівчинка, дядечко, тітонька);
- розуміти мімічні прояви емоцій (радість, сум) на обличчях дітей і дорослих;
- виявляти позитивну емоційну реакцію (мімікою, жестами, вербально) стосовно близьких дорослих (мама, тато, бабуся, дідусь), володіти деякими тактильно-емоційними способами виявлення почуттів до матері й членів родини (обіймати, гладити, цілувати, тримати за руку, посміхатися);
- розуміти деякі слова, якими передається характер взаємин рідних людей (любити, піклуватися, доглядати, допомагати, жаліти, гратися тощо);
- позитивно реагувати на спілкування з дорослими групи (приймати допомогу, позитивно реагувати на тактильний контакт);
- позитивно реагувати на ровесників групи (знаходитись поруч, спостерігати за діями іншої дитини, виконувати спільні ігрові дії), виконувати спільні дії (миття рук, користування ложкою, малювання крейдою, олівцем тощо).
- фіксувати погляд на обличчі дорослого, ровесника (вихователя, партнера по грі);
- розуміти вказівний жест руки та вказівного пальця дорослого, повертати голову у вказаному напрямку;
- виконувати найпростіші словесні інструкції педагога (що складаються з одного кроку: «Сядь», «Встань», «Иди сюди», «Візьми», «Поклади на полицю», «Тримай», «Принеси», «Дай серветку», «Викинь це», «Підними руки вгору», «Опусти руки (вниз)», «Поплескай у долоні», «Повернись навколо себе», «Пострибай», «Закрий двері», «Ввімкни світло», «Ввімкни музику», «Обійми мене», «Покажи повітряний поцілунок» тощо);

- копіює дорослих та однолітків, імітує їхні рухи та дії;
- володіти деякими засобами невербального спілкування (посмішка, помах руки, хитання головою тощо);
- розуміти та застосовувати на практиці найпростіші жести та виразні рухи (кивок та похитування головою, жести, що кличуть чи запрошують) у поєднанні з відповідною словесною інструкцією («Помахай рукою «До побачення», «Передай повітряний поцілунок», «Дай «п'ять» (руку)» тощо);
- знати та застосовувати на практиці найпростіші слова-привітання, прощання, подяки (за наслідуванням та під контролем вихователя);
- розуміти деякі слова, якими передається характер основних видів домашньої роботи (готувати їжу, прибирати, прати, прасувати тощо).

Розділ Ш. Я і довкілля

(створення сприятливих умов для себе та інших у безпечному природному та предметному середовищі)

Предмети

Предмети найближчого оточення (іграшки, меблі, продукти, страви, предмети сангігієни, одягу тощо) .
Дії з іграшками та предметами.

Формувати:

- інтерес до предметно-ігрових дій з іграшками та предметами з найближчого оточення;
- уміння фіксувати погляд на яскравій іграшці, що звучить, виконувати прості дії з нею;
- вміння утримувати предмет в руках тривалий час (до 5 хв.);
- вміння діяти за словесною інструкцією.

Розвивати:

- навички імітувати дії з предметами;
- коло предметно-ігрових дій на заняттях та у вільний час.

Виховувати:

- вміння одержувати емоційне задоволення від гарної іграшки, від якості матеріалу (м'яка, пухнаста, гладенька тощо).

Довкілля

Приміщення дошкільної установи (приміщення групи, спортивний та музичний зали, медичний кабінет, подвір'я, ігровий майданчик тощо).
Звуки довкілля.
Відчуття краси і гармонії (ознайомлення з доступними для сприймання дітьми творами художньої культури і мистецтва).

Формувати:

- позитивний емоційний настрій на ситуацію перебування в дошкільній установі;

Розвивати:

- сприймання, створюючи умови для накопичення дітьми різноманітних емоційних вражень (сюрпризні моменти, нові іграшки, спостереження за природою тощо);
- кола просторових уявлень.

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емоційний відгук на різні твори культури та мистецтва; - інтерес до віршів, пісень та казок, розгляду зображень, прагнення рухатися під музику; - бережливе ставлення до довкілля.
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виявляти безпосередній інтерес до іграшок, предметів і дій з ними; демонструвати рухове поживлення, посмішку на предмет (емоційний стимул); - фіксувати погляд на іграшці (предметі), що рухається, прослідковувати поглядом її рух; - виконувати прості дії з предметами (бере до рук, утримує в руках, стукає ними); копіювати дії дорослих і однолітків з предметами; - знати й відповідно реагувати на слова, що позначають деякі знайомі іграшки, предмети довкілля та сангігієни, основні дії з ними; назви деяких продуктів, страв, предметів, дій, що супроводжують споживання їжі та ін.; - виконувати за мовленнєвою інструкцією 3-4 елементарні дії з іграшками та предметами: «Дай», «Візьми» тощо (при необхідності – наслідуючи дії педагога). - розрізняти та емоційно реагувати на природні звуки, на мелодійну музику, на ритмічну музику й вірші тощо; - емоційно реагувати на красиві види і речі навколо (квіти, природні пейзажі, речі у побуті, мистецькі твори тощо); - позитивно реагувати на пересування по території дошкільної установи. 	

Соціально-поведінковий розвиток дитини 4-6(7) років

«Портрет соціально-поведінкового розвитку дитини». Період від 4 до 6(7) років, згідно теорії психосоціального розвитку Е.Еріксона, стосується двох стадій особистісного розвитку: у віці 4-5 років дитина проходить 3 стадію – **«Ініціатива або почуття провини»** (підприємливість або неадекватність), а у 6 років дитина у нормі має перейти до 4 стадії розвитку – **«Працьовитість або почуття неповноцінності»** (6-11 років).

Діти у віці 4-5 років (у випадку нормотипового розвитку) переносять свою дослідницьку активність за межі власного тіла. Вони намагаються стати незалежними і досліджувати межі своїх можливостей. Вони прагнуть дізнатися, як влаштований світ і як можна на нього впливати. Світ для них може складатися як з реальних, так і з уявних людей і речей. Проживаючи на цій стадії розвитку особистості («локомоторно-генітальній») психосоціальну кризу «ініціативність – провинна», дитина шукає відповідь на головне для себе питання: *«Чи можу я стати незалежною від батьків»*. Сильною стороною розвитку цього періоду є мета.

У 6 років дитина вступає у проживання психосоціальної кризи «працьовитість – неповноцінність» (за Е.Еріксоном, на «латентній» стадії розвитку особистості) з метою знайти для себе відповідь на питання: *«Чи здатна я?»*. Починаючи з 6 років (і до 11 років), діти розвивають численні навички та вміння в школі, вдома і серед

своїх однолітків. Суттєвим надбанням на цьому етапі є *компетентність, впевненість*. При реалістичному зростанні компетенції дитини в різних галузях почуття «Я» значно збагачується.

У плані розвитку соціальної та емоційної сфер, дитина у віці 5-6 років вже починає виходити за межі здобуття нових друзів та вираження емоцій і діти починають вже розуміти більш складніші поняття, а саме: «Що є «добре» і що – «погано»? При цьому, як зауважують науковці (Т.Сіансіоло, Л.Прохоренко, 2021), у віці 6-7 років специфічний період підвищення самостійності дитина переживає з одночасним підвищенням потреби у схваленні та увазі з боку дорослого.

Звідси, *ключовими завданнями* розвитку дитини 4-6(7) років є:

- Формування мети життя (під кутом зору її принципової моральної оцінки) та її націленості на життєву реалізацію у чесній і творчій праці.

- Розвиток ініціативності (за рахунок організації дослідницької діяльності, допитливості, фантазії, творчих здібностей) і працьовитості.

- Формування емоційно-ціннісного ставлення (морально-етичних цінностей) – мета, компетентність у нормах поведінки і володінні тією чи іншою справою, впевненість у собі (і своїх можливостях бути успішним).

- Формування азів моральної свідомості (засвоєння сукупності елементарних норм, заборон та вимог, що регулюють людську діяльність і поведінку взагалі і, зокрема, дітей в освітньому закладі – тобто, елементарних форм моральної вимоги, певного взірця поведінки, що відбиває усталені потреби людського співжиття і стосунків та має обов'язковий характер; принципів моралі);

- Розвиток здатності до застосування набутих навичок (емоційного інтелекту, моральних норм), тобто до регуляції поведінки

Модель соціокультурного освітнього середовища. З метою сприяння розвитку якомога більшої незалежності дитини з порушенням інтелектуального розвитку, освітнє середовище має стимулювати становлення у неї у віці 4-6(7) років допитливості, ініціативності й творчих здібностей так, щоб у підсумку дитина відчувала: «Я розумію світ навколо себе, можу на нього впливати, поводячись з речами і людьми у конструктивний спосіб, і вмю сам (щось) створювати». Для цього дитину слід навчати поводитися з людьми й речами конструктивним способом та розвивати її творчі здібності. Також у віці 3-6 років у дітей на перший план виходить завдання із здобування нових друзів та вираження емоцій.

Навчання конструктивному поведженню з речами і людьми (і запобігання деструктивній поведінці) передбачає як виховний аспект (через оволодіння дітьми норм і правил поведінки, розвитку їхньої емоційно-чуттєвої сфери, зокрема, за рахунок встановлення зв'язку тієї чи іншої поведінки з тими добрими чи негативними емоціями, які вони можуть викликати у інших людей) так і аспект тренування дітей з оволодіння ними соціально-прийнятними моделями і схемами поведінки (через їх програвання в різних іграх, розігрування театралізованих сцен, обговорення певних історій з книжок, мультфільмів тощо).

Колективні ігри сприятимуть здобуттю нових друзів, вмінню виражати емоції, вчити «Що є «добре» і що – «погано». Бажано, водночас, націлювати дитину на її подальші позитивні перспективи («можу» і «здатна») та формулювати більш віддалену мету її життя.

У віці 5-6 років акцент робиться на розвиток *компетентності й впевненості*, для чого дитину слід вчити новим навичкам (майструвати, готувати, займатися рукоділлям, навіть якщо у них не так добре і акуратно виходить), виховувати працьовитість, дозволяти довести розпочату справу до кінця, хвалити і винагороджувати за результати. Також у цьому віці дітей продовжують навчати розуміти такі складні поняття, як «добре» – «погано».

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Я сам (збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я)	
<p>Я – фізичне</p> <p>Власне відображення у дзеркалі (упізнавання, показ, називання).</p> <p>Власне зображення на індивідуальній та груповій фотографії (знаходження, упізнавання, показ, називання).</p> <p>Показ і називання частин тіла.</p> <p>Найпростіші функції організму (руками беруть, ногами ходять, очима дивляться, вухами слухають тощо).</p> <p>Мімічна гімнастика та прості рухи перед дзеркалом (наслідування рухів педагога).</p> <p>Мімічні та рухові етюди.</p> <p>Самостійне виконання дій в знайомих конкретних ситуаціях (сідати на свій стільчик, сидіти на занятті, лягати у своє ліжко, брати речі зі своєї шафи тощо).</p> <p>Статева належність дитини (хлопчик, дівчинка).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про себе, про власну зовнішність; - уміння визначати найпростіші функції власного організму; - навички наслідувати дії дорослого; - уміння розуміти власні емоції за мімічними проявами; - адекватну поведінку в конкретних ситуаціях. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зосередженість; - стійкість уваги, можливість її розподілу та переключення; - уміння відтворювати вказівні жести рукою і вказівним пальцем; - уявлення про власні частини тіла; - мімічну виразність обличчя, рухову активність та координацію рухів; - уявлення про особливості зовнішнього вигляду людей, статеві відмінності та статеvu приналежність. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до себе; - самостійність.
<p>Я – психічне</p> <p>Ім'я та прізвище дитини.</p> <p>Різні форми імені (дитяче – доросле; пестливе – серйозне – образливе).</p> <p>Реагування на оцінні судження дорослих, на різні інтонації (ласкаву, сувору).</p> <p>Емоції людини. Слова, що позначають</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про власне «Я»; - способи адекватного реагування на свої ім'я та прізвище (емоційно, словесно, діями); - чутливість до використання імені у різних варіантах; - вміння дитини диференціювати свій

<p>різний настрій (весела, сумна, сердита, ображена тощо). Відповідна міміка та жести.</p> <p>Реакція на слова, що позначають схвалення, прохання, незадоволення, заборону.</p> <p>Висловлювання власних потреб і бажань.</p> <p>Вживання слів «хочу – не хочу», «можу – не можу».</p> <p>Оперування словом «Я».</p>	<p>емоційний стан та фіксувати його у словесній формі (весела, сумна, сердита);</p> <ul style="list-style-type: none"> - рухове підкріплення емоційної реакції; - емоційну сприйнятливість та адекватні способи прояву емоцій у побутових ситуаціях (заспокоїти дитину; сказати добрі слова, якщо сумує; пригостити чимось); - уявлення про себе як про суб'єкта діяльності, про свої емоційні стани, власні потреби, бажання, інтереси; - уміння висловлювати власні потреби і бажання мовленнєво («Я хочу», «Я не хочу»), підкріплюючи мімікою і жестами; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння диференціювати різні емоційні стани, орієнтуватися у власних емоційних станах; - вміння відтворювати настрій (радісний, сумний, сердитий) з допомогою міміки та жестів; - запас слів для позначення емоційних станів. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - оптимістичний погляд на себе, свої можливості, результати діяльності.
<p>Я – соціальне</p> <p>Значущі дорослі та однолітки.</p> <p>Слова, спрямовані на налагодження контактів.</p> <p>Слова, якими інші характеризують чесноти та вади дитини (слухняна, вміла, товариська, вередлива, неслухняна тощо).</p> <p>Вживання виразу «Я сам!».</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - оптимістичний погляд на себе, свої можливості, результати діяльності. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння виявляти прихильність, симпатію; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивний емоційний настрій на ситуацію перебування в закладі дошкільної освіти, в оточенні педагогів та ровесників; - ввічливість; - потребу дитини в доброзичливому ставленні, увазі, захисті, допомозі, співчутті, схваленні.
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i></p>	

- упізнавати власне відображення у дзеркалі (зображенні на фотографії), показувати на нього рукою, називати себе на ім'я, емоційно-позитивно реагувати на нього (радіти, посміхатися тощо); наслідуючи педагога, гратися у «хованки» із власним відображенням у дзеркалі (затуляючи руками обличчя);
- знаходити, показувати, називати власне зображення на груповій фотографії чи серед багатьох фотографій (при необхідності – з допомогою дорослого);
- позначати себе жестом «Я», оперувати словом «Я» та вживати вираз «Я сам!»;
- знати й називати на запитання педагога своє ім'я та прізвище, відгукуватися й відповідно реагувати на нього (емоційно, словесно, рухами); розрізняти різні форми свого імені (дитяче – доросле; пестливе – серйозне – образливе), виявляти емоційно-позитивну реакцію на зменшено-пестливу форму власного імені;
- на прохання дорослого показувати та називати (залежно від мовленнєвих можливостей) частини тіла (голову, шию, тулуб, живіт, спину, руки, ноги, пальці) та обличчя (очі, рот, ніс; на голові: вуха, волосся);
- мати уявлення про слова, якими означають найпростіші функції організму (руками беруть, ногами ходять, очима дивляться, вухами слухають); називати основні рухові дії (залежно від мовленнєвих можливостей дитини) «іду», «бігаю», «катаюся» тощо; почати усвідомлювати свої фізичні можливості та особливості;
- ідентифікувати себе за належністю до певної статі (хлопчик, дівчинка, син, донька);
- розрізняти емоції за мімічними проявами у відображенні; наслідувати педагога, повторюючи перед дзеркалом рухи (губами, очима, бровами, головою, руками та ін.) та змінюючи вираз обличчя (веселий, сумний); виконувати елементарні мімічні та рухові етюди («Посміхнись як Катя», «Покажи як гоїдається дерево») за словесною інструкцією педагога (або за наслідуванням);
- розуміти та диференціювати слова, що позначають її різний настрій (весела, сумна, сердита, ображена тощо); виявляти рухові реакції (поплескати у долоні, посміятися, нахилити голову тощо), що відповідають певній емоції, яку відчуває дитина;
- розпізнавати полярні емоції за виразом обличчя (мімікою, жестами, інтонацією голосу), зображеннями та піктограмами (веселий-сумний; веселий-сердитий), відображати їх (мімікою та простими жестами) та називати із допомогою педагога;
- розуміти слова, що означають схвалення, прохання, незадоволення, заборону; диференціювати їх та відповідно на них реагувати (демонструючи емоційну, мімічну, рухову, словесну реакцію);
- адекватно реагувати на емоційні стимули дорослих та емоційні прояви інших дітей; демонструвати емоційну, мімічну реакцію на ласкаве звернення знайомого дорослого; адекватно реагувати на сувору інтонацію дорослого;
- самостійно виконувати дії в знайомих конкретних ситуаціях (сідати і сидіти на своєму стільчику, лягати і спати у своєму ліжку, брати речі зі своєї шафи та ін.);
- наслідувати дорослих у здійсненні гігієнічних процедур;
- вживати слова, спрямовані на налагодження контактів з оточуючими («Ходи сюди!», «Давай пограємося!», «Візьми мою іграшку!» та ін.), адекватно на них реагувати;
- у доступній формі повідомляти про свої фізіологічні потреби, висловлювати

<p>основні потреби та бажання (залежно від можливостей дитини: словом, жестами тощо), розуміти значення слів «хочу – не хочу», «можу – не можу» та вживати їх відповідно до ситуації;</p> <p>- розуміти слова, якими інші характеризують її чесноти і вади (<i>слухняна, вміла, товариська, вередлива, неслухняна</i> тощо), виявляє відповідну емоційно-рухову реакцію;</p> <p>- розуміти та адекватно реагувати на оцінні судження дорослих (педагогів, батьків, близьких, знайомих): зрадіти, засмутитись тощо.</p>	
<p>Розділ П. Я та інші (створення благополуччя для себе та інших у соціальному оточенні)</p>	
<p>Сім'я Сім'я. Рідні та близькі люди. Їхні імена. Пестливі назви членів родини (мамуня, татусь, бабуся, дідусь, братик, сестричка). Турботливе ставлення дорослих до дітей, дітей – до дорослих. Способи вияву емоційної реакції стосовно близьких (мімікою, жестами, тактильно, вербально). Слова, що позначають характер взаємин у сім'ї (любити, піклуватися, доглядати, допомагати, жаліти, гратися тощо) та основні види домашньої роботи (готувати їжу, прибирати, прати, прасувати тощо).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння виявляти власні емоції (мімікою, жестами, тактильно, вербально); - умінь користуватися емоційними способами прояву почуттів до мами і членів сім'ї: дивитися в очі, обіймати, цілувати, тримати за руку, посміхатися, притискатися. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про себе та свою сім'ю; - мовленнєву сферу та словниковий запас; - тактильні відчуття; - емоційну сферу; - доброзичливе ставлення до близьких людей – любов до батьків, прихильність і довіру до вихователя, симпатію до однолітків. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу в доброзичливому ставленні, увазі, захисті, допомозі, співчутті, схваленні; - чуйність стосовно близьких людей, однолітків, героїв казок, тварин і бажання допомогти (пожаліти, розрадити, сказати ласкаве слово).
<p>Інші люди Дорослі люди, діти. Знайомі дорослі та ровесники, їхні імена. Зображення знайомих (дорослих, ровесників) на фотографії (знаходження, упізнавання, показ, називання). Навички спілкування: привітання,</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до оточуючих людей; - вміння звертатися на ім'я до однолітків групи та близьких дорослих у повсякденному спілкуванні; - елементарні способи спілкування; - вміння користуватися невербальними формами комунікації (уміння фіксувати

<p>прощання, подяка, прохання (з використанням вербальних та невербальних засобів).</p> <p>Способи виявлення емоційної реакції стосовно знайомих дітей, дорослих.</p> <p>Ідентифікація оточуючих за приналежністю до певної статі (хлопчик, дівчинка, дядечко, тітонька).</p> <p>Розрізнення емоцій за виразом обличчя.</p> <p>Виконання найпростіших словесних інструкцій педагога («взьми», «тримай», «принеси» тощо).</p> <p>Виконання спільних дій.</p>	<p>погляд на обличчі партнера, дивитися в очі, користуватися вказівними жестами);</p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння спостерігати за діями іншої дитини та грою кількох ровесників; - інтерес до спільної діяльності; - емоційно-особистісний контакт з педагогом у процесі предметно-ігрової діяльності; - позитивне ставлення до перебування в колективі однолітків. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння слухати й чути дорослого; - уявлення про емоційні стани дорослих та однолітків, здатність фіксувати їх у словесній формі; - уміння виконувати елементарні дії за простою мовленнєвою інструкцією; - словник та вміння застосовувати слова, що позначають почуття та емоційні стани. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до встановлення контактів з однолітками; елементарного співробітництва з дорослими; - бажання підтримати контакт, продовжити взаємодію, емоційно виразного спілкуватися з дітьми та залучати їх до спільних дій; - потребу в мовленнєвій активності, мовленнєвому висловлюванні з метою спілкування з дорослими та однолітками; - здатність запобігати випадкам наслідування негативних емоційних проявів ровесників.
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розпізнавати близьких родичів і знайомих (дорослих і ровесників), упізнавати та вирізняти їх серед інших людей, знаходити їх зображення на фотографії й показувати на нього (рукою, вказівним пальцем), - знати та називати імена мами і тата, орієнтуватися в іменах рідних та близьких людей (членів родини); звертатися до членів своєї сім'ї («мамо, тату, бабусю, дідусю»); знати пестливі назви членів родини, застосовувати деякі з них (залежно від мовленнєвих можливостей дитини); 	

- знати та називати імена знайомих дорослих (без по-батькові: «*тьотя ...*»), вихователів на ім'я та по-батькові, імена деяких ровесників по групі та друзів за місцем проживання (залежно від мовленнєвих можливостей дитини);
- розрізняти та називати дорослих людей в житті та на малюнках; разом із вихователем розглядати картинки із зображеннями сім'ї й показувати, де мама, тато, діти;
- показувати та називати основні частини тіла та обличчя людини;
- розрізняти оточуючих за приналежністю до певної статі (хлопчик – *він*, дівчинка – *вона*, чоловік – *він*, жінка – *вона*, дідусь – *він*, бабуся – *вона*);
- розуміти деякі слова, якими передається характер основних видів домашньої роботи (готувати їжу, прибирати, прати, прасувати тощо);
- розпізнавати і називати (із допомогою дорослого) власників речей (мій, моя, моє; твій, твоя, твоє)
- з допомогою вихователя знаходити на картинках (і в житті) та називати (відповідно до мовленнєвих можливостей дитини) окремі дії дорослих, в котрих виявляється турботливе ставлення до дітей (*годують, одягають, обіймають*), а також факти турботливого ставлення дітей до дорослих (*дитина обіймає маму, подає бабусі капці* тощо);
- розуміти та знати деякі слова, якими передається характер взаємин рідних людей (*любити, піклуватися, доглядати, допомагати, жаліти, гратися* тощо);
- виявляти позитивну емоційну реакцію (мімікою, жестами, вербально) на спілкування із членами сім'ї (близькими родичами), зі знайомими дітьми та дорослими; володіти деякими тактильно-емоційними способами виявлення почуттів до матері і членів родини (обіймати, гладити, цілувати, тримати за руку, посміхатися);
- розпізнавати полярні емоції (*веселий-сумний; веселий-сердитий*) за виразом обличчя (мімікою, жестами, інтонацією голосу) та називати їх із допомогою вихователя;
- розуміти та диференціювати слова, що позначають різний настрій людини (весела, сумна, сердита, ображена тощо); повторювати за вихователем слова, що позначають відповідні емоції («*Мама сміється*», «*Хлопчик плаче*») та показувати їх на картинках;
- адекватно реагувати на емоційні стимули дорослих та емоційні прояви інших дітей;
- позитивно реагувати на ровесників групи (знаходитись поруч, спостерігати за діями іншої дитини, виконувати спільні ігрові дії) та на спілкування з дорослими групи (приймати допомогу, повторювати показані дії, позитивно реагувати на тактильний контакт, виконувати спільні дії);
- фіксувати погляд на обличчі дорослого, ровесника (вихователя, партнера по грі), дивитись в очі;
- володіти деякими засобами невербального спілкування (*посмішка, помах руки, хитання головою* тощо), застосовувати їх у спілкуванні;
- знати та застосовувати на практиці найпростіші слова-привітання, прощання, подяки: вітатися при зустрічі, прощатися, дякувати за послуги (за наслідуванням, за нагадуванням вихователя);

- розуміти та виконувати елементарні дії за простою мовленнєвою інструкцією («взьми чашку», «тримай», «принеси іграшку», «сядь на стілець», «поклади на стіл» тощо);
- наслідуючи дорослого, брати предмети до рук, виконувати з ними певні дії (покатати ляльку у візочку; приголубити ляльку; завантажити кубики у машинку тощо);
- разом із вихователем брати участь у добрих справах (погодувати тварину, вручити подарунок тощо).

Розділ Ш. Я і довкілля

<p>Предмети Предмети найближчого оточення (іграшки, меблі, продукти, страви, предмети сангігієни, одягу тощо). Слова, що позначають основні якісні ознаки знайомих предметів (<i>великий, червоний, м'який</i> та ін.), кількість предметів (<i>один, багато, мало</i> та ін.), вказівні слова (<i>ось, це, туди</i> та ін.). Обстеження предметів. Дії з іграшками та предметами.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до оточуючих предметів, іграшок та адекватних способів дій із ними; - уміння виконувати предметно-ігрові та предметно-орудійні дії в побуті; - інтерес до предметно-ігрових дій з іграшками та предметами з найближчого оточення; - вміння утримувати предмет в руках тривалий час (до 5 хв.); - вміння діяти за словесною інструкцією. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання (зорового, слухового, тактильного тощо); - навичок імітації (дій з предметами, дій в парі зі звуками); - словниковий запас; - кола предметно-ігрових дій на заняттях та у повсякденній діяльності; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння одержувати емоційного задоволення від гарної іграшки, від якості матеріалу (м'яка, пухнаста, гладенька тощо).
<p>Довкілля Приміщення дошкільної установи (приміщення групи, спортивний та музичний зали, медичний кабінет, подвір'я, ігровий майданчик тощо). Виконання режимних моментів (ігри, заняття, прогулянки, сон, прибирання іграшок тощо). Слухання музики та звуків довкілля. Відчуття краси і гармонії (ознайомлення</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконання режимних моментів; - елементарні уявлення про культуру поведінки в довкіллі; - уміння слухати музику, звуки довкілля, емоційно реагувати на них. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння адекватно поводитися у звичних ситуаціях;

з доступними для сприймання дітей творами художньої культури і мистецтва).	<ul style="list-style-type: none"> - сприймання; - коло просторових уявлень. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивний емоційний настрій на ситуацію перебування в дошкільній установі.
--	--

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- виявляти безпосередній інтерес до іграшок та предметів довкілля; демонструвати рухове поживлення, посмішку на предмет (емоційний стимул);
- фіксувати погляд на іграшці (предметі), що рухається, прослідковувати поглядом її рух;
- разом із вихователем обстежувати навколишні предмети (за допомогою органів зору, нюху, смаку, тактильно); слухати та розуміти словесну характеристику предмета, яку дає вихователь (*м'яч великий, червоний; рукавички м'які, теплі* тощо);
- розуміти та розрізняти значення деяких слів, що позначають якісні ознаки предметів (*великий, червоний, м'який* та ін.), кількість предметів (*один, багато, мало* та ін.), вказівні слова (*ось, це, туди* та ін.);
- виконувати певні дії з предметами та іграшками (пити з чашки, тримати ложку, переносити стілець і ставити його на певне місце, возити машинку, вантажити в машинки кубики, годувати ляльку, проводити лінії олівцем, крейдою, фломастером, фарбою);
- повторювати за дорослим (залежно від мовленнєвих можливостей дитини) слова-назви деяких знайомих предметів (іграшки, меблі, предмети довкілля та сангігієни, основні дії з ними; назви деяких продуктів, страв, дій, що супроводжують споживання їжі та ін.), відповідно на них реагувати;
- виконувати за мовленнєвою інструкцією 3-4 елементарні дії з іграшками та предметами: *«Дай», «Візьми», «Принеси»* тощо (при необхідності – наслідуючи дії педагога).
- знати основні приміщення дошкільної установи та позитивно реагувати на пересування по її території;
- адекватно поводитись у звичних умовах та ситуаціях; під керівництвом дорослого виконувати основні режимні моменти (ігри, заняття, прогулянки, сон, прибирання іграшок тощо);
- нетривалий час слухати разом з усіма мелодійну музику, емоційно реагувати на ритмічний рисунок мелодії, її темп, характер;
- під керівництвом дорослого слухати звуки довкілля (звуки природи, звучання предметів, звуки міста тощо), розрізняти їх, відповідно реагувати;
- під керівництвом дорослого розглядати красиві речі й види (природні пейзажі, квіти, створені руками людей речі, зображення картин тощо), відповідно емоційно реагувати на їх сприйняття.

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Я сам (збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я)	
<p>Я – фізичне</p> <p>Фізичні характеристики організму дитини: ознаки частин тіла, їхніх дій, якісних відмінностей (голова: <i>волосся довге (коротке), розчісувати, заплітати; обличчя (гарне, кругле); очі (карі, блакитні, сірі, зелені) великі, круглі, вузькі; заплющувати, розплющувати очі; вії (довгі, пухнасті, короткі, густі)</i> тощо.</p> <p>Основні рухові дії. Фізичні можливості дитини.</p> <p>Слова на позначення стану організму: <i>здоровий, хворий, біль, болить</i> (горло, животик, пальчик ...), <i>пече, тече кров</i> та лікування: <i>лікар, ліки, лікувати, перев'язувати, бинт, термометр, йод</i> тощо. Фізіологічні потреби.</p> <p>Мімічні та рухові етюди.</p> <p>Самостійне виконання дій в знайомих конкретних ситуаціях.</p> <p>Статева належність дитини.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - узагальнене уявлення про людину (тіло, думки, відчуття); - уміння визначати найпростіші функції власного організму; - уміння розпізнавати свій фізичний стан, свої бажання та потреби, висловлювати їх; - навички наслідувати дії дорослого. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про себе, про власну зовнішність; про особливості зовнішнього вигляду людей, статевих відмінностей; - знання про статево належність у теперішньому та майбутньому часі; - стійкість уваги, можливість її розподілу та переключення; - словниковий запас; - виразність міміки та пантоміміки. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу у словесних висловлюваннях; - самостійність; <p>відчуття впевненості у собі.</p>
<p>Я – психічне</p> <p>Ім'я та прізвище дитини.</p> <p>Різні форми імені (дитяче – доросле; пестливе – серйозне – образливе).</p> <p>Дата народження, вік дитини.</p> <p>Емоційні стани та настрої людини.</p> <p>Слова, що позначають різні емоційні стани (радість, сум, гнів, горе, здивування, страх, переляк) та різний настрої (весела, сумна, сердита, ображена тощо). Відповідна міміка та жести.</p> <p>Висловлювання власних емоційних станів.</p> <p>Розрізнення інтонацій (ласкава, сувора).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння сприймати та розрізняти настрої і різні емоційні стани людини; - вміння розрізняти позитивні та негативні емоції-почуття; - уміння розрізняти власні бажання та потреби і висловлювати їх («Я хочу», «Я не хочу»), підкріплюючи мімікою і жестами; - уявлення про себе як про суб'єкт діяльності, про свої емоційні стани, власні потреби, бажання, інтереси; - уміння висловлювати свої бажання, потреби, почуття та думки від першої особи. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння самостійно називати своє ім'я та

<p>Реагування на оцінні судження дорослих, на різні інтонації (ласкаву, сувору).</p> <p>Реакція на слова, що позначають схвалення, прохання, незадоволення, заборону.</p> <p>Розуміння та висловлювання власних бажань і потреб.</p> <p>Вживання слів «хочу – не хочу», «можу – не можу».</p> <p>Оперування словом «Я».</p>	<p>прізвище, свій вік, день народження;</p> <ul style="list-style-type: none"> - чутливість до використання імені у різних варіантах; - виразність міміки та пантоміміки; - уявлення про різні емоційні стани, запас слів для їх позначення; - вміння диференціювати свій емоційний стан, емоційні переживання, фіксувати їх у словесній формі (весела, сумна, сердита) і визначати їх причину; - вміння відтворювати настрій (радісний, сумний, сердитий) з допомогою міміки та жестів. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до свого емоційного стану і встановлення причинно-наслідкових зв'язків його появи; - потребу у доброзичливому ставленні; усвідомленість, створюючи умови для пробудження і стимулювання виникнення у дитини образу «Я», усвідомлення себе, «Я»- позиції.
<p>Я – соціальне</p> <p>Значущі дорослі та однолітки.</p> <p>Вияв доброзичливості та уваги до оточуючих.</p> <p>Вербальні та невербальні засоби комунікації: слова, спрямовані на налагодження контактів, ввічливі слова, слова-вибачення тощо; відповідні міміка та жести.</p> <p>Прояв допитливості.</p> <p>Ставлення до позитивної (негативної) оцінки з боку інших. Дії та вчинки, що викликають (чи не викликають) схвалення.</p> <p>Вживання виразу «Я сам!».</p> <p>Позначення словами власної поведінки.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - комунікативні уміння; - елементарні навички спілкування та групової взаємодії. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння виявляти увагу, прихильність, симпатію до оточуючих. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - у дітей групи позитивний емоційний настрій на ситуацію перебування в закладі дошкільної освіти, в оточенні педагогів та ровесників; - ввічливість, доброзичливість, стриманість; - оптимістичний погляд на себе, свої можливості, результати діяльності; - потребу в доброзичливій увазі, турботі, спілкуванні; - самостійність, довільність поведінки, здатність до елементарної оцінки власної поведінки та результатів своєї діяльності; упевненість у своїх можливостях, задовольняючи потребу у схваленні, визнанні (<i>я – хороший</i>), самостійності (<i>я</i>

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- позначати себе жестом «Я», оперувати словом «Я», говорити про себе в першій особі (вживати вираз «Я сам!»); ставити запитання про себе, свій організм, про довкілля тощо (*Чому? Для чого? Як?*);
- знати та називати своє ім'я та прізвище, відгукуватись і відповідно реагувати на нього (емоційно, словесно, рухами);
- розрізняти різні форми свого імені (дитяче – доросле; пестливе – серйозне – образливе); виявляти емоційно-позитивну реакцію на зменшувано-пестливу форму власного імені;
- називати свій вік; знати, в яку пору року народився (*взимку, навесні, влітку, восени*);
- називати імена близьких дорослих та однолітків (дітей групи та за місцем проживання), що беруть участь у повсякденному спілкуванні; називати вихователів на ім'я та по-батькові;
- розрізняти та послуговуватися (залежно від мовленнєвих можливостей) особовими займенниками («мене», «мені», «ми», «ви»);
- вказувати та називати частини свого тіла;
- знати, розуміти та диференціювати слова, що позначають ознаки частин тіла, їхніх дій, якісних відмінностей (голова: *волосся довге (коротке), розчісувати, заплітати; обличчя (гарне, кругле); очі (карі, блакитні, сірі, зелені) великі, круглі, вузькі; заплющувати, розплющувати очі; вії (довгі, пухнасті, короткі, густі)* тощо);
- знати слова, якими означають найпростіші функції частин тіла (*руки беруть, ноги ходять, очі дивляться, вуха слухають*); називати основні рухові дії («ходжу», «бігаю», «катаюся», «стрибаю» тощо);
- усвідомлювати свої фізичні можливості, їх відмінності від можливостей інших (дорослих, однолітків);
- називати свою стать; розуміти свою статеву належність в теперішньому та майбутньому часі (*хлопчик/чоловік, дівчинка/жінка*);
- розрізняти емоції за мімічними проявами й називати деякі з них; розпізнавати основні емоційні стани за показом (за виразом обличчя, мімікою, жестами, інтонацією голосу) та зображеннями та піктограмами (радість, сум, гнів, страх, здивування), називати їх (з допомогою педагога), вміти їх відобразити з допомогою міміки та виразних рухів (з допомогою чи за наслідуванням педагога);
- наслідуючи педагога, змінювати вираз обличчя (веселий, сумний та ін.); виконувати елементарні мімічні та рухові етюди за словесною інструкцією педагога (або за наслідуванням); виявляти рухові реакції (поплескати у долоні, посміятися, нахилити голову тощо), що відповідають певній емоції, яку відчуває дитина;
- розуміти та диференціювати слова, що позначають її різний настрій (весела, сумна, сердита, ображена тощо);
- орієнтуватися у назвах свого стану (здорова, хвора); знати, розуміти та розрізняти слова на позначення стану свого організму (*здоровий, хворий, біль, болить* (горло, живіт, пальчик ...), *пече, тече кров*) та лікування (*лікар, ліки, лікувати,*

перев'язувати, бинт, термометр, йод тощо);

- з допомогою дорослого (залежно від мовленнєвих можливостей дитини) висловлювати свої окремі стани («Я люблю маму». «Мені сумно – захворіла мама». «Я злякався». «Мені подобається ця казка». «Мені весело – у мене день народження»);

- у доступній формі повідомити про свої фізіологічні потреби та проблеми; вміти висловити основні потреби та бажання (залежно від можливостей дитини: словом, жестами тощо); розуміти значення слів «хочу – не хочу», «можу – не можу» й вживати їх відповідно до ситуації;

- розуміти слова, що означають схвалення, прохання, незадоволення, заборону; диференціювати їх та відповідно на них реагувати (демонструючи емоційну, мімічну, рухову, словесну реакцію);

- демонструвати емоційну, мімічну реакцію на ласкаве звернення знайомого дорослого; адекватно реагувати на сувору інтонацію дорослого;

- самостійно виконувати дії в знайомих конкретних ситуаціях (сідати і сидіти на своєму стільчику, лягати і спати у своєму ліжку, брати речі зі своєї шафи та ін.); під контролем вихователя здійснювати гігієнічні процедури (за необхідності – з допомогою дорослого);

- розуміти слова, якими інші характеризують її чесноти і вади (слухняна, вміла, товариська, вередлива, неслухняна тощо), виявляти відповідну емоційно-рухову реакцію;

- розуміти та адекватно реагувати на оцінні судження дорослих (педагогів, батьків, близьких, знайомих): радіти, засмутитись тощо; прагнути до позитивної оцінки з боку оточуючих та повторення схвалених дій;

- відповідаючи на запитання вихователя, позначати словами свої вчинки, поведінку у звичних умовах («Я допомагаю друзі»);

- виявляти доброзичливість й увагу до близьких дорослих та однолітків (під контролем та за нагадування дорослого); за спонуканням педагога виявляти своє співчуття до оточуючих (пожаліти, допомогти, заспокоїти, пригостити);

- при спілкуванні користуватися простими невербальними засобами комунікації (за підказкою та наслідуванням);

- під контролем та за нагадуванням педагога привітно вітатися та прощатися, ввічливо звертатися по імені до оточуючих;

- звертатися до однолітків із елементарними пропозиціями, проханнями, бажаннями («Ходи сюди!», «Давай пограємося!», «Візьми мою іграшку!» та ін.), адекватно на них реагує.

- адекватно реагувати на емоційні стимули дорослих та емоційні прояви інших дітей.

Розділ П. Я та інші

(створення благополуччя для себе та інших у соціальному оточенні)

Сім'я

Імена членів сім'ї та родини.
Слова, що позначають родинну спорідненість, пестливі форми звертання (*братик, сестричка, дідусь*

Формувати:

- уміння визначати свою позицію в сім'ї (син, донька, брат, сестра, онука тощо);
- навички доброзичливого ставлення до близьких людей;

<p>тощо).</p> <p>Стосунки у сім'ї, почуття (шанувати, поважати, засмучувати, радувати тощо).</p> <p>Розпізнавання та реагування на емоційний стан та настрої близьких (мімікою, жестами, тактильно, вербально). Уміння виявляти співчуття.</p> <p>Обов'язки членів родини (готувати, прати, ремонтувати, прибирати, поливати тощо).</p> <p>Шанобливе ставлення до праці дорослих та її результатів.</p> <p>Сімейні свята (День народження, Новий рік та ін.).</p> <p>Участь у спільній діяльності.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - шанобливого ставлення до праці дорослих та його результатів; - вербальних форм спілкування з дорослими та однолітками; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про сім'ю та родинні стосунки; - емоційну сферу; - уявлення про працю дорослих та її значення; - різні способи взаємодії у повсякденному спілкуванні та побутовій діяльності. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлене бажання дарувати рідним та близьким радість, отримуючи позитивні емоції від спілкування; - здатність до співчуття, розуміння почуття інших, коли їм погано, адекватно реагувати на них, надавати допомогу різними доступними способами; - пробудження емоційного відгуку на стан близьких людей (а також героїв казок) і бажання допомогти – пожаліти, розрадити, сказати лагідне слово.
<p>Інші люди</p> <p>Звертання до ровесників та дорослих на ім'я (та по-батькові).</p> <p>Диференціація людей за віком, статтю, зовнішністю тощо.</p> <p>Навички спілкування: привітання, прощання, подяка, прохання (з використанням вербальних та невербальних засобів).</p> <p>Розпізнавання та реагування на емоційний стан та настрої оточуючих.</p> <p>Способи виявлення емоційної реакції стосовно знайомих дітей, дорослих.</p> <p>Виконання спільних дій. Участь у колективній діяльності з ровесниками (ігровій, образотворчій, музичній, театралізованій).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вербальні форми спілкування з дорослими та ровесниками (відповідь на запитання, запитування, підтримка бесіди тощо); - уміння користуватися невербальними формами комунікації (уміння фіксувати погляд на обличчі партнера, дивитися в очі, користуватися вказівними жестами); - уміння розпізнавати настрої та різні емоційні стани близьких дорослих та дітей, уміння виявляти співчуття; - уявлення про причини різних емоційних станів та настрою інших людей, уміння адекватно реагувати на них; - інтерес до спільної діяльності; - уміння емоційно-позитивно спілкуватися з однолітками на основі безконфліктних форм взаємодії, залучати дорослого до вирішення можливих суперечок; - позитивне ставлення до перебування в колективі однолітків, <p><i>Розвивати:</i></p>

- вміння звертатися на ім'я (та по-батькові) до ровесників та дорослих;
 - уявлення про людей (дорослих та однолітків), про особливості їхнього зовнішнього вигляду, про відмінності людей за віком, статтю (дівчинка-хлопчик) та їхньою соціальною роллю (мама-тато); про гарні вчинки людей.
Виховувати:
 - потребу мати друга в колективі; потребу в прояві любові, доброзичливій увазі значущих дорослих та однолітків.

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- упізнавати, на прохання показувати (в житті, на фотографії) близьких людей, знайомих дорослих і однолітків;
- знати слова, що позначають родинну спорідненість, із допомогою дорослого визначати свою позицію в сім'ї (син, донька, онука тощо);
- разом із вихователем розглядати картинки із зображеннями сім'ї, розрізняти і показувати, де мама, тато, діти, бабуся, дідусь; розуміти, що у інших дітей також є своя сім'я, батьки;
- знати та називати імена найближчих людей (членів родини) та форми звертання до них; знати пестливі форми звертання до рідних і застосовувати деякі з них (залежно від мовленнєвих можливостей дитини): *«мамо, тату, бабусю, дідусю»*;
- звертатися на ім'я (та по-батькові) до знайомих дорослих і ровесників, що беруть участь у повсякденному спілкуванні;
- розуміти відмінність людей за статтю (тьотя, дядя, бабуся, дідусь), віком (малюк, дитина, школяр, молодий, старий), зовнішністю;
- відокремлювати картинки із зображеннями чоловіків і жінок (хлопчиків і дівчаток);
- розуміти, що батьки і діти люблять один одного; знати та диференціювати слова, що позначають стосунки у сім'ї (*любити, шанувати, поважати, засмучувати, радувати тощо*);
- показувати та називати на картинках дії, в яких виявляється турбота батьків про дітей, а також доброго ставлення дітей до дорослих;
- знати про основні обов'язки членів сім'ї (готувати, прати, ремонтувати, прибирати, поливати тощо); з повагою ставитись до праці дорослих;
- знати та називати основні сімейні свята та їх традиції (дарувати та отримувати подарунки, пригощати тощо);
- за ініціативи дорослого вступати у спілкування: відповідати на запитання про себе (*«Як тебе звати?»*), про членів сім'ї (*«Де мама», «Як звати татка?»*);
- розпізнавати основні емоційні стани та настрої за показом (за виразом обличчя, мімікою, жестами, інтонацією голосу), зображеннями та піктограмами (радість, сум, гнів, страх, здивування), називати їх з допомогою педагога, відобразити з допомогою міміки та виразних рухів (з допомогою чи за наслідуванням педагога);

- підбирати піктограму з емоцією за зразком-картинкою або за показом;
- адекватно реагувати на емоційні стимули дорослих та емоційні прояви інших дітей;
- виявляти позитивну емоційну реакцію (мімікою, жестами, вербально) на спілкування зі знайомими дітьми та дорослими;
- за спонуканням та показом дорослого виявляти доброзичливість до близьких (виконати окремі прохання, повторити показані дії тощо) та виявляти своє співчуття оточуючим (пожаліти, допомогти, заспокоїти, пригостити);
- позитивно реагувати на ровесників групи (знаходитись поруч, спостерігати за діями іншої дитини, виконувати спільні ігрові дії); брати участь у різних видах колективної діяльності з однолітками (ігровій, образотворчій, музичній, театралізованій);
- позитивно реагувати на спілкування з дорослими групи: приймати допомогу, повторювати показані дії, позитивно реагувати на тактильний контакт, виконувати спільні дії;
- наслідуючи дорослого, брати предмети до рук, виконувати з ними певні дії;
- спільно із вихователем брати участь у добрих справах (погодувати тварину, вручити подарунок тощо).
- володіти деякими засобами невербального спілкування (посмішка, помах руки, хитання головою тощо), застосовувати їх у спілкуванні (під контролем педагога);
- знати та застосовувати на практиці найпростіші слова-привітання, прощання, подяки, прохання: вітатися під час зустрічі, прощатися, подякувати за послугу, висловити прохання (за наслідкуванням, за нагадування вихователя).

Розділ III. Я і довкілля

Предмети

Предмети побуту та довкілля.
 Іграшки. Їх призначення.
 Розрізнення предметів довкілля (іграшок) за формою, величиною, кольором, кількістю.
 Обстеження предметів.
 Дії з іграшками та предметами.
 Вказівні слова (*ось, це, туди* та ін.).

Формувати:

- чітких уявлень про предмети найближчого оточення;
- інтерес до оточуючих предметів, іграшок та адекватних способів дій із ними;
- вміння утримувати предмет в руках тривалий час;
- уміння виконувати предметно-ігрові та предметно-орудійні дії в побуті;
- вміння правильного та безпечного користування предметами в різних видах діяльності;
- вміння діяти за словесною інструкцією.

Розвивати:

- сприймання (зорового, слухового, тактильного тощо);
- навичок імітації (дій з предметами, дій в парі зі звуками);
- коло предметно-ігрових дій на заняттях та у повсякденній діяльності;
- предметне сприймання та упізнавання

	<p>предмета (<i>що це?</i>);</p> <ul style="list-style-type: none"> - словниковий запас. <p><i>Виховувати:</i></p> <p>бережливе ставлення до предметів.</p>
<p>Довкілля</p> <p>Приміщення дошкільної установи.</p> <p>Виконання режимних моментів (ігри, заняття, прогулянки, сон, прибирання іграшок тощо).</p> <p>Правила поведінки вдома та дитячому садку.</p> <p>Місце проживання (місто, селище).</p> <p>Звуки довкілля.</p> <p>Відчуття краси і гармонії (ознайомлення з доступними для сприймання дітей творами художньої культури і мистецтва).</p> <p>Господарсько-побутова праця дорослих удома та дитячому садочку.</p> <p>Шанобливе ставлення до праці дорослих та її результатів.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарні уявлення про культуру поведінки в довкіллі; - адекватні форми поведінки та адекватні способи взаємодії у повсякденному житті (у різних видах діяльності); - вміння співвідносити предмети (явища) довкілля та діяльність людини; - уміння слухати музику, звуки довкілля, емоційно реагувати на них. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння емоційно реагувати на музику. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивний емоційний настрій на ситуацію перебування в дошкільній установі; - шанобливе ставлення до праці дорослих та її результатів.
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - упізнавати предмети найближчого оточення, з якими щоденно діє або грається, правильно показувати їх на прохання дорослого; - виявляти безпосередній інтерес до іграшок та предметів довкілля; фіксувати погляд на іграшки (предметі), що рухається, простежувати поглядом її рух; - разом із вихователем обстежувати навколишні предмети (за допомогою органів зору, нюху, смаку, тактильно); слухати та розуміти словесну характеристику предмета, яку дає вихователь (<i>м'яч великий, червоний; рукавички м'які, теплі тощо</i>); - співвідносити деякі слова, що характеризують предмети за формою, величиною, кольором, кількістю (кругле, гостре, велике, маленьке, темне, світле, багато, мало та ін.) з відповідними предметами; - повторювати за дорослим (залежно від мовленнєвих можливостей дитини) слова-назви знайомих предметів (іграшки, меблі, предмети довкілля та сангігієни, основні дії з ними); назви деяких продуктів, страв, дій, що супроводжують споживання їжі та ін.), відповідно на них реагувати; - користуватися основними предметами, з якими щоденно діє або грається, за призначенням; виконувати певні дії з предметами та іграшками (пити з чашки, тримати ложку, переносити стілець і ставити його на певне місце, возити машину, вантажити у машину кубики, годувати ляльку, проводити лінії олівцем, крейдою, фломастером, фарбою); - виконувати за мовленнєвою інструкцією 3-4 елементарні дії з іграшками та 	

предметами: «Дай», «Візьми», «Принеси» тощо (за необхідності – наслідуючи дії педагога); розуміти вказівні слова (*ось, це, туди* та ін.) й діяти відповідно до мовленнєвої інструкції.

- під керівництвом дорослого слухати звуки довкілля (звуки природи, звучання предметів, звуки міста тощо) розрізняти їх, відповідно реагувати.
- називати місце проживання (місто, селище);
- знати основні приміщення дошкільної установи; позитивно реагувати на пересування по її території;
- під керівництвом дорослого виконувати основні режимні моменти (ігри, заняття, прогулянки, сон, прибирання іграшок тощо);
- мати початкові уявлення про господарсько-побутову працю дорослих удома та дитячому садочку (миття посуду, підлоги, прибирання, приготування їжі тощо), розуміти її спрямованість на турботу про дітей та близьких їм людей;
- шанобливо ставиться до праці дорослих та її результатів;
- адекватно поводитися у звичних умовах та ситуаціях;
- під керівництвом дорослого розглядати прояви краси (в природі, побуті й культурі), відповідно емоційно реагувати на її сприйняття.

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Я сам (збереження та зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я)	
<p>Я – фізичне</p> <p>Фізичні характеристики організму дитини: ознаки частин тіла, їхніх дій, якісних відмінностей (голова: <i>волосся довге (коротке), розчісувати, заплітати; обличчя (гарне, кругле); очі (карі, блакитні, сірі, зелені) великі, круглі, вузькі; заплющувати, розплющувати очі; вії (довгі, пухнасті, короткі, густі)</i> тощо.</p> <p>Слова на позначення особливостей функціонування організму (<i>дихання, відчуття, нюх, дотик, голод, спрага, вік, народження</i>); гігієни свого тіла (<i>догляд за зубами, тілом тощо; рушник, зубна щітка, гребінець</i> тощо).</p> <p>Основні рухові дії. Фізичні можливості дитини. Різноманітні предметно-практичні дії (<i>догляд за одягом, рослинами, приміщенням, майстрування тощо</i>). Встановлення взаємозв'язку між</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - узагальнене уявлення про людину (тіло, думки, відчуття); - уміння визначати найпростіші функції власного організму; - уміння розпізнавати свій фізичний стан, свої бажання та потреби, висловлювати їх; - адекватну самооцінку; - відчуття впевненості у собі через усвідомлене сприйняття власних характерних особливостей; - уміння виконувати нескладні доручення, доводити справу до кінця. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про себе, про власну зовнішність; - уявлення про особливості зовнішнього вигляду людей, статеві відмінності; - знання про статеvu належність у теперішньому та майбутньому часі;

<p>дією та результатом.</p> <p>Слова на позначення ознак хвороби (<i>самопочуття, здоровий, хворий, кволість, температура, біль, болить</i>) та лікування: <i>лікар, ліки, лікувати, перев'язувати, бинт, термометр, йод</i> тощо. Фізіологічні потреби.</p> <p>Мімічні та рухові етюди.</p> <p>Самостійне виконання дій в знайомих конкретних ситуаціях.</p> <p>Виконання доручень.</p> <p>Статева належність дитини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - здатність з'ясовувати причини поганого самопочуття; - словниковий запас; - виразність міміки та пантоміміки; - самостійність. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання бути здоровим; - потребу словесно висловлюватись; <p>самостійність при виконанні дій у знайомих ситуаціях.</p>
<p>Я – психічне</p> <p>Висловлювання власного бажання, потреби, ставлення до об'єктів природи, людей, предметів та речей. Вживання слів <i>«хочу – не хочу», «можу – не можу»</i>.</p> <p>Розповідь про події та випадки із власного життя. Висловлювання вражень від побаченого (почутого).</p> <p>Емоційні стани (<i>радість, сум, гнів, горе, здивування, страх, переляк</i> тощо) та настрої людини (<i>весела, сумна, сердита, ображена</i> тощо).</p> <p>Розрізнення та порівняння емоційних відчуттів, визначення їх характеру (<i>приємно, неприємно, спокійно, дивно, страшно</i> та ін.) та причини.</p> <p>Висловлювання власних емоційних станів. Відповідна міміка, жести, пантоміміка.</p> <p>Розрізнення інтонацій, їх наслідування. Реагування на оцінні судження дорослих (схвалення, прохання, незадоволення, заборону), на різні інтонації (ласкаву, сувору).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про себе як про суб'єкт діяльності, про свої емоційні стани, власні потреби, бажання, інтереси; - уміння виявляти та висловлювати свої бажання, потреби, почуття та думки від першої особи (<i>«Я хочу», «Я не хочу»</i>); - вміння розпізнавати зв'язок між емоційним станом та його причиною; - елементарну самооцінку власних дій і вчинків; - словесні форми виявлення адекватної самооцінки; - вміння копіювати з допомогою специфічних рухів характер персонажів казок, особливості поведінки тварин тощо. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння сприймати та розрізняти настрої і різні емоційні стани людини; - емоційно-вольову сферу через уміння довільно спрямовувати свою увагу на власні емоційні відчуття, усвідомлювати емоційні переживання, диференціювати свій емоційний стан (<i>веселий, сумний, сердитий</i> тощо), довільно виявляти власні емоції; - уміння висловлювати свої враження, відчуття, почуття, думки; - вміння розрізнявати та відтворювати різні інтонації; - виразність міміки та пантоміміки; - елементарні прийоми саморегуляції

	<p>свого емоційного стану, діяльності, поведінки.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу приділяти увагу власному емоційного стану, - фіксувати емоційні переживання у словесній формі.
<p>Я – соціальне</p> <p>Значущі дорослі та однолітки.</p> <p>Вияв доброзичливості та уваги до оточуючих.</p> <p>Вербальні та невербальні засоби комунікації: слова, спрямовані на налагодження контактів, ввічливі слова, слова-вибачення тощо; відповідні міміка та жести.</p> <p>Здатність налагоджувати взаємодію.</p> <p>Власна поведінка. Позначення її словами та оцінювання.</p> <p>Ставлення до позитивної (негативної) оцінки поведінки з боку інших. Дії та вчинки, що викликають (чи не викликають) схвалення.</p> <p>Вживання виразу «<i>Я сам!</i>».</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - переживання емпатійного характеру; - уміння починати та підтримувати діалог зі своїми ровесниками та близькими людьми; - комунікативні уміння; - адекватні форми поведінки в нових життєвих ситуаціях; - способи попередження та припинення конфліктних ситуацій; - словесні форми виявлення адекватної самооцінки. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння виявляти увагу, доброзичливість, прихильність, симпатію до оточуючих; - вербальні та невербальні форми спілкування з дорослими та ровесниками. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ввічливість, доброзичливість, стриманість; - елементарну оцінку власної поведінки та результатів своєї діяльності; - оптимістичний погляд на себе, свої можливості, результати діяльності; - упевненість у своїх можливостях, задовольняючи потребу в доброзичливій увазі, турботі, спілкуванні; а також задовольняючи потребу у схваленні, визнанні (<i>я – хороший</i>) та самостійності (<i>я сам!</i>); самостійність, довільність поведінки.
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - говорити про себе в першій особі (вживає вираз «<i>Я сам!</i>»); - вказувати та називати частини свого тіла; знати слова, якими означають найпростіші функції частин тіла (<i>руки беруть, ноги ходять, очі дивляться, вуха</i> 	

слухають); називати основні рухові дії («ходжу», «бігаю», «катаюся», «стрибаю») тощо;

- знати, розуміти та диференціювати слова, що позначають ознаки частин тіла, їхніх дій, якісних відмінностей (голова: *волосся довге (коротке), розчісувати, заплітати*; обличчя (*гарне, кругле*); очі (*карі, блакитні, сірі, зелені*) великі, круглі, вузькі; *заплющувати, розплющувати очі*; *віії (довгі, пухнасті, короткі, густі)* тощо;
- мати уявлення про деякі особливості свого організму (*У мене є серце, воно стукає*), про призначення деяких органів (*очі – щоб бачити, вуха – щоб чути та ін.*);
- знати, розуміти та диференціювати слова, що позначають особливості функціонування організму (*дихання, відчуття, нюх, дотик, голод, спрага, вік, народження*); гігієни свого тіла (*догляд за зубами, тілом тощо; рушник, зубна щітка, гребінець тощо*);
- знати основні предметно-практичні дії та слова, що їх позначають (*догляд за одягом, рослинами, приміщенням, майстрування тощо*); разом із педагогом встановлювати взаємозв'язок між дією та її результатом (*поливаємо квіти – вони будуть рости; чистимо зуби – вони будуть міцні та здорові тощо*);
- усвідомлювати свої фізичні можливості, їх відмінності від можливостей інших (дорослих, однолітків);
- називати свою стать; розуміти свою статеву належність в теперішньому та майбутньому часі (*хлопчик/чоловік, дівчинка/жінка*);
- орієнтуватися у назвах свого стану (здорова, хвора); знати, розуміти та розрізняти слова на позначення ознак хвороби (*самопочуття, здоровий, хворий, кволість, температура, біль, болить*) та лікування (*лікар, ліки, лікувати, перев'язувати, бинт, термометр, йод тощо*).
- розуміти та диференціювати слова, що позначають її різний настрій (*весела, сумна, сердита, ображена тощо*);
- розрізняти емоції за мімічними проявами, називати деякі з них;
- наслідуючи педагога, змінювати вираз обличчя (*веселий, сумний та ін.*); виконувати елементарні мімічні та рухові етюди за словесною інструкцією педагога (та/або за наслідуванням); виявляти рухові реакції (*поплескати у долоні, пострибати, посміятися, нахилити голову тощо*), що відповідають певній емоції, яку відчуває дитина;
- розпізнавати основні емоційні стани за показом (за виразом обличчя, мімікою, жестами, інтонацією голосу), зображеннями та піктограмами (*радість, сум, гнів, страх, здивування та ін.*); називати їх із допомогою педагога, вміти їх відобразити з допомогою міміки та виразних рухів (з допомогою чи за наслідуванням педагога);
- помічати зміни настрою близького дорослого або ровесника;
- розрізняти інтонації у мовленні оточуючих, наслідувати їх за завданням педагога;
- виявляти свої почуття (*радість, здивування, страх, гнів, жалість, співчуття*) відповідно до життєвої ситуації, в соціально прийнятних межах;
- з допомогою педагога (залежно від мовленнєвих можливостей) висловлювати власні емоційні стани («*Я люблю маму*». «*Я злякався*». «*Мені подобається ця казка*»); разом із педагогом визначати причину того чи іншого емоційного стану («*Мені сумно – захворіла мама*». «*Мені весело – у мене день народження*»);

- у доступній формі повідомляти про свої фізіологічні потреби та проблеми;
- вміти висловити (залежно від можливостей дитини) свої основні стани, потреби та бажання, ставлення до об'єктів природи, людей, предметів та речей: (*я боюся (не боюся), мені подобається (не подобається), я хочу (не хочу)*); з допомогою вихователя висловити враження від побаченого (почутого) (*мені сподобалася казка тощо*);
- розуміти значення слів «*хочу – не хочу*», «*можу – не можу*», вживати їх відповідно до ситуації;
- відповідаючи на запитання дорослого, розповідати про минулі події (випадки) із власного життя (з опорою на фотографії, малюнки тощо);
- адекватно поводитись в знайомій та незнайомій ситуації;
- самостійно виконувати дії в знайомих конкретних ситуаціях; під контролем вихователя здійснювати гігієнічні процедури (при необхідності – з допомогою дорослого);
- виконувати нескладні доручення, пов'язані з побутом дітей у групі та в сім'ї;
- розуміти слова, що означають схвалення, прохання, незадоволення, заборону; диференціювати їх та відповідно на них реагувати (виявляючи емоційну, мимічну, рухову, словесну реакцію).
- адекватно реагувати на емоційні стимули дорослих та емоційні прояви інших дітей; демонструвати емоційну, мимічну реакцію на ласкаве звернення знайомого дорослого; адекватно реагувати на сувору інтонацію дорослого;
- адекватно реагувати на доброзичливе та на недоброзичливе ставлення до себе з боку оточуючих;
- виявляти доброзичливість та увагу до знайомих і незнайомих людей (під контролем та за нагадуванням дорослого): мимікою, жестами, словом, дією;
- за спонуканням педагога виявляти своє співчуття до оточуючих (пожаліти, допомогти, заспокоїти, пригостити);
- розуміти слова, якими інші характеризують її чесноти і вади (слухняна, вміла, товариська, вередлива, неслухняна тощо), виявляти відповідну емоційно-рухову реакцію; прагнути до позитивної оцінки з боку оточуючих та повторення схвалених дій;
- розуміти та адекватно реагувати на оцінні судження дорослих (педагогів, батьків, близьких, знайомих): радіти, засмутитись тощо;
- разом із педагогом давати самооцінку в знайомих видах діяльності та оцінювати виконання доручень ровесниками (*добре, погано, старався, не старався* тощо);
- відповідаючи на запитання вихователя, позначати словами свої вчинки, поведінку у звичних умовах (*Я допомагаю... Я звернувся ...* та ін.);
- під час спілкування користуватися простими невербальними засобами комунікації (за підказкою та наслідуванням);
- під контролем та за нагадуванням педагога привітно вітатися та прощатися, ввічливо звертатися на ім'я до оточуючих; дякувати за послугу, подарунок, частування;
- звертатися до однолітків із елементарними проханнями, пропозиціями про спільну діяльність та участь в інших видах діяльності («*Ходи сюди!*», «*Давай пограємося!*», «*Візьми мою іграшку!*» та ін.), адекватно на них реагувати.

Розділ П. Я та інші

(створення благополуччя для себе та інших у соціальному оточенні)

Сім'я

Члени сім'ї та найближчі родичі.
Родинні відносини (хто є хто у сім'ї).
Відповіді на запитання про свою сім'ю.
Стосунки у сім'ї: турбота один про одного (допомога, дотримання чистоти та порядку, привітання, дарування подарунків тощо).
Розпізнавання змін емоційного стану та настрою близьких, адекватне реагування (мімікою, жестами, тактильно, вербально). Уміння виявляти почуття емпатійного характеру (співпереживання, співчуття, радість тощо).
Обов'язки членів родини (готувати, прати, ремонтувати, прибирати, поливати тощо).
Шанобливе ставлення до праці дорослих та її результатів.
Сімейні свята (День народження, Новий рік та ін.).
Участь у спільній діяльності.

Формувати:

- уміння визначати свою позицію в сім'ї (син, донька, брат, сестра, онука тощо);
- навички турботливого ставлення до близьких людей;
- вербальні форми спілкування з дорослими та однолітками.

Розвивати:

- уявлення про сім'ю та родинні стосунки;
- уявлення про працю дорослих та її значення;
- емоційну сферу;
- різні способи взаємодії у повсякденному спілкуванні та побутовій діяльності;
- уміння розуміти почуття інших, коли їм погано, адекватно реагувати на них, надавати допомогу різними доступними способами.

Виховувати:

- шанобливе ставлення до праці дорослих та його результатів;
- усвідомлене бажання дарувати рідним та близьким радість, отримуючи позитивні емоції від спілкування;
- пробудження емоційного відгуку на стан близьких людей (а також героїв казок) і бажання допомогти – пожаліти, розрадити, сказати лагідне слово, або разом порадіти.

Інші люди

Звертання до ровесників та дорослих на ім'я (та по-батькові), на «*ти*» і «*ви*».
Диференціація та порівняння людей за віком, статтю, зовнішністю тощо.
Упізнавання дорослих людей та дітей у різних зображеннях: на фото, картині, скульптурі.
Особливості дорослих та дітей (одяг, предмети користування, типові заняття).
Навички спілкування: привітання, прощання, подяка, прохання (з

Формувати:

- елементарні навички спілкування та групової взаємодії (у грі та спільній діяльності);
- уміння об'єднуватися в групу для спільної гри;
- уміння починати і підтримувати діалог зі своїми ровесниками та близькими дорослими;
- вміння спілкуватися з дітьми та дорослими у певній ситуації (вміти вислухати іншого, звертатися з

<p>використанням вербальних та невербальних засобів).</p> <p>Розпізнавання та реагування на емоційний стан та настрої оточуючих.</p> <p>Способи виявлення емоційної реакції стосовно знайомих дітей, дорослих.</p> <p>Правила поведінки.</p> <p>Виконання спільних дій. Участь у колективній діяльності з ровесниками (ігровій, образотворчій, музичній, театралізованій).</p>	<p>проханням, за допомогою тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарні навички культури поведінки у колективі; - уміння розрізняти позитивні та негативні вчинки людей; - вміння оцінювати вчинки інших людей та робити елементарні висновки; - уміння розпізнавати настрої та різні емоційні стани близьких дорослих та дітей, уміння адекватно реагувати; - уявлення про найпростіші способи розв'язання конфліктних ситуацій. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння звертатися на ім'я (та по-батькові), на «<i>ти</i>» і «<i>ви</i>» до ровесників та дорослих; - уявлення про людей (дорослих та однолітків), про особливості та відмінності їхнього зовнішнього вигляду, занять, про відмінності людей за віком, статтю та їхньою соціальною роллю (мама-тато); про гарні вчинки людей тощо; - уміння зрозуміло висловити свої наміри; - вміння відповідати на питання («Так», «Ні», «Я не знаю»); - вміння підтримувати діалог із партнером під час гри та іншої спільної діяльності; - уміння розуміти співрозмовника. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до спілкування й участі у спільній діяльності з однолітками (дорослими).
--	---

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- знати членів сім'ї та найближчих родичів; знати та з допомогою дорослого називати родинні стосунки (хто є хто у сім'ї) й визначати свою позицію в сім'ї (*син, донька, онука* тощо);
- за ініціативи дорослого вступати у спілкування: відповідати на запитання про себе («*Як тебе звати?*»), про членів сім'ї («*Де мама?*», «*Як звати татка?*»), знаходити на фотографії зображення рідних, показувати та називати їх;
- називати імена рідних та близьких людей (членів родини); звертатися на ім'я (та по-батькові) до знайомих дорослих і ровесників, що беруть участь у повсякденному

спілкуванні;

- розуміти, що до ровесників слід звертатися на «*ти*», а до дорослих – на «*ви*»;
- розуміти відмінність людей за статтю (хлопчик-дівчинка, чоловік-жінка), віком (малюк, дитина, школяр, молодий, старий), зовнішністю;
- відокремлювати картинки із зображеннями чоловіків і жінок (хлопчиків і дівчаток);
- розпізнавати дорослих і дітей у житті та різних зображеннях: на фото, картині, скульптурі; разом із педагогом порівнювати та розрізняти одяг дорослих і дітей, основні предмети користування (іграшки), типові заняття;
- розглядати картинки (фото, скульптурні композиції тощо) із сюжетами спілкування, спільних справ, любові та ніжності дорослих і дітей, дружнього спілкування дітей різного віку; показувати та називати на картинках дії, в яких виявляється турбота батьків про дітей, а також доброго ставлення дітей до дорослих;
- знати та диференціювати слова, що позначають стосунки у сім'ї (*любити, шанувати, поважати, засмучувати, радувати тощо*); розуміти, що члени сім'ї повинні допомагати один одному, турбуватися один про одного (дотримуватися чистоти та порядку, вітати, дарувати подарунки тощо);
- знати та називати основні обов'язки членів сім'ї (*готувати, прати, ремонтувати, прибирати, поливати тощо*); поважати працю дорослих і шанобливо ставиться до її результатів;
- знати та називати основні сімейні свята та їх традиції (дарувати та отримувати подарунки, пригостити тощо);
- позитивно реагувати на прохання дорослого прибрати іграшки, полити кімнатні рослини, витерти пил, допомогти сервірувати стіл тощо;
- брати участь у спільній діяльності з дорослим (прибирання іграшок, приміщення, сервірування столу, робота на присадибній ділянці тощо), з членами сім'ї, у різних видах колективної діяльності з однолітками (ігровій, образотворчій, музичній, театралізованій);
- помічати яскраво виражений емоційний стан близької людини (ровесників чи дорослих), зміни її настрою, адекватно реагувати (мімікою, жестами, тактильно, вербально);
- за спонуканням та показом дорослого виявляти почуття емпатійного характеру (мімікою, жестами, тактильно, вербально): пожаліти, приголубити, заспокоїти, порадіти, пригостити тощо;
- виявляти доброзичливе ставлення до знайомих та незнайомих людей, демонструвати позитивну емоційну реакцію (мімікою, жестами, вербально) на спілкування зі знайомими дітьми та дорослими; позитивно реагувати на ровесників групи (знаходитись поруч, спостерігати за діями іншої дитини, виконувати спільні ігрові дії);
- адекватно реагувати на емоційні стимули дорослих та емоційні прояви інших дітей;
- мати уявлення про деякі правила поведінки, виконувати їх самостійно та за нагадуванням дорослих; на картинках, в літературних творах, у групі, з допомогою педагога виокремлювати позитивні (негативні) вчинки, розмірковувати разом із

вихователем про їхні наслідки, давати їм оцінку;

- знати елементарні правила поведінки у групі дітей (звертатися на ім'я, бути ввічливим, уважним, ділитися іграшками, допомагати один одному, дотримуватись своєї черги під час гри тощо); знати та застосовувати на практиці найпростіші слова-привітання, прощання, подяки, прохання: вітатися під час зустрічі, прощатися, дякувати за послуги, висловлювати прохання (за наслідуванням, за нагадуванням вихователя); за спонуканням педагога застосовувати відповідні невербальні засоби (міміку, жести);
- починати та підтримувати діалог із своїми ровесниками та близькими дорослими; обмінюватися соціальною інформацією (наприклад, на повідомлення іншої людини «Мене звати (ім'я)») відповідає «Мене звати (своє ім'я)»); ствердження «Я не знаю» у відповідь на невідомі питання або прохання назвати невідомі предмети);
- володіти одним-двома прийомами розв'язання конфліктних ситуацій (запросити дорослого, поступитися ровеснику);
- уважно ставитись та адекватно реагувати на оцінювання дорослих: прагнути до позитивних форм поведінки, намагатися не повторювати дії, що отримали негативну оцінку з боку дорослого.

Розділ III. Я і довкілля

Предмети

Предмети найближчого оточення, їх призначення.

Суттєві ознаки (без засвоєння термінології) приналежності предмета до певної групи: іграшки, одяг, посуд, продукти тощо.

Встановлення зв'язку між призначення предмета та його властивостями (матеріал, будова тощо).

Безпечна поведінка у предметному світі.

Формувати:

- уміння розглядати предмети, виокремлюючи особливості їхньої будови, пов'язуючи їхні якості та властивості з призначенням;
- найпростіші способи сенсорного аналізу для використання предметів у різних видах дитячої діяльності;
- уміння виконувати предметно-ігрові та предметно-орудійні дії в побуті;
- вміння діяти за словесною інструкцією;
- навички усвідомленої безпечної поведінки.

Розвивати:

- пізнавальну спрямованість на функціональні властивості предметів («Що з ним можна робити? В чому його значення?»);
- коло предметно-ігрових дій на заняттях та у повсякденній діяльності;
- сприймання (зорового, слухового, тактильного тощо);
- уміння утримувати предмет в руках тривалий час.

Виховувати:

- бережливе ставлення до предметного

<p>Довкілля Дотримання правил поведінки в довіллі (виконання режимних моментів, поведінка в групі, на подвір'ї, вдома, на вулиці). Місце проживання (місто, селище, країна). Звуки довілля. Відчуття краси і гармонії (ознайомлення з доступними творами художньої культури і мистецтва). Господарсько-побутова праця дорослих удома та дитячому садочку. Допомога дорослим. Шанобливе ставлення до праці дорослих та її результатів.</p>	<p>світу.</p> <p><i>Формувати:</i> - елементарні уявленнь про культуру поведінки; - адекватні форми поведінки та адекватні способи взаємодії у повсякденному житті (у різних видах діяльності); - уміння слухати звуки довілля, адекватно реагувати на них.</p> <p><i>Розвивати:</i> - вміння співвідносити предмети (явища) довілля та діяльність людини.</p> <p><i>Виховувати:</i> - позитивний емоційний настрій на ситуацію перебування в дошкільній установі; - шанобливе ставлення до праці дорослих та її результатів.</p>
--	---

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- упізнати предмети найближчого оточення, з якими щоденно діє або грається, правильно показувати їх на прохання дорослого;
- називати (залежно від мовленнєвих можливостей дитини) знайомі предмети (іграшки, меблі, предмети довілля та сангігієни, основні дії з ними; назви деяких продуктів, страв, дій, що супроводжують споживання їжі та ін.);
- уміти користуватися основними предметами, з якими щоденно діє або грається, за призначенням;
- розрізняти суттєві ознаки приналежності предмета до певної групи, відокремлювати картинки із зображеннями предметів певної групи: іграшки, одяг, посуд, продукти тощо;
- разом із педагогом встановлювати зв'язок між призначенням предметів та їхніми властивостями (парасолька захищає від дощу, кофта – від холоду тощо);
- брати участь у складанні простої описової розповіді про предмети (призначення, основні якості та властивості предмета, матеріал, із якого він виготовлений);
- розуміти і дотримуватися інструкцій дорослого про обережну поведінку з предметами (*ніж брати тільки за ручку, бо лезо гостре, можна порізатися*);
- мати початкові уявлення про господарсько-побутову працю дорослих удома та дитячому садочку (миття посуду, підлоги, прибирання, приготування їжі тощо), розуміти її спрямованість на турботу про дітей та близьких їм людей; поважати працю дорослих та шанобливо ставиться до її результатів;
- позитивно реагувати на прохання дорослого (прибрати іграшки, витерти пил, прибрати сміття та ін.);
- під керівництвом дорослого дотримуватися правил поведінки (виконання режимних моментів, поведінки в групі, на подвір'ї, вдома, на вулиці);

- адекватно поводитись у звичних та незвичних умовах та ситуаціях; виявляти доброзичливе ставлення до знайомих і незнайомих людей;
- називати місце проживання (місто, селище), знати назву країни;
- під керівництвом дорослого слухати звуки довкілля (звуки природи, звучання предметів, звуки міста тощо) розрізняти їх, відповідно реагувати
- під керівництвом дорослого розглядати красиві речі (витвори народних ремесел або їх зображення, репродукції відомих картин тощо), відповідно емоційно реагувати на їх сприйняття.

Фізкультурно-оздоровча діяльність

Пояснювальна записка

Одним із важливих компонентів реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року та Концепції освіти дітей раннього та дошкільного віку є здоров'язбереження дітей в закладах освіти. Сучасні тенденції удосконалення змісту освіти дітей із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема, з порушеннями інтелектуального розвитку, вимагають якісних змін змісту навчання. З метою оптимізації організаційно-методичного забезпечення освіти дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку розроблено розділ **«Фізкультурно-оздоровча діяльність»**, який ґрунтується на сучасному розумінні процесу виховання та навчання дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку легкого та помірною ступеня.

Дошкільний вік – один з найбільш відповідальних періодів у житті дитини. Саме в цьому віковому періоді закладаються та розвиваються рухові навички та фізичні якості, необхідні для плідної участі в різних формах рухової активності, що, у свою чергу, створює передумови для активного, цілеспрямованого формування та розвитку психічних функцій, інтелектуальних і пізнавальних здібностей дитини в подальшому.

Фізкультурно-оздоровчу діяльність дітей дошкільного віку представлено на основі фізичного виховання. Фізичне виховання дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку – педагогічна система фізичного вдосконалення вихованця, реалізація якої є однією з важливих ліній комплексної системи розвитку дітей. Адаптивна фізична культура – потужний засіб корекції і компенсації порушених і недорозвинених психофізичних функцій дошкільників із з порушеннями інтелектуального розвитку.

Оздоровчо-корекційна робота з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірною ступеня – дуже важлива складова корекційно-розвиткової роботи в спеціальному закладі дошкільної освіти для осіб з ООП. Науковими дослідженнями та практикою роботи з адаптивного фізичного виховання показано, що спеціально підібрані фізичні вправи можуть бути ефективним засобом як профілактики, так і корекції порушень розвитку дітей із інтелектуальними порушеннями.

Фізичний стан і рухові можливості дошкільника з порушеннями інтелектуального розвитку визначають його дієздатність у ігровій і практичній діяльності, резерви організму у компенсації відхилень психофізичного та психоемоційного розвитку, впливають на успішність його подальшого навчання в спеціальному закладі загальної середньої освіти для осіб з ООП та на потенціал соціальної адаптації.

Метою предмету «Фізичне виховання» є гармонізація психофізичного розвитку дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку та корекція його порушень, сприяння оптимізації психоемоційного, особистісного та соціального розвитку вихованців.

Реалізується мета вирішенням наступних взаємопов'язаних **завдань** (оздоровчих, розвивальних, освітніх, корекційних, виховних):

- формування основ знань про особисту гігієну, здоровий спосіб життя, як невід'ємні складові загальної культури людини; формування санітарно-гігієнічних умінь та навичок;
- створення педагогічних умов сприяння своєчасному та гармонійному психофізичному розвитку дітей;
- формування рухових умінь і навичок;
- розвиток рухових якостей (швидкості, спритності, сили, витривалості, гнучкості);
- корекція окремих порушень фізичного та психоемоційного розвитку та попередження їх виникнення;
- зміцнення здоров'я, підвищення опірності організму вихованця несприятливим впливам довкілля; загартування;
- мовленнєвий розвиток, формування та збагачення активного та пасивного словника;
- формування комунікативних навичок (елементарних комунікативних навичок);
- виховання моральних і особистісних якостей, волі; формування позитивної соціальної поведінки;
- формування інтересу до різних доступних дитині видів рухової діяльності; формування передумов навчальної діяльності та соціальної адаптації.

Реалізація завдань розділу Програми залежить від відповідності комплексу використаних засобів фізичного виховання та дотримання гігієнічних принципів при організації освітнього процесу індивідуальним особливостям психофізичного розвитку дітей, у зв'язку з тим, що кожен з вихованців має свою динаміку та потенційні можливості розвитку. *Відзначимо, що для дітей з інтелектуальними порушеннями помірного ступеня виконання завдань змістового блоку передбачено на елементарному рівні і з постійною допомогою педагога, а для дітей з інтелектуальними порушеннями легкого ступеня з постійною допомогою педагога за потребою, під контролем педагога.* Впровадження в практику здійснюється з доповненнями та змінами, пов'язаними з наявною ситуацією в конкретній групі, в закладі освіти.

Засобами фізичного виховання є фізичні вправи (основний засіб), гігієнічні та природні чинники:

- фізичні вправи: гімнастика (елементи гімнастики), спортивно-прикладні вправи (елементарні спортивно-прикладні вправи) та рухливі ігри;
- гігієнічні чинники: дотримання режиму сну та харчування, гігієни тіла, рухової активності та відпочинку тощо;
- природні чинники: сонячне опромінення в процесі фізичного виховання та сонячні ванни як чинник загартування; аерація під час занять та повітряні ванни як чинник загартування; загальні та часткові обливання, обтирання, купання тощо.

Природні та гігієнічні чинники застосовуються як самостійно, так і з метою оптимізації впливу фізичних вправ на організм вихованця. Важливість забезпечення

оптимальних санітарно-гігієнічних умов проведення занять пов'язана з чутливістю дитячого організму до впливу чинників довкілля. Підвищення вологості, вмісту бактерій та температури повітря; збільшення вмісту органічних речовин і погіршення іонного складу повітря приміщення, зміна рівня освітлення сприяють погіршенню психоемоційного стану вихованців, їх самопочуття та працездатності.

Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку може досягти оптимального для неї рівня психофізичного розвитку тільки за умови раннього включення в процес систематичної корекційно-виховної роботи, що охоплює всі напрямки її індивідуального розвитку (фізичний, інтелектуальний, емоційний, соціокультурний).

Організація занять з фізкультурно-оздоровчої діяльності дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями вимагає від педагога високого професіоналізму, здатності до зміни тактики та стратегії в залежності від індивідуальних особливостей розвитку дитини. Слід відзначити у вихованців із порушеннями інтелектуального розвитку неоднорідність порушень рухової компетентності, координації, точності та темпу рухів, відтворення заданих рухів та положень, наявність синкінезій; мовленнєвих порушень тощо. Саме тому вагомою умовою успішного включення дошкільників із порушеннями інтелектуального розвитку легкого та помірного ступеня в систему освіти є максимальне врахування їх особливих освітніх можливостей і потреб з використанням різних організаційних форм їх навчання та виховання. Особистісно орієнтований підхід у системі організації освітнього процесу цієї категорії дітей потребує знання особливостей організаційно-методичного забезпечення процесу адаптивного фізичного виховання та розуміння закономірностей та індивідуальних особливостей психофізичного розвитку вихованців.

Зауважимо, що психофізіологічні можливості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня суттєво обмежені, але при забезпеченні належних педагогічних умов позитивна динаміка в їх розвитку може бути досягнута. Під педагогічними умовами мається на увазі наявність позитивного для вихованця оточення, науково-обґрунтованих програм освіти, відповідного методичного та кадрового забезпечення спеціального закладу дошкільної освіти, адекватних методів та прийомів корекційно-виховної роботи. Важливим є корекція рухових дій і послідовне покращення рухових можливостей дошкільників із порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, враховуючи їх фізичні й психічні особливості, здійснене за рахунок розширення арсеналу доступних їм фізичних вправ, що, в свою чергу, дає змогу вирішувати все більш складні завдання. Фізичний стан і рухові можливості дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня головним чином визначають їх загальну дієздатність, перспективи у навчанні та у праці, резерви організму щодо компенсації відхилень психофізичного та психоемоційного розвитку та їх подальшій соціальній адаптації. В контексті досягнення соціальної адаптації, що є головною метою виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня, фізичні вправи стають не тільки джерелом здоров'я, працездатності та трудової активності, а й чинником активізації психічних процесів сприймання, уваги, мовлення, мислення, пам'яті тощо.

Розділом Програми передбачено проведення наступних форм організації занять дошкільників:

- заняття з фізичного виховання;
- щоденні фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня (ранкова гігієнічна гімнастика, гімнастика пробудження після денного сну, фізкультурні хвилинки, фізкультурні паузи, фізкультурні вправи на прогулянках у другій половині дня, загартувальні процедури);
- фізкультурно-масові заходи (лікувальна фізична культура, заняття на тренажерах і тренажерних пристроях, фізкультурні свята, пішохідні прогулянки, дні здоров'я, фізкультурні розваги).

Ефективність вирішення оздоровчих, освітніх, розвиваючих, корекційних і виховних завдань адаптивної фізичної культури дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку великою мірою залежить від дотримання критеріїв вибору фізичних вправ, що застосовуються при проведенні всіх форм занять з фізичного виховання. При цьому потрібно враховувати: вікові особливості, індивідуальні особливості психофізичного та психоемоційного розвитку, рівень фізичної підготованості вихованця; гендерні особливості; міжпредметний зв'язок, як ланку підвищення ефективності освітнього процесу.

При проведенні всіх форм занять з фізичного виховання необхідним є спостереження та постійний лікарсько-педагогічний контроль стану кожного вихованця. При проведенні роботи дуже велике значення має індивідуальний підхід до дозування фізичних навантажень при роботі з дошкільниками з порушеннями інтелектуального розвитку. Для контролю рівня навантаження використовують визначення частоти серцевих скорочень (ЧСС) і спостереження (педагогічне та лікарсько-педагогічне). Відповідність рівня фізичного навантаження енергетичним можливостям організму дитини – один з принципів вибору величини тренувального впливу.

При плануванні навчально-виховної роботи необхідно забезпечити регуляцію рівня фізичного навантаження дошкільників відповідно їх індивідуальним можливостям. З цією метою застосовується диференційований підхід, варіація використання об'єму та інтенсивності навантажень в залежності від особливостей вікового розвитку рухових якостей, їх статі, рівня фізичної підготованості вихованців. Система диференційованого підходу передбачає розподіл дітей при проведенні занять на відповідні підгрупи за рівнем функціонального розвитку, що дозволяє індивідуалізовано надавати фізичне навантаження на заняттях з фізичного виховання, сприяючи розвитку та тренуванню органів і систем дитячого організму.

Необхідним є постійний педагогічний контроль фізичних навантажень та лікарсько-педагогічний контроль за станом здоров'я вихованців у процесі проведення занять. При цьому, варто враховувати особливості розвитку волі та комунікативних навичок дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями; зважати на зовнішні ознаки втоми. При перших ознаках втоми доцільно дати вихованцю можливість відпочити, для чого застосовуються дихальні вправи, вправи на розслаблення, після чого робота продовжується спочатку в низькому темпі, згодом – посилення рівня інтенсивності (під індивідуальним контролем). Розробка

індивідуальної програми тренування і постійний контроль стану кожного вихованця сприяють підвищенню оздоровчого впливу заняття.

Структура розділу Програми включає дві взаємопов'язані складові освітнього процесу: зміст навчання та виховання, освітні завдання.

Представлений розділ Програми складається з *трьох частин*.

До *I частини* включено змістовий матеріал для проведення заняття з фізичного виховання протягом 4-х років. Зміст *I частини* складається з наступних *розділів*: «Гімнастика (елементи гімнастики)», «Спортивно-прикладні вправи (елементарні спортивно-прикладні вправи)», «Рухливі ігри».

Заняття з фізичного виховання (фізкультурні заняття урочного типу) є основною формою роботи з дітьми дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку. Інформаційно-змістовий матеріал розподілений шляхом ускладнення протягом 4-х років: 1-й рік навчання та виховання (3-4 роки); 2-й рік навчання та виховання (4-5 років); 3-й рік навчання та виховання (5-6 років); 4-й рік навчання та виховання (6-7 років).

У *II частині змістового блоку* представлено зміст щоденних фізкультурно-оздоровчих заходів в режимі дня. Фізкультурно-оздоровчі заходи проводять щоденно в приміщенні закладу дошкільної освіти чи на свіжому повітрі (в залежності від змісту заходу та відповідності погодних умов гігієнічним нормам). Вони є обов'язковими для всіх вихованців, за винятком дітей, звільнених лікарем за станом здоров'я.

У *III частині змістового блоку* викладено зміст фізкультурно-масових заходів, проведення яких не тільки сприяє підвищенню рухової активності та вихованню морально-естетичних якостей дошкільників, а й розвитку інтересу та звички до занять фізичними вправами, зацікавленню традиціями української національної фізичної культури. Педагог (інструктор з фізичного виховання) має право вносити корективи до переліку та змісту фізкультурно-масових заходів.

Заняття з фізичного виховання, режимні фізкультурно-оздоровчі заходи та фізкультурно-масові заходи збагачують вихованців руховими навичками та сприяють розвитку рухового аналізатора. Їх вплив не обмежується корекцією окремих функцій, а й забезпечує гармонізацію психофізичного розвитку вихованців і корекцію його порушень, сприяє соціальній адаптації дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку. Всі форми роботи з фізичного виховання дошкільників є частиною цілісної системи освітніх, корекційно-розвивальних, оздоровчих і виховних заходів. Вони мають узгоджуватись, тому що є ланками єдиної системи корекційно-розвивального впливу освітнього процесу.

Вагоме місце займають як традиційні, так і нетрадиційні форми та технології, що включають в себе різні методи загартування (босоходіння по піску та сольовій доріжці, умивання і обливання ніг (у літній період), сухі та вологі обтирання різних частин тіла тощо); спеціальні лікувально-профілактичні процедури (фітотерапія, аромотерапія, піскотерапія, кольоротерапія, масаж тощо). Серед інноваційних оздоровчих технологій для дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку доречно відзначити пальчикову гімнастику, дихальну та звукову гімнастику, гідроаеробіку (в літній період), фітболгімнастику.

З метою підвищення ефективності освітнього процесу змістом розділу

Програми передбачено збільшення часу на проведення коригуючих і розвиваючих рухливих ігор, що включають елементи загальнорозвиваючих, коригуючих і спортивно-прикладних вправ.

В процесі адаптивного фізичного виховання застосовуються наочні засоби (плакати, таблички з текстом, піктограми, фотографії, малюнки, предметні засоби, кіно - чи відеоматеріали; світлосигналізація тощо), які сприяють формування понять, розвитку мовлення дітей.

Зміст розділу Програми розроблено з урахуванням існуючих⁷ ⁸ положень і принципів реалізації навчання та виховання дошкільників із порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня (методичного та організаційного компонентів дошкільної освіти) та експериментального дослідження у спеціальних закладах дошкільної освіти. Зміст розділу розроблено з урахуванням вікових та психофізичних особливостей розвитку вихованців, рівня їх знань і умінь, з урахуванням сучасних наукових даних і практичного досвіду вчителів з фізичного виховання.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
ГІМНАСТИКА (елементи гімнастики)	
<p><i>Теоретичні відомості.</i> Підготовка до проведення заняття з фізичного виховання. Правила поведінки та техніка безпеки на занятті з фізичного виховання.</p>	<p><i>Формувати:</i> - уявлення про правила безпеки на занятті з фізичного виховання та при виконанні фізичних вправ; - елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни дітей під час проведення заняття з фізичного виховання; підготовку до заняття з фізичного виховання; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - уявлення про себе: своє ім'я, прізвище, стать; - елементарне уявлення про заклад освіти; - інтерес до фізичної активності, до занять фізичними вправами.</p> <p><i>Збагачувати:</i> - активний та пасивний словниковий запас;</p> <p><i>Розвивати:</i> - навички самообслуговування та гігієни.</p>

⁷ Розпорядження Кабінету Міністрів України від 26.05.2021 № 517-р «Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання»

⁸ Лист Міністерства освіти і науки України від 10.08.2021 № 1/9-406 «Щодо окремих питань діяльності закладів дошкільної освіти у 2021-2022 навчальному році».

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навички культури спілкування; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p>Дихальні вправи Носове дихання (вдих і видих через ніс).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про частини тіла; - довільну увагу; стійкість уваги; - навичку правильного носового дихання в спокої; - вміння виконувати носове дихання (вдих і видих через ніс). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність до сприймання та розуміння зверненого мовлення; - слухо-зоро-вібраційне сприймання; - координацію рухів; - рухову пам'ять.
<p>Вправи на розтягування Нахили тулуба (вперед, назад).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - м'язовий корсет; - навичку узгодження дихання з виконанням вправи (на початковому рівні); - вміння виконувати нахили тулуба (вперед, назад). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; - рухові якості (гнучкість, спритність); <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, навичку дотримання рекомендацій педагога.
<p>Вправи на розслаблення Струси рук (одночасно)</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - цілеспрямовану увагу; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - здатність до одночасних рухів;

	<ul style="list-style-type: none"> - вміння виконувати струси рук (одночасно). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів рук; - рухові якості (гнучкість, спритність).
<p>Вправи для розвитку координаційних здібностей Передача предмета (наприклад, іграшки) з руки в руку (з зоровим контролем).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення (елементарне уявлення) про просторове розташування частин власного тіла; - уявлення про основні частини тіла; - вміння виконувати передачу предмета (наприклад, іграшки) з руки в руку (з зоровим контролем); - узгодженість рухових дій. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - кінестетичні відчуття (напряму руху, його швидкості та тривалості, ступеню зусилля при його виконанні); - здатність до цілеспрямованих рухових дій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість, дбайливе ставлення до іграшок, речей.
<p>Стройові вправи Шиккування в шеренгу. Ходьба по колу.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - цілеспрямовану увагу; - вміння виконувати шиккування в шеренгу; - вміння виконувати ходьбу по колу; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичної вправи; - навички узгодження своїх дій з діями інших вихованців; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; - рухові якості (витривалість, спритність, швидкість); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування).

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисциплінованість, організованість, вміння співпрацювати в колективі.
<p>Ритмопластичні вправи Ходьба, біг під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - діалогічне мовлення; - уявлення про основні частини тіла; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - почуття ритму та темпу; - уміння виконувати ходьбу, біг під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком; - уміння розрізняти початок та кінець музичного твору; - уміння розрізняти контрастні динамічні відтінки (швидко – повільно); - навичку правильної постави; - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - здатність до одночасних рухів. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зорове та слухове сприймання та тактильно-вібраційну чутливість; - здатність розрізняти використані під час заняття наочні посібники; - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - рухові якості (витривалість, спритність, гнучкість, швидкість); - пластичність рухів; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій; - естетичні почуття вихованців; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний</p>

	<p>словниковий запас. <i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисциплінованість; - доброзичливість, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); - навички культури спілкування.
<p>Вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів Передача предмета (наприклад, іграшки) з руки в руку (стежачи за його рухом).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зорове, слухове та тактильне сприймання; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - здатність узагальнювати предмети за суттєвими ознаками; - мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо); - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами з використанням гімнастичних предметів і приладів; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння виконувати передачу предмета (наприклад, іграшки) з руки в руку (з зоровим контролем, стежачи за рухом предмету); - узгодженість рухових дій. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - інтерес вихованців до оточуючого предметного та природного світу; - координацію рухів; - зорово-моторну координацію; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - рухові якості (витривалість, спритність, швидкість); - здатність до цілеспрямованих рухових дій. <p>Збагачувати активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - комунікативні навички спілкування та роботи в групі;

	<ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість, дбайливе ставлення до іграшок, реманенту.
<p>Кистьова та пальчикова гімнастика Розминання пальців і їх кінчиків (особливо важливо – великого пальця).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарні уявлення про довкілля та власне тіло; - елементарне уявлення про пальці кисті, що використовуються при виконанні вправи; - зорове, слухове та тактильне сприймання; - аналітико-синтетичне сприймання; - уміння виконувати розминання пальців і їх кінчиків (обох рук); - цілеспрямовану увагу; - узгодженість рухових дій, - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - здатність до одночасних рухів; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - зорове сприйняття та тактильно-вібраційну чутливість; - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - рухові якості (спритність, гнучкість); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - дрібну моторику рук. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність.
<p>Імітаційні вправи Імітація рухів зайчика. Імітація нюхання квітки.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - цілеспрямовану увагу; стійкість уваги; - зорове, слухове та тактильне сприймання; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм; - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами; - сприймання та розуміння зверненого

мовлення педагога;

- діалогічне мовлення;
- вербальні та невербальні засоби спілкування;
- уміння співвідносити слово з конкретним предметом, дією, істотою;
- уявлення про основні частини тіла;
- узгодженість і чіткість виконання рухової дії;
- просторові уявлення;
- елементарні уявлення про довкілля та власне тіло;
- уміння виконувати імітацію рухів зайчика; імітацію нюхання квітки;
- рухові навички стрибків.

Розвивати:

- здатність розрізняти використані під час заняття наочні посібники;
- здатність розрізняти зображення знайомих тварин і предметів;
- мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
- образну пам'ять;
- координацію рухів;
- зорово-моторну координацію;
- пластичність рухів;
- здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії;
- просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування);
- рухові якості (спритність, витривалість, сила, гнучкість, швидкість);
- емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій; контроль виявлення емоцій;
- естетичні почуття вихованців;
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу;
- навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі.

Збагачувати активний і пасивний словниковий запас.

Виховувати:

	<ul style="list-style-type: none"> - доброзичливість, колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); - навички культури спілкування.
<p>СПОРТИВНО-ПРИКЛАДНІ ВПРАВИ (елементарні спортивно-прикладні вправи) ЛЕГКА АТЛЕТИКА (ЕЛЕМЕНТИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ)</p>	
<p>Теоретичні відомості. Підготовка до проведення заняття. Правила поведінки та техніка безпеки при виконанні спортивно-прикладних вправ.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарне уявлення про підготовку до проведення заняття з легкої атлетики; правила поведінки та техніка безпеки при виконанні спортивно-прикладних вправ; - цілеспрямовану увагу; стійкість уваги; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму (усне, жестове) мовлення; - навички перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу; - інтерес і звичку до занять фізичними вправами. <p><i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять спортивно-прикладними вправами.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички самообслуговування та гігієни; - пізнавальну активність. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активний та пасивний словниковий запас. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навички культури спілкування; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p><i>Ходьба:</i> підлогою в одному напрямку; зі зміною напрямку; в шерензі.</p> <p><i>Біг:</i> повільний.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм;

<p>Стрибки: на місці (на двох ногах).</p> <p>Метання: метання великих м'ячів у горизонтальну ціль (обома руками), ловіння великих м'ячів (обома руками).</p> <p>Лазіння: по гімнастичному мату приставним кроком.</p> <p>Повзання: по гімнастичному мату на животі (однойменним способом).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним; - рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання; - уміння виконувати ходьбу: підлогою в одному напрямку; зі зміною напрямку; в шерензі; - уміння виконувати біг: повільний; - уміння виконувати стрибки: на місці (на двох ногах); - уміння виконувати метання: великих м'ячів у горизонтальну ціль (обома руками); ловіння великих м'ячів (обома руками); - уміння виконувати лазіння: по гімнастичному мату приставним кроком; - уміння виконувати повзання по гімнастичному мату на животі (однойменним способом); - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі; - здатність до оцінювання та регуляції просторово-часових і динамічних рухових параметрів; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами. <p>Розвивати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті; - координацію рухів;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - рухову пам'ять; - зорово-моторну координацію; - узгодженість рухових дій; - рухові якості (витривалість, спритність, сила (ходьба); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (біг); витривалість, спритність, швидкісно-силові (стрибки); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (лазіння та повзання); швидкісно-силові (метання); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - здатність до цілеспрямованих рухових дій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
РУХЛИВІ ІГРИ	
<p>Теоретичні відомості. Правила поведінки та гігієни при проведенні ігор. Правила безпеки при виконанні рухових дій.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор; - уявлення про правила безпеки при виконанні рухових дій; зміст розучених ігор; - активність довільної уваги; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі заняття; - активний та пасивний словниковий запас; - навичку перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу; - інтерес і звичку до занять фізичними

	<p>вправами. <i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять рухливими іграми. <i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання; - навички культури спілкування.
<p>Для розвитку уваги, мислення: «Іграшка втікає», «М'ячик котиться», «Зайчик-стрибунець» тощо.</p> <p>Для розвитку спритності: «Іграшка втікає», «М'ячик котиться», «Зайчик-стрибунець» тощо.</p> <p>Для розвитку гнучкості: «Іграшка втікає» тощо.</p> <p>Для розвитку швидкості: «М'ячик котиться» тощо.</p> <p>З елементами ходьби, бігу, стрибків: «Зайчик-стрибунець», «М'ячик котиться» тощо.</p> <p>З метанням, киданням, котінням, ловінням: «Іграшка втікає», «М'ячик котиться» тощо.</p> <p>Для розвитку комунікаційних навичок: «М'ячик котиться» тощо.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - просторову уяву; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм; - рефлексорну емоційність; - організаційний компонент мислення (усвідомлення завдання, організація виконання завдання тощо); - мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо); - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним; - здатність узгоджувати свої дії з діями інших гравців; - рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання (в ігрових ситуаціях); - уміння грати в 1 рухливу гру (можна використати наведені рухливі ігри); - здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії.

Розвивати:

- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- інтерес і звичку до занять фізичними вправами;
- кінетичні та кінестетичні відчуття;
- координацію рухів; зорово-моторну координацію;
- просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування);
- рухові якості (витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість швидкісно-силові);
- емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій;
- контроль виявлення емоцій;
- естетичні почуття вихованців;
- інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу;
- навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі.

Збагачувати:

- активний та пасивний словниковий запас.

Виховувати:

- доброзичливість, гуманність, колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі);
- дотримання елементарних правил спільної гри;
- навички культури спілкування;
- інтерес до українських народних ігор.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- сприймати звернене мовлення вчителя (за допомогою педагога);
- мати уявлення про себе: своє ім'я, прізвище, стать (за допомогою педагога);
- сприймати використані під час заняття наочні посібники (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про правила поведінки та гігієни вихованців під час проведення занять з фізичного виховання; правила безпеки при виконанні фізичних вправ; підготовку до заняття; вимоги до спортивної форми та взуття (за допомогою педагога);
- дотримуватись основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання; вимог до спортивної форми та взуття (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою педагога);

- елементарним навичкам самостійної ігрової діяльності (за допомогою педагога);
- виконувати фізичні вправи в межах змістового блоку (за допомогою педагога);
- проявляти інтерес до занять фізичними вправами (за допомогою педагога).

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
ГІМНАСТИКА (елементи гімнастики)	
<p>Теоретичні відомості. Значення фізичного виховання для здоров'я дитини. Дихання. Значення правильного дихання.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - елементарне уявлення про значення фізичного виховання для здоров'я дитини; - елементарне уявлення про дихання, про значення правильного дихання; - уявлення про правила поведінки та гігієни дітей під час проведення заняття з фізичного виховання; підготовку до заняття з фізичного виховання; уявлення про правила безпеки на занятті з фізичного виховання та при виконанні фізичних вправ; - уявлення про себе: своє ім'я, прізвище, стать; - уявлення про заклад освіти; - активності довільної уваги. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активний та пасивний словниковий запас; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обсяг і стійкість уваги; - слухове сприймання; - інтерес і звичку до фізичної активності, до занять фізичними вправами; - навички самообслуговування та гігієни. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання; - навички культури спілкування.

<p>Дихальні вправи Носове дихання (вдих через ніс, видих через рот).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про частини тіла; - довільну увагу; стійкість уваги; - навичку правильного дихання в спокої; - вміння виконувати носове дихання (вдих через ніс, видих через рот). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність до сприймання та розуміння зверненого мовлення; - слухо-зоро-вібраційне сприймання; - координацію рухів; - рухову пам'ять. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність.
<p>Вправи на розтягування Нахили тулуба (вперед, назад, праворуч, ліворуч).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - цілеспрямовану увагу; - уявлення про основні частини тіла; - уявлення (елементарне уявлення) про просторове розташування частин власного тіла; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - м'язовий корсет; - навичку узгодження дихання з виконанням вправи (на початковому рівні); - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - вміння виконувати нахили тулуба (вперед, назад, праворуч, ліворуч); - узгодженість і чіткість виконання рухової дії. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - основні просторові уявлення; - рухові якості (гнучкість, спритність); - координацію рухів; - рухову пам'ять.
<p>Вправи на розслаблення Струси рук (почергово).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - цілеспрямовану увагу; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - вміння виконувати струси рук

	<p>(почергово).</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів рук; - рухові якості (гнучкість, спритність); - здатність до одночасних рухів. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, навичку дотримання рекомендацій педагога.
<p>Вправи для розвитку координаційних здібностей Присідання (з підтримкою). Плескання в долоні перед собою / над головою. Котіння великого м'яча.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активність довільної уваги; - просторові уявлення (елементарні просторові уявлення); - уявлення про основні частини тіла; - уявлення (елементарні уявлення) про просторове розташування частин власного тіла; - здатність активно використовувати допомогу (педагога); - узгодженість рухових дій; - вміння виконувати присідання (з підтримкою); - вміння виконувати плескання в долоні перед собою / над головою; - вміння виконувати котіння великого м'яча. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - кінестетичні відчуття (напрям руху, його швидкості та тривалості, ступеню зусилля при його виконанні); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - здатність до цілеспрямованих рухових дій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість; - дбайливе ставлення до іграшок, реманенту.
<p>Стройові вправи Шиккування в колону по одному. Ходьба прямо, темп рівномірний, без зміни напрямку. Виконання розпоряджень: «Увага!»</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розуміння змісту розпоряджень педагога; - стійкість уваги; цілеспрямовану увагу; - вміння виконувати розпорядження «Увага!»; - вміння виконувати шиккування в колону

	<p>по одному;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння виконувати ходьбу прямо, темп рівномірний, без зміни напрямку; формувати рухову навичку ходьби; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - навички узгодження своїх дій з діями інших вихованців; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичної вправи. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; - рухові якості (витривалість, спритність, швидкість); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - рухову пам'ять. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисциплінованість, організованість; - вміння співпрацювати в групі (в колективі).
<p>Ритмопластичні вправи Ходьба, біг, нахили тулуба з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - довільну увагу; стійкість уваги; - інтерес до фізичної активності, до занять фізичними вправами; - уявлення (елементарне уявлення) про просторове розташування частин власного тіла; - уявлення про основні частини тіла; - уявлення про навколишнє середовище та власне тіло; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - почуття ритму та темпу;

	<ul style="list-style-type: none"> - уміння виконувати ходьбу, біг нахили тулуба з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком; - навичку правильної постави; - здатність до одночасних рухових дій. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальні інтереси; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - естетичні почуття вихованців; - зорове та слухове сприймання та тактильно-вібраційну чутливість; - здатність розрізняти використані під час заняття наочні посібники; - координацію рухів; - зорово-моторну координацію; - рухові якості (витривалість, спритність, гнучкість, швидкість); - пластичність рухів; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі; - позитивне емоційне ставлення до занять фізичними вправами. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - комунікаційні навички, навички культури спілкування; - доброзичливість, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі).
<p>Вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів Ходьба / біг за великим м'ячем. Ходьба / біг із предметами (прапорцями, стрічками, гімнастичними булавами, іграшками тощо). Котіння великого м'яча.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами з використанням гімнастичних предметів і приладів; - стійкість довільної уваги; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога;

- діалогічне мовлення;
- зорове, слухове та тактильне сприймання;
- предметність і вибірковість сприйняття;
- сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм;
- здатність узагальнювати предмети за суттєвими ознаками;
- мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
- рухові навички: ходьбу, біг тощо;
- уміння виконувати ходьбу / біг за великим м'ячем;
- уміння виконувати ходьбу / біг із предметами (прапорцями, стрічками, гімнастичними булавами, іграшками тощо);
- уміння виконувати котіння великого м'яча;
- узгодженість рухових дій.

Розвивати:

- інтерес вихованців до оточуючого предметного та природного світу;
- короткочасну та довготривалу пам'ять, сприяти збільшенню обсягу оперативної пам'яті;
- пізнавальні інтереси;
- естетичні почуття вихованців;
- здатність до цілеспрямованих предметних дій;
- координацію рухів;
- зорово-моторну координацію;
- просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування);
- рухові якості (витривалість, спритність, гнучкість, швидкість);
- здатність до цілеспрямованих рухових дій;
- здатність до одночасних рухів.

Збагачувати активний і пасивний словниковий запас.

Виховувати:

- комунікативні навички спілкування та роботи в групі;

	- старанність, дисциплінованість, дбайливе ставлення до іграшок, реманенту.
Кистьова та пальчикова гімнастика Стискання пальців в кулак і їх розтискання (одночасно).	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - зорове, слухове та тактильне сприймання; - аналітико-синтетичне сприймання; - цілеспрямовану увагу; - уміння виконувати стискання пальців в кулак і їх розтискання (одночасно обох рук); - узгодженість рухових дій, - здатність до взаємодії обома руками; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальну активність; - контроль психоемоційного стану; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; здатність до одночасних рухів; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - зорове сприйняття та тактильно-вібраційну чутливість; - координацію рухів рук; - зорово-моторну координацію; - рухові якості (спритність, гнучкість); - дрібну моторику рук. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емпатію, охайність, дисциплінованість.
Імітаційні вправи Імітація рухів котика.	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами; - позитивного психоемоційного стану; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - уміння співвідносити слово з визначеним

предметом, дією, істотою;

- стійкість уваги;
- зорове, слухове та тактильне сприймання;
- уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості;
- сприймання використаних під час заняття наочних посібників; тематичних піктограм;
- уявлення про основні частини тіла;
- узгодженість і чіткість виконання рухової дії;
- рухові навички лазіння, стрибків;
- просторові уявлення;
- елементарні уявлення про довкілля та власне тіло;
- уміння виконувати імітацію рухів котика.

Розвивати:

- здатність розрізняти зображення знайомих тварин і предметів;
- мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
- образну пам'ять;
- координацію рухів;
- зорово-моторну координацію;
- пластичність рухів;
- здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії;
- просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування);
- рухові якості (спритність, витривалість, сила, гнучкість, швидкість);
- емоційну сферу; навички адекватності емоційних реакцій; контроль виявлення емоцій;
- естетичні почуття вихованців;
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу;
- навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі.

Збагачувати активний і пасивний словниковий запас.

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); - позитивні вольові (стриманість) та моральні (доброзичливість, емпатійність, гуманність) риси особистості; - навички культури спілкування.
<p>СПОРТИВНО-ПРИКЛАДНІ ВПРАВИ (елементарні спортивно-прикладні вправи) ЛЕГКА АТЛЕТИКА (ЕЛЕМЕНТИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ)</p>	
<p>Теоретичні відомості. Правильне дихання під час виконання легкоатлетичних вправ.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму мовлення; - інтерес і звичку до занять фізичними вправами; - активність довільної уваги; - уявлення про підготовку до проведення заняття з легкої атлетики; правила поведінки та техніка безпеки при виконанні спортивно-прикладних вправ; - уявлення про правильне дихання під час виконання легкоатлетичних вправ; - навички перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу. <p><i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять спортивно-прикладними вправами.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички самообслуговування та гігієни; - пізнавальну активність; - слухо-зоро-вібраційне сприймання. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активний та пасивний словниковий запас. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички культури спілкування; - охайність, дисциплінованість, організованість;

	<ul style="list-style-type: none"> - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p>Ходьба: в колоні, по колу, навшпиньки, зі зміною темпу; за предметом; руки на поясі; імітаційна ходьба.</p> <p>Біг: по колу, зі зміною напрямку, за предметом.</p> <p>Стрибки: на двох ногах з переміщенням (вперед, назад, праворуч, ліворуч).</p> <p>Метання: кидання м'яча об землю та його ловіння.</p> <p>Лазіння: по гімнастичному мату приставним кроком (однойменним способом).</p> <p>Повзання: по гімнастичному мату на животі (різнойменним способом).</p>	<p>Формувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про основні частини тіла; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм; - навичку користування допомогою педагога при виконанні завдання; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті; - узгодженість і чіткість виконання фізичної вправи; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання; - уміння виконувати ходьбу: в колоні, по колу, навшпиньки, зі зміною темпу; за предметом; руки на поясі; імітаційна ходьба; - уміння виконувати біг: по колу, зі зміною напрямку, за предметом; - уміння виконувати стрибки: на двох ногах з переміщенням (вперед, назад, праворуч, ліворуч); - уміння виконувати метання: кидання м'яча об землю та його ловіння; - уміння виконувати лазіння: по гімнастичному мату приставним кроком (однойменним способом); - уміння виконувати повзання: по гімнастичному мату на животі (різнойменним способом); - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі; - здатність до оцінювання та регуляції просторово-часових і динамічних рухових параметрів;

	<ul style="list-style-type: none"> - здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті; - кінетичні та кінестетичні відчуття; - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - рухову пам'ять; - рухові якості (витривалість, спритність, сила (ходьба); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (біг); витривалість, спритність, швидкісно-силові (стрибки); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (лазіння та повзання); швидкісно-силові (метання); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - навички адекватності емоційних реакцій; контроль виявлення емоцій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
РУХЛИВІ ІГРИ	
<p>Теоретичні відомості. Правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор. Зміст розучених ігор. Техніка безпеки при виконанні рухових дій.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор; - уявлення про техніку безпеки при виконанні рухових дій; зміст розучених ігор;

	<ul style="list-style-type: none"> - активність довільної уваги; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм; - уміння використовувати засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі заняття; - навичку перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу; - інтерес і звичку до занять фізичними вправами (рухливими іграми). <p><i>Збагачувати</i> активний та пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять рухливими іграми.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички культури спілкування; - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p>Для розвитку уваги, мислення: «Сонечко», «Дзвіночки», «М'ячик-пострибайчик» тощо.</p> <p>Для розвитку спритності: «Сонечко», «Дзвіночки», «М'ячик-пострибайчик» тощо.</p> <p>Для розвитку гнучкості: «Сонечко» тощо.</p> <p>Для розвитку швидкості: «М'ячик-пострибайчик» тощо.</p> <p>З елементами ходьби, бігу, стрибків: «Дзвіночки», «М'ячик-пострибайчик» тощо.</p> <p>З метанням, киданням, котінням, ловінням: «Сонечко», «М'ячик-</p>	<p>Формувати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; - сприймання тематичних піктограм; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - рефлексорну емоційність; - просторову уяву; - аналітико-синтетичне сприймання; - організаційний компонент мислення (усвідомлення завдання, організація виконання завдання тощо); - мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо); - уявлення про основні частини тіла; - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії;

пострибайчик» тощо.

Для розвитку комунікаційних навичок: «Сонечко», «М'ячик-пострибайчик» тощо.

- навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ;
- здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним;
- здатність узгоджувати свої дії з діями інших гравців;
- рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання (в ігрових ситуаціях);
- уміння грати в 1-2 рухливі гри (можна використати наведені рухливі ігри);
- здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії.

Розвивати:

- інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу;
- пізнавальні інтереси; пізнавальну активність;
- кінетичні та кінестетичні відчуття;
- емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій;
- контроль виявлення емоцій;
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- інтерес і звичку до занять фізичними вправами;
- координацію рухів;
- зорово-моторну координацію;
- просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування);
- рухові якості (витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість швидко-силові);
- естетичні почуття вихованців;
- навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі.

Збагачувати:

- активний та пасивний словниковий запас.

Виховувати:

- колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі);
- позитивні вольові (стриманість) та моральні (доброзичливість, емпатійність,

	гуманність) риси особистості; - інтерес до українських народних ігор; - навички культури спілкування.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- сприймати та розуміти звернене мовлення педагога (за допомогою чи за підказкою педагога);
- орієнтуватись у спортивному залі та роздягальні (за допомогою педагога);
- дотримуватись основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання; вимог до спортивної форми та взуття (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про значення фізичного виховання для здоров'я дитини (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про дихання, про значення правильного дихання (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про заклад освіти (за допомогою педагога);
- здатності до взаємодії обома руками, цілеспрямованості рухів рук (за допомогою педагога);
- виконувати фізичні вправи в межах змісту розділу для 2-го року навчання (за допомогою педагога);
- проявляти інтерес до занять фізичними вправами (за допомогою педагога);
- навичкам (елементарним навичкам) самостійної ігрової діяльності (за допомогою педагога).

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
ГІМНАСТИКА (елементи гімнастики)	
<p>Теоретичні відомості. Правила безпеки при виконанні фізичних вправ. Спортивний одяг і взуття.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - активності довільної уваги; - уявлення про правила безпеки при виконанні фізичних вправ; - уявлення про спортивний одяг і взуття; використання, догляд. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активний та пасивний словниковий запас; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес і звичку до фізичної активності, до занять фізичними вправами;

	<ul style="list-style-type: none"> - пізнавальну активність; - обсяг і стійкість уваги; - навички самообслуговування та гігієни. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички культури спілкування; - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p>Дихальні вправи Дихальні вправи з дозованим опором (надування іграшок, кульок тощо). Динамічні дихальні вправи.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про частини тіла; - довільну увагу; стійкість уваги; - м'язовий корсет; - уміння виконувати дихальні вправи з дозованим опором (надування іграшок, кульок тощо); - уміння виконувати динамічні дихальні вправи. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - слухо-зоро-вібраційне сприймання; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - координацію рухів; - рухову пам'ять; - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість.
<p>Вправи на розтягування Симетричні махи руками (вгору, вниз, праворуч, ліворуч). Нахили голови (вперед, назад). Повороти тулуба (праворуч, ліворуч).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - основні просторові уявлення; - цілеспрямовану увагу; - уявлення про основні частини тіла; - уявлення про просторове розташування частин власного тіла; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - м'язовий корсет; - навичку правильного дихання під час виконання фізичної вправи; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - вміння виконувати симетричні махи руками (вгору, вниз, праворуч, ліворуч);

	<ul style="list-style-type: none"> - вміння виконувати нахили голови (вперед, назад); - вміння виконувати повороти тулуба (праворуч, ліворуч); - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навичку використовувати допомогу педагога при виконанні завдання. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - рухові якості (гнучкість, спритність); - координацію рухів; - кінестетичні відчуття (напрямок руху, його швидкість і тривалість, ступінь зусилля при його виконанні); - рухову пам'ять. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі).
<p>Вправи на розслаблення Вільне падіння рук (у в.п. – стійка ноги нарізно, руки вперед; у в.п. – стійка ноги нарізно, руки в сторони).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стійкість уваги, цілеспрямовану увагу; - усвідомлене розуміння змісту рекомендацій педагога; - уявлення про основні частини тіла; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - вміння виконувати вільне падіння рук (у в.п. – стійка ноги нарізно, руки вперед; у в.п. – стійка ноги нарізно, руки в сторони); - навичку узгодження фаз дихання з руховими актами; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; - рухові якості (гнучкість, спритність); - здатність до одночасних рухів; - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, наполегливість, навичку дотримання рекомендацій педагога.

<p>Вправи для розвитку координаційних здібностей Присідання (з підтримкою та без неї). Вставання (без допомоги рук) з в.п. сидячи (на гімнастичному маті).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стійкість уваги; активність довільної уваги; - узагальненість сприймання (вміння виділяти суттєві ознаки, властивості); - просторові уявлення (елементарні просторові уявлення); - уявлення про основні частини тіла; - уявлення (елементарні уявлення) про просторове розташування частин власного тіла; - здатність активно використовувати допомогу (педагога); - узгодженість рухових дій; - вміння виконувати присідання (з підтримкою та без неї); - вміння виконувати вставання (без допомоги рук) з в.п. сидячи (на гімнастичному маті); - вміння виконувати котіння великого м'яча. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - точність і збільшення обсягу зорової, слухової та тактильної пам'яті; - кінестетичні відчуття (напряму руху, його швидкості та тривалості, ступеню зусилля при його виконанні); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - рухові якості (силу, спритність); - рухову пам'ять; - навичку правильного дихання під час виконання фізичної вправи. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість; - дбайливе ставлення до іграшок, реманенту.
<p>Стройові вправи</p>	<p><i>Формувати:</i></p>

<p>Шикування в коло. Виконання розпоряджень: «<i>Встати!</i>», «<i>Сісти!</i>».</p>	<ul style="list-style-type: none"> - стійкість уваги; цілеспрямованість уваги; - розуміння змісту розпоряджень і інструкцій педагога; - вміння виконувати розпоряджень «<i>Встати!</i>», «<i>Сісти!</i>»; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - здатність до цілеспрямованої діяльності; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - вміння виконувати шикування в коло; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичної вправи; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших дошкільників; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; - рухові якості (спритність, швидкість); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - рухову пам'ять. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисциплінованість, організованість; - доброзичливість, вміння співпрацювати в групі (в колективі).
<p>Ритмопластичні вправи Махи руками з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до фізичної активності, до занять фізичними вправами; - довільну увагу; стійкість уваги; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - уявлення про основні частини тіла; - здатність до оцінювання та регуляції просторово-часових і динамічних рухових

	<p>параметрів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навичку правильного дихання під час виконання фізичної вправи; - почуття ритму та темпу; - уміння виконувати махи руками з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком; - навичку правильної постави. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальні інтереси; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - естетичні почуття вихованців; - зорове та слухове сприймання та тактильно-вібраційну чутливість; - здатність розрізняти використані під час заняття наочні посібники; - координацію рухів; - зорово-моторну координацію; - рухові якості (спритність, витривалість, гнучкість); - пластичність рухів; - здатність до одночасних рухових дій; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі; - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій; - позитивне емоційне ставлення до занять фізичними вправами. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - комунікаційні навички, навички культури спілкування; - інтерес до української музики; - доброзичливість, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі).
<p>Вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів Котіння м'яча по похилій поверхні.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами з

Кидання та ловіння м'яча в парах.
Махи руками з предметами
(різнокольоровими іграшками,
м'ячами, гімнастичними стрічками
тощо) та без них.

використанням гімнастичних предметів і приладів;
- стійкість довільної уваги;
- сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога;
- діалогічне мовлення;
- предметність і вибірковість сприйняття;
- сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм;
- здатність узагальнювати предмети за суттєвими ознаками;
- просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів;
- тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій;
- мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
- уміння виконувати котіння м'яча по похилій поверхні;
- уміння виконувати кидання та ловіння м'яча в парах;
- уміння виконувати махи руками з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них;
- узгодженість рухових дій;
- навичку використовувати допомогу педагога при виконанні завдання.
Розвивати:
- інтерес вихованців до оточуючого предметного та природного світу;
- короткочасну та довготривалу пам'ять, сприяти збільшенню обсягу оперативної пам'яті;
- пізнавальні інтереси;
- естетичні почуття вихованців;
- здатність до цілеспрямованих предметних дій;
- координацію рухів; зорово-моторну координацію;
- уміння орієнтуватись в просторі на основі слухового, зорового, тактильного та кінестетичного сприймання;

	<ul style="list-style-type: none"> - рухові якості (витривалість, спритність, гнучкість, швидкість); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - здатність до одночасних рухів; - рухову пам'ять. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість, дбайливе ставлення до іграшок, реманенту; - комунікативні навички спілкування та роботи в групі; - стриманість та поступливість під час роботи в групі (колективі).
<p>Кистьова та пальчикова гімнастика Кругові рухи кистями.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про довкілля та власне тіло, про основні частини тіла; - обсяг і стійкість уваги; цілеспрямовану увагу; - уміння виконувати кругові рухи кистями; - узгодженість рухових дій; - цілеспрямованість рухів рук; - здатність до взаємодії обома руками; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальну активність; - контроль психоемоційного стану; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; здатність до одночасних рухів; - зорове сприйняття та тактильно-вібраційну чутливість; - координацію рухів; - зорово-моторну координацію; - рухові якості (спритність, гнучкість); - дрібну моторику рук. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емпатію, охайність, дисциплінованість,

<p>Імітаційні вправи Імітація рухів іграшки (ляльки, ведмедика тощо). Імітація здування насіння з кульбаби.</p>	<p>старанність.</p> <p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами в ігровій формі; - позитивний психоемоційний стан; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - уміння співвідносити слово з конкретним предметом, дією, істотою; - діалогічне мовлення; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - обсяг та точність довільної пам'яті; - стійкість уваги; - узагальненість сприймання (вміння виділяти суттєві ознаки, властивості); - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - уявлення про основні частини тіла; - уявлення (елементарні уявлення) про довкілля та власне тіло; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - уміння виконувати імітацію рухів іграшки (ляльки, ведмедика тощо); - уміння виконувати імітацію здування насіння з кульбаби (в ігровій формі); - цілеспрямованість рухів рук, здатність до взаємодії обома руками; - готовність прийняти допомогу педагога. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність розрізняти зображення знайомих тварин і предметів; - мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - образну пам'ять; - кінестетичні відчуття (напрямку руху, його швидкості та тривалості, ступеню зусилля при його виконанні); - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - рухові якості (спритність, витривалість, сила, гнучкість, швидкість); - емоційну сферу; навички адекватності емоційних реакцій; контроль виявлення емоцій; - естетичні почуття вихованців; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); - позитивні вольові (стриманість) та моральні (доброзичливість, емпатійність, гуманність) риси особистості; - охайність, дбайливе ставлення до іграшок; - навички культури спілкування.
--	---

СПОРТИВНО-ПРИКЛАДНІ ВПРАВИ
(елементарні спортивно-прикладні вправи)
ЛЕГКА АТЛЕТИКА (ЕЛЕМЕНТИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ)

<p>Теоретичні відомості. Основні фізкультурно-спортивні приміщення закладу освіти. Вимоги до спортивного одягу та взуття.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес і звичку до занять фізичними вправами; - уявлення про основні фізкультурно-спортивні приміщення закладу освіти; - уявлення про вимоги до спортивного одягу та взуття; - сприймання та розуміння зверненого
--	--

	<p>мовлення педагога;</p> <ul style="list-style-type: none"> - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму мовлення; - активність довільної уваги; стійкість уваги; - навички перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу. <p><i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять спортивно-прикладними вправами.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - слухо-зоро-вібраційне сприймання; - пізнавальну активність; - навички самообслуговування та гігієни. <p><i>Збагачувати</i> активний та пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички культури спілкування; - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p>Ходьба: на зовнішній стороні стопи, на п'ятах, оминаючи перешкоди.</p> <p>Біг: зі зміною темпу, у чергуванні з ходьбою.</p> <p>Стрибки: на двох ногах чергуючи з ходьбою.</p> <p>Метання: кидання та ловіння м'яча в парах, котіння м'яча по похилій поверхні.</p> <p>Лазіння: по гімнастичному мату приставним кроком (різномісним способом).</p> <p>Повзання: по гімнастичному мату в</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - уявлення про основні частини тіла; - просторово-часове орієнтування, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - навичку користування допомогою педагога при виконанні завдання; - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті; - кінестетичного контролю за якістю рухів

упорі стоячи на долонях та колінах.

- узгодженість і чіткість виконання фізичної вправи;
 - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ;
 - рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання;
 - уміння виконувати ходьбу: на зовнішній стороні стопи, на п'ятах, оминаючи перешкоди;
 - уміння виконувати біг: зі зміною темпу, у чергуванні з ходьбою;
 - уміння виконувати стрибки: на двох ногах чергуючи з ходьбою;
 - уміння виконувати метання: кидання та ловіння м'яча в парах, котіння м'яча по похилій поверхні;
 - уміння виконувати лазіння: по гімнастичному мату приставним кроком (різномісним способом);
 - уміння виконувати повзання: по гімнастичному мату в упорі стоячи на долонях та колінах;
 - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі;
 - здатність до оцінювання та регуляції просторово-часових і динамічних рухових параметрів;
 - здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним;
 - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців;
 - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами.
- Розвивати:*
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
 - пізнавальну активність;
 - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті;
 - кінестетичні відчуття (напрямок руху, його швидкість і тривалість, ступінь зусилля при його виконанні);
 - координацію рухів; зорово-моторну координацію;

	<ul style="list-style-type: none"> - рухові якості (витривалість, спритність, сила (ходьба); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (біг); витривалість, спритність, швидкісно-силові (стрибки); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (лазіння та повзання); швидкісно-силові (метання); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - рухову пам'ять; - навички адекватності емоційних реакцій; - контроль психоемоційного стану. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
РУХЛИВІ ІГРИ	
<p>Теоретичні відомості. Правила безпеки при виконанні фізичної вправи. Зміст розучених ігор/</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - активність довільної уваги; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі заняття; - уявлення про правила поведінки та гігієни при проведенні рухливих ігор; - уявлення про правила безпеки при виконанні фізичної вправи; зміст розучених ігор; - навичку перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу; - інтерес і звичку до занять фізичними вправами (рухливими іграми). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - пізнавальну активність. <p><i>Збагачувати</i> активний та пасивний</p>

	<p>словниковий запас.</p> <p><i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять рухливими іграми.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички культури спілкування; - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p><i>Для розвитку уваги, мислення:</i> «З гірки покотилися», «Лягідне кошеня», «Передай м'яч», «Перейти калюжу» тощо.</p> <p><i>Для розвитку спритності:</i> «З гірки покотилися», «Передай м'яч», «Перейти калюжу» тощо.</p> <p><i>Для розвитку гнучкості:</i> «Передай м'яч» тощо.</p> <p><i>Для розвитку швидкості:</i> «З гірки покотилися» тощо.</p> <p><i>З елементами ходьби, бігу, стрибків:</i> «Передай м'яч», «Перейти калюжу» тощо.</p> <p><i>З метанням, киданням, котінням, ловінням:</i> «З гірки покотилися» тощо.</p> <p><i>Для розвитку комунікаційних навичок:</i> «Лягідне кошеня», «З гірки покотилися», «Передай м'яч» тощо.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - рефлексорну емоційність; - позитивний психоемоційний стан; - просторову уяву; - аналітико-синтетичне сприймання; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - організаційний компонент мислення (усвідомлення завдання, організація виконання завдання тощо); - мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо); - кінетичні та кінестетичні відчуття; - уявлення про основні частини тіла; - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним; - здатність узгоджувати свої дії з діями інших гравців; - рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання (в ігрових ситуаціях); - уміння грати в 2 рухливі гри (можна використати наведені рухливі ігри);

	<ul style="list-style-type: none"> - здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії. <i>Розвивати:</i> - інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу; - пізнавальні інтереси; пізнавальну активність; - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій; - контроль виявлення емоцій; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - інтерес і звичку до занять фізичними вправами; - координацію рухів; - зорово-моторну координацію; - рухові якості (витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість швидкісно-силові); - естетичні почуття вихованців; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі. <i>Збагачувати:</i> - активний та пасивний словниковий запас. <i>Виховувати:</i> - колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); - доброзичливість, емпатійність, гуманність; - стриманість та поступливість під час виконання рухливих ігор; - дбайливе ставлення до використаних іграшок; - інтерес до українських народних ігор; - навички культури спілкування.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- сприймати та розуміти звернене мовлення педагога, використовувати вербальні та невербальні засоби спілкування (за допомогою чи за підказкою педагога);
- мати уявлення про основні фізкультурно-спортивні приміщення закладу освіти, орієнтуватись у спортивному залі та роздягальні (за допомогою чи за підказкою педагога);
- мати уявлення про значення фізичного виховання для здоров'я дитини (за

- допомогою педагога);
- мати уявлення про вимоги до спортивного одягу та взуття (за допомогою педагога);
 - мати уявлення про правила поведінки та гігієни вихованців під час проведення занять з фізичного виховання; правила безпеки при виконанні фізичних вправ (за допомогою педагога);
 - дотримуватись правильного дихання під час виконання фізичних вправ (за допомогою педагога);
 - мати уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою педагога);
 - дотримуватись правил комунікації, спілкування та роботи в групі (за допомогою педагога);
 - здійснювати елементарний аналіз виконання своїх рухів і рухів інших дітей (за допомогою педагога);
 - вміти на елементарному рівні узгоджувати свої дії з діями інших вихованців у парі, в групі (за допомогою педагога);
 - вміти на елементарному рівні співвідносити слово з конкретним предметом, істотою (за допомогою педагога);
 - виконувати фізичні вправи в межах змістового блоку для 3-го року навчання (за допомогою педагога).

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
ГІМНАСТИКА (елементи гімнастики)	
<p>Теоретичні відомості. Режим дня вихованця (4-й рік навчання та виховання). Руховий режим дня.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активності довільної уваги; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - уявлення про режим дня вихованця 4-го року навчання та виховання); - уявлення про руховий режим дня вихованця 4-го року навчання та виховання. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активний та пасивний словниковий запас; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальну активність; - обсяг і стійкість уваги; - навички самообслуговування та гігієни; - інтерес і звичку до фізичної активності,

	<p>до занять фізичними вправами. <i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навички культури спілкування; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<p>Дихальні вправи Дихальні вправи з вимовлянням звуків на видиху. Дихальні вправи з подовженим видихом. Динамічні дихальні вправи.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про частини тіла; - позитивний психоемоційний стан; - м'язовий корсет; - уміння виконувати дихальні вправи з вимовлянням звуків на видиху; - уміння здійснювати дихальні вправи з подовженим видихом; - уміння здійснювати динамічні дихальні вправи; - навичку правильного носового дихання в спокої та під час виконання фізичних вправ. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - координацію рухів; - рухову пам'ять; - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість.
<p>Вправи на розтягування Повороти голови (праворуч, ліворуч). Нахили голови (праворуч, ліворуч).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - м'язовий корсет; - навичку правильного дихання під час виконання фізичної вправи; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - довільну увагу; стійкість уваги; - основні просторові уявлення; - уявлення про основні частини тіла; уявлення про просторове розташування частин власного тіла; - вміння виконувати повороти голови

	<p>(праворуч, ліворуч);</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння виконувати нахили голови (праворуч, ліворуч); - узгодженість і чіткість виконання рухової дії; - навичку виконання розпоряджень і інструкцій педагога при виконанні рухового завдання; - навичку використовувати допомогу педагога при виконанні завдання. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - кінестетичні відчуття (напрямок руху, його швидкість і тривалість, ступінь зусилля при його виконанні); - рухові якості (гнучкість, спритність); - координацію рухів; - рухову пам'ять. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі).
<p>Вправи на розслаблення Струси ніг (у в.п – сидячи).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлене розуміння змісту рекомендацій педагога; - навичку виконання розпоряджень і інструкцій педагога при виконанні рухового завдання; - стійкість уваги, цілеспрямовану увагу; - уявлення про основні частини тіла; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців; - вміння виконувати струси ніг (у в.п – сидячи); - навичку узгодження фаз дихання з виконанням вправ; - узгодженість і чіткість виконання фізичної вправи. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; - рухові якості (гнучкість, спритність); - здатність до одночасних рухів; - емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення

	емоцій. <i>Виховувати:</i> - старанність, наполегливість.
Вправи для розвитку координаційних здібностей Виконання симетричних рухів ногами (у в.п. сидячи). Котіння великого м'яча в заданому напрямку.	<i>Формувати:</i> - узагальненість сприймання (вміння виділяти суттєві ознаки, властивості); - просторові уявлення (елементарні просторові уявлення); - уявлення про основні частини тіла; - уявлення (елементарні уявлення) про просторове розташування частин власного тіла; - стійкість уваги; активність довільної уваги; - здатність активно використовувати допомогу (педагога); - узгодженість рухових дій; - вміння виконувати симетричні рухи ногами (у в.п. сидячи); - вміння виконувати котіння великого м'яча в заданому напрямку. <i>Розвивати:</i> - кінестетичні відчуття (напрямку руху, його швидкості та тривалості, ступеню зусилля при його виконанні); - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - точність і збільшення обсягу зорової, слухової та тактильної пам'яті; - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - координацію рухів; зорово-моторну координацію; рівновагу; - рухові якості (силу, спритність); - навичку правильного дихання під час виконання фізичної вправи; - рухову пам'ять. <i>Виховувати:</i> - старанність, дисциплінованість; - дбайливе ставлення до іграшок, реманенту.
Стройові вправи	<i>Формувати:</i>

<p>Шикування парами. Перешікування з шеренги в коло. Ходьба врозтіч. Виконання команд (розпоряджень): «Кроком руш!», «Група, стій!»</p>	<ul style="list-style-type: none"> - стійкість уваги; цілеспрямованість уваги; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - здатність до цілеспрямованої діяльності; - розуміння змісту команд (розпоряджень) і рекомендацій педагога; - вміння виконувати розпоряджень команд (розпоряджень): «Кроком руш!», «Група, стій!»; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - вміння виконувати шикування парами; перешикування з шеренги в коло; - вміння виконувати ходьбу врозтіч; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичної вправи; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших дошкільників; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів; зорово-моторну координацію; рівновагу; - рухові якості (спритність, витривалість, швидкість, сила); - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - рухову пам'ять. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисциплінованість, організованість; - доброзичливість, вміння співпрацювати в групі (в колективі); - навички культури спілкування.
<p>Ритмопластичні вправи Ритмічна ходьба, біг, стрибки з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком (з використанням мультимедійних засобів).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стійкість уваги, можливості її розподілу та переключення; - позитивний психоемоційний стан; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості;

- уявлення про основні частини тіла;
- здатність до оцінювання та регуляції просторово-часових і динамічних рухових параметрів;
- інтерес до фізичної активності, до занять фізичними вправами;
- сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога;
- діалогічне мовлення;
- узгодженість і чіткість виконання рухової дії;
- кінестетичний та тактильно-вібраційного контроль власних дій;
- навичку правильного дихання під час виконання фізичної вправи;
- почуття ритму та темпу;
- уміння виконувати ритмічну ходьбу, біг, стрибки з предметами (різнокольоровими іграшками, м'ячами, гімнастичними стрічками тощо) та без них під музично-ритмічний супровід з яскраво вираженим ритмічним малюнком (з використанням мультимедійних засобів);
- рухові навички (ходьбу, біг, стрибки);
- навичку правильної постави.

Розвивати:

- пізнавальні інтереси;
- естетичні почуття вихованців;
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- зорове та слухове сприймання та тактильно-вібраційну чутливість;
- здатність розрізняти використані під час заняття наочні посібники;
- координацію рухів; зорово-моторну координацію;
- рухові якості (спритність, витривалість, гнучкість);
- пластичність рухів;
- здатність до одночасних рухових дій;
- емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій, контроль виявлення емоцій;
- позитивне емоційне ставлення до занять фізичними вправами;
- навички узгодження своїх дій з діями

	<p>інших дітей в групі. <i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас. <i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - комунікаційні навички, навички культури спілкування; - інтерес до української музики; - доброзичливість, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); старанність.
<p>Вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів Котіння великого м'яча в заданому напрямку. Кидання м'ячів у горизонтальну ціль.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами з використанням гімнастичних предметів і приладів; - стійкість довільної уваги, можливості розподілу та переключення уваги; - уміння концентрувати увагу; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - предметність і вибірковість сприйняття; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - здатність узагальнювати предмети за суттєвими ознаками; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій; - мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо); - уміння виконувати котіння великого м'яча в заданому напрямку; - уміння виконувати кидання м'ячів у горизонтальну ціль; - узгодженість рухових дій; - навичку використовувати допомогу педагога при виконанні завдання. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес вихованців до оточуючого предметного та природного світу; - короткочасну та довготривалу пам'ять, сприяти збільшенню обсягу оперативної

	<p>пам'яті;</p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальні інтереси; - естетичні почуття вихованців; - здатність до цілеспрямованих предметних дій; - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - уміння орієнтуватись в просторі на основі слухового, зорового, тактильного та кінестетичного сприймання; - рухові якості (витривалість, спритність, швидкість); - рухову пам'ять; - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - здатність до одночасних рухів. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - старанність, дисциплінованість, дбайливе ставлення до іграшок, реманенту; - стриманість та поступливість під час роботи в групі (колективі); - комунікативні навички спілкування та роботи в групі.
<p>Кистьова та пальчикова гімнастика Почергове стискання нігтьової фаланги кожного пальця. Стискання пальців в кулак і їх розтискання (одночасно, послідовно). Зчіплення та розчіплення вказівних пальців.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про довкілля та власне тіло, про основні частини тіла; - позитивний психоемоційний стан; - обсяг і стійкість уваги; цілеспрямовану увагу; - уміння виконувати почергове стискання нігтьової фаланги кожного пальця; - уміння виконувати стискання пальців в кулак і їх розтискання (одночасно, послідовно); - уміння виконувати зчіплення та розчіплення вказівних пальців; - узгодженість рухових дій; - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальну активність; - контроль психоемоційного стану;

	<ul style="list-style-type: none"> - зорове сприйняття та тактильно-вібраційну чутливість; - просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - здатність до взаємодії обома руками; - координацію рухів рук; зорово-моторну координацію; - рухові якості (спритність, гнучкість); - дрібну моторику рук. <p><i>Збагачувати</i> активний і пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емпатію, охайність, дисциплінованість, старанність.
<p>Імітаційні вправи Імітація руху поїзда. Імітація хом'ячка.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами в ігровій формі; - позитивний психоемоційний стан; - стійкість довільної уваги; уміння концентрувати увагу; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - вербальні та невербальні засоби спілкування; - уміння співвідносити слово з конкретним предметом, дією, істотою; - обсяг та точність довільної пам'яті; - узагальненість сприймання (вміння виділяти суттєві ознаки, властивості); - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - уявлення (елементарні уявлення) про довкілля та власне тіло; уявлення про основні частини тіла; - просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - узгодженість і чіткість виконання

рухової дії;

- уміння виконувати імітацію руху поїзда;
- уміння виконувати імітацію хом'ячка;
- готовність прийняти допомогу педагога;
- тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій.

Розвивати:

- кінестетичні відчуття (напряму руху, його швидкості та тривалості, ступеню зусилля при його виконанні);
- здатність розрізняти зображення знайомих тварин і предметів;
- мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
- образну пам'ять;
- координацію рухів; зорово-моторну координацію;
- просторове орієнтування (елементарне просторове орієнтування);
- здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії;
- рухові якості (спритність, витривалість, сила, гнучкість, швидкість);
- цілеспрямованість рухів рук, здатність до взаємодії обома руками;
- емоційну сферу; навички адекватності емоційних реакцій; контроль виявлення емоцій;
- естетичні почуття вихованців;
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу;
- навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі.

Збагачувати активний і пасивний словниковий запас.

Виховувати:

- колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі);
- позитивні вольові (стриманість) та моральні (доброзичливість, емпатійність, гуманність) риси особистості;
- охайність, дбайливе ставлення до іграшок;

	- навички культури спілкування.
СПОРТИВНО-ПРИКЛАДНІ ВПРАВИ (елементарні спортивно-прикладні вправи) ЛЕГКА АТЛЕТИКА (ЕЛЕМЕНТИ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ)	
Теоретичні відомості. Руховий режим дня вихованця. Оздоровче значення спортивно-прикладних вправ.	<i>Формувати:</i> - інтерес і звичку до занять фізичними вправами; - навички здорового способу життя; - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник у межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи доступну форму мовлення; - активність довільної уваги; стійкість уваги; уміння концентрувати увагу; - уявлення про руховий режим дня вихованця 4-го року навчання та виховання; - елементарне уявлення про оздоровче значення спортивно-прикладних вправ; - навички перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу. <i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять спортивно-прикладними вправами. <i>Розвивати:</i> - пізнавальну активність; - навички самообслуговування та гігієни; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - навички адекватності емоційних реакцій. <i>Збагачувати</i> активний та пасивний словниковий запас. <i>Виховувати:</i> - навички культури спілкування; - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
<i>Ходьба:</i> з переступанням через предмет; по предмету; зі зміною	<i>Формувати:</i> - позитивне емоційне ставлення та інтерес

<p>положення рук; обмеженою площиною, з предметом (яскрава торбинка з піском тощо) на голові; врозтіч.</p> <p>Біг: повільний, швидкий, у чергуванні з ходьбою, навздогін.</p> <p>Стрибки: на двох ногах: через перешкоду (наприклад, через мотузок); у глибину (h=10-15 см) із м'яким приземленням.</p> <p>Метання: кидання м'ячів у горизонтальну ціль.</p> <p>Лазіння: зі зміною напрямку; зі зміною темпу.</p> <p>Повзання: зі зміною напрямку; зі зміною темпу.</p>	<p>до занять фізичними вправами;</p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - позитивне емоційне ставлення та інтерес до занять фізичними вправами; - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - уявлення про основні частини тіла; - просторово-часове орієнтування, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів рухів; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті; - кінестетичного контролю за якістю виконання рухових дій; - узгодженість і чіткість виконання фізичних вправ; - навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ; - рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання; - уміння виконувати ходьбу: врозтіч; з переступанням через предмет; по предмету; зі зміною положення рук; - уміння виконувати біг: повільний, швидкий, у чергуванні з ходьбою, навздогін; - уміння виконувати стрибки: на двох ногах: через перешкоду (наприклад, через мотузок); у глибину (h=10-15 см) із м'яким приземленням; - уміння виконувати метання: кидання м'ячів у горизонтальну ціль; - уміння виконувати лазіння зі зміною напрямку; зі зміною темпу; - уміння виконувати повзання: зі зміною напрямку; зі зміною темпу; - навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі; - здатність до оцінювання та регуляції просторово-часових і динамічних рухових параметрів; - здатність стежити за діями інших
--	---

	<p>вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним;</p> <ul style="list-style-type: none"> - здатність до здійснення аналізу виконання своїх рухів і рухів педагога та інших вихованців. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - пізнавальну активність; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті; - кінестетичні відчуття (напрямок руху, його швидкість і тривалість, ступінь зусилля при його виконанні); - координацію рухів; зорово-моторну координацію; - рухові якості (витривалість, спритність, сила (ходьба); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (біг); витривалість, спритність, швидкісно-силові (стрибки); витривалість, гнучкість, спритність, сила, швидкість (лазіння та повзання); швидкісно-силові (метання); - здатність до цілеспрямованих рухових дій; - рухову пам'ять; - навички адекватності емоційних реакцій; - контроль психоемоційного стану. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - охайність, дисциплінованість, організованість; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання.
РУХЛИВІ ІГРИ	
<p>Теоретичні відомості. Руховий режим дня дошкільника. Оздоровче значення рухливих ігор. Зміст розучених ігор.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сприймання та розуміння зверненого мовлення педагога; - діалогічне мовлення; - уміння використовувати засвоєний словник в межах зрозумілого мовленнєвого матеріалу, застосовуючи його в процесі заняття; - інтерес і звичку до занять фізичними вправами (рухливими іграми); - уявлення про руховий режим дня

	<p>дошкільника 4-го року навчання та виховання;</p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про зміст розучених ігор; - елементарне уявлення про оздоровче значення рухливих ігор; - уміння концентрувати увагу; активність довільної уваги; стійкість уваги; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - навичку перебування в групі та дотримання ритму життя дитячого колективу; - навички здорового способу життя. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - пізнавальну активність; - спостережливість; обсяг і стійкість уваги; - обсяг і точність оперативної та довготривалої пам'яті. <p><i>Збагачувати</i> активний та пасивний словниковий запас.</p> <p><i>Дотримуватись</i> правил підготовки та техніки безпеки під час занять рухливими іграми.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички культури спілкування; - навичку дотримання основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки на занятті з фізичного виховання; - охайність, дисциплінованість, організованість.
<p>Для розвитку уваги, мислення: «Коти та мишки», «Як твоє ім'я?» тощо.</p> <p>Для розвитку спритності: «Коти та мишки», «Як твоє ім'я?» тощо.</p> <p>Для розвитку гнучкості: «Як твоє ім'я?» тощо.</p> <p>Для розвитку швидкості: «Коти та мишки», «Як твоє ім'я?» тощо.</p> <p>З елементами ходьби, бігу, стрибків: «Коти та мишки», «Як твоє ім'я?»</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уміння орієнтуватись в просторі на основі зорової, слухової, тактильної та кінестетичної чутливості; - рефлексорну емоційність; - позитивний психоемоційний стан; - просторову уяву; - аналітико-синтетичне сприймання; - сприймання використаних під час заняття наочних посібників; сприймання тематичних піктограм; - організаційний компонент мислення (усвідомлення завдання, організація виконання завдання тощо);

тощо.

З метанням, киданням, котінням, ловінням: «Як твоє ім'я?» тощо.

Для розвитку комунікаційних навичок: «Коти та мишки», «Як твоє ім'я?» тощо.

- мисленнєві операції (аналіз, синтез, класифікація, порівняння тощо);
- кінетичні та кінестетичні відчуття;
- уявлення про основні частини тіла;
- тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій;
- узгодженість і чіткість виконання рухової дії;
- навички узгодження фаз дихання з виконанням фізичних вправ;
- здатність стежити за діями інших вихованців у процесі заняття та підпорядковувати свої дії спільним;
- здатність узгоджувати свої дії з діями інших гравців;
- рухові навички ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння, повзання (в ігрових ситуаціях);
- уміння грати в 2-3 рухливі гри (можна використати наведені рухливі ігри);
- здатність розрізняти елементарні просторові характеристики виконаної рухової дії.

Розвивати:

- інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу;
- пізнавальні інтереси; пізнавальну активність;
- інтерес і звичку до занять фізичними вправами;
- емоційну сферу, навички адекватності емоційних реакцій;
- контроль виявлення емоцій;
- спостережливість; обсяг і стійкість уваги;
- просторове орієнтування;
- координацію рухів; зорово-моторну координацію;
- рухові якості (витривалість, гнучкість, спритність, силу, швидкість швидко-силові);
- естетичні почуття вихованців;
- навички узгодження своїх дій з діями інших дітей в групі (в парі).

Збагачувати: активний та пасивний словниковий запас.

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до українських народних ігор; - навички культури спілкування; - доброзичливість, емпатійність, гуманність; - колективізм, здатність до співпраці в групі (в парі, в групі); - стриманість та поступливість під час рухливих ігор; - дбайливе ставлення до використаних іграшок, реманенту.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- проявляти інтерес і звичку до занять фізичними вправами, рухливими іграми;
- мати уявлення про руховий режим дня вихованця 4-го року навчання та виховання (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про оздоровче значення гімнастичних, спортивно-прикладних вправ і рухливих ігор (за допомогою педагога);
- дотримуватись режиму дня вихованця 4-го року навчання та виховання (за допомогою педагога);
- дотримуватись вимог до спортивного одягу та взуття (за допомогою педагога);
- дотримуватись правил комунікації, спілкування та роботи в групі (за допомогою педагога);
- розвивати активний та пасивний словниковий запас (за допомогою педагога);
- усвідомленого розуміння змісту основних рекомендацій педагога (за допомогою педагога);
- вміти співвідносити слово з конкретним предметом, істотою у процесі гри (виконання вправи) (за допомогою педагога);
- здійснювати аналіз виконання своїх рухів і основних рухів інших вихованців групи (за допомогою педагога);
- здійснювати на елементарному рівні тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій при виконанні вправи (за допомогою педагога);
- виконувати (здійснювати на елементарному рівні) просторово-часову орієнтацію, точність відтворення просторових, часових і силових параметрів основних локомоторних рухів (за допомогою педагога);
- вміти узгоджувати свої дії з діями інших вихованців у парі, в групі (за допомогою педагога);
- виконувати фізичні вправи в межах змістового блоку для 4-го року навчання (за допомогою педагога).

ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧІ ЗАХОДИ В РЕЖИМІ ДНЯ

Режим дня дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня включає наступні щоденні фізкультурно-оздоровчі заходи: ранкову гігієнічну гімнастику; гімнастику пробудження після денного сну;

фізкультурні хвилинки; фізкультурні паузи; фізкультурні вправи на прогулянках у другій половині дня; загартовальні процедури.

Мета впровадження щоденних фізкультурно-оздоровчих і фізкультурно-масових заходів в спеціальному закладі дошкільної освіти для осіб з ООП:

- формувати у вихованців позитивне ставлення до рухової діяльності, викликати в них позитивні емоції під час виконання рухових дій;
- формувати розуміння цінності здоров'я;
- формувати інтерес та звичку до занять фізичними вправами;
- формувати навички здорового способу життя;
- оптимізувати руховий режим освітнього процесу дошкільників шляхом зростання рухової активності вихованців;
- сприяти корекції психоемоційного розвитку вихованців;
- формувати вербальні та невербальні засоби спілкування;
- розвивати активний та пасивний словниковий запас;
- виховувати комунікативні навички, колективізм, доброзичливість тощо.

Всі фізичні вправи проводяться під контролем і з потрібною допомогою педагога. Доцільним є використання мультимедійних засобів під час їх проведення.

Змстовий блок передбачає щоденне проведення режимних фізкультурно-оздоровчих заходів. Зупинимось на особливостях їх проведення більш детально

Ранкова гігієнічна гімнастика

Проводиться щоденно з метою тонізуючого, неспецифічно стимулюючого впливу фізичних вправ комплексу на організм вихованця після нічного сну (перед сніданком у групах з денним перебуванням). Ранкова гігієнічна гімнастика має оздоровчо-лікувальну, корекційно-розвивальну та виховну цінність. Її регулярне виконання сприяє зміцненню здоров'я та загартовуванню організму вихованця, гармонізації його психофізичного розвитку; підвищенню фізичної і розумової працездатності; поліпшенню координації нервово-м'язового апарату та діяльності серцево-судинної і дихальної систем; вихованню організованості, дисциплінованості.

Комплекс включає гімнастичні та спортивно-прикладні вправи, складається з 3 – 4 не складних у виконанні відомих дітям вправ, сформованих на етапі закріплення набутого елементарного уміння. Проводиться щоранку протягом 6-9 хв. (для дітей молодшого дошкільного віку), 8-12 хв. (для дітей старшого дошкільного віку).

Особливо корисно для здоров'я дітей поєднувати ранкову гімнастику з повітряними ваннами. Після гімнастики передбачається проведення водної процедури (обтирання водою кімнатної температури), а за відповідних умов – купання з наступним розтиранням тіла рушником. Температура повітря у приміщенні для дітей молодшої та середньої груп може бути в межах +16...+18°C, а старших — +14...+16°C. Поєднання гігієнічної гімнастики із загартовуванням повітря значно підвищує її оздоровчий вплив на організм дитини.

Зміст комплексу потрібно змінювати (частково чи повністю) після 4-х тижнів занять. До комплексів ранкової гігієнічної гімнастики дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку доцільно включати вправи імітаційні, з

використанням гімнастичних предметів і приладів, ритмопластичні, дихальні та на розтягування.

Гімнастика пробудження після денного сну

Після денного сну у всіх групах щоденно проводиться комплекс вправ гімнастики. Комплекс гімнастики складається з 2-3 загальнорозвиваючих і коригуючих вправ, сформованих на рівні II чи III-го етапів формування рухової навички, та проводиться щодня протягом 6-9 хв. залежно від віку дітей.

Температура повітря у приміщенні для дітей другої молодшої та середньої груп може бути в межах +18...+20°C, старшої та підготовчої: +16...+18°C. Поєднання гімнастики із загартовуванням повітря значно підвищує її оздоровчий вплив на організм дитини. Доцільно включити вправи на розтягування, з використанням гімнастичних предметів і приладів, імітаційні, дихальні та ритмопластичні вправи.

Фізкультурні хвилини

Тривале сидіння в одній позі і розумове напруження дошкільників із порушеннями інтелектуального розвитку при проведенні занять (окрім ритміки та занять з фізичного виховання) пояснює необхідність проведення фізкультурних хвилин. Рекомендовано проводити фізкультурні хвилини періодично під час занять вихованців з метою запобігання загальній і локальній втоми, підвищення продуктивності праці (як розумової, так і фізичної), збільшення рухової активності дітей, профілактики зорової втоми та корекції зорового сприймання, профілактики та корекції порушень постави.

Комплекс складається з 3-4 загальнорозвивальних і коригуючих вправ (вже знайомих дітям за заняттями з фізичного виховання) і триває 1-2 хв. Фізкультурні хвилини проводять двічі на кожному занятті: в середині та наприкінці заняття (тривалість 2-3 хвилини).

Включають вправи на розслаблення, на розтягування, для покращення зорового сприймання, імітаційні, дихальні, для формування м'язового корсета; кистьову та пальчикову гімнастику, елементи малорухливих корекційно-розвивальних ігор, які мають активізувати функції дихання і серцево-судинної системи. Склад комплексу безпосередньо залежить як від особливостей заняття, на якому проводиться, так і від індивідуальних психофізичних особливостей групи. Наприклад: якщо на занятті з ліплення вихованці сиділи, у них втомились м'язи спини, плечей, шиї, під час фізкультурної хвилини їм варто виконувати вправи на розтягування та на розслаблення, дихальні, кистьову та пальчикову гімнастику тощо.

Фізкультурні паузи

Фізкультурні паузи (динамічні перерви) проводять між заняттями, на яких переважає розумове чи статичне фізичне навантаження, за винятком випадків, коли наступним слідує заняття з фізичного виховання чи ритміка.

Проводять фізкультурні паузи у перерві між заняттями протягом 5-10 хв. Завершитись фізкультурна пауза повинна за 2-3 хв. до початку наступного заняття. Комплекси включають 3-4 фізичні вправи, сформованих на рівні II чи III-го етапів формування рухової навички.

Комплекс вправ зазвичай будується за такою схемою:

- перша вправа для розвантаження хребта, глибокого дихання;

- друга вправа для покращення мозкового кровообігу;
- третя вправа для м'язів і суглобів нижніх кінцівок для покращення кровообігу;
- четверта вправа для плечового пояса для поліпшення координації рухів та зосередженості.

До комплексів дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку доцільно включити дихальні вправи, вправи на розслаблення, на розтягування, ритмопластичні вправи, імітаційні, вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів, елементи малорухливих ігор або малорухливі ігри тощо.

Фізкультурні вправи на прогулянках у другій половині дня

Проводять у другій половині дня під час прогулянки на свіжому повітрі. Як правило, щодня прогулянкам відводять 1,5 - 2 години на першій і в другій половині дня. Включають рухливі ігри різної інтенсивності, вправи на розслаблення, імітаційні, дихальні, вправи з використанням гімнастичних предметів і приладів. На прогулянках тривалість фізичних вправ та рухливих ігор для дітей раннього віку становить 20-35 хв, молодшого — 35-45 хв, старшого — 45-60 хв. Рухову активність дітей варто знижувати наприкінці прогулянки (за 10-15 хв до її закінчення), щоб забезпечити спокійний перехід до іншого режимного моменту.

Фізичні вправи на прогулянках — один з важливих засобів фізичного розвитку дітей. Завдяки їм формуються навички життєво важливих рухів (ходьби, бігу, стрибків, метання, лазіння тощо), розвиваються фізичні якості (сила, спритність, швидкість, витривалість, гнучкість). Під час проведення фізкультурних вправ діти активно відпочивають і, одночасно, вдосконалюють набуті рухові уміння.

Загартувальні процедури

Загартування – це своєрідне тренування термоадаптаційних механізмів організму, один із методів профілактики захворювань і зміцнення здоров'я дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня. В спеціальних закладах дошкільної освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку загартування проводиться щоденно під лікарсько-педагогічним контролем з урахуванням стану здоров'я та індивідуальних особливостей психофізичного розвитку кожного вихованця.

Застосовуються два види загартувальних заходів: повсякденні та спеціальні. До повсякденних належать: відповідний температурний режим, застосування широкої аерації, використання прохолодної води для миття рук, обличчя, полоскання рота, горла.

Спеціальні загартувальні процедури – повітряні й сонячні ванни, різноманітні водні процедури (наприклад: сухе та вологе обтирання тіла махровою рукавичкою, обливання ніг, тіла), сон при відкритих фрамугах тощо. При використанні водних процедур температура води поступово знижується відповідно до встановлених норм. Проводяться й інші загартувальні (ходьба босоніж по росяній траві, глині, камінцях, вологому піску тощо) та спеціальні лікувально-профілактичні процедури (фітотерапія, ароматерапія, лікувальна фізкультура, масаж, фізіотерапевтичні процедури тощо), які включають до системи оздоровлення за призначенням лікаря та згодою батьків з урахуванням індивідуальних показників стану здоров'я і самопочуття дітей.

Систематичне використання комплексу загартовувальних засобів сприяє зміцненню імунітету вихованців. Відзначимо, що дієвим засобом загартовування та зміцнення здоров'я дошкільників є плавання.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- мати уявлення про руховий режим дня вихованця (за допомогою педагога);
- проявляти інтерес і звичку до занять щоденними фізкультурно-оздоровчими заходами;
- сприймати та розуміти звернене мовлення педагога (за допомогою педагога);
- розвивати активний та пасивний словниковий запас (за допомогою педагога);
- сприймати використані під час проведення щоденних фізкультурно-оздоровчих заходів наочні посібники; сприймати тематичні піктограми (за допомогою педагога);
- мати елементарне уявлення про оздоровче значення щоденних фізкультурно-оздоровчих заходів (за допомогою педагога);
- мати уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою педагога);
- дотримуватись вимог до спортивного одягу та взуття (за допомогою педагога);
- дотримуватись основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки під час проведення щоденних фізкультурно-оздоровчих заходів (за допомогою педагога);
- проявляти здатність до взаємодії обома руками, цілеспрямованості рухів рук (за допомогою педагога);
- здійснювати на елементарному рівні тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій при виконанні вправи (за допомогою педагога);
- здійснювати узгодження фаз дихання з виконанням фізичної вправи (за допомогою педагога);
- здійснювати аналіз виконання своїх рухів і основних рухів інших вихованців групи (за допомогою педагога);
- узгоджувати свої дії з діями інших вихованців у групі (за допомогою педагога);
- проявляти охайність, дисциплінованість, організованість (за допомогою педагога);
- дотримуватись правил комунікації, спілкування та роботи в групі (за допомогою педагога).

ФІЗКУЛЬТУРНО-МАСОВІ ЗАХОДИ

Фізкультурно-масові заходи, що проводяться з дітьми дошкільного віку з дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку легкого і помірного ступеня легкого і помірного ступеня, потрібно за змістом пов'язувати як із заняттями з фізичного виховання, так і з фізкультурно-оздоровчими заходами в режимі дня. Цим забезпечується різноманітність фізичної підготовки вихованців, підкріплення вироблених напередодні рухових навичок, а також – профілактика стомлення, підвищення розумової працездатності за рахунок активного відпочинку. Як ланки соціальної адаптації, важливо розвивати у вихованців елементи

самостійності при виконанні фізичних вправ, формувати навички спілкування та роботи в групі (колективі). Всі фізичні вправи проводяться під лікарсько-педагогічним контролем з урахуванням стану здоров'я та індивідуальних особливостей психофізичного розвитку кожного вихованця.

Лікувальна фізична культура

Проводиться двічі на тиждень інструктором з ЛФК. Засобами, що використовуються для вирішення конкретних терапевтичних завдань, є загальнорозвиваючі та спеціальні вправи та природні чинники. Застосування тренажерів підвищує ефективність проведення ЛФК. Велике значення має музикотерапія, а саме правильно підібрана музика, що супроводжує заняття ЛФК.

Необхідно проведення занять ЛФК за індивідуальними програмами. До комплексів ЛФК дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку важливо включити масаж, дихальні вправи, вправи для розвитку координаційних здібностей, дрібної моторики, для корекції позатонічних реакцій, для розвитку координаційних здібностей, на розслаблення, для корекції психоемоційного напруження, для покращення зорового сприймання, для корекції функцій опорно-рухового апарату, для регуляції обмінних процесів, елементи загартовування тощо.

Заняття на тренажерах і тренажерних пристроях

Проводиться двічі на тиждень інструктором з ЛФК. За педагогічною спрямованістю та конструкторськими рішеннями застосовується багато видів спеціалізованих тренажерів і тренажерних пристроїв для дітей з ООП. Тренувальні програми мають бути індивідуальними, з врахуванням віку та статі, стану здоров'я та фізичних можливостей вихованця. Крім тренажерів і тренажерних пристроїв, у програму заняття входять корекційно-розвивальні фізичні вправи. Застосовується ігровий метод.

Використовуються наприклад, тренажери: бігова доріжка, надувний батут (низький) тощо; тренажерні пристрої: еспандер, гімнастичне колесо, шведська стінка, дитячий куточок тощо. Використання тренажерів та тренажерних пристроїв дозволяє істотно збільшити варіативність засобів і методів фізичного виховання та підвищити їх ефективність.

Фізкультурні розваги

Проводяться 1-2 рази на місяць у кожній віковій групі. Тривалість фізкультурних розваг для дітей раннього віку — 15-20 хв, молодшого — 20-35 хв, старшого віку — 35-40 хв. Місцем їх проведення може бути фізкультурна чи музична зала, групова кімната, фізкультурний чи ігровий майданчик, паркова галявина тощо.

Зміст фізкультурних розваг складають спортивно-прикладні вправи, рухливі ігри, спортивні ігри залежно від пори року (наприклад, катання на санчатах), вправи для розвитку координаційних здібностей, імітаційні, з використанням гімнастичних предметів і приладів, для розвитку дрібної моторики, для корекції позатонічних реакцій, для корекції функцій опорно-рухового апарату, елементи загартовування.

Щоб забезпечити оптимальні фізичні, психічні, емоційні і навантаження, плануючи розваги передбачається раціональне чергування ігор із різними ступенями фізичного навантаження; колективних, масових — з іграми підгрупами чи індивідуальними, складніших правилами, руховими завданнями ігор — з

простішими, розважального характеру. На підвищення рухової активності вихованців у іграх та вправах впливає правильне розміщення обладнання, іграшок та посібників, новизна ігрового матеріалу, достатня площа для ігор.

Пішохідні прогулянки

Проводяться двічі на місяць з метою оздоровлення вихованців, запобігання гіподинамії і активізації рухового режиму, розвитку витривалості, вдосконалення рухових навичок у природних умовах. Пішохідні прогулянки за межі закладу дошкільної освіти проводяться лише за наявності відповідних природно-ландшафтних умов: лісу, луку, поля, водойми, парку тощо починаючи з другої молодшої групи. Тривалість від 15 хв. в залежності від вікових і індивідуальних психофізіологічних особливостей вихованців.

Фізкультурні свята

Проводяться 2-3 рази на рік з метою реалізації широкого кола оздоровчих та виховних завдань закладу дошкільної освіти. Тривалість – в межах однієї години: для дітей молодшого дошкільного віку – 40-50 хв., для старшого дошкільного віку – 50-60 хв. Присвячуються до державних, міських (сільських, районних) урочистих дат тощо. Беруть участь вихованці старших і підготовчих до школи груп.

Бажаним є проведення фізкультурного свята на відкритому повітрі. Програма заходу залежить від особливостей дати, пори року, місця проведення, спеціалізації закладу дошкільної освіти та його матеріальної забезпеченості. Програма свята може включати, наприклад: конкурси, масові сюжетно-рольові ігри (відповідні змісту розділу Програми).

Дні здоров'я

Згідно календарного плану спеціального закладу дошкільної освіти для осіб з ООП проводяться у всіх дошкільних групах один раз на місяць з метою зміцнення здоров'я, активізації рухового режиму, загартуванню вихованців. Включають фізичні вправи, сформовані на рівні II чи III-го етапів формування рухової навички. У день здоров'я вся освітня робота пов'язується з темою здоров'я та здорового способу життя (бесіди, ігрова, пізнавальна, трудова, самостійна художня діяльність тощо). Програма дня здоров'я передбачає як загальні для всього закладу дошкільної освіти заходи, так і розраховані на кожну вікову групу.

Проводиться впродовж дня, збагачуючи режимні заходи: ранкова гігієнічна гімнастика, заняття з фізичного виховання (інші навчальні заняття не проводяться), прогулянки (під час них змагання в іграх, імітаційних і спортивно-прикладних вправах, участь в іграх-естафетах для дітей старших груп) тощо.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- проявляти інтерес і звичку до занять щоденними фізкультурно-масовими заходами;
- мати уявлення про руховий режим дня вихованця (за допомогою педагога);
- сприймати та розуміти звернене мовлення педагога (за допомогою педагога);
- розвивати активний та пасивний словниковий запас (за допомогою педагога);
- сприймати використані під час проведення фізкультурно-масових заходів наочні посібники; сприймати тематичні піктограми (за допомогою педагога);

- мати елементарне уявлення про оздоровче значення фізкультурно-масових заходів (за допомогою педагога);
- мати уявлення про основні частини тіла, задіяні при виконанні фізичної вправи (за допомогою педагога);
- дотримуватись вимог до спортивного одягу та взуття (за допомогою педагога);
- дотримуватись основних правил поведінки, гігієни та техніки безпеки під час проведення фізкультурно-масових заходів (за допомогою педагога);
- проявляти здатність до взаємодії обома руками, цілеспрямованості рухів рук (за допомогою педагога);
- здійснювати на елементарному рівні тактильно-вібраційний, зоровий і кінестетичний контроль власних дій при виконанні вправи (за допомогою педагога);
- здійснювати узгодження фаз дихання з виконанням фізичної вправи (за допомогою педагога);
- здійснювати аналіз виконання своїх рухів і основних рухів інших вихованців групи (за допомогою педагога);
- узгоджувати свої дії з діями інших вихованців у групі (за допомогою педагога);
- проявляти охайність, дисциплінованість, організованість (за допомогою педагога);
- дотримуватись правил комунікації, спілкування та роботи в групі (за допомогою педагога).

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «ДИТИНА В СОЦІУМІ»

Предметно-практична діяльність

Пояснювальна записка

Предметно-практична діяльність передбачає формування уявлень про довкілля, предмети та дії з ними, первинні соціально-побутові та трудові навички, навички самообслуговування; виховання потреби і готовності працювати в колективі, оволодіння різними знаряддями праці, набуття вмінь планувати та передбачати результати праці; вміння доводити почату роботу до кінця, формування позитивного ставлення до праці дорослих.

Предметну практичну діяльність представлено у контексті трудового виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

Трудовому вихованню дітей з порушеннями інтелектуального розвитку у закладі дошкільної освіти приділяється особлива увага. На час вступу до дошкільного закладу такі діти, як правило, беспорядні в самообслуговуванні, а також у виконанні простих трудових дій та елементарних доручень. У більшості випадків це наслідок недосконалої організації виховання дітей у сім'ї.

Разом з цим досвід показав, що їм цілком доступне і посилене самообслуговування, прості види ручної праці, господарсько-побутової (прибирання ігрового куточка, догляд за рослинами, різні форми доручень). Так як і діти з типовим розвитком, вони здатні брати посилену участь у суспільно-корисній праці дорослих. При особливій організації праця у дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку може набувати достатньо розвинутих форм, здійснюючи корекційний вплив на розвиток їх особистості.

Завданням трудового виховання є розвиток індивідуальних трудових та соціально-побутових навичок та умінь, збагачення уявлень про навколишнє середовище в процесі предметно-практичної та соціально-побутової діяльності; виховання потреби і готовності працювати в колективі; розумове виховання (розвиток сприймання, уявлень, оволодіння різними знаряддями праці, набуття вмінь планувати та передбачати результати праці); моральне виховання (виховання колективізму; взаємодопомоги, готовності працювати, вміння доводити почату роботу до кінця, формування позитивного ставлення до праці дорослих); фізичний розвиток (розвиток координації рухів рук, дрібної моторики, зорової та рухової координації); мовленнєвий розвиток (розширення та збагачення словника, розвиток навичок комунікації); формування основ естетичного, екологічного виховання (любові до природи, рідної землі).

Предметно-практична діяльність дошкільників формується в таких напрямках: праця з самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, ручна (художня) праця.

Самообслуговування

Формування навичок самообслуговування є важливим завданням на початковому етапі трудового виховання дитини. До самообслуговування віднесено діяльність, результати якої задовольняють потреби самої дитини (процес харчування, виконання культурно-гігієнічних процедур по догляду за собою, роздягання та одягання, користування туалетом, підготовка до сну тощо.)

Процес навчання самообслуговуванню дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку повинен здійснюватися з урахуванням особистісно-орієнтованої моделі виховання і спрямований на максимальне врахування індивідуальних можливостей дітей. У процесі опанування навичок самообслуговування діти стають спритнішими, незалежними від дорослого, впевненішими у своїх можливостях. Даний результат створює мотиваційну основу для особистісного розвитку й сприяє процесу соціалізації.

Формування культурно-гігієнічних навичок здійснюється протягом усього періоду навчання в закладі дошкільної освіти та проходить не лише в рамках спеціально організованих занять, але і у повсякденному житті, під час виконання режимних моментів.

Педагоги-вихователі вчать дітей охайності й правильному користуванню туалетом. Вони стежать за тим, щоб діти були постійно чистими, охайними, доглянутими. Дітей навчають звертати увагу на свій зовнішній вигляд, опанувати способами приведення його в порядок, засвоїти конкретну послідовність дій для виконання тих чи інших навичок. Основними методами навчання є демонстрація окремих дій, спільні дії, дії за наслідуванням.

Отже, формування навичок самообслуговування здійснюються за чітко спланованими етапами навчання з урахуванням індивідуальних можливостей дітей.

У перші два роки навчання особлива увага приділяється формуванню культурно-гігієнічних навичок та навчанню самообслуговування. В групах III та IV років навчання все більше значення набуває господарсько-побутова, праця в природі та ручна праця.

Господарсько-побутова праця

Господарсько-побутова праця є одним з деяких видів діяльності дошкільника з порушеннями інтелектуального розвитку, у якому дитина досягає видимого успіху, що надзвичайно важливо для його повноцінного особистісного розвитку. Саме дошкільний вік є сензитивним для трудового виховання дитини, для формування позитивних якостей її особистості. У розглянутому віковому періоді дитина виконує доручення дорослого з радістю, бажаючи одержати позитивну оцінку своїм зусиллям. При правильному підході до трудового виховання дошкільник привчається наводити порядок і стежити за чистотою. Відповідні вміння варто розвивати, закріплювати й розширювати, оскільки вони необхідні дитині в подальшому житті.

Заняття з господарсько-побутової праці вводяться із третього року навчання (на першому й другому роках перебування в ДНЗ дітям даються окремі доручення). Заняття спрямовані на виховання в дітей бажання трудитися, намагатися виконувати доручення дорослих, уміти бачити непорядок й усувати його. Дошкільників привчають підтримувати порядок у знайомому приміщенні й на знайомій території. Важливо сформулювати в дітей установку, що вони самі можуть навести порядок у

своїх речах, в ігровому куточку, на ігровій ділянці. При оволодінні господарсько-побутовими навичками діти починають розуміти властивості і взаємозв'язки між предметами (наприклад, сухою ганчірочкою пил витерти не вдається, потрібна волога ганчірка; поливати кімнатні квіти треба по-різному: герань через день, фіалки через два дні, кактуси раз у тиждень; перш ніж посадити насіння в землю, її треба розпушити).

У процесі занять господарсько-побутовою працею діти опановують практичними діями зі знаряддями й допоміжними засобами. Вони починають розуміти зв'язок між властивостями знаряддя й властивостями навколишніх предметів (наприклад, відірваний гудзик пришивають за допомогою голки й нитки; сміття підмітають віником і збирають у совок; сніг треба чистити лопатою, а лід – посипати піском). Заняття з господарсько-побутової праці привчають дітей до вміння взаємодіяти (удвох легше носити пісок; разом збирати ляльковий куточок цікавіше; групою протирати будівельний матеріал швидше тощо).

Для проведення занять з господарсько-побутової праці виділяється певна кількість годин, під час яких відпрацьовуються базові навички. Основне навантаження на закріплення й удосконалювання цих навичок лягають на повсякденну діяльність дітей поза заняттями, у процесі виконання усіх режимних моментів.

В цілому заняття господарсько-побутовою працею виховують взаємодопомогу й чуйність, формують особистісні й соціальні якості характеру дошкільників, позитивну поведінку, формують у дітей бажання допомагати оточуючим. Дорослим (вихователям, батькам) варто прагнути до виховання самостійності в дітей, оскільки це буде необхідно їм протягом всього наступного життя.

Праця в природі

Формування у дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку умінь трудитися на природі доцільно розпочинати з третього року навчання в рамках елементарної за змістом трудової діяльності поза заняттями. Цей вид праці виступає джерелом яскравих вражень, адже дитині надається можливість діяти не лише з предметами, а з живими об'єктами. Діти навчаються під керівництвом дорослого доглядати за рослинами: кімнатними, садовими, городніми, а також за тваринами у живому куточку, розкладати корм у годівниці для птахів на ділянці. У процесі організації праці в природі важливо формувати позитивні якості особистості (працелюбність, наполегливість, охайність, любов до природи). Однією з необхідних організаційних умов є наявність у дитячому садку невеликої городньої ділянки, квітника, де систематично організовується праця дітей. В умовах родини це може бути поливання кімнатних рослин, що ростуть на підвіконні, годуванням хатнього улюбленця (кота чи собаки). Педагогічна допомога у процесі виконання знайомих трудових доручень постійно скорочується, і на четвертому році зміст навчання праці у природі може бути ускладненим в залежності від рівня психофізичного розвитку дітей. Для реалізації змісту можуть плануватися проведення окремих занять. Діти вчать діяти за наслідуванням, зразком та словесною інструкцією (спочатку дуже простою та короткою, а потім – за розгорнутою), що допомагає формуванню в них словесної регуляції діяльності.

Ручна праця

Основними завданням з ручної праці є виховання у дошкільників емоційно позитивного ставлення до власних виробів, формування умінь і навичок роботи з папером, картоном, конструкторами, природними матеріалами.

У процесі занять у дітей розвиваються сприймання, мислення, дрібна й загальна моторика, зорово-моторна координація, увага, пам'ять. Інтенсивно розвивається мовлення дітей: збагачується словниковий запас (вони опановують слова, що називають знаряддя, дії з ними, матеріали, їхні властивості), формується граматичний лад мови, активізуються основні функції мови - фіксує, регулює, планує. Навчання виготовленню іграшкових виробів з різного матеріалу допомагає дітям познайомитися із властивостями цих матеріалів, розвиває вміння орієнтуватися при правильному виборі знаряддя, розширює їхній кругозір, підвищує пізнавальну активність.

На заняттях з ручної праці у дошкільників формуються уявлення про світ професій. Діти починають дізнаватися про людей в уніформі, що відповідає різним професіям, підбирають для них специфічний одяг і знаряддя праці. Під впливом педагогів у дітей формується поважне ставлення до людей різних професій (вихователь, кухар, дворник, шофер, квітникар та ін.), а також до результатів їхньої професійної діяльності. Крім знань про працю цих людей, діти опановують елементарними трудовими навичками, характерними для людей вивчених професій.

Заняття з ручної праці вводяться із третього року навчання.

Передбачене навчальним планом трудове виховання здійснюється вихователем на фронтальних заняттях, а також у процесі виконання режиму дня, під час прогулянок. Основна форма проведення цієї роботи – колективне заняття за провідної ролі дорослого. Основними методами навчання дітей праці є: показ окремих дій, спільні дії, особисті дії дітей.

Надалі великого значення набувають пояснення, аналіз зразка, попереднє планування наступної роботи, оцінка ставлення до трудових обов'язків, а також оцінка самих результатів праці.

На заняттях із праці вихователь повинен користуватись літературною мовою, спонукати і заохочувати спілкуватись дітей один з одним.

Заняття з праці в групах I та II років навчання проводять 2 рази на тиждень (організація самообслуговування, прищеплення культурно-гігієнічних навичок). На III на IV роках навчання кількість занять залишається такою ж: до 2-х разів на тиждень (ручна праця – щотижня, господарсько-побутова та праця в природі – чергуються). Усі заняття проводяться вихователем.

1-й рік навчання (3-4 роки)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Самообслуговування	
<p><i>Особиста гігієна</i></p> <p>Формування у дитини культурно-гігієнічних умінь та навичок:</p> <ul style="list-style-type: none"> - умиватися та витирати обличчя; - мити і витирати руки перед їжею, 	<p><i>Формувати уявлень</i> про засоби особистої гігієни – мило, рушник, гребінець, носову хустинку, їх призначення.</p> <p><i>Навчати:</i></p>

<p>після забруднення; - користуватися індивідуальними рушником та гребінцем; - користуватися носовою хустинкою.</p> <p><i>Прийоми харчування</i> Формування навичок правильного вживання їжі: - їсти з ложки різноманітну їжу, - пити з чашки; - користуватися серветкою; Формування навичок правильного поведження себе за столом: - сідати за стіл на своє місце; - вставати із-за столу тільки після того, як поїли, - дякувати після їжі, - ставити на місце свій стілець.</p> <p><i>Одягання, роздягання</i> Формування навичок роздягання та одягання: - охайно складати одяг при роздяганні; - складати й вішати одяг у певній послідовності; - ставити взуття у свою шафу. <i>Користування туалетом</i> Формування навичок правильного користування туалетом: - повідомляти голосом, жестом про необхідність відвідання туалету; - своєчасно здійснювати туалет протягом дня; - мити руки після відвідання туалету.</p>	<p>- <i>виконувати</i> елементарні культурно-гігієнічні процедури з допомогою дорослого: - мити руки та витирати їх рушником; - користуватися індивідуальним гребінцем та носовою хустинкою.</p> <p>- <i>дотримуватися</i> правил поведінки за столом за словесною інструкцією дорослого: - сідати на своє місце за столом; - правильно тримати ложку в руці, - їсти з ложки, пити з чашки з допомогою дорослого; - користуватися серветкою; - дякувати після їжі; - ставити на місце свій стілець з допомогою дорослого.</p> <p><i>Навчати:</i> - <i>розрізняти</i> свою шафу для одягу; - <i>знімати та одягати</i> предмети одягу без застібок, взуття на «липучках» з допомогою дорослого; - <i>складати</i> одяг за зразком, ставити взуття у шафу. <i>Формувати</i> навички вербальної та невербальної комунікації, повідомляти голосом, словом або жестом про необхідність відвідання туалету. <i>Навчати:</i> - <i>мити</i> руки після відвідання туалету з допомогою дорослого; <i>сприймати</i> інструкції педагога.</p>
Формування передумов трудової діяльності	
<p>Формування навичок виконання елементарних трудових доручень дорослих: - класти на місце іграшки, книжки, будівельний матеріал; - знати місце зберігання своїх речей, рушника, своє місце за столом, своє ліжко, свою шафу для одягу; - допомагати дорослому в дотриманні</p>	<p><i>Навчати:</i> <i>виконувати</i> елементарні трудові доручення дорослих за зразком та словесною інструкцією (подай..., принеси... тощо); <i>складати</i> іграшки, книжки, будівельний матеріал за наслідуванням, зразком та словесною інструкцією. <i>Формувати:</i></p>

<p>чистоти та порядку в груповій кімнаті, на ділянці;</p> <ul style="list-style-type: none"> - застеляти ліжко; - поливати з лійки квіти, - протирати листя кімнатних рослин, - згрібати сніг, посипати доріжки піском. <p>Формування поведінки дітей, що відповідає нормам і правилам:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розмовляти спокійно, - тихо поводитися в групі, спальні тощо, - уважно слухати дорослого, - виконувати вказівки і доручення дорослого; - розуміти слова «не можна», «можна», «треба» та діяти відповідно до цих вимог; - вітатися, прощатися, дякувати у відповідних ситуаціях; - бережливо поводитись із книжками, іграшками, використовувати їх за призначенням, співпрацювати з дорослим. 	<p><i>навички</i> вербальної та невербальної комунікації;</p> <p><i>уявлення про</i> свої речі, місце за столом, шафу для одягу, ліжко, свій горщик.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <p><i>виконувати</i> елементарні трудові доручення разом з дорослим: поливати з лійки квітів, згрібати сніг, посипати доріжки піском.</p> <p><i>дотримуватися</i> правил поведінки у групі за зразком та словесною інструкцією;</p> <p><i>розуміти</i> слова «не можна», «можна», «треба».</p> <p><i>Формувати</i></p> <p><i>навички</i> вітатися, прощатися, дякувати за словесною інструкцією дорослого.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <p><i>навички</i> комунікації та взаємодії з дорослим та однолітками.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - проявляти інтерес, позитивні емоції в процесі самообслуговуючої та предметно-практичної діяльності; - користуватись санітарно-гігієнічними засобами під керівництвом дорослого; - спостерігати за діями дорослого, здійснювати дії за наслідуванням, за зразком; - правильно сидіти за столом, акуратно виконувати роботу; - розрізняти пластичні, природні матеріали; - обстежувати предмет перед ліпленням за інструкцією; - виконувати навички ліплення (розминання, відщипування, розкачування); - наклеювати зображення предметів з паперу; - називати (показувати) предмет і його зображення; - користуватись засобами предметно-практичної діяльності: пластичними, природними матеріалами, клеєм, папером, дотримуватись правил користування 	

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Самообслуговування	
<p><i>Особиста гігієна</i> Продовження формування умінь та навичок елементарного самообслуговування.</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно умиватись, не обливаючись, - мити руки з милом перед їдою та після відвідування туалету, - полоскати рот після вживання їжі, - чистити зуби на ніч, - не мочити одяг під час умивання, - насухо витирати обличчя та руки індивідуальним рушником, - правильно вішати рушник на місце, - користуватись особистим гребінцем. <p><i>Прийоми харчування</i> Виховання вмій культурної поведінки за столом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - охайно їсти, старанно пережовувати їжу, - користуватись столовою і чайною ложками, тримати їх у руці, не накришувати, - витирати рот серветкою, - виходити із-за столу тихо, ставити стілець на місце, - дякувати старшим. <p><i>Одягання, роздягання</i> Формування навичок одягання і роздягання у певній послідовності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знімати та одягати одяг; - складати, вішати, вивертати на лицьовий бік одяг; - застібати і розстібати гудзики; - одягати черевики. <p>Формування самостійності у процесі роздягання, одягання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаходити непорядок в одязі (розстібнувся гудзик, загорнувся комірець і т. п.) 	<p><i>Формувати уявлення</i> про засоби особистої гігієни – мило, рушник, зубну щітку, стаканчик для полоскання рота, гребінець, носову хустинку, їх призначення.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мити руки з милом та витирати їх рушником за словесною інструкцією; - чистити зуби під контролем дорослого; - користуватись індивідуальним гребінцем та серветкою за зразком. - дотримуватись правил культурної поведінки за столом за словесною інструкцією дорослого: - сидати на своє місце за столом; - їсти, старанно пережовуючи їжу; - користуватись столовою та чайною ложкою з допомогою дорослого; - користуватись серветкою; - дякувати після їжі; - ставити на місце свій стілець. <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватись послідовності дій у процесах одягання, роздягання; - знімати та одягати одяг з допомогою дорослого; - розстібати та застібати гудзики за зразком та словесною інструкцією; - одягати взуття з допомогою дорослого; - розвішувати та складати одяг з допомогою дорослого; - знаходити непорядок в одязі та звертатися про допомогу; - повідомляти про необхідність відвідання туалету, - мити руки після відвідання туалету з допомогою дорослого.

<p>- самостійно усувати його або звертатися за допомогою до дорослих. <i>Користування туалетом</i> Формування навичок користування туалетом під контролем дорослого; - використовувати туалетний папір; - мити руки після туалету.</p>	<p><i>Виховувати</i> навички комунікації та взаємодії з дорослим та однолітками. <i>Формувати</i> навички соціальної поведінки у групі за зразком та словесною інструкцією.</p>
<p>Формування передумов трудової діяльності</p>	
<p>Формування навичок виконання елементарних доручень з господарсько-побутової праці: - застилати постіль (розправляти простирадло, підгортати ковдру під матрац, обходячи ліжко з усіх сторін); - розкладати ложки, серветки, розставляти хлібниці; - допомагати вихователю розкладати матеріали до занять і прибирати їх. Підтримання порядку у спальні та груповій кімнаті: - прибирання в ігровому куточку (розставляти іграшки на полиці, прибирати у визначені місця будівельний матеріал, книжки). Виховання у дітей бережливого ставлення до навколишніх предметів. Допомога вихователю у процесі догляду за кімнатними рослинами: - поливати квіти, - протирати листя. Залучення до спільних з вихователем робіт з підтримання порядку на ділянці: - розчищати доріжки від снігу, - посипати їх піском, - згрібати опале листя, - збирати іграшки після прогулянки, - поливати рослини. Проведення висадки зеленої цибулі, зелені для птахів у групі сумісно з вихователем. Виховання бажання надавати допомогу дорослим, дякувати за надану допомогу, вітатися, прощатися.</p>	<p><i>Формувати уявлення про</i> елементарні доручення господарсько-побутової. <i>Навчати:</i> - застилати постіль (розправляти простирадло, підгортати ковдру під матрац). - розкладати ложки, серветки, розставляє хлібниці; - допомагати вихователю розкладати матеріали до занять і прибирати їх. - <i>прибирати</i> в ігровому куточку (протирати іграшки вологою ганчіркою, розставляти їх на полиці; - ставити у визначені місця іграшки, конструктори, книжки) за наслідуванням, зразком та словесною інструкцією. - <i>допомагати</i> доглядати за кімнатними рослинами; поливати їх, протирати листя. - <i>виконувати</i> разом з вихователем роботи з підтримання порядку на ділянці: розчищати доріжки від снігу, посипати їх піском, згрібати опале листя, збирати іграшки після прогулянки, поливати рослини. <i>Виховувати навички</i> соціальної поведінки та взаємодії у групі. <i>Формувати</i> правила культурної поведінки на вулиці, у дитячому садку, вдома (говорити спокійним голосом, витирати ноги перед тим як зайти в приміщення, дотримуватись охайності в туалеті, умивальній кімнаті та ін.).</p>

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- проявляти інтерес, позитивні емоції в процесі самообслуговуючої та предметно-практичної діяльності;
- користуватись санітарно-гігієнічними засобами під керівництвом дорослого;
- порівнювати готовий виріб із зразком;
- обстежувати предмети перед зображенням;
- розкачувати пластилін коловими і прямими рухами між долонями,
- передавати круглу і овальну форми предметів;
- ліпити предмети з двох частин, поєднуючи частини між собою;
- використовувати прийоми ліплення: вдавлювання, сплющення, прищипування;
- орієнтуватися на аркуші паперу: вгорі, внизу;
- виконувати аплікацію за зразком, наклеюючи предмети різної форми, величини і кольору;
- виконувати елементарні доручення з господарсько-побутової праці.

3-й рік навчання (5-6 років)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Самообслуговування	
<p><i>Особиста гігієна</i> Формування навичок та вмінь стежити за чистотою свого тіла, - мити обличчя та руки з милом (рідким) у міру забруднення, перед їдою, після сну і туалету, - чистити зуби на ніч, - полоскати рот після їжі, - користуватись індивідуальним рушником, гребінцем, носовою хустинкою, - під час кашлю, чхання відвертатись і закривати рот хустинкою.</p> <p><i>Прийоми харчування</i> Формування навичок правильної та охайної поведінки за столом, - самостійно їсти їжу з закритим ротом, старанно прожовуючи; - правильно користуватись чайними і столовими ложками, виделкою, серветками; - після їжі тихо виходити з-за столу,</p>	<p><i>Формувати</i> мотивацію до самообслуговування. <i>Формувати</i> уявлення про основні культурно-гігієнічні навички догляду за чистотою свого тіла, засоби особистої гігієни.</p> <p><i>Навчати:</i> - мити руки з милом; - чистити зуби під контролем дорослого; - користуватись індивідуальним гребінцем та носовою хустинкою за зразком. - <i>дотримуватись</i> правил культурної поведінки за столом за словесною інструкцією дорослого; - <i>користуватись</i> чайними і столовими ложками, виделкою, серветками з допомогою дорослого; - <i>дотримуватись</i> послідовності дій у процесах одягання, роздягання; - знімати та одягати одяг з допомогою дорослого; - застібати гудзики за зразком та</p>

<p>дякувати.</p> <p><i>Одягання, роздягання</i></p> <p>Формування навичок одягання і роздягання,</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримання встановленої послідовності цих дій, - зашнуровувати черевики, застібати гудзики, - охайно складати і вішати одяг, - з допомогою дорослих своєчасно приводити одяг в порядок (чистити, просушувати та ін.). <p><i>Користування туалетом</i></p> <p>Закріплення навичок користування туалетом під наглядом дорослого.</p>	<p>словесною інструкцією;</p> <ul style="list-style-type: none"> - одягати взуття з допомогою дорослого; - розвішувати та складає одяг з допомогою дорослого; <p><i>Виховувати</i> самостійність, організованість, бажання завжди бути чистими й охайними.</p> <p><i>Формувати</i> навички вербальної та невербальної комунікації, взаємодії з дорослим та однолітками.</p> <p><i>Формувати</i> санітарно-гігієнічні навички;</p> <ul style="list-style-type: none"> - своєчасно здійснювати туалет, - мити руки після відвідання туалету під керівництвом допомогою.
--	---

Господарсько-побутова праця

<p>Виконання дітьми індивідуальних доручень, відповідально ставитись до завдання (намагатись якісно його виконати, доводити справу до кінця).</p> <p>Виконання обов'язків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розставляти посуд на столі (хлібниці, чашки з блюдцями, глибокі тарілки, серветниці), розкласти ложки, виделки. <p>Виконання колективних доручень, формування елементарних засобів співробітництва.</p> <p>Виховання навичок культури поведінки, позитивних взаємовідносин.</p> <p>Формування навичок вітатися і прощатися з дорослими, дякувати дорослому або однолітку за допомогу, виявлену увагу; чітко і виразно виражати своє прохання, користуватись словами «дякую», «будь ласка», «пробачте».</p> <p>Підтримання порядку у груповій кімнаті:</p> <ul style="list-style-type: none"> - класти на місце будівельні матеріали, іграшки, разом з вихователем мити їх; - лагодити коробки з-під настільно-друкованих ігор; - разом з нянею протирати вологою ганчіркою столи, стільці, стелажі. 	<p><i>Виховувати</i> позитивне ставлення до праці, бажання працювати.</p> <p><i>Формувати</i> навички виконання елементарних індивідуальних трудових доручень за зразком та словесною інструкцією.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>допомагати</i> розставляти посуд на столі (хлібниці, чашки з блюдцями, глибокі тарілки, серветниці); - <i>розкласти</i> на столі ложки, виделки, серветки; - <i>допомагати</i> вихователеві розкласти матеріали до занять і прибирати їх. <p><i>Формувати</i> навички спілкування між собою у привітній формі, надавати допомогу на прохання іншої дитини, звертатися до однолітка, називаючи його по імені.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>прибирати</i> в ігровому куточку за наслідуванням, зразком та словесною інструкцією. <p>доглядати за кімнатними рослинами; поливати їх, протирати листя за допомогою дорослого.</p> <p><i>виконувати</i> спільні з вихователем роботи з підтримання порядку на в</p>
---	--

<p>У весняно-осінній період прибирання майданчика від сміття, листя, у зимовий – від снігу;</p> <p>- періодично мити виносні іграшки, приводити в порядок стелажі для них, протирати лави, столи на майданчику.</p>	<p>кімнаті, ділянці.</p>
<p>Елементи праці у природі</p>	
<p>Виконання доручень в куточку природи:</p> <ul style="list-style-type: none"> - протирати листя кімнатних рослин, зрихлювати землю, поливати квіти. - разом з вихователем міняти воду в акваріумі, насипати корм рибкам. <p>Восени збирання насіння квітів до перекопування грядок, землі навколо дерев, кущів.</p> <p>Підгодовування зимуючих птахів.</p> <p>Навесні залучення до розпушування землі, вирощування розсади квітів, висаджування коренеплодів, створення квітника, догляд за рослинами.</p> <p>Влітку залучення дітей поливання квітів у квітнику, до участі в збиранні насіння.</p>	<p><i>Формувати уявлення</i> про куточок природи в кімнаті.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>доглядати</i> за рослинами та мешканцями «живого» куточку під керівництвом дорослого; - <i>збирати</i> насіння квітів на ділянці під керівництвом дорослого; - <i>виконувати</i> доручення по поливу з лійки кімнатних рослин та рослин на ділянці; - <i>годувати</i> рибок та пташок у живому куточку під керівництвом дорослого; <p><i>Виховувати</i> любов до природи, навички організованості, дисциплінованості, прагнення довести завдання до кінця.</p>
<p>Ручна праця</p>	
<p>Навчання прийомам роботи з папером, картоном, з природним матеріалом.</p> <p>Формування навичок користування ножицями, клеєм, пластиліном.</p> <p>Формування у дітей уміння:</p> <ul style="list-style-type: none"> - складати лист паперу навпіл, - сполучати при цьому кути і сторони листа, прикладуючи лінію згину (листівки, записні книжки, зошити для ляльки, альбоми та т. п.). <p>Формування навичок розрізання паперу по лінії згину (прапорці, серветки і т. п.),</p> <ul style="list-style-type: none"> - вирізувати геометричні фігури з прямими лініями: прямокутник, квадрат, 	<p><i>Формувати уявлення:</i> про папір, пластилін та природні матеріали (насіння, каштани, жолуді, сухе листя, голки хвої та ін.).</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складати</i> лист паперу навпіл за словесною інструкцією дорослого; - <i>збирати</i> природні матеріали, сортувати за формою, розміром та іншими ознаками (гілочки, голки, насіння, каштани, жолуді, сухе листя); - <i>наклеювати</i> готові вирізані з паперу форми на тасьму чи смужку

<p>трикутник.</p> <p>Наклеювання готових вирізаних з паперу форм на смужку паперу (закладки для книг, атрибути для сюжетно-рольових ігор).</p> <p>Формування у дітей уміння виготовляти з коробочок (меблі для ляльки, шкатулки для дрібних предметів тощо);</p> <ul style="list-style-type: none"> - виготовляти з паперу шляхом складання і плетіння (конверти для дитячих робіт, серветки та килимки для ляльок). <p>Формування навичок роботи з природним або іншим матеріалом.</p> <p>Формування у дітей уміння розподіляти наступну роботу поетапно, підбирати необхідний матеріал та знаряддя праці.</p> <p>Використання поробок, виготовлених на заняттях ручної праці, в грі та на інших заняттях, як подарунки дітям та дорослим до свята, до дня народження.</p>	<p>паперу (закладки для книг, атрибути для сюжетно-рольових ігор, папірці на ялинку і т. п.);</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виготовляти</i> вироби з коробочок з допомогою дорослого; - <i>працювати</i> з природним матеріалом; - <i>з'єднувати</i> природні матеріали за допомогою пластиліну; - <i>виконувати</i> прийоми наклеювання з допомогою клеючого олівця; <p><i>Формувати</i> навички виготовлення подарунків дітям та дорослим до свята, до дня народження за зразком та допомогою дорослого.</p> <p><i>Виховувати</i> інтерес до виготовлення виробів з різних матеріалів.</p> <p><i>Розвивати</i> навички взаємодії та комунікації у процесі виготовлення поробок на заняттях ручної праці</p>
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- проявляти інтерес, позитивні емоції в процесі самообслуговуючої та предметно-практичної діяльності;
- користуватись санітарно-гігієнічними засобами під керівництвом дорослого;
- передавати у продуктивній діяльності форму: круглий, овальний; колір: червоний, жовтий, зелений, чорний, коричневий; величину: великий, середній, маленький; просторові відносини - вгорі, внизу, зліва, справа;
- ліпити предмети з пластичних матеріалів;
- виконувати ліплення, аплікацію за зразком, за інструкцією;
- розташовувати елементи аплікації, правильно орієнтуючись у просторі аркуша паперу (вгорі, внизу, посередині аркуша);
- правильно розташовувати на аркуші паперу заготовки аплікації;
- виконувати елементарні доручення з господарсько-побутової праці.

4-й рік навчання (6-7 років)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Самообслуговування	
Закріплення та вдосконалення раніше сформованих навичок з самообслуговування:	<i>Формувати</i> мотивацію до самообслуговування та здійснення санітарно-гігієнічних процедур.

<p><i>Особиста гігієна</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - чисто, швидко та своєчасно вмиватись, - насухо витиратись рушником, - полоскати рот після їжі, - чистити зуби на ніч, - користуватись індивідуальним рушником та носовою хустинкою. <p><i>Прийоми харчування</i></p> <p>Закріплення відпрацьованих в минулому році навичок культурної поведінки за столом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - охайно їсти, не кваплячись, старанно пережовувати їжу, - правильно користуватися столовими приладами, <p><i>Одягання, роздягання</i></p> <p>Продовжувати навчання самостійно одягатися, роздягатися, помічати неполадки в своєму одязі.</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно чистити одяг, взуття. <p><i>Користування туалетом</i></p> <p>Закріплення навичок користування туалетом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - здійснювати самостійно туалет; - використовувати туалетний папір; - мити руки після туалету. 	<p><i>Формувати уявлення</i> про основні культурно-гігієнічні навички стосовно догляду за чистотою свого тіла, засоби особистої гігієни.</p> <p><i>Навчати та удосконалювати навички:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мити руки з милом, витирати їх рушником; - користуватися індивідуальним гребінцем та носовою хустинкою за інструкцією; - <i>дотримуватися</i> правил культурної поведінки за столом за словесною інструкцією дорослого; - <i>їсти</i> охайно, старанно пережовуючи їжу, із закритим ротом; - <i>користуватися</i> столовим приладдям; <ul style="list-style-type: none"> - не розкришувати їжу; - своєчасно користуватися серветкою. <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>дотримуватися</i> послідовності дій у процесах одягання, роздягання; - чистити одяг, взуття з допомогою дорослого. - <i>здійснювати</i> туалет. <p><i>Виховувати</i> акуратність, організованість, дисциплінованість.</p>
Господарсько-побутова праця	
<p>Формування у дітей бажання та вміння підтримувати порядок і чистоту в груповій кімнаті.</p> <ul style="list-style-type: none"> - витирати мокрою ганчіркою столи, стелажі, підвіконня, мити іграшки. <p>Розвиток та вдосконалення окремих трудових доручень:</p> <ul style="list-style-type: none"> - сервірування столу, - прибирання зі стола, - підмітання підлоги. <p>Приготування бутербродів, салатів разом з вихователем.</p> <p>Праця в куточку природи (поливати квіти, годувати рибок, зрізувати сухе листя); на заняттях: допомагати</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>навички</i> виконання елементарних трудових доручень за зразком та словесною інструкцією; <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>допомагати</i> розставляти посуд на столі (хлібниці, чашки з блюдцями, глибокі тарілки, серветниці); - <i>розкладати</i> на столі ложки, виделки, серветки; - <i>допомагати</i> вихователеві розкладати матеріали до занять і прибирати їх;

<p>правильно у відповідній послідовності розкладати дидактичні матеріали.</p> <p>Дотримання правил поведінки в дитячому садку і громадських місцях.</p>	<p>- <i>прибирати</i> в ігровому куточку (протирати іграшки вологою ганчіркою, розставляти їх на полички, прибирати у визначені місця будівельний матеріал, книжки) за наслідуванням, зразком та словесною інструкцією.</p> <p><i>Виховувати</i> доброзичливі стосунків з молодшими і старшими дітьми, взаємодії з дорослими.</p>
<p>Праця у природі</p>	
<p>Організація праці дітей у природі:</p> <p><i>Восени:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - збирати насіння квітів, - брати участь у підготовці ґрунту до зими, - пересаджувати рослини, які цвітуть, з ґрунту в куточок природи, - допомагати висадженню саджанців багатолітніх рослин, - заготовлювати корм для зимуючих птахів. <p><i>Взимку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - доглядати за рослинами в куточку природи, - доглядати за рибками, пташками, - класти корм у годівнички для зимуючих птахів, - вирощувати розсаду квітів. <p><i>Навесні:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - підготувати до висадки розсаду, насіння; - підготовка грядки (скопати землю, рихлити, допомагати висаджувати розсаду, поливати сходи). <p>Формування явлень про рослини, їх ріст і розвиток.</p> <p><i>Влітку:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вдосконалення вмінь зрихлювати землю, - опанування навичок роботи з певним знаряддям праці. <p>В кінці літа збирання врожаю на</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про працю в природі, куточок природи в кімнаті.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняти</i> рослини та мешканців «живого» куточку; - <i>збирати</i> насіння квітів на ділянці під керівництвом дорослого; - <i>допомагати</i> висадженню саджанців багатолітніх рослин; - <i>брати участь</i> спільно з дорослим у виготовленні годівниць для птахів; - <i>згрібати</i> сніг до стовбурів дерев і кущів; - <i>доглядати</i> за рослинами в куточку природи; - доглядати за рибками, пташками, - доглядати за розсадою квітів. <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виконувати</i> доручення по поливу з лійки кімнатних рослин та рослин на ділянці; - <i>годувати</i> рибок та пташок у живому куточку під керівництвом дорослого; - <i>розкладати</i> корм у годівниці для птахів на ділянці дошкільного закладу; - <i>мінати</i> воду для тварин у живому куточку;

<p>ділянці, насіння квітів. Формування навичок користування дитячими граблями, лійкою.</p>	<p>- працювати з певним знаряддям праці; - користуватися дитячими граблями, лійкою під керівництвом дорослого; Виховувати любов до природи, гуманне ставлення до тварин.</p>
--	--

Ручна праця

<p>Формування та розвиток навичок ручної праці.</p> <p>Розвиток навичок роботи з папером:</p> <ul style="list-style-type: none"> - складати прямокутний лист паперу навпіл, - розгладжувати лінії згину. <p>Виконання аплікацій:</p> <ul style="list-style-type: none"> - наклеювання готових деталей, заготовлених вихователем. <p>Виготовлення об'ємних іграшок з паперу до гри «Магазин іграшок».</p> <p>Виготовлення ялинкових прикрас, іграшок за допомогою шаблонів (літаки, пташки, метелики і т. п.).</p> <p>Формування найпростіших навичок роботи з ремонту книг (вирізування паперових смужок, вклеювання їх на розірвані місця сторінок, підклеювання куточків сторінок).</p> <p>Ознайомлення з новим видом матеріалу – картоном (іграшки-качалки, іграшки з конусів, циліндрів).</p> <p>Формування навичок роботи з пластичними матеріалами: пластиліном, глиною, солоним тістом.</p> <p>Розширення уявлень про працю з різними матеріалами.</p> <p>Формування навичок роботи з природним матеріалом</p> <ul style="list-style-type: none"> - виконання виробів (яєчна шкаралупа, шишки, насіння, жолуді, каштани, гілочки і коріння, листя, мох та ін.), <p>Виготовлення подарунків дітям та дорослим до свята, дня народження, прикрас для інтер'єру та ін.</p>	<p><i>Формувати уявлення:</i> про папір, пластилін та природні матеріали (насіння, каштани, жолуді, сухе листя).</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконувати аплікації із готових деталей; - виготовляти іграшки з паперу з допомогою дорослого; - виготовляти ялинкові прикраси за допомогою шаблонів; - збирати природні матеріали, сортувати за формою, розміром та іншими ознаками (гілочки, голки, насіння, каштани, жолуді, сухе листя та ін.); - використовувати прийоми ліплення; - виготовляти вироби з пластичних матеріалів; - наклеювати готові вирізані з паперу форми на тасьму чи смужку паперу (закладки для книг, атрибути для сюжетно-рольових ігор, папірці на ялинку і т. п. <p><i>Формувати уявлення</i> про використання різних матеріалів при виготовленні виробів.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - працювати з природним матеріалом; - з'єднувати природні матеріали за допомогою пластиліну; - виготовляти іграшки з природного матеріалу (птахів, тварин, панно з насіння тощо). <p><i>Виховувати</i> старанність,</p>
--	---

організованість, працьовитість.

Розвивати навички комунікації та взаємодії з дорослим та однолітками.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- проявляти інтерес, позитивні емоції в процесі самообслуговуючої та предметно-практичної діяльності;
- користуватись санітарно-гігієнічними засобами під керівництвом дорослого;
- передавати у продуктивній діяльності форму: круглий, овальний; колір: червоний, жовтий, зелений, чорний, коричневий; величину: великий, середній, маленький; просторові відносини - вгорі, внизу, зліва, справа;
- ліпити предмети з пластичних матеріалів;
- виконувати ліплення, аплікацію за зразком, за інструкцією;
- розташовувати елементи аплікації, правильно орієнтуючись у просторі аркуша паперу (вгорі, внизу, посередині аркуша);
- правильно розташовувати на аркуші паперу заготовки аплікації;
- виконувати елементарні доручення з господарсько-побутової праці;
- виконувати елементи праці в природі.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ

«ДИТИНА В СЕНСОРНО-ПІЗНАВАЛЬНОМУ ПРОСТОРИ»

Сенсорний розвиток

Пояснювальна записка

Сенсорне виховання – розвиток у дитини відчуттів, сприймання, уявлень про предмети і явища навколишнього світу - складає істотну ланку у розвитку пізнавальної діяльності людини. Сенсорні здібності не даються людині в готовому вигляді, дитина народжується на світ з органами відчуття. Але це лише передумова для того, щоб дитина навчилася сприймати всі багатства навколишнього світу. Власне показниками розвинутого сприймання дитини є сформовані перцептивні дії (обстеження) та узагальнені, систематизовані знання сенсорних еталонів. Це визначає основну мету сенсорного виховання – ознайомлення дітей з виокремленими суспільством системами сенсорних еталонів, тобто формування у них уявлень про основні різновиди форм, кольорів тощо, та навчання використанню еталонів у процесі обстеження предметів та явищ дійсності, формування узагальнених способів такого обстеження. Досягнення мети сенсорного виховання досягається завдяки вирішенню наступних завдань:

- формування орієнтувально-пошукової діяльності (вміння виділяти, порівнювати, об'єднувати предмети в групи тощо);
- ознайомлення дітей з сенсорними еталонами (форми, кольору, величини), з розмаїттям звуків, фактур, смаків, температур тощо;
- поєднання сенсорного досвіду дитини зі словом, яке позначає власне те, що сприймається, допомагає закріпити в уявленні образи предметів, якостей, властивостей, відношень, що робить їх більш чіткими, систематизованими та узагальненими.

Розділ Програми з сенсорного розвитку дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку розподілений за роками навчання та виховання. Зміст розділу спрямовано на розвиток зорового сприймання, тактильно-рухового сприймання, розвиток сприймання просторових відношень, слухового сприймання, сприймання властивостей предметів на основі розвитку нюху та смаку. Такі заняття проводяться як вихователем (фронтально, підгрупами), так і вчителем-дефектологом і психологом (індивідуально). У роботі з дошкільниками з порушеннями інтелектуального розвитку вкрай важливо протягом всього заняття підтримувати візуальний та ситуативний контакт, допомагати дитини накопичувати та узагальнювати практичний та чуттєвий досвід.

Розділ Програми побудовано з урахуванням концентричного принципу, який передбачає у запропонованих дітям завданнях поступове ускладнення за змістом. Зміст занять із сенсорного виховання щільно пов'язаний із завданнями, які вирішуються на заняттях з образотворчої діяльності, у іграх, з тематикою занять з ознайомлення з довкіллям, мовленнєвим розвитком тощо.

Сенсорний розвиток дітей з порушеннями інтелектуального розвитку характеризується значним відставанням за термінами становлення, за якісними показниками і є надзвичайно нерівномірний.

Традиційний підхід до організації сенсорного виховання дошкільників передбачає розвиток сприймання в процесі продуктивних видів діяльності (всі види образотворчої діяльності, праця), в ході дидактичних ігор і вправ, у повсякденному житті, на заняттях з ознайомлення з довкіллям, з розвитку мовлення і математичних уявлень тощо. Такий підхід не завжди виправдовує себе в роботі з дошкільниками з порушеннями інтелектуального розвитку, внаслідок особливостей їх психічного розвитку. У дітей з порушеннями інтелектуального розвитку не з'являється активна пізнавальна зацікавленість до предметів та явищ навколишнього світу, не розвивається орієнтувально-пошукова діяльність без спеціально організованих умов виховання.

Виокремлення сенсорного виховання в окремий розділ навчально-виховної роботи зосереджує увагу педагогів на удосконаленні пізнавальних процесів дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку, корекції їхнього сприймання, уваги, пам'яті, наочно-образного мислення та мовленні. На цих заняттях дітей знайомлять з сенсорними еталонами (форми, кольору, розміру), з розмаїттям звуків, фактур, смаків, температур тощо. Вчать виділяти, порівнювати, об'єднувати предмети в групи за зразком.

Заняття з сенсорного виховання спрямовані на розвиток зорового сприймання та уваги, наслідування, формування цілісного образу предметів; на розвиток слухової уваги та сприймання; на розвиток тактильно-рухового сприймання та орієнтування у межах власного тіла та в просторі; на розвиток смакового та нюхового сприймання. Робота з цих напрямків важлива та необхідна для розвитку дитини з порушеннями інтелектуального розвитку.

Завдання першого року навчання :

- формувати емоційно-позитивне ставлення дитини до сумісної діяльності з дорослим;

- вчити дітей виокремлювати основні зовнішні властивості предметів;

- ознайомлювати дітей з сенсорними еталонами;

- навчати дітей таким способам обстеження, які б вимагали використання сенсорних еталонів;

- формувати пошукові способи орієнтування - проби, примірювання; навчати способам обстеження предметів: обмацування, обведення по контуру.

- вчити дітей співвідносити пласку та об'ємну форми;

Завдання другого року навчання:

- вчити дітей диференціювати зовнішні властивості, якості предметів;

- вчити дітей виділяти основні ознаки в предметах, відволікаючись від другорядних;

- формувати у дітей образи сприймання, вчити запам'ятовувати і називати предмети та їх властивості;

- продовжувати формувати пошукові способи орієнтування - проби, примірювання при вирішенні практичних або ігрових завдань;

- навчання способам обстеження предметів: обмацувати, обводити по контуру;

- формувати у дітей цілісні образи знайомих предметів, їх властивості і якості;
- вчити дітей співвідносити пласку та об'ємну форми;
- вчити сприймати та використовувати властивості предметів у різноманітній діяльності: у сюжетній грі з іграшками, будівельних іграх, продуктивної діяльності (конструювання, ліплення, малювання, аплікація).

Завдання третього року навчання:

- вчити дітей співвідносити пласку та об'ємну форми: вибрати об'ємні форми за пласким зразком, пласкі форми - за об'ємним зразком;
- вчити дітей здійснювати порівняння предметів за формою і величиною, перевіряючи правильність вибору практичним примірюванням;
- вчити дітей виокремлювати колір (форму, величину) як ознаку, відволікаючись від призначення предмета та інших ознак;
- ознайомити дітей з просторовими відношеннями між предметами: високий - низький, вище - нижче; близько - далеко, ближче - далі; вчити дітей відтворювати просторові відношення за словесною інструкцією;
- вчити дітей впізнавати предмети за описом, з опорою на визначальну ознаку (колір, форма, величина);
- розвивати у дітей координацію руки та ока в процесі навчання способом обстеження предметів: візуально-тактильним - обмацувати, візуально-руховим - обводити по контуру;
- вчити дітей співвідносити дії, зображені на картинці, з реальними діями; зображати дії на картинках;
- формувати у дітей цілісний образ предметів: вчити самостійно складати розрізні картинки з чотирьох частин з різною конфігурацією розрізу;
- вчити дітей сприймати, розрізняти побутові шуми, шуми явищ природи (сигнал машини, дзвінок телефона, дверний дзвінок, шум пирососа, шум двигуна, шум пральної машини; шум вітру, дзюрчання води, шарудіння опалого листя; шум води, що капає з крана, шум водоспаду, шум дощу); формувати у дітей уявлення про звуки навколишньої дійсності;
- продовжувати розвивати у дітей смакову та нюхову чутливість і формувати уявлення про різноманітні смакові якості та запахи.

Завдання четвертого року навчання:

- продовжувати вчити дітей диференціювати кольори та їх відтінки і використовувати уявлення про колір у продуктивній та ігрової діяльності; вчити дітей використовувати різноманітну колірну гаму в діяльності (ігровій, образотворчій, трудовій);
- закріпити у дітей уявлення про колірну своєрідність різних пір року (кожна пора року має свій певний колір: весна зелена, літо червоне, осінь жовта, зима біла);
- продовжувати вчити дітей диференціювати об'ємні форми за зразком (вибір з чотирьох);
- вчити дітей співвідносити форму предметів з геометричною формою - еталоном;
- вчити дітей асоціювати геометричні форми з предметами;

- продовжувати формувати у дітей уявлення про відносність величини: один і той же предмет може бути по відношенню до одних предметів маленьким, а по відношенню до інших - великим (довше - коротше, вище - нижче);

- закріпити у дітей уявлення про орієнтування у схемі власного тіла, продовжувати формувати сприймання простору;

- знайомити дітей з тим, що предмети, що оточують їх, мають різні властивості: колір, форму, величину, якості поверхні;

- продовжувати вчити дітей співвідносити дії, зображені на картинці, з реальними діями (вибір з чотирьох-п'яти);

- вчити дітей відтворювати цілісне зображення предмета, вибираючи відсутні частини з чотирьох-п'яти елементів; домальовувати частини або деталі малюнка, яких не вистачає;

- вчити дітей відтворювати цілісне зображення предмета за його частинами, що розташовані в безладді: по картинці, розрізаній на дві-три частини (м'ячик, кулька з мотузочком, бублик, кільце);

- вчити дітей запам'ятовувати набори запропонованих слів і словосполучень;

- вчити дітей диференціювати звуки навколишньої дійсності на побутові шуми і звуки явищ природи; вчити дітей групувати предмети за зразком і за мовною інструкцією, виділяючи суттєві ознаки;

- формувати у дітей цілісне уявлення про предмети: створити умови до розуміння дітей того, що один і той же предмет може мати різні властивості (яблуко - велике і маленьке, солодке і кисле, зелене і жовте);

- формувати у дітей узагальнені уявлення про деякі властивості і якості предметів («Що буває жовтим?» - «Сонце, курча, кульбаба, соняшник, лимон». «Що буває круглим?» - «М'яч, кулька, яблуко, колесо, кільце, помідор тощо»);

Розпочинаючи роботу з сенсорного виховання дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку необхідно з'ясувати наявний рівень сенсорного розвитку дитини і надалі враховувати його у сенсорному вихованні. Для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеня зміст добирається індивідуально, залежно від психофізичних можливостей дитини.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розвиток зорового сприймання	
Формування у дитини зорової уваги на предметі	- сприяти фокусуванню, зосередженню уваги дитини на іграшці, що знаходиться у власних руках чи у педагога; - формувати дії хапання та утримування іграшки/предмета однією або двома руками; - формувати навичку утримувати іграшку/предмет тривалий час.
Спостереження за діями педагога:	- зосереджувати зорову увагу на діях

<p>хлопання, тупання, стукання (хлоп-хлоп, туп-туп, тук-тук).</p> <p>Відтворення дитиною дій дорослого з сюжетними іграшками (коник скок-скок, зайчик плиг-плиг).</p> <p>Виконання простих дій сумісно із дорослим (руки дитини у руках педагога), за наслідуванням за діями педагога:</p> <p>Виконання простих предметно-ігрових дій, в результаті яких необхідно визначити властивості предмета: «Знайди, що котиться, а що ні?», «Добери, що котиться?», - за формою, за розміром: «Дай велику кульку, м'ячик, цеглинку тощо», за кольором: «Візьми червоний кубик» т.ін.</p>	<p>дорослого;</p> <p>- сумісно із дорослим та за наслідуванням відтворювати елементарні предметні дії: показувати, брати однією рукою маленький предмет, обома руками великий, котити кулю, м'ячик, ставити кубики один на одний, поруч</p>
<p>Виконання простих дій за зразком: сумісно із дорослим, за наслідуванням.</p>	<p>- формувати елементарні предметні дії за наслідуванням: показати пальцем/ долонькою на обраний предмет, взяти його однією або обома руками, поставити кубики один на другий, покотити м'ячик тощо.</p>
<p>Ознайомлення з елементарними практичними пошуковими діями: пробами та примірюванням (прийоми накладання і прикладання при порівнянні предметів).</p>	<p>- навчати практичним діям прикладання та накладання для визначення тотожності або різниці у контурах предметів.</p>
<p>Фіксування словом педагога результату дії дитини.</p> <p>Формування вказівного жесту на означений предмет.</p> <p>Виокремлення предмета із загального фону: «Знайди / покажи машинку, кубик, ляльку...».</p> <p>Звертання уваги дитини на властивостях знайомих іграшок (предметів):</p> <ul style="list-style-type: none"> - колір (червоний, жовтий); - величину (великий, маленький); - форму (куля, коло, цеглина, кубик – пласкі та об'ємні форми); - фактуру (гладеньке, жорстке). 	<p>Навчати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаходити, виокремлювати (показувати рукою, пальцем) знайомі предмети за назвою на прохання дорослого: «Візьми кубик», «Дай ляльку», «Покажи, де м'ячик, машинка» тощо; - виокремлювати колір як ознаку предмета за зразком: «Покажи такий», «Дай такий самий»; - здійснювати вибір маленьких та великих іграшок в умовах наслідування діям педагога, за зразком з двох, трьох предметів; - на прохання педагога визначати (показувати) великі і маленькі іграшки; - співвідносити пласкі та об'ємні форми, проштовхувати об'ємні фігури у відповідні прорізи, знаходить коробки і

	<p>кришки відповідної форми; - практично визначати предмети різної величини; складати трискладову пірамідку; - звертати увагу на фактуру предметів.</p>
<p>Розрізнення червоного та жовтого кольорів в умовах наслідування діям педагога: ставити кубики один на другий, підбирати іграшковий посуд, одяг для ляльки. Розрізнення кулі, куба (об'ємних фігур) за наслідуванням діям педагога: котиться, не котиться, докотити кулю. Розрізнення пласких форм шляхом накладання: такий – не такий. Співвіднесення об'ємної фігури та пласкої форми. Розрізнення предметів за загальною величиною (великий, маленький): «Великий ... візьмемо двома руками, маленький однією», пізніше: «Великий ... візьмемо рукою, а маленький - пальцями». Ознайомлення дітей з трискладовою піраміdkою. Ознайомлення з назвами властивостей: червоний, жовтий, куля, коло, круг, кругла форма, квадратна форма, куб, квадрат, великий, маленький. Виокремлення (знаходження) дитиною предмета за назвою властивості: «Знайди червоне / жовте, кулю/ кубик, велику/маленьку... тощо» в умовах вибору з двох –трьох предметів. Вибір (знаходження) предмета за зразком (за однією властивістю): «Покажи такий самий ..., якого він кольору/ форми/ величини?» в умовах вибору з двох –трьох предметів. Співвіднесення парних іграшок, іграшок із зображенням, співвіднесення малюнків - лото (у умовах двох, трьох зразків). Відтворення елементарних пошукових дій: розглядання, перекладання, повертання, накладання, прикладання тощо за наслідуванням дій педагога.</p>	<p>Навчати: - за назвою властивості знайти кулю, круг, коло, кубик, квадратик; знайти предмети жовтого та червоного кольорів, великі та маленькі парні іграшки / предмети; - здійснювати вибір за зразком з двох, трьох предметів (в умовах наслідування діям педагога); - співвідносити однакові іграшки, іграшки та їх зображення, зображення знайомих предметів (лото); - формувативати різноманітні способи та прийоми обстеження властивостей та якостей предметів: розглядання, перекладання, повертання, накладання, прикладання для отримання результату; - складати розрізний малюнок з двох частин; - визначати з допомогою просторові відношення по вертикалі. - вчити дітей означати (називати) чуттєву інформацію, яку отримали протягом обстеження предметів (такий самий, подібний, не такий, жовтий, червоний, куля, куб, дрібне/велике тощо).</p>

<p>Складання розрізного предметного малюнка з двох частин. Ознайомлення з просторовими відношеннями по вертикалі: верх, низ.</p>	
Розвиток тактильно-рухового сприймання	
<p>Зосередження уваги дітей на тактильних відчуттях: за фактурою: м'яке, тверде; за температурою: гаряче, холодне; за іншими фізичними станами об'єктів: сухий, мокрий, тощо. Ознайомлення дітей з тим, що предмети відрізняються на дотик. Ознайомлення з назвами властивостей та якостей предметів: твердий, м'який, мокрий, сухий, гарячий, холодний, великий, маленький, куб, куля. Вибір за назвою «Покажи тверде...», «Знайди холодне...», «Покажи великий...», «Знайди кульку»; (рушник, кульки, камінчики...). Диференціація кулі та куба на дотик. Диференціювання предметів на дотик за величиною (у межах двох). Вибір знайомих іграшок на дотик за словом (гра «Чарівний мішечок» (вибір з двох предметів)). Розрізнення на дотик величини предметів; Дитині пропонують знайти у «чарівному мішечку» іграшку певної величини, яку дитина бачить. (Вибір з двох предметів (великого, маленького) з пред'явленням наочного зразка); Вибір з двох предметів (великого, маленького) за назвою: «Дай великий м'яч», «Дай маленький м'яч». Вибір на дотик за величиною і формою: - за зразком (пред'являються кубики та кульки однакові за кольором, різні за величиною);</p>	<p>Формувати елементарні пошукові дії: обмацування, прогладжування, стискання, перекладання, повертання тощо (за наслідуванням дій педагога); Формувати за тактильними відчуттями вибір за зразком; Знаходити на дотик предмети за названою властивістю: мокрий - сухий, великий - маленький, гарячий-холодний, кубик – кулька, великий – маленький; Навчати за наслідуванням - катати кулю, м'ячик, ставить кубики один на один, поруч; - брати однією рукою маленький предмет, обома руками великий, Формувати вибір за назвою форми на дотик. (Форми: куля, кубик) . Формувати вибір на дотик: - за наочним зразком предметів різної величини - за назвою; - за назвою знайомі властивості та якості предметів (великий - маленький, кубик, кулька).</p>
Розвиток слухового сприймання	
<p>Звертання / зосередження уваги дитини на слухових подразниках (свисток, дзвіночок, бубон). Ознайомлення дітей із властивостями звуку: голосно – тихо (гра «Хто ближче?»).</p>	<p>Формувати реакцію на різні слухові подразники. Розрізняти (відтворювати) голосне та тихе звучання; (голосні, тихі звуки); Диференційовано реагувати на звучання певних музичних</p>

<p>Ознайомлення дітей із тим, що різні музичні інструменти виробляють різні звуки. Формування зацікавленості до ігор з дорослими на музичних інструментах (синтезатор, бубон, барабан, дудка). Ознайомлення з іграшками які можуть звучати. Співвідношення іграшки/малюнка з відповідним звуконаслідуванням: «аа-аа» - лялька-немовля, «ту-ту» – пароплав, «гав-гав» - собака, «няв- няв» - кішка, «ку-ка-рі-ку» - півень, «пі-пі-пі» – курча (гра «Хто голос подає?»).</p>	<p>інструментів: крокувати під барабан, плескати в долоні під бубон; Формувати вибір іграшок за звучанням, (з двох, а надалі з трьох іграшок або малюнків за зразком). Навчати наслідувати звучанню іграшок, тварин.</p>
Розвиток смакового сприймання	
<p>Зосередження уваги дітей на смакових характеристиках продуктів харчування: солодкий, солоний (цукор, сіль). Визначення їжі на смак (солодкий, солоний), називання смаку (гра «Вгадай на смак «). Ознайомлення дітей з температурою їжі, напоїв (чай – сік): гарячі і холодні.</p>	<p>Навчити визначати/ диференціювати солодкий та солоний смаки; Називати смак: «солодке, солоне»; Навчати зосереджувати увагу на температурі напоїв, їжі.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - проявляти емоційно-позитивне ставлення до сумісної діяльності з дорослим; - виокремлювати основні зовнішні властивості предметів за зразком; - робити проби, примірювання; обмацувати предмети, обводити по контуру; - співвідносити кольори, пласку та об'ємну форми. 	

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розвиток зорового сприймання	
<p>Формування у дітей уявлень про колір як властивість певних предметів: лимон жовтий, помідор червоний тощо. Ознайомлення з назвами кольорів (синій, зелений, жовтий, червоний): Чергування за зразком двох кольорів при розкладанні предметів у аплікації і конструюванні: «Викладаємо візерунок», «Побудуємо паркан». Ознайомлення з об'ємними фігурами:</p>	<p>Знайомити дітей із зеленим та синім кольорами: - виокремлювати предмети синього та зеленого кольорів із загального фону: «Знайди / покажи машинку, кубик, такого (зразок) кольору...»; - обирати за зразком предмети синього та зеленого кольорів, надалі ще з предмети червоного та жовтого кольорів («Знайди кубик ... кольору», «Знайди до клубочків</p>

куб, брусок, трикутна призма.
Ознайомлення з новими пласкими формами: трикутник, овал, прямокутник.
Диференціювання об'ємних та пласких фігур: куля - коло, трикутна призма - трикутник, квадрат - куб, - вибір за зразком, надалі за словесною інструкцією. Вчити дітей прощтовхувати фігури у потрібний отвір коробки (рамки з вкладками, іграшки за типом дошки Е.Сегена);
Співвіднесення реальних предметів певної форми з його зображенням на малюнку, зліпленим зображенням.
Диференціювання предметів за величиною - великий, маленький, найбільший.
Ознайомлення з простором групової кімнати, формування навичок орієнтуватись у просторі групової кімнати (коло вікна, біля дверей).
Сприймання простору між предметами по вертикалі: знизу, зверху.
Ознайомлення дітей з назвами властивостей: синій, жовтий; круглий; великий, маленький, найбільший і відношень предметів: знизу, зверху.
Співвіднесення зображених на малюнку/фото дій, з власними діями дитини.
Складання розрізної предметної картинки з двох/трьох частин.

з нитками рукавиці», «Покажи, якого кольору не вистачає»);
- групувати кольорові предмети за зразком.
Формувати:
- *вибір* предметів певного кольору за назвою («Знайди синій м'ячик, червону кульку»);
- *групування* кольорових предметів за назвою кольору (спочатку з двох, надалі з чотирьох кольорів).
- Розрізнявати форми у непередметному конструюванні з трьох елементів (куб, брусок, трикутна призма) спочатку за наслідуванням, надалі за зразком та за словесною інструкцією «Викладаємо в рядок», «Розкладаємо як у мене».
- Конструювати із знайомих об'ємних форм потяг, вежу, будинок за зразком, а потім за словесною інструкцією.
- Вибирати за зразком з пари форм: коло – овал, трикутник - квадрат, квадрат – прямокутник «Добери фігуру», «Знайди будинок для форми»;
- удосконалювати навичку обстеження геометричних форм: накладання однієї форми на іншу, прикладання; співвіднесення форми із її зображенням на малюнку, зліпленим зображенням.
- групувати предмети за формою, відволікаючись від призначення предмета: «Зберемо в коробку всі предмети, що мають форму кола; все, що схоже на коло, а у кошик все, що схоже на квадрат».
- Формувати вміння діяти з урахуванням величини: складання трискладової матрешки, користуючись методом проб.
- Складати піраміду з трьох-чотирьох кілець, користуючись методом практичного примірювання.
- Вчити дітей при складанні піраміди розуміти словесну інструкцію: «Візьми велике кільце».
- Вибирати предмети орієнтуючись на

	<p>величину (спочатку за зразком, надалі за словесною інструкцією).</p> <ul style="list-style-type: none"> - Групувати великі і маленькі предмети за зразком. - Розкласти за зразком і за словесною інструкцією предмети одного кольору, однієї форми знизу від заданої риси та вгорі предмети іншого кольору/форми: «Поклади зверху ...», «Поклади знизу...». - Групувати предмети за однією заданою ознакою - форма, величина чи колір «У цьому будиночку всі іграшки червоні, а тут всі жовті».
Розвиток тактильно-рухового сприймання	
<p>Обстеження предметів, використовуючи прийоми: обмацування, прогладжування, стискання, перекладання, повертання, виділяючи при цьому характерні ознаки. Розрізнення на дотик за словесною інструкцією предметів різної величини (вибір з трьох предметів).</p> <p>Диференціювати на дотик форму і величину предметів за зразком;</p> <p>Диференціювання на дотик тверді і м'які предмети: пластилін (солоне тісто) і дерево (вибір у межах двох зразків).</p> <p>Диференціювання на дотик предметів різної фактури (зразок пропонується на дотик) в процесі вибору з двох предметів.</p> <p>Розрізнення на дотик предметів за температурою (залізо холодне - деревина тепла).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Вибирати знайому іграшку з «Чарівного мішечка», користуючись тактильним зразком (вибір із двох). - Вибирати за назвою (з трьох предметів). - Вибирати предмети певної (означеної) величини на дотик за наочним зразком, надалі за словесною інструкцією: «Дай великий кубик», «Дай маленький кубик» (вибір з двох предметів). - Впізнавати та розрізнявати на дотик кулю, овоїд, куб (зразок пропонується на дотик) в процесі вибору з двох - трьох предметів. - Застосовувати візуально-тактильне обстеження при сприйманні об'ємних предметів, візуально-рухове - при сприйманні плоских форм або об'єктів. - Розрізнявати та виділяти на дотик предмети різної фактури. - Диференціювати та визначати температуру предметів.
Розвиток слухового сприймання	
<p>Диференціювання звучання трьох музичних інструментів (бубон, барабан, сопілочка), реагуючи на зміну звучання певною дією.</p> <p>Визначення послідовності звучання двох-трьох музичних інструментів (барабан, сопілочка; сопілочка, бубон,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Навчати диференційовано реагувати на звучання певних музичних інструментів (вибір з трьох) - реагуючи на зміну звучання певною дією; - повторювати за зразком послідовність звучання музичних інструментів; - відтворювати голосне та тихе звучання

<p>барабан).</p> <p>Розрізнення гучного і тихого звучання одного і того ж музичного інструменту.</p> <p>Ознайомлення із звуками живої природи з опорою на наочність (цвірінькання горобця, каркання ворони, спів солов'я; мукання корови, мекання кози, іржання коня).</p> <p>Диференціювання близьких за звучанням звуконаслідувань: «ку-ка-рі-ку» - «ку-ку», «ко-ко-ко» , «ква-ква».</p> <p>Виділення заданого слова із запропонованої фрази і відзначення це дією: оплесками, підняттям руки, прапорця.</p>	<p>наданих інструментів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - на прохання дорослого відтворювати голосні, тихі звуки; - показувати визначаючи на слух, хто чи що звучить (вибір з двох-трьох предметів або картинок); - наслідувати звучання іграшок, тварин. - виділяти задане слово з фрази.
--	--

Розвиток смакового сприймання

<p>Ознайомлення дітей з продуктами, що мають кислий смак (лимон, слива, агрус, порічки, квашена капуста), солодкий смак (цукор, цукерка, мед), солоний смак (сіль, оселедець, бринза, солоні огірки).</p> <p>Диференціація та визначення смаку продуктів: солодкий, солоний та кислий;</p> <p>Диференціювання їжі за смаковими ознаками (солодкий, солоний, кислий).</p> <p>Диференціювання їжі, напоїв за ознакою температури (гарячий, теплий, холодний).</p> <p>Називання продуктів, що мають різні смакові ознаки (лимон кислий, цукор солодкий, ...).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Вибирати з ряду запропонованих продуктів ті, які мають солодкий смак (наприклад, огірок, яблуко, солодкий чай, печиво). - Визначати (показати/називати) смак продуктів: солодкий, кислий, солоний. - Визначати (показати/називати) температуру продуктів та диференціювати гарячі і холодні напої, їжу;
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- диференціювати зовнішні властивості, якості предметів;
- виділяти основні ознаки в предметах, відволікаючись від другорядних;
- запам'ятати і називати предмети та їх властивості;
- використовувати пошукові способи орієнтування - проби, примірювання при вирішенні практичних або ігрових завдань;
- тактильно обстежувати предмети: обмацувати, обводити по контуру;
- співвідносити пласку та об'ємну форми;
- використовувати властивості предметів у різноманітній діяльності: у сюжетній грі з іграшками, будівельних іграх, продуктивній діяльності (конструювання, ліплення, малювання, аплікація).

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розвиток зорового сприймання	
<p>Ознайомлення дітей з кольорами: білим, чорним, коричневим, оранжевим, блакитним.</p> <p>Визначення знайомих кольорів у навколишньому світі.</p> <p>Вибір кольорів за словесною інструкцією.</p> <p>Групування кольорів за зразком.</p> <p>Введення в активний словник дітей назв кольорів, з якими вони познайомилися на першому і другому році навчання: червоний, зелений, синій, жовтий.</p> <p>Введення в пасивний словник дітей назв білого, чорного кольорів.</p> <p>Використання в ігровій діяльності кольору у якості сигналу до дії (гра «Світлофор»).</p> <p>Чергування кольорових деталей в аплікації на стрічці за словесною інструкцією.</p> <p>Вибір заданої форми за зразком з кіл, квадратів, прямокутників, овалів, трикутників різного кольору і різної величини.</p> <p>Групування предметів заданої форми за зразком, за словесною інструкцією.</p> <p>Диференціювання об'ємних форм у процесі конструювання за зразком; аналізування зразка.</p> <p>Озвучування власних дій у процесі проштовхування кулі та куба в отвори коробки (попередньо вказавши, в який отвір потрібно опустити предмет).</p> <p>Розрізнення форм у процесі практичної діяльності «Що котиться, що не котиться?», «Що стоїть, що падає?».</p> <p>Чергування форм в аплікації.</p> <p>Використання форми в як сигнал при проведенні дидактичних ігор.</p> <p>Введення в активний словник дітей назви форм, з якими вони познайомилися на першому році навчання: куля, куб, коло,</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вибирати за назвою вивчені кольори в дидактичних іграх, в предметах навколишнього світу; - здійснювати групування предметів за зразком кольору; - вибирати вивчені кольори за назвою; - використовувати у грі та продуктивній діяльності колір; - виокремлювати за зразком, за назвою задану форму; - групувати предмети за ознакою форми; - здійснювати елементарний аналіз зразка для конструювання: називати загальну форму фігур, їх розташування та розмір; - співвідносити знайомі пласкі та об'ємні фігури; - практично визначати ознаки форми; - використовувати форми у продуктивній діяльності та іграх; - самостійно називати вивчені форми; - вибирати за зразком предмети певної величини; - користуватися прийомами практичного примірювання при визначенні величини предмета в іграх, при складанні пірамідки, матрьошки; - за допомогою дорослого порівнювати предмети за параметрами величини: більше-менше, довше-коротше, вище-нижче; - орієнтуватися у схемі власного тіла: показувати праву, ліву руку, ногу.

квадрат.

Вибір величини за зразком з трьох запропонованих об'єктів, перевіряючи правильність вибору прийомом практичного примірювання.

Співвіднесення предметів за величиною «Три ведмеді», «Розстав іграшки у свої будиночки».

Використання величину в іграх з дидактичними іграшками: вчити дітей складати піраміду з 6-7 кілець за інструкцією «Бери кожен раз найбільше», використовуючи для визначення величини прикладання кілець один до одного; вчити дітей складати п'ятимісну матрешку, користуючись зоровим співвіднесенням або примірюванням частин.

Ознайомлення дітей з відносністю величини, з визначеннями «більше - менше», «довше - коротше».

Ознайомлення дітей з визначенням величини (високий - низький) на прикладі росту дітей і дорослих, визначаючи висоту дерев та інших вузьких об'єктів.

Ознайомлення з просторовими відношеннями праворуч – ліворуч, з поняттями «далеко - близько».

Формування у дітей орієнтування у схемі власного тіла: ліворуч - праворуч (ліворуч - серце, тут ліва рука).

Відтворення просторових відносини між елементами при конструюванні за наслідуванням і за зразком (внизу, вгорі, поруч, посередині).

Відтворення просторових відносин за словесною інструкцією: «Постав стіл поруч зі столом», «Постав червоний кубик на зелений», «Поклади м'яч під стіл» тощо.

Орієнтування в приміщенні (ігри «Де іграшки?», «Хто перший добіжить до дверей?»).

Впізнавання предметів за описом їх кольору, форми, величини.

- за допомогою дорослого визначати праву, ліву сторону аркуша;

- самостійно визначати верхню і нижню частину аркуша.

- виконувати словесні інструкції: «Поклади на..., під.... ..., поруч...».

- впізнавати знайомі предмети за описом їх кольору і форми, форми і розміру;

- розуміти зображені на малюнку дії;

- за допомогою дорослого порівнювати предмети (їх зображення);

- складати знайому картинку з трьох, чотирьох частин;

<p>Співвіднесення зображеної на картинці дії з реальною дією.</p> <p>Вибір зображеної дії на картинці з ряду запропонованих («Покажи, де дівчинка стрибає, де хлопчик сидить, де дівчинка малює?»).</p> <p>Зіставлення предметів з різницею у деталях (відсутність банта у ляльки, наявність черевиків).</p> <p>Складання розрізної картинки з трьох-чотирьох частин з різною конфігурацією розрізу.</p>	
Розвиток тактильно-рухового сприймання	
<p>Диференціювання на дотик форми предметів (вибір з чотирьох).</p> <p>Формування у дітей зорово-тактильних способів обстеження предметів: обмацувати і обводити по контуру; обстеження форми предметів у продуктивних видах діяльності.</p> <p>Диференціювання на дотик предметів різних за величиною за зразком (вибір з трьох).</p> <p>Вибір предметів на дотик за словесним описом ознак цього предмета педагогом. (предмет не називати).</p> <p>Формування у дітей уявлення про різні якості і властивості поверхні предметів.</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вибирати на дотик предмети заданої форми; - тактильно обстежувати за допомогою педагога предмети: обмацувати об'ємні предмети, обводити по контуру пласкі, пояснювати у доступний спосіб результати обстеження: форма, розмір предмета. - вибирати на дотик предмети заданої величини, форми. - групувати предмети різної фактури; - називати фактури предметів.
Розвиток слухового сприймання	
<p>Ознайомлення з побутовими шумами (звуки ввімкнених електроприладів: пилосос, кавомашина, м'ясорубка, фен, сигнали телефону, дверний дзвінок;</p> <p>Ознайомлення з шумами у природі: шум дощу, грім, вітер, шелестіння листя тощо.</p> <p>Диференціація звукових характеристик: голосно – тихо, близько – далеко, швидко – повільно. «Хто мукає, корова або теля?», «Покажи, як нявчить маленьке кошеня і як дорослий кіт».</p> <p>Ознайомлення із словами подібними за звучанням.</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - диференціювати (показувати на малюнку) шуми навколишнього вибір з двох-трьох предметів або картинок; - диференціювати звуки з опорою на наочні зразки «Покажи, що шумить?», «Що ти чуєш?». - розрізнявати голосне та тихе звучання; - на прохання дорослого відтворювати голосні, тихі звуки; - наслідувати звучання іграшок, тварин; - виділяти задане слово.
Розвиток смакового сприймання	
<p>Сприймання цілісного образу предмета з його характеристиками смаку та запаху:</p>	<p>Навчати дитину :</p> <ul style="list-style-type: none"> - диференціювати та визначати

<p>«Вгадай, що з'їв?», «Спробуй, що в чашці» (свіжий огірок, цибуля, апельсиновий сік).</p> <p>Ознайомлення дітей з продуктами, які мають гіркий смак (гіркий перець, гірчиця).</p> <p>Ознайомлення дітей з продуктами, що мають солодкий, кислий, солоний, гіркий смак: «Назви, що буває солодким?», «Покажи/намалюй, що буває кислим?».</p> <p>Групування продуктів за смаковими ознаками (по два, три продукти кожного смаку). «Покладіть у кошик всі продукти з солодким смаком», «Покладіть у миску всі продукти з кислим смаком», «Покажи на малюнку, що буває солоним».</p> <p>Ознайомлення дітей із характерними запахами об'єктів живої та неживої природи; з характеристиками запахів: приємні, неприємні, відсутність запаху. (Знайомство починають із співставлення двох подібних об'єктів, один з яких має запах, інший не має, наприклад: цукрова пудра та ванілін, - мають однакові властивості кольору, сипкі, порошкоподібні).</p> <p>Ознайомлення дітей із запахами об'єктів, які мають характерний аромат (часник, мандарин, парфуми, косметичне мило).</p> <p>Диференціювання запахів об'єктів з опорою на наочний зразок.</p>	<p>солодкий, солоний та кислий смак, гіркий;</p> <p>- вивчати назви смаку: солодкий, кислий, солоний;</p> <p>- називати вивчені продукти та їх смак;</p> <p>- групувати продукти за смаком;</p> <p>- визначати наявність або відсутність запаху, приємний чи неприємний запах;</p> <p>- обирати предмет за запахом.</p>
--	---

<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - співвідносити пласку та об'ємну форми: вибирати об'ємні форми за пласким зразком, пласкі форми - за об'ємним зразком; - здійснювати порівняння предметів за формою і величиною, перевіряючи правильність вибору практичним примірюванням; - виокремлювати колір (форму, величину) як ознаку, відволікаючись від призначення предмета та інших ознак; - відтворювати просторові відношення за словесною інструкцією: вище - нижче; близько - далеко, ближче – далі; - впізнавати предмети за описом, з опорою на визначальну ознаку (колір, форма, величина); - обстежувати предмети: візуально-тактильним способом - обмацувати, візуально-руховим - обводити по контуру;
--

- співвідносити дії, зображені на картинці, з реальними діями; зображати дії на картинках;
- самостійно складати розрізні картинки з чотирьох частин з різною конфігурацією розрізу;
- сприймати, розрізняти побутові шуми, шуми явищ природи (сигнал машини, дзвінок телефона, дверний дзвінок, шум пилососа, шум двигуна, шум пральної машини; шум вітру, дзюрчання води, шарудіння опалого листя; шум води, що капає з крана, шум водоспаду, шум дощу);
- фіксувати різноманітні смакові якості та запахи.

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розвиток зорового сприймання	
<p>Ознайомлення з відтінками хроматичних та ахроматичних кольорів. Диференціювання кольорів та їх відтінків, використання їх в ігровій та продуктивній діяльності (малювання, аплікація, ліплення).</p> <p>Введення в активний словник дітей назв кольорів спектру та ахроматичних кольорів (білий, чорний, сірий).</p> <p>Визначення колірної гами природних явищ і об'єктів, позначення певним кольором пір року (осінь жовта, зима біла, літо червоне, весна зелена, море синє, хмари сірі, ...).</p> <p>Співвіднесення форми предметів з геометричною формою – зразок-еталон (вибір з п'яти).</p> <p>Визначення форми в предметах навколишнього світу (коло - соняшник, колесо; овал – риба, яйце; півколо - капелюшок гриба, їжачок).</p> <p>Називання геометричних форм: коло, куля, квадрат, куб, трикутник, прямокутник.</p> <p>Складання однієї геометричної форми з інших форм (квадрат з двох трикутників або з двох прямокутників, чотирьох квадратиків, коло з двох півкіл і т.п.).</p> <p>Створення комбінацій з кількох геометричних форм для створення цілісних схематичних зображень</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використовувати колір у продуктивній та ігровій діяльності; - використовувати різноманітну колірну гаму в діяльності; - здійснює групування кольору; - групувати предмети за зразком кольору, відволікаючись від інших властивостей: величини, форми. - самостійно називати кольори вивчені у попередні роки; <ul style="list-style-type: none"> - вибирати за зразком, за назвою задану форму; - групувати предмети за ознакою форми; - співвідносити форму предметів з геометричною формою - еталоном; - складати геометричну форму з двох частин; - складати з плоских форм предметне зображення; - використовувати форми у продуктивній діяльності та іграх; - самостійно називати вивчені форми; - вибирати за зразком предмети певної величини; - користуватися прийомами практичного примірювання при визначенні величини предмета в іграх; - використовувати уявлення параметрів величини (висоти, довжини, товщини) у

<p>(будинок, потяг, дерево і т. п.) за зразком.</p> <p>Групування предметів за зразком величини (чотири розміри - великий, трохи менший, маленький, найменший).</p> <p>Добирання парних предметів заданої величини серед багатой кількості однорідних предметів (чоботи для тата, рукавички для донечки, шкарпетки для хлопчика).</p> <p>Ознайомлення з відносністю величини (хлопчик низький по відношенню до тата, але високий по відношенню до молодшого брата).</p> <p>Використання уявлень про величину в різних видах діяльності (грі, аплікації, ліплені, малюванні, конструюванні).</p> <p>Ознайомлення з уявленням про різноманітність величин предметів, що оточують, про те, що визначення «високий - низький», «довгий – короткий» не замінюють визначень «великий», «маленький», а доповнюють їх (великий і маленький будинки можуть бути низькими, але може бути великий високий будинок і маленький низький будинок).</p> <p>Сприймання простору аркушу паперу (ліворуч, праворуч), виділяючи верх, низ, ліву і праву сторони, середину аркуша: «Розташуй предмети на аркуші паперу».</p> <p>Орієнтування у просторі знайомих приміщень: «Постав фарби на стіл»,»</p> <p>Віднеси іграшку у спальню, рушник – у вбиральню « і т. п..</p> <p>Закріплення у дітей умінь передавати просторові відношення предметів та їх частин у конструкціях і зображеннях.</p> <p>Порівняння зображень, виділяючи в них подібні і різні елементи та деталі (два-три елементи).</p> <p>Відтворення цілісного зображення предмета, додаючи відсутні частини; домальовуючи частини малюнка, яких</p>	<p>продуктивній діяльності та грі;</p> <ul style="list-style-type: none"> - називати / вибирати за назвою короткі, довгі, товсті, тонкі, низькі, високі предмети; - орієнтуватися в просторі, спираючись на схему власного тіла (показувати на прохання педагога праву руку, ліву ногу, ...); - виділяти (показувати) сторони на аркуші паперу. - правильно виконувати інструкції: «постав на..., поклади в ... , піди у вбиральню тощо; - знаходити відмінності при порівнянні знайомих предметів; - групувати предмети за зразком і словесній інструкції; - описувати/називати властивості предметів: колір, форму, величину; - розкладати малюнки у заданій послідовності. - викладати послідовність подій на малюнках.
--	---

<p>не вистачає.</p> <p>Формування у дітей узагальнених понять про деякі властивості і якості предметів (наприклад, жовте - сонце, курча, соняшник, кульбаба, лимон; круглий - м'яч, кулька, яблуко, колесо, каблучка і т. ін.).</p> <p>Групування предметів за зразком і за мовною інструкцією, виділяючи істотні ознаки, відволікаючись від інших ознак.</p> <p>Називання декількох властивостей одного предмета.</p> <p>Співвіднесення дій, зображених на картинці, з реальними діями.</p> <p>Порівняння сюжетних картинок, що відображають початкову та кінцеву фазу одного і того ж явища чи події (три малюнки).</p>	
Розвиток тактильно-рухового сприймання	
<p>Впізнавання предметів на дотик, визначаючи їх форму, величину, матеріал у процесі тактильно-рухового обстеження.</p> <p>Використання результатів тактильно-рухового обстеження у продуктивних видах діяльності (аплікації, малюванні, ліпленні).</p> <p>Виділення відмінностей у предметах, близьких за формою, в процесі їх сприймання на дотик (рибка, кулька, яечко).</p> <p>Малювання предметів, розпізнаних в результаті тактильного обстеження.</p> <p>Описання предметів, сприйнятих на дотик: «Назви, що це?».</p> <p>Вибір предметів на дотик за словесним описом.</p> <p>Групування за ознаками, що визначаються на дотик з урахуванням уявлень про властивості і якості предметів (тепле - холодне, шорстке - гладке, м'яке - тверде).</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - вибирати на дотик предмети заданої форми; - обстежує предмети: обмацує об'ємні предмети, обводить по контуру пласкі, пояснює у доступний спосіб результати обстеження: форма, розмір, фактура/матеріал предмета. - вибирає на дотик предмети певної величини. - розрізняє та виділяє на дотик предмети різної фактури; - називає фактури предметів; - вибирає на дотик за словниковою інструкцією предмети, спираючись на декілька ознак.
Розвиток слухового сприймання	
<p>Диференціювання побутових шумів (шурхіт паперу, шум мітли по асфальту);</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - диференціювати шуми навколишнього

<p>звук падаючої монети, пластмасової іграшки та гумового м'яча).і шумів явищ природи з опорою тільки на слуховий аналізатор при прослуховуванні аудіо записів (шум вітру, шум морського прибою, шум грози, шум хуртовини; спів різних птахів, голоси тварин, стрекіт коника). Визначення місця розташування та інтенсивність звуку (близько, далеко, поряд; вгорі, внизу; ліворуч, праворуч, зліва, вгорі, близько). Диференціювання слів, близьких за складовою структурою. Використання звукових сигналів у грі «Де дзвенить?», «Стій, коли почуєш свисток», «Заграла сопілочка - поверни ліворуч, почуєш бубон - поверни праворуч» тощо. Виділення заданого слово із запропонованої фрази та відзначення його дією (оплесками, підняттям руки, прапорця).</p>	<p>(показує на малюнку або пояснює);</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняти голосне та тихе звучання; - на прохання дорослого відтворювати голосні, тихі звуки; - показувти хто чи що звучить (вибір з двох-трьох предметів або картинок); - наслідувати звучання іграшок, тварин; - виділяти задане слово.
Розвиток смакового сприймання	
<p>Формування у дітей уявлень про цілісний образ предмета, спираючись на його смакові характеристики: «Вгадай, що з'їв?», «Вгадай, що в чашці?».</p> <p>Групування предметів за певною смаковою ознакою: солодке - кисле, гірка (їжа) - солоня (їжа).</p> <p>Створення продуктів, сприйнятих на смак, в різних видах продуктивної діяльності: «Намалюй / зліпи, що з'їв».</p> <p>Відгадування загадок за основними ознаками предмета, в тому числі і спираючись на його смакові характеристики «Соковите і солодке, кругле та росте на дереві».</p> <p>Визначення смакових характеристик продуктів у власних висловлюваннях (яблуко смачне, солодке, соковите; лимон кислий, соковитий).</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - диференціювати та визначати солодкий, солоний та кислий, гіркий смак; - називати вивчені продукти та їх смак; - визначати приємний чи неприємний запах; - обирати предмет за запахом;

Ознайомлення дітей з запахами характерними для продуктів харчування: ваніль, кориця, гвоздика, мандарин, яблуко,...

Ознайомлення із запахами лісу: соснова шишка, трава, мох.

Диференціація запахів за групами « Чим пахне на кухні, як пахне у лісі?» (зразки дитина нюхає).

Ознайомлення дітей з запахами природи: квіти (конвалія, мімоза), соснова шишка, трава, мох, синтетичними запахами: гума, машинні мастила.

Диференціація запахів з опорою на малюнки «Покажи, яка квітка так пахне».

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- диференціювати кольори та їх відтінки і використовувати уявлення про колір у продуктивній та ігрової діяльності; використовувати різноманітну колірну гаму в діяльності (ігровій, образотворчій, трудовій);
- диференціювати/вибирати об'ємні форми за зразком ;
- співвідносити форму предметів з геометричною формою – еталоном;
- визначати геометричні форми у обрисах предметів;
- орієнтуватись у схемі власного тіла;
- співвідносити дії, зображені на картинці, з реальними діями;
- відтворювати цілісне зображення предмета, добираючи відсутні частини; домальовувати частини або деталі малюнка, яких не вистачає;
- відтворювати цілісне зображення предмета з частин, що розташовані в безладді: по картинці розрізаній на дві-три частини (м'ячик, кулька з мотузочком, бублик, кільце);
- диференціювати звуки навколишньої дійсності;
- групувати предмети за зразком і за мовною інструкцією, виділяючи суттєві ознаки;
- мати узагальнені уявлення про деякі властивості і якості предметів («Що буває жовтим?» - «Сонце, курча, кульбаба, соняшник, лимон». «Що буває круглим?» - «М'яч, кулька, яблуко, колесо, кільце, помідор тощо»).

Конструктивна діяльність

Пояснювальна записка

Конструювання – один з перших видів продуктивної діяльності дошкільників, який поряд з грою та іншими продуктивними видами діяльності (ліпленням, аплікацією, ручною працею, малюванням) має провідне значення для пізнавального розвитку дітей. У процесі навчання конструювання у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку розвиваються усі пізнавальні процеси, зокрема мислення, сприймання, пам'ять, мовлення, формуються розумові дії аналізу, порівняння, узагальнення, класифікації, удосконалюється зорово-моторна координація, дрібна та загальна моторика, відбувається збагачення сенсорного досвіду. Саме у процесі цієї діяльності формуються необхідні передумови щодо подальшого навчання дитини у школі – уміння та бажання трудитися, виконувати завдання у відповідності до поставленої мети, доводити його до кінця, працювати поруч та разом з дорослими та однолітками, елементарно планувати роботу, розповідати про зміст виконаного тощо.

Конструювання пов'язано з моделюванням як реально існуючих, так і придуманих дітьми об'єктів. У процесі конструювання дитина опановує навички моделювання простору, знайомиться із просторовими міжпредметними відношеннями, вчиться перетворювати предметні відношення різними способами – надбудовуванням, прибудовуванням, комбінуванням, конструюванням за завданням дорослого, за власним задумом.

Конструктивну діяльність у дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку необхідно формувати у процесі розвитку предметних дій, максимально використовуючи здатність дітей до наслідування. Виконуючи дії за наслідуванням, вони починають спільно з дорослим створювати найпростіші будівлі з кубиків, паличок та іншого будівельного матеріалу; гратися із цими конструкціями, називаючи їх словами. Педагог підводить дітей до розуміння того, що будівлі відображають реальні предмети. У ході цілеспрямованої роботи у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку формуються елементи предметно-ігрової діяльності: вони опановують деякі ігрові дії й і оволодівають уміннями виконувати побудови за наслідуванням.

Проведення будівельних ігор сприяє розвитку у дошкільників порушеннями інтелектуального розвитку інтересу до конструктивної діяльності, а саме до процесу створення будівель, до засвоєння деяких просторових відношень між елементами конструкцій і виробів. У процесі створення будівель діти враховують особливості деталей будівельного матеріалу (високий - низький, довгий - короткий, великий - маленький і т.д.), пізнають просторові відношення предметів («Постав кубик на цеглинку», «Постав кубик поруч із цеглинкою»). Діти опановують способи перетворення предметних відношень у процесі надбудовування, прибудовування, комбінування предметів і елементів усередині них.

На заняттях педагоги-вихователі повинні створювати умови для виконання дітьми завдань, використовуючи різні будівельні матеріали: набори дерев'яних деталей, пласкі палички, різноманітні конструктори, м'які модулі. Систематичне й

цілеспрямоване навчання дозволяє підвести дітей з порушеннями інтелектуального розвитку до опанування способами моделювання, формування стійкого інтересу до цього виду діяльності.

Необхідно стимулювати й заохочувати дитячі будівельні ігри у вільний від занять час, допомагати дітям розгортати сюжет, використати наявні конструктивні знання та вміння, розкривати можливість створення знайомих будівель та їхніх варіантів з різноманітних будівельних наборів.

Зміст занять з конструювання тісно пов'язаний із змістом інших розділів Програми, насамперед із соціальним розвитком, сенсорним вихованням, формуванням ігрової діяльності, розвитком мовлення, а також іншими видами продуктивної діяльності: ліпленням, аплікацією, ручною працею, малюванням.

Розділ Програми з конструювання побудовано з урахуванням вікових особливостей психофізичного розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку і включає 4 роки навчання. Заняття з дітьми проводить педагог-дефектолог 1 раз на тиждень по підгрупах.

Перший рік навчання

Основною метою першого року навчання є активізація пізнавальної діяльності через збагачення сенсорного досвіду дитини. За допомогою тактильного, м'язового відчуття, зорового сприймання через предметну діяльність дитина починає розрізняти форму, розмір, колір предметів.

У процесі предметно-практичної діяльності у дітей розвиваються розумові дії аналізу, порівняння, класифікації узагальнення. Дошкільники виявляють винахідливість у процесі складання іграшки, вчать вибирати предмети відповідної форми, розміру, кольору. Педагоги навчають дітей способу добору предметів за якоюсь однією ознакою.

Заняття з предметами виховують зосередженість, уміння спокійно, не відволікаючись, займатись протягом певного часу якоюсь однією справою, розвивають стійкість уваги.

Основними завданнями першого року навчання є:

- формування позитивного ставлення та інтересу до конструктивної діяльності;
- ознайомлення дітей з різним матеріалом для конструювання;
- навчання споруджуванню нескладних будівель за показом учителя-дефектолога і використанню їх у процесі гри.
- формування умінь та навичок складання розрізних малюнків із зображенням знайомих предметів (з 2-х частин з прямим розрізом);
- формування хапальних дій (трьома пальцями) у процесі діяльності з мозаїкою, матеріалами для розвитку дрібної моторики;
- виховання наполегливості, прагнення закінчити розпочату роботу до кінця;
- формування у дітей способів засвоєння суспільного досвіду: діяти за наслідуванням, вказівним жестом, демонстрацією, словесною інструкцією.

Другий рік навчання

На другому етапі навчання педагоги-дефектологи, вихователі продовжують активізувати пізнавальну діяльність дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку засобом конструювання. Вони розвивають у дітей інтерес до

конструювання, вчать під керівництвом дорослого аналізувати зразки; сприймати форму, розмір, просторові відношення елементів у конструкціях.

Діти навчаються розташовувати деталі конструкторів горизонтально і вертикально, щільно одну від одної, на певній відстані, споруджувати нескладні будівлі за показом вчителя-дефектолога і використовувати їх у процесі гри.

У процесі корекційного навчання дітей навчають співвідносити просторові характеристики будівель (висота, ширина, довжина); використовувати в мовленні слова, які відображають співвідношення за величиною (великий – маленький, довгий – короткий, високий – низький), порівнювати предмети за розміром (більше – менше, вище – нижче, довше – коротше), розвивають просторові поняття (внизу – вгорі, біля, поруч, близько – далеко, далі – ближче).

Педагоги навчають дітей розрізняти і правильно називати основні будівельні деталі (цеглинка, кубик, пластина, брусок); виділяти основні елементи конструкції, добирати до неї потрібні елементи будівельних наборів, знати їх призначення в предметі; називати частини конструкції, пояснювати, з чого зроблені; передавати в конструкції цілісний предмет; замінювати одні елементи будівельного матеріалу іншими (за різноманітними зразками); використовувати набуті вміння в процесі будівельних ігор.

Особлива увага звертається на особистісне зростання дошкільника: виховання інтересу до конструктивної діяльності, розвиток позитивних особистісних характеристик – наполегливості, старанності, прагнення закінчити розпочату роботу, виконання елементарних доручень (скласти матеріали у коробку тощо).

Основними завданнями другого року навчання є:

- формування інтересу до конструктивної діяльності;
- формування вмінь співвідносити будівлі з реально існуючими об'єктами і їхніми зображеннями на малюнках;
- навчання дітей аналізу (з допомогою дорослого) об'ємних і площинних зразків будівель;
- формування умінь та навичок побудови найпростіших конструкцій за наслідуванням, демонстрацією, зразком та словесною інструкцією, використовуючи різний будівельний матеріал для однієї й тієї ж конструкції;
- навчання співставленню готової будівлі зі зразком, співвіднесенню з реальними об'єктами;
- формування вмінь створювати будівлі з різних матеріалів, різноманітної зовнішньої форми, з варіативним просторовим розташуванням частин;
- навчання мовленнєвому опису послідовного виконання дії;
- ознайомлення з назвами елементів будівельних наборів;
- виховувати в дітей уміння будувати в колективі однолітків.

Третій рік навчання

У процесі навчання конструювання на третьому етапі педагоги навчають дітей розрізняти і називати деталі будівельного матеріалу (кубик, пластина, брусок); використовувати деталі з урахуванням їх конструктивних властивостей (стійкості, форми, розміру).

Важливим є формувати у дошкільників вміння аналізувати зразки будівель; виділяти частини, деталі частин і цілого (форму, розмір, пояснювати їх просторове

розташування); вчити порівнювати схожі фігури; звертати увагу на відмінності; формувати узагальнене уявлення про будівлі, що конструюються, добирати згідно із зразком необхідні елементи будівельних наборів; відтворювати сприйняте у зв'язному мовленні.

Дошкільників навчають використовувати набуті вміння для створення будівель, необхідних для розгортання або продовження сюжетно-рольової гри.

На цьому етапі навчання педагог-дефектолог ознайомлює дітей з новими видами конструктивних матеріалів (магнітною мозаїкою, фланелеграфом).

Дітей навчають створювати моделі різних будинків за конструкцією-зразком, використовуючи для цього будівельні набори, плоский геометричний матеріал, кнопкову та магнітну мозаїку; використовувати слова одно-, дво-, триповерховий.

Посилюється увага педагогів на виховання у дітей працьовитості, уміння доводити почату справу до кінця

Продовжується формування у дітей інтересу до конструктивної діяльності, заохочення ініціативи дитини на заняттях і у вільний час.

Основними завданнями третього року навчання є:

- навчання дітей виконувати будівлі й конструкції за зразком, по пам'яті й задумом;

- створення умов для включення дітьми будівлі або конструкції в задум сюжетної гри;

- навчання дітей виконувати конструкції зі збірно-розбірних іграшок, складати їх за зразком і уявою, формувати цілісний образ предмета;

- навчання виконувати будівлі й конструкції за площинним зразком;

- формування уявлень дітей про конструйований предмет, використовуючи прийоми накладання деталей конструктора на площинний зразок і розташування їх поруч зі зразком;

- формування вмінь дітей використати будівлю в ході ігрової діяльності: інсценування, драматизації казок, сюжетно-рольової гри;

- розширення словникового запасу дітей, пов'язаного з назвами деталей будівельного матеріалу, конструкторів;

- формування поетапного планування дій;

- навчання порівняння будівлі зі зразком, виховання кінцевого самоконтролю.

Четвертий рік навчання

На четвертому етапі навчання дошкільників конструювання формуються необхідні передумови щодо подальшого їхнього навчання у школі. Педагоги навчають дітей самостійно аналізувати зразки будівель, виокремлювати частини, встановлювати їх функціональне призначення і просторове розташування; на основі аналізу вчителя-дефектолога планувати процес конструювання. Дошкільників вчать самостійно аналізувати задані умови і відповідно до них створювати власні конструкції.

Важливим є формування у дітей узагальнених уявлень про об'єкти, що конструюються.

У процесі навчання дітей ознайомлюють з новими деталями та їх властивостями, різноманітними за формою і розміром пластинами (довгі і широкі, квадратні й трикутні), брусками і циліндрами.

Під час спорудження колективних будівель педагоги звертають увагу на формування у дітей уміння встановлювати взаємовідносини, проявляти самостійність та ініціативу.

Одним із важливих завдань є формування у дітей умінь замінювати одні деталі іншими: куб легко скласти з двох-, трьохгранних призм, з цеглинок.

Будуючи колективні будівлі (зоопарк, вулиця, дитячий садок), дошкільників навчають працювати разом, об'єднувати свої будівлі відповідно до єдиного задуму.

У процесі навчання конструювання у дітей розвивають творчу уяву, художній смак при конструюванні будівель та складанні розрізних малюнків, конструкцій з паличок чи мозаїки, виховують охайність, спритність, старанність.

Основними завданнями четвертого року навчання є:

- формування в дітей позитивне ставлення до конструктивної діяльності;
- розвиток умінь дітей створювати самостійні предметні будівлі, поступово переходячи до створення сюжетних композицій;
- навчання дітей правильному відтворенню основних властивостей і відношень предметів у різних видах конструктивної діяльності;
- навчання дітей аналізувати зразок, використовуючи для будівель конструкції-зразки і малюнки-зразки;
- навчання предметним будівлям за малюнком-зразком, аплікацією-зразком, по пам'яті;
- формування вмінь створювати сюжетні композиції й будівлі за зразком та задумом;
- формування вмінь дітей, необхідних для здійснення колективної конструктивної діяльності у процесі створення знайомих образів і сюжетів;
- виховання в дітей ціннісного ставлення до своїх робіт і робіт однолітків.

1-й рік навчання (3-4 роки)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p><i>Пропедевтичний період</i></p> <p>Формування у дітей позитивного ставлення та інтересу до конструктивної діяльності, сюжетних ігор з будівельним матеріалом</p> <p>Ознайомлення дітей з матеріалом для конструювання (їхніми конструктивними властивостями).</p> <p>Формування уявлень про елементи будівельних наборів (кубик, брусок, цеглинка) та ознайомлення з їхніми назвами.</p> <p>Формування навичок побудови елементарних конструкцій (2-3 елементи) для сюжетних ігор за наслідуванням та показом педагога,</p>	<p><i>Формувати інтерес</i> до оточуючого предметного та природного світу, виконання простих конструкцій у процесі гри;</p> <p><i>Навчати:</i> розрізняти напольний і настільний будівельний матеріал, м'які модулі;</p> <p><i>розрізняти</i> (показувати з допомогою вказівного жесту) елементи будівельних наборів (кубик, брусок, цеглинка)</p> <p>- <i>будувати</i> елементарні конструкції з 2-3 елементів з допомогою педагога;</p> <p>- <i>виконувати</i> найпростіші побудови з паличок «Будинок», «Доріжка»,</p>

<p>використовуючи напольний та настільний будівельні набори («Вежа», «Будиночок для ляльки», «Доріжка» «Паркан»).</p> <p>Проведення спеціальних дидактичних ігор та вправ з розвитку сприймання форми, величини, кольору предметів (на матеріалі будівельних наборів).</p>	<p>«Паркан» з допомогою педагога.</p> <p>- <i>розрізняти</i> (показує) основні кольори з допомогою педагога.</p> <p><i>Розвивати</i> навички комунікації та взаємодії у процесі виконання дидактичних ігор та вправ.</p>
<p><i>Основний період</i></p> <p>Формування в дітей інтересу до конструктивної діяльності, використання різної атрибутики та предметів найближчого оточення (стілці, прапорці, кермо тощо).</p> <p>Навчання прийомам: накладання, прикладання при створенні різних конструкцій.</p> <p>Створення знайомих будівель з різної кількості будівельного матеріалу («Будиночки для кошенят», «Паркан», «Гараж для машини», «Меблі для лялькового будиночка») за наслідуванням та зразком, використання їх в сюжетних іграх.</p> <p>Формування уявлень про призначення побудованих конструкцій, визначення їх основних частин.</p> <p>Навчання аналізу і передачі в конструкціях взаємного розташування частин предмета (у процесі непередметного конструювання).</p> <p>Відтворення за наслідуванням дорослому фігур з трьох елементів: кубик, брусок, трикутна призма; брусок, призма, напівсфера (ігри «Збери, як у мене», «Що змінилось?», «Подивись і перестав як я»).</p> <p>Формування навичок співвіднесення елементів конструкцій з їхнім графічним зображенням.</p> <p>Навчання дітей колективним іграм («Магазин меблів», «Поїзд для друзів», «Мое улюблене місто», «Моряки»).</p> <p>Проведення дидактичних ігор та вправ з розвитку сприймання форми, розміру,</p>	<p><i>Виховувати інтерес</i> до сюжетних ігор з використанням будівельного матеріалу;</p> <p><i>Навчати:</i></p> <p>- <i>виконувати</i> прийоми накладання, прикладання при створенні елементарних конструкцій з допомогою педагога;</p> <p>- <i>називати (показувати)</i> знайомі будівлі, створені педагогом;</p> <p><i>Формувати уявлення</i> про призначення побудованих конструкцій;</p> <p><i>Навчати:</i></p> <p>- <i>будувати</i> фігури за наслідуванням дорослому;</p> <p>- <i>виконувати</i> найпростіші побудови з паличок «Будинок», «Доріжка», «Паркан» з допомогою педагога.</p> <p>- <i>розрізняти</i> на малюнку зображені конструкції;</p> <p>- <i>взаємодіяти</i> у процесі колективних будівельних ігор;</p> <p>- <i>виконувати</i> спеціальні вправи: («Візьми іграшку», «Сховаємо й знайдемо»)</p> <p>- <i>називати (показувати)</i> основні кольори (червоний, зелений, жовтий, синій).</p> <p><i>Розвивати</i> навички комунікації та взаємодії у процесі виконання завдань.</p>

<p>кольору предметів, з розвитку дрібної моторики та просторового орієнтування.</p>	
<p><i>Заключний період</i> Виконання найпростіших конструкцій з дерев'яного конструктора за наслідуванням та елементарним зразком («Ворота для машини», «Будиночки для зайчиків», «Доріжка для ведмедика»); виділення основних частин, знаходження потрібних елементів для будівель. Навчання складанню розрізних картинок із прямими розрізами із двох-чотирьох частин. Виконання найпростіших інструкцій, пов'язаних із процесом побудови (наприклад: дай кубик, принеси цеглинку). Спорудження іграшкових меблів для сюжетної гри: диванчик з двох цеглинок, ліжка з основної цеглинки та двох цеглинок по краях. Створення за зразком одночасно двох різних предметів, що відрізняються за конструкцією і призначенням: стіл і стілець, ліжка і стілець; побудова східців з кубиків або цеглинок. Аналіз будови і форми готових конструкцій-зразків, визначення елементів, з яких вони виготовлені. Порівняння розмірів будівель, користуючись методами прикладання та накладання (використовуючи при цьому слова <i>великий, маленький, більше, менше, однаково</i>). Знайомство з розташуванням предметів у просторі (угорі, унизу). Відтворення (за наслідуванням дорослого) просторових відношень елементів, що змінюються при предметному конструюванні: використання різних елементів (не більше трьох): конуси, трикутні призми, напівсфери, бруски, кубики; переходити до відтворення цих комбінацій за зразком.</p>	<p><i>Формувати уявлення</i> про виконання найпростіших конструкцій, навичок виконання найпростіших інструкцій; <i>Навчати:</i> - <i>виконувати</i> найпростіші конструкції з дерев'яного конструктора за наслідуванням та показом педагога - <i>складати</i> розрізні картинки із прямими розрізами із двох частин за наслідуванням педагога; - <i>виконувати</i> найпростіші інструкції: подавати на вимогу кубик, приносити цеглинку; - <i>споруджувати</i> іграшкові меблі (2-3 елементи) для сюжетної гри за наслідуванням; - <i>виконувати</i> найпростіші побудови за зразком: стіл і стілець, ліжка і стілець з кубиків; - <i>впізнавати (показувати)</i> на малюнку зображені конструкції; - <i>порівнювати</i> розміри будівель, користуючись методами прикладання та накладання за словесною інструкцією; - <i>відтворювати</i> (за наслідуванням) просторові відношення елементів при предметному конструюванні з допомогою дорослого; - <i>взаємодіяти</i> у колективних сюжетних іграх з використанням побудованих конструкцій; - <i>розрізняти, порівнювати</i> за формою, кольором, величиною елементи</p>

<p>Використання побудованих конструкцій для колективної сюжетної гри.</p> <p>Проведення ігор та вправ з розвитку вміння розрізняти, виділяти, порівнювати за формою, кольором, величиною елементи будівельних наборів; підбирати елементи будівельних наборів до їхнього графічного зображення.</p>	<p>будівельних наборів з допомогою педагога;</p> <p><i>Розвивати</i> навички комунікації та вміння взаємодіяти у процесі виконання завдань; розрізняти, виділяти, порівнювати за формою, кольором, величиною елементи будівельних наборів.</p>
---	--

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- емоційно позитивно реагувати на процес спільної конструктивної діяльності;
- на прохання дорослого показувати, знаходити конструктивні матеріали;
- виконувати декілька дій щодо спорудження нескладних будівель за показом педагога у процесі гри;
- намагатися скласти розрізні малюнки із зображенням знайомих предметів (з 2-х частин з прямим розрізом);
- виконувати хапальні дії (трьома пальцями) у процесі діяльності з мозаїкою, матеріалами для розвитку дрібної моторики;
- наслідувати під час конструювання характерні дії та рухи;
- за підказкою дорослого здійснювати знайомі дії з різними конструкторами;
- елементарним навичкам спілкування з дорослим під час конструювання

2-й рік навчання (4-5 років)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p><i>Початковий етап</i></p> <p>Стимулювання інтересу і бажання дітей до конструювання. Створення ігрової мотивації для успішного виконання роботи у процесі спільного будівництва з педагогом.</p> <p>Формування навичок створення елементарних будівель, співвіднесення будівлі з реальними об'єктами і їхніми зображеннями на малюнках.</p> <p>Створення однотипних конструкцій за наслідуванням і за зразком дій учителя («Вулиця», «Заяча хатинка», «Будинки для великої й маленької собачок», «Висока башта», «Ворота», «Гаражі»), використовуючи раніше отримані конструктивні вміння (накладання, приставляння).</p>	<p><i>Виховувати інтерес</i> до конструктивної діяльності.</p> <p><i>Формувати</i> мотивацію до процесу конструювання, навичок взаємодії з дорослим та однолітками.</p> <p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>розрізняти</i> (показувати) основні деталі будівельних наборів (кубик, брусок, цеглинка); - <i>будувати</i> елементарні конструкції з 2-3 елементів з допомогою педагога; - <i>враховувати</i> розмір елементів конструкції та відстань між ними;

<p>Врахування розмір елементів конструкції та відстані між ними («Ворота», «Будинок» і «Паркан» різної конструкції).</p> <p>Використання різного конструктивного матеріалу для спорудження знайомих будівель: дерев'яного конструктора, паличок, мозаїки; співвіднесення об'ємних і плоских геометричних форм, конструкцій.</p> <p>Виконання дидактичних вправ для розвитку сприймання форми, розміру, просторового розташування елементів у конструкції (великий, маленький, довгий, короткий, унизу, угорі, поруч, біля).</p>	<p>- <i>виконувати</i> найпростіші побудови з дерев'яного конструктора, паличок, мозаїки з допомогою педагога.</p> <p>- <i>розрізняти</i> форму, розмір, просторове розташування елементів у конструкції (великий, маленький, довгий, короткий, унизу, угорі, поруч, біля) за зразком.</p>
<p><i>Основний етап</i></p> <p>Побудова різних будинків з використанням конструкторів типу LEGO, м'яких модулів або тематичних будівельних наборів («Моя вулиця», «Архітектор»).</p> <p>Створення варіативних конструкцій на одну тему, додаючи інші деталі або надбудовуючи будівлі у висоту, довжину («Довгий і короткий поїзди», «Більша й маленька башточки»).</p> <p>Розміщення цеглин, пластин вертикально, по колу, по прямокутнику, розміщуючи деталі суцільно одна до одної (загорода, парканчик) і на певній відстані одну від одної (ворота); розрізнення просторових ознак (високий – низький) і правильне позначення їх словами (низький паркан, високі ворота). Аналіз виконаної побудови, називання частин, їх призначення.</p> <p>Ознайомлення з конструюванням збірно-розбірних іграшок (машина, грибок, матр'юшка, рибка, клоун, тощо); розбирання та з'єднання частини в ціле.</p> <p>Проведення дидактичних ігор та вправ з непередметного конструювання (з 3-х, 4-х елементів); навчання діям за зразком; розвиток спостережливості, пам'яті,</p>	<p><i>Виховувати інтерес</i> до конструювання з різних типів будівельних наборів;</p> <p><i>Навчати:</i></p> <p>- <i>виконувати</i> різні конструкції на одну тему за підказкою та наслідуванням педагога;</p> <p>- <i>розміщувати</i> цеглини, пластини вертикально, по колу, по прямокутнику, розміщуючи деталі суцільно одна до одної;</p> <p>- <i>розрізняти (показувати)</i> просторові ознаки побудов (високий– низький);</p> <p>- <i>розрізняти</i> частини споруд, їх призначення з допомогою дорослого;</p> <p>- <i>формувати</i> уявлення про конструювання збірно-розбірних іграшок;</p> <p><i>Навчати:</i></p> <p>- <i>виконувати</i> завдання з паличками, мозаїкою, різними малюнками за зразком;</p> <p><i>Розвивати</i> навички комунікації та взаємодії у процесі виконання завдань; діяти за зразком, розвивати спостережливість, пам'ять, увагу, мислення.</p>

<p>уваги; робота з мозаїкою, паличками.</p> <p><i>Заключний етап</i></p> <p>Закріплення вмінь дітей будувати за зразком прості конструкції («Диван для ведмедика», «Меблі для ляльки Каті»).</p> <p>Навчання змінювати будівлі двома способами: замінювати одні деталі іншими; добудовувати будівлі у висоту, довжину (низька і висока башта, будинок, короткий і довгий поїзд).</p> <p>Продовження конструювання збірно-розбірних іграшок з подальшим складанням розрізних малюнків; складання розрізних малюнків (з 3-4-х частин із прямим розрізом) із зображенням тварин, іграшок.</p> <p>Конструювання з дерев'яного конструктора за малюнком-зразком (з 2-3-х частин); спорудження будинків (стіна та дах; три поверхи, три секції тощо), мостів (брусок та дві трикутні призми; брусок або пластина, два кубики та дві великі трикутні призми), воріт (брусок та опори з трьох кубиків, пластина і два бруски, три бруски).</p> <p>Використання створених будівель під час ігор.</p> <p>Навчання акуратно складати деталі в коробки.</p>	<p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - будувати найпростіші будівлі з дерев'яного конструктора за зразком; - змінювати будівлі двома способами: замінює одні деталі іншими; добудовує будівлі у висоту, довжину за наслідуванням педагога; - складати розрізні малюнків (з 3-4-х частин із прямим розрізом) із зображенням тварин, іграшок з допомогою педагога; - виконувати найпростіші побудови з дерев'яного конструктора за малюнком-зразком (з 2-3-х частин); - впізнавати (показувати) на малюнку зображені конструкції; - використовувати створені будівлі під час ігор; - складати деталі будівельного набору в коробки за словесною інструкцією; <p><i>Формувати</i> навички комунікації, спільної конструктивної діяльності, старанності, дисциплінованості, організованості.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емоційно позитивно реагувати на процес спільної конструктивної діяльності; - на прохання дорослого показувати, знаходити конструктивні матеріали; - виконувати декілька дій щодо спорудження нескладних будівель за показом педагога у процесі гри; - намагатися складати розрізні малюнки із зображенням знайомих предметів (з 2-х частин з прямим розрізом); - виконувати хапальні дії (трьома пальцями) у процесі діяльності з мозаїкою, матеріалами для розвитку дрібної моторики; - наслідувати під час конструювання характерні дії та рухи; - за підказкою дорослого здійснювати знайомі дії з різними конструкторами; - елементарним навичкам спілкування з дорослим під час конструювання. 	

3-й рік навчання (5-6 років)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
-----------------------------	------------------

Початковий етап

Розвиток інтересу дітей до конструктивної діяльності.

Використання різноманітних конструктивних матеріалів (будівельних настільних й напольних наборів, тематичних будівельних наборів, конструкторів типу LEGO, м'яких модулів, альбомів з малюнками будинків, різних видів транспорту тощо).

Побудова різних конструкцій одного й того самою об'єкта (напр. будиночки), порівняння, виділення в них спільного і відмінного; самостійна зміна їхньої форми за довжиною і висотою.

Проведення заняття з теми «Вулиця», «Дитячий майданчик» з використанням різних наборів.

Побудова вулиці за уявою без зразка на основі отриманого досвіду, після розглядання та аналізу картин із зображенням вулиці, спеціально проведених спостережень.

Розташування будинків з обох сторін дороги, використовуючи для цього будівельні набори з готовими будинками, «садження» дерев біля них і вздовж тротуарів, встановлення паркану тощо; обігравання будівлі, оцінювання роботи дітей.

Створення моделей різних житлових будинків за конструкцією-зразком (відображення поверховості, кількість секцій, під'їздів, властивостей даху тощо)

Розпізнавання частин предмета за малюнком-зразком, добір необхідних елементів будівельних наборів, передача їх просторового розташування і відношення за розміром; «побудова» будинків, мостів, житла для ляльки, іграшки.

Складання розрізних малюнків з прямими розрізами з 3-5-ти частин без попереднього розглядання цілісного

Виховувати інтерес до створення будівель і конструкцій у процесі конструювання;

Навчати:

- *використовувати* настільні й напольні набори, тематичні будівельні набори, конструктори типу LEGO, м'які модулі за конструкцією-зразком;

- *змінювати* форму конструкцій за довжиною та висотою з допомогою дорослого;

- *розуміти* інструкції під час занять;

- *будувати* конструкції з 5-6 елементів з допомогою педагога;

- *будувати* вулицю після розглядання та аналізу картин із зображенням вулиці, спеціально проведених спостережень;

- *розташовувати* будинки з обох сторін дороги, використовуючи для цього будівельні набори з готовими будинками;

- *створювати* моделі різних житлових будинків за конструкцією-зразком;

- *розпізнавати* частини предмета за малюнком-зразком;

- *виконувати* побудови будинків, мостів, житла для ляльки, іграшки за малюнком-зразком;

- *складати* розрізні малюнки з прямими розрізами з 3-5-ти частин без попереднього розглядання цілісного зображення.

Формувати навички спільної конструктивної діяльності. Виховувати навички старанності, дисциплінованості, організованості,

<p>зображення; впізнавання предмету за одним-двома фрагментами; складання зображення тварин; людських фігур.</p>	<p>вміння доводити справу до кінця.</p>
<p><i>Основний етап</i> Побудова різних конструкцій одного й того самого об'єкта; перебудова їх у висоту, довжину і ширину, формування узагальнених уявлень про об'єкти, які конструюються. Побудова різноманітних споруд з 6-8 елементів (житлових будинків до п'яти поверхів, дитячого садка, магазину, гаража) за об'ємним зразком. Спорудження знайомих будівель з різного типу будівельних наборів без попереднього показу, а тільки за словесною інструкцією. Складання розрізних малюнків з 4-5-ти частин з попереднім розгляданням цілих, нерозрізаних зображень. Навчання конструюванню іграшок та виробів з паперу: згинати прямокутний лист паперу навпіл, сполучаючи кути й сторони, приклеювати до основної частини деталі («Вітальна листівка»), використання їх у грі, як подарунки на свята молодшим дітям, батькам</p>	<p><i>Навчати:</i> - виконувати побудови різних конструкцій одного й того самого об'єкта за словесною інструкцією педагога; - будувати різноманітні споруди з 6-8 елементів за об'ємним зразком (з допомогою дорослого); - споруджувати знайомі будівлі з різного типу будівельних наборів за словесною інструкцією; - складати розрізні малюнки з 4-5-ти частин з попереднім розгляданням цілих, нерозрізаних зображень. - виконувати завдання з конструювання іграшок та виробів з паперу з допомогою педагога. <i>Виховувати</i> навички організованої діяльності, вміння співпрацювати з дорослим та однолітками.</p>
<p><i>Заключний етап</i> Спорудження будівлі відповідно до величини іграшок, використання їх у грі (ліжка для ведмедика, будиночок для зайчика). Удосконалення вміння дітей виконувати будівлі за об'ємним зразком з різних будівельних наборів. Конструювання за плоскими зразками (звертати увагу на можливість заміни елементів: викладати плоскі конструкції з магнітної мозаїки або з плоского геометричного матеріалу самостійно за малюнком-зразком та за словесною інструкцією, ускладнювати зразки, робити їх із менших геометричних форм. Формування у дітей уміння за допомогою дорослого планувати етапи</p>	<p><i>Навчати:</i> - споруджувати будівлі відповідно до величини іграшок, використовуючи їх у грі; - виконувати будівлі за об'ємним зразком з різних будівельних наборів з мінімальною допомогою дорослого; - викладати плоскі конструкції з магнітної мозаїки або з плоского геометричного матеріалу самостійно за малюнком-зразком та за словесною інструкцією; - планувати етапи роботи у процесі конструювання за словесною інструкцією; - складати розрізні малюнків із прямими розрізами (до шести-восьми частин) за словесною підказкою;</p>

<p>роботи, дотримуватись їх у процесі конструювання, Проведення дидактичних вправ на складання розрізних картинок із прямими розрізами (до шести-восьми частин), на яких зображені тварини, транспорт, предмети побуту.</p>	<p>- давати усний звіт про хід виконання роботи (в межах мовленнєвих можливостей). <i>Формувати</i> навички спільної конструктивної діяльності. <i>Виховувати</i> навички дисциплінованості, організованості.</p>
---	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- емоційно позитивно реагувати на процес спільної конструктивної діяльності;
- на прохання дорослого показувати, знаходити конструктивні матеріали;
- виконувати декілька дій щодо спорудження нескладних будівель за показом педагога у процесі гри;
- намагатися скласти розрізні малюнки із зображенням знайомих предметів (з 2-х частин з прямим розрізом);
- виконувати хапальні дії (трьома пальцями) у процесі діяльності з мозаїкою, матеріалами для розвитку дрібної моторики;
- наслідувати під час конструювання характерні дії та рухи;
- за підказкою дорослого здійснювати знайомі дії з різними конструкторами;
- елементарним навичкам спілкування з дорослим під час конструювання.

4-й рік навчання (6-7 років)

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p><i>Початковий етап</i> Продовжуємо навчання аналізу зразка будівлі (виділяти основні частини, розрізняти їх і співвідносити по величині й формі, визначати просторове розташування цих частин відносно один одного), закріплюючи результати аналізу в мовленнєвих висловлюваннях. Складання розрізних малюнків із зображенням людей і тварин (із 4-5-ти частин з розрізами по діагоналях та вертикалях одночасно). Створення дітьми будівель із різних конструктивних матеріалів («кімната» для ляльки), розставлення меблів за зразком; визначення словесно просторових відношень предметів («Стіл стоїть у центрі кімнати», «Шафа стоїть у кутку», «Праворуч від шафи стоїть крісло», «Біля вікна – письмовий стіл»)). Створення простих будівель з</p>	<p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>виконувати</i> аналіз зразка будівлі за словесною інструкцією педагога; - <i>складати</i> розрізні малюнки із зображенням людей і тварин (із 4-5-ти частин з розрізами по діагоналях та вертикалях одночасно) за підказкою педагога. - <i>створювати</i> будівлі із різних конструктивних матеріалів за зразком; - <i>виконувати</i> побудови з дерев'яного будівельного набору за об'ємним зразком з подальшим замальовуванням; - <i>виконувати</i> прості вироби з паперу під керівництвом педагога. - <i>виготовляти</i> предмети та іграшки з

<p>дерев'яного будівельного набору за об'ємним зразком.</p> <p>Проведення спеціальні дидактичних ігор та вправ з формування в дітей цілісного уявлення про предмет, використовуючи збірно-розбірні іграшки.</p> <p>Виготовлення предметів та іграшок з паперу («Вертушка», «Ліхтарик») або інших виробів.</p>	<p>паперу з допомогою дорослого.</p>
<p><i>Основний етап</i></p> <p>Складання малюнків, пазлів та кубиків із зображенням простих сюжетів з 3-7-ми частин (складання цілого з частин, вибрати з суміші потрібні фрагменти для складання цілого; впізнавати ціле за частинами, вкладати в прорізи необхідні фрагменти зображень); складання малюнків, кубиків (зображення транспорту, тварин, будинків, людей, дерев).</p> <p>Удосконалення вміння аналізувати зразок; називати форму частин, відображати в мові взаємовідношення частин (що внизу, що праворуч тощо) під час аналізу зразка; називати форму частин, підбирати необхідні елементи будівельних наборів.</p> <p>Ознайомлення з найпростішою схемою-планом кімнати. Розставляння меблів у ляльковій кімнаті (почати з 3-4-х предметів) згідно з планом із допомогою педагога; виконання необхідних переміщень за зразком і на прохання.</p> <p>Конструювання за малюнком-зразком, добирання елементів будівельних наборів до малюнка-зразка.</p> <p>Конструювання паперових іграшок, застосовуючи прийоми прямолінійного вирізання й вирізання по контуру; виробів з природного матеріалу, використання отриманих виробів, як подарунків на свята молодшим дітям, батькам («Маскарадні маски»).</p>	<p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>складати</i> малюнки, пазли та кубики із зображенням простих сюжетів з 3-7-ми частин під контролем педагога; - <i>аналізувати</i> зразок за словесною інструкцією; - <i>називати (показувати)</i> форму частин конструкції; - <i>називавати</i> форму частин, - <i>називати (показувати)</i> взаєморозміщення частин на зразку; - <i>формувати</i> уявлення про найпростішу схему-план кімнати; - <i>навчати розставляти</i> меблі у ляльковій кімнаті згідно з планом із допомогою педагога; - <i>виконувати</i> конструювання за малюнком-зразком з допомогою педагога; - <i>добирати</i> елементи будівельних наборів до малюнка-зразка; - <i>виконувати</i> конструювання паперових іграшок, застосовуючи прийоми прямолінійного вирізання й вирізання по контуру.

<p>Проведення контрольних занять з конструюванням знайомих предметів з нового типу конструктора, паличок, мозаїки, лего.</p>	
<p><i>Заключний етап</i></p> <p>Навчання дітей працювати за планом, співвідносити реальний простір з його зображенням на папері; розвиток здібності відображати в мові просторове розташування частин предмета, розуміння словесних інструкцій типу: внизу, зверху, праворуч, ліворуч, близько, далеко, далі, біля, навколо; виконання перестановку предметів як за зразком, так і за мовленнєвою інструкцією.</p> <p>Розвиток вмінь дітей створювати конструкції за об'ємним та площинним зразком, використовуючи різний будівельний матеріал (конструктори, м'які модулі тощо).</p> <p>Удосконалювати вміння будувати за малюнком-зразком; складати ціле з частин (використовувати спеціальні кубики з картинками).</p> <p>Спонукаати дітей до самостійності при оцінюванні своїх робіт та робіт інших дітей.</p> <p>Удосконалювати вміння перед початком роботи планувати основні етапи конструювання (під керівництвом вчителя-дефектолога), а також розповідати потім про послідовність виконання.</p>	<p><i>Навчати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>співвідносити</i> реальний простір з його зображенням на папері; - <i>розуміти</i> словесні інструкції типу: внизу, зверху, праворуч, ліворуч, близько, далеко, далі, біля, навколо; - <i>виконувати</i> перестановку предметів як за зразком, так і за мовленнєвою інструкцією; - <i>виконувати</i> конструкції за об'ємним та площинним зразком, використовуючи різний будівельний матеріал (конструктори, м'які модулі тощо); - будувати конструкцію за малюнком-зразком; - <i>оцінювати</i> свої роботи та роботи інших дітей за запитаннями педагога; - <i>планувати</i> етапи роботи у процесі конструювання за словесною інструкцією.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емоційно позитивно реагувати на процес спільної конструктивної діяльності; - на прохання дорослого показувати, знаходити конструктивні матеріали; - виконувати декілька дій щодо спорудження нескладних будівель за показом педагога у процесі гри; - намагатися складати розрізні малюнки із зображенням знайомих предметів (з 2-х частин з прямим розрізом); - виконувати хапальні дії (трьома пальцями) у процесі діяльності з мозаїкою, матеріалами для розвитку дрібної моторики; -наслідувати під час конструювання характерні дії та рухи; 	

- за підказкою дорослого здійснювати знайомі дії з різними конструкторами;
- елементарним навичкам спілкування з дорослим під час конструювання

Орієнтовний перелік устаткування й дидактичного матеріалу:

Будівельний матеріал: м'які модулі, дерев'яний будівельний матеріал, будівельні набори, що складаються з однотонних і різнокольорових предметів різної геометричної форми, будівельні набори, що містять готові конструкції, пластмасові конструктори (у тому числі ЛЕГО); набори мозаїки: пластмасові і магнітні різних геометричних форм і розмірів; збірно-розбірні іграшки: пірамідки різного виду, ляльки, тварини, знайомі дітям казкові персонажі; набори дрібних сюжетних іграшок: зайчики, їжачки, ведмедики, білки, лисиці, жаби, слоники, вовки, риби й ін.; набори картинок (предметних і сюжетних): розрізних, із прорізами круглої, квадратної, трикутної, багатокутної форми, на кубиках (ілюстративні кубики з 4 і 6 частин); набори фігурок людей і тварин із цупкої тканини, картону або паперу для фланелеграфа; набори паличок: великі й дрібні плоскі палички (пластмасові й дерев'яні, різного кольору); столи для конструктивної діяльності; фланелеграф та ін.

Формування елементарних математичних уявлень (ФЕМУ)

Пояснювальна записка

У системі корекційно-педагогічної допомоги дітям з інтелектуальною недостатністю важлива роль належить формуванню елементарних математичних уявлень. Математика вивчає реальний світ, а математичні уявлення опосередковано пов'язані з ним.

Математична грамотність сприяє накопиченню життєвого досвіду, надає дитині можливість правильно сприймати довкілля, орієнтуватися в ньому, виконувати елементарні арифметичні дії в ігровій, трудовій, конструктивній, образотворчій, побутовій діяльності - що є вагомим аспектом соціальної адаптації кожної дитини.

Організація корекційно-педагогічної роботи на заняттях з формування елементарних математичних уявлень передбачає врахування особливостей розвитку пізнавальної діяльності, індивідуальних особливостей та потенційних можливостей кожної дитини.

Розділ Програми визначає орієнтовний зміст матеріалу на заняттях з формування елементарних математичних уявлень у спеціальному дошкільному закладі.

Визначення змісту розділу ФЕМУ, його структури ґрунтується на результатах психолого-педагогічних досліджень, що розкривають особливості сенсорного, розумового, мовленнєвого, моторно-рухового розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю. Змістовий блок складено з урахуванням основних дидактичних принципів: доступності, науковості, систематичності та корекційної спрямованості.

Корекційна спрямованість формування елементарних математичних уявлень забезпечується полісенсорною основою та максимальним використанням предметно-практичної й ігрової діяльності дітей.

З метою розвитку основ математичної грамотності у дошкільників зазначеної категорії, матеріал розділу Програми передбачає накопичення конкретних фактів про властивості предметів довкілля, формування у дітей здатності виділяти в об'єктах певні ознаки, розвиток операцій порівняння й групування предметів за певними ознаками, накопичення уявлень про кількість, величину, геометричні форми, орієнтування в часі та просторі, практичні дії з множинами тощо.

Формування елементарних математичних уявлень здійснюється в залежності від рівня готовності кожної дитини до сприйняття математичних понять. Виконання навчальних завдань проводиться у наочно-дійовій формі з опорою на безпосередні дії з предметами, множинами предметів, спеціальним корекційно-дидактичним матеріалом математичного змісту. Також доречним є використання комбінованих прийомів навчання, а саме: наочно-практичні та словесні; показ і пояснення з одночасним поетапним виконанням.

Ігри з математичним змістом спрямовані на формування пізнавального інтересу, активності, на забезпечення необхідної сенсорної бази, розвиток у дітей потреби у спільній діяльності, корекцію дрібної моторики, зорово-рухової

координації. Безпосередній контакт із доступними та знайомими дитині предметами, дії з ними корисні для організації взаємодії з довкіллям, набуття досвіду, опанування способами пізнання зв'язків між предметами та явищами, розвитку лексико-семантичної та граматичної сторін мовлення. Практичні дії ігрового характеру сприяють підвищенню психічної активності дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та інтересу до здійснюваної математичної діяльності. Багаторазове повторення матеріалу, що вивчається, сприятиме усвідомленості досліджуваних математичних уявлень.

Ускладнення математично спрямованого матеріалу здійснюється на основі розширення змісту основних напрямів роботи, формування нових способів математичної дії шляхом удосконалення навичок аналітичних операцій порівняння (застосування прийомів зіставлення, протиставлення, накладання, прикладання, вимірювання з допомогою рахунку і спеціальної або умовної мірки), а також шляхом ускладнення наочного матеріалу (використання не тільки реальних предметів та їх заміників, але й зображень, умовних позначень тощо).

Основними завданнями занять по формуванню елементарних математичних уявлень є:

- Формування у дітей способів засвоєння суспільного досвіду: наслідування, дії за зразком, виконання завдань за словесною інструкцією.

- Формування пізнавальної активності (розвиток вміння сприймати, запам'ятовувати, розрізняти, виділяти за зразком, групувати предмети за певною кількісною ознакою, абстрагуючись від інших властивостей предметів, їх функціонального призначення та розташування, відтворювати за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією, зміни розташування предметів у просторі, перетворення множин, визначення розташування предметів у просторі та на площині, частин доби та пори року тощо).

- Формування життєвих навичок, пов'язаних із використанням елементарних математичних уявлень у повсякденному житті.

- Розвиток мовлення шляхом накопичення та засвоєння необхідного словникового запасу, що позначає кількісні та якісні ознаки предметів, кількісні відношення, дії з предметами.

- Виховання інтересу до занять та виконуваної діяльності, бажання застосовувати набуті знання в уявних ігрових ситуаціях.

З метою виконання поставлених завдань, рекомендується поетапність ознайомлення з математичними поняттями дітей різних вікових груп, що представлена у таблицях.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Кількість та рахунок Практичні дії з дискретними (предметами, іграшками) множинами: - кількісна характеристика об'єктів довкілля (іграшки, книги, предмети</p>	<p><i>Формувати:</i> - первинні уявлення про кількісні та просторові характеристики об'єктів довкілля; - способи:</p>

<p>посуду, фрукти, овочі) – багато, один; - групування предметів за однією ознакою (кольором, величиною, належністю до поняття); - відповіді на запитання «Скільки?» словами «один» і «багато», розрізнення групи об’єктів (багато) та одиничних об’єктів (один); Виділення з групи однорідних (різномірних) предметів одного. Знаходження заданої кількості однорідних предметів – 1, багато в довшій та на власному тілі (один ніс, одна голова, багато зубів, пальців, волосся на голові тощо). Практичні дії з неперервними (пісок, вода, крупа) множинами: - виділення властивостей неперервних (пісок, вода, крупа) множин. Закріплення матеріалу в процесі ігор з математичним змістом під час режимних моментів, прогулянок, екскурсій, дозвіллевих заходів тощо.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • зіставлення одиничних предметів та груп; • порівняння двох предметів за висотою та за величиною в цілому; • підбору предметів за формою, величиною, кольором; <p>- вміння орієнтуватися у предметних діях; - вміння розрізняти дискретні та неперервні множини; - вміння діяти за наслідкуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір); - просторове уявлення; - вміння групувати предмети за заданою ознакою; - вміння виділяти колір, величину, форму як ознаку. - вміння сприймати, розрізняти, виділяти предмети, множини предметів; <i>Розвивати:</i> - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - слухове, тактильно-рухове сприйняття на основі активних дій з предметами та дискретними множинами; - аналізуюче спостереження. <i>Збагачувати</i> пасивний словник. <i>Виховувати:</i> - позитивно-емоційне ставлення до заняття.</p>
<p>Величина Визначення та порівняння предметів за величиною (великий, маленький). Ігрова практична діяльність з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i> - способи практичного визначення та порівняння предметів за величиною шляхом накладання, прикладання; - вміння діяти за наслідкуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір); <i>Розвивати:</i> - сенсорні уявлення, психічні процеси.</p>

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до заняття.
<p>Геометричні фігури та форма предметів</p> <p>Співвідношення геометричних фігур з реальними предметами (яка фігура на що схожа).</p> <p>Співвідношення форми та величини предметів з формою та величиною еталонних отворів.</p> <p>Визначення форми предметів за сенсорними передеталонами (коло – кулька, квадрат – кубик, овал – «яєчко», прямокутник – «цеглинка», трикутник – «дах»).</p> <p>Ознайомлення з кулею та кубом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - первинні уявлення про сенсорні передеталони; - вміння аналізувати, порівнювати; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербально\невербально). <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорні уявлення, психічні процеси; - дрібну моторику та координацію рухів; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Простір</p> <p>Визначення на власному тілі частин тіла;</p> <p>визначення просторового розташування частин тіла (голова, ноги, руки, шия, пальці, очі, ніс, рот, лоб, брови, вуха): впізнавати й показувати їх на собі, дорослому, ляльці.</p> <p>Визначення напрямку: «туди», «сюди» (вказівний жест/рука).</p> <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - первинні уявлення про власне тіло та його частини; - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - просторове орієнтування. <p><i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Час</p> <p>Визначення частин доби (день, ніч) та пори року (зима, літо).</p> <p>Характерні дії дітей у ці відрізки часу, яскравих та характерних проявів живої та неживої природи.</p> <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - елементарні уявлення про частини доби (день, ніч) та пори року (зима, літо) на основі уявлень про характерні дії дітей у ці відрізки часу; вміння визначати їх за словесним описом, зображенням, спостереженням; - вміння аналізувати, порівнювати; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорні уявлення, психічні процеси; - наочно-образне та наочно-дійове мислення. - мовленнєве висловлювання в процесі

	<p>виконання практичних дій з математичним змістом.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - під контролем дорослого виділяти окремі предмети з множини; - за наочною опорою співвідносити кількість «один», «багато» з власними частинами тіла; - за допомогою дорослого порівнювати предмети за величиною (великий-маленький).; - за словесною інструкцією знаходити 1 і багато однорідних предметів у довшій; - за допомогою дорослого скласти рівні за кількістю множини предметів. - за словесною інструкцією викладати геометричні фігури в отвори відповідної форми. - користуватися предметами різної величини, форми, кількості у побутових та ігрових ситуаціях. 	

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p><i>Кількість та рахунок</i></p> <p>Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 1, багато).</p> <p>Практичні дії з дискретними (предметами, іграшками) множинами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення кількісних характеристик об'єктів довкілля (один і багато), розрізнення їх, знаходження на своєму столі; - групування (утворення групи, множини) предметів за однією ознакою; - позначення кількості предметів словами «один» і «багато»; - визначення кількості предметів у групах (один, два) без рахунку та позначення їх словами «один», «два»; - зіставлення кількості 1 та 2 з кількістю пальців; - відповідь на запитання «Скільки?» словами «один», «два», «багато». <p>Виділення 2 предметів з множини за словесною інструкцією.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у предметних діях; - просторове уявлення; - вміння виділяти властивості неперервних множин; - вміння розрізняти дискретні та неперервні множини; - елементарні способи пізнання кількості (зорове розпізнавання, тактильне, попарне з'єднання); - кількісні уявлення: один, два, багато, мало, пусто. - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербально\невербальною); - вміння встановлювати відповідність (кількісну) між предметами шляхом накладання та прикладання; - вміння групувати предмети за заданою ознакою; - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір).

<p>Утворення числа 2. Лічба предметів в межах 2.</p> <p>Знаходження 1, 2 і багато однорідних предметів у докільці та спеціально створених умовах.</p> <p>Показ та називання одиничних і парних частин тіла та обличчя (дві руки, дві ноги, один ніс тощо).</p> <p>**Перетворення множини:</p> <ul style="list-style-type: none"> • шляхом зменшення (прибрали — зменшили); • шляхом збільшення (додали — збільшили); • шляхом урівнювання (порівну). <p>Розрізнення дискретних (іграшки, предмети, геометричний матеріал (куля, куб)) і неперервних (вода, пісок, крупа) множин за кількісною ознакою (зразок мовленнєвого висловлювання: у великому відерці багато піску, у маленькому – мало).</p> <p>Розрізнення кількості – пустий-повний, (використовувати у мовленні слова «пустий», «повний»).</p> <p>Закріплення матеріалу в процесі ігор з математичним змістом під час режимних моментів, прогулянок, екскурсій, дозвіллевих заходів тощо.</p>	<p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - слухове, тактильно-рухове сприйняття на основі активних дій з предметами та дискретними множинами; - аналізуюче спостереження. <p><i>Збагачувати</i> пасивний та активний словник.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до заняття.
<p>Величина</p> <p>Порівняння та розрізнення предметів за величиною (великі, маленькі), за довжиною (довгі, короткі);</p> <ul style="list-style-type: none"> - мовленнєве позначення результату порівняння: за величиною (більше, менше); за довжиною (довше, коротше); - встановлення взаємно однозначної відповідності між предметами (один – один) за допомогою практичних прийомів (накладення, прикладання); - складання впорядкованого ряду: <ul style="list-style-type: none"> - з однакових предметів (іграшок) за розміром. <p>Ігрова практична діяльність з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у предметних діях; - просторове уявлення; - елементарні способи пізнання висоти та величини в цілому (практичне зіставлення двох предметів); - вміння порівнювати та розрізняти предмети за величиною (великі, маленькі), за довжиною (довгі, короткі); - вміння встановлювати відповідність (за величиною) між предметами шляхом накладання та прикладання; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - вміння групувати предмети за заданою

	<p>ознакою;</p> <ul style="list-style-type: none"> - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - дрібну моторику та координацію рухів; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій з використанням слів «великий», «маленький», «високий», «низький», «більше», «менше», «вище», «нижче»; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Геометричні фігури та форма предметів</p> <p>Визначення форми предметів за сенсорними еталонами (коло, квадрат).</p> <p>Співвіднесення плоских та об'ємних геометричних фігур (коло, квадрат, куля, куб), їх мовленнєве позначення (називання);</p> <ul style="list-style-type: none"> - зв'язок між назвою фігури та її зовнішнім виглядом; <p>практичні дії з геометричними фігурами та предметами: розгляд, зорове впізнавання, знаходження серед інших, показ, підбір за формою отвору та проштовхування (вкладання) в нього, групування за однією ознакою (або за кольором, або за величиною, або за формою).</p> <p>Складання впорядкованого ряду:</p> <ul style="list-style-type: none"> - з однакових предметів (іграшок) за формою; - почергове упорядкування предметів за формою, розміром. <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у предметних діях; - просторове уявлення; - елементарні способи пізнання форми (зорове розпізнавання, підбір геометричних фігур за формою отвору); - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербально\невербальною); - вміння групувати предмети за заданою ознакою; - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір). - вміння за допомогою зорового аналізатора порівнювати й розрізняти геометричні фігури за формою; - вміння встановлювати відповідність (за формою) між предметами шляхом накладання та прикладання; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - дрібну моторику та координацію рухів; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій;

	<p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання діяти разом з дорослим; - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Простір</p> <p>Практичні дії з орієнтування на аркуші паперу (середина, верх, низ);</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення (знаходження та показ) розташування зображень об'єктів на аркуші паперу, ілюстрації; - визначення розташування об'єктів у просторі знайомого приміщення за допомогою різних аналізаторів (зір, слух, дотик); - визначення положення предметів, знаходження їх за словесною вказівкою дорослого з використанням слів «над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «поруч» тощо. <p>Практичні дії з орієнтування у власному тілі, розрізнення та визначення просторового розташування частин тіла, показ їх на собі, на ляльці.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; - способи орієнтування у знайомому довкіллі; на аркуші паперу; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - зорове, слухове, дотиково-рухове сприймання, пошукові способи орієнтування. - вміння діяти за наслідуванням, зразком, словесною/невербальною інструкцією; - вміння сприймати, усвідомлювати, по можливості називати (показувати за допомогою жестів) практичні дії математичного змісту. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - концентрацію, стійкість та довільність уваги; - дрібну моторику; - просторові уявлення; - мовленнєву діяльність; - наочно-образне та наочно-дійове мислення. <p><i>Стимулювати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <p><i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід, пасивний словник</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності; - почуття впевненості у собі.
<p>Час</p> <p>Визначення частин доби (день, ніч) та пори року (літо, осінь, зима, весна) за</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - часові уявлення; - вміння визначати частини доби та

<p>словесним описом, зображенням, на основі спостереження.</p> <p>Діяльність людей у ці відрізки часу, характерні прояви живої та неживої природи.</p> <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p>пори року, часові відрізки;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння встановлювати послідовні взаємозв'язки; - чуттєво-практичне орієнтування у часовому просторі; - вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички пошуку вирішення завдання методом спроб та помилок. - зорово-моторне сприйняття; - просторове орієнтування; - аналізуюче спостереження. <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання діяти разом з дорослим та однолітками.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- під контролем дорослого виділяти окремі предмети з множини;
- за наочною опорою вербально позначати кількість (багато, один, два).
- зіставляти кількість 1 та 2 з кількістю пальців;
- групувати предмети за певною ознакою;
- послуговуватися способами накладання та прикладання (один – один) для встановлення відповідності між предметами;
- за допомогою дорослого розрізняти дискретні та неперервні множини за кількістю 1, багато, мало, пустий, повний;
- за словесною інструкцією орієнтуватися у знайомому приміщенні: показувати розташування предметів (в групі, вдома);
- за допомогою дорослого складати геометричні фігури в отвори відповідної форми.
- під контролем дорослого визначати місце розташування зображень на аркуші паперу (ілюстрації).

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p><i>Кількість та рахунок</i></p> <p>Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 2).</p> <p>Лічба у межах 2. Пара.</p> <p>Утворення числа 3 (два та ще 1).</p> <p>Практичні дії з дискретними (предметами, іграшками) та</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у практичних діях; - просторове уявлення; - вміння розрізняти дискретні та неперервні множини; - елементарні способи пізнання кількості (зорове розпізнавання,

<p>неперервними (вода, пісок, крупа) множинами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Порівняння двох нерівних груп предметів за кількістю (відрізняються між собою на дві одиниці) шляхом використання прийомів накладання та прикладання. - Порівняння неперервних множин за кількістю (у великому відрі більше води, у маленькому відрі менше води). <p>Операції об'єднання та роз'єднання в межах 3.</p> <p>Виділення 3 предметів з множини за наслідуванням, зразком, словом, співвіднесення кількості предметів з пальцями.</p> <p>Вербальне позначення кількості предметів у множині (відповідь на запитання «Скільки?» словами «один», «два», «три», «багато», відповідно до умови) та результату порівняння кількостей (відповідь на запитання «Чого більше?», «Чого менше?» - «стільки... скільки», «порівну», «однаково», «більше», «менше»).</p> <p>Наочні задачі у межах 3 на об'єднання та роз'єднання з показом рішення на пальцях, рахівних паличках, іншій наочності (Нумікон тощо).</p> <p>Групування предметів за кількісною ознакою (1 – багато, 2, 3).</p> <p>Перелік елементів множин (у межах 3), сприйнятих на слух (звуки), на дотик (предмети), візуально (рухи).</p> <p>Закріплення матеріалу в процесі ігор з математичним змістом під час режимних моментів, прогулянок, екскурсій, дозвіллевих заходів тощо.</p>	<p>тактильне, попарне з'єднання);</p> <ul style="list-style-type: none"> - кількісні уявлення: один, два, три, багато; - вміння порівнювати неперервні множини за кількістю. - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербально\невербальною); - вміння перетворювати множини за кількістю; - вміння встановлювати рівність або нерівність множин; - вміння групувати предмети за заданою ознакою; - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - слухове, тактильно-рухове сприйняття на основі активних дій з предметами та дискретними множинами; - аналізуюче спостереження. <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас шляхом накопичення та засвоєння слів – назв якісних та кількісних ознак предметів.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до заняття.
<p>Величина</p> <p>Порівняння та розрізнення предметів за різними параметрами величини (довжина, висота), позначення результату порівняння вербально, за допомогою рухів пальців, рук у певному напрямку;</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у предметних діях; - просторове уявлення; - вміння порівнювати та розрізняти предмети за величиною (великі, маленькі), за довжиною (довгий,

<p>- встановлення взаємно однозначної відповідності між предметами (один – один) за допомогою практичних прийомів (накладення, прикладання);</p> <p>- складання за зразком простих серіаційних (упорядкованих за величиною) рядів з 3 елементів (пірамідка, мотрійка, різноманітні іграшки).</p> <p>Опис об'єкта (предмета) за параметрами величини та величиною в цілому (довгий, короткий, високий, низький, великий, маленький).</p> <p>Мовленнєве позначення результату порівняння: «більше» – «менше» – «рівні (однакові) за величиною»; «довше» – «коротше» – «рівні (однакові) за довжиною»; «вище» – «нижче» – «рівні (однакові) за висотою».</p> <p>Ігрова практична діяльність з математичним змістом.</p>	<p>короткий), за висотою (високі, низькі);</p> <p>- вміння встановлювати відповідність (за величиною) між предметами шляхом накладання та прикладання;</p> <p>- вміння створювати прості серіаційні (упорядковані) ряди із 3 елементів;</p> <p>- вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною);</p> <p>- практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір).</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <p>- сенсорно-перцептивну діяльність;</p> <p>- дрібну моторику та координацію рухів;</p> <p>- зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів;</p> <p>- мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій з використанням слів «великий», «маленький», «довгий», «короткий», «високий», «низький», «більше», «менше», «довше», «коротше», «вище», «нижче», «рівні (однакові)» тощо;</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <p>- позитивне ставлення до виконуваної діяльності;</p> <p>- інтерес до елементарних математичних дій.</p>
<p>Геометричні фігури та форма предметів</p> <p>Визначення форми предметів за сенсорними еталонами (коло, квадрат, трикутник).</p> <p>Співвіднесення плоских та об'ємних геометричних фігур (коло – куля, квадрат – куб, трикутна призма – трикутник), їх мовленнєве позначення (називання);</p> <p>- зв'язок між назвою фігури та її зовнішнім виглядом;</p> <p>- практичні дії з геометричними фігурами та предметами:</p> <p>- елементарне обстеження плоских та об'ємних геометричних фігур шляхом</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <p>- вміння орієнтуватися у предметних діях;</p> <p>- просторове уявлення;</p> <p>- елементарні способи пізнання форми (зорове розпізнавання, підбір геометричних фігур за формою отвору);</p> <p>- вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною);</p> <p>- вміння групувати предмети за заданою ознакою;</p> <p>- практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір).</p> <p>- вміння за допомогою зорового аналізатора порівнювати й розрізняти</p>

<p>дотиково-рухових дій під контролем зору;</p> <ul style="list-style-type: none"> - розгляд, зорове впізнавання, знаходження серед інших, показ, підбір за формою отвору та проштовхування (вкладання) в нього, групування за однією ознакою (або за кольором, або за величиною, або за формою). <p>Складання впорядкованого ряду:</p> <ul style="list-style-type: none"> - з однакових предметів (іграшок) за формою; - почергове упорядкування предметів за формою, розміром. <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p>геометричні фігури за формою;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння обстежувати пласкі та об'ємні геометричні фігури (обведення пальцем по контуру, поглажування долонею, затискання в долонях, прокачування, спроба на стійкість, порівняння шляхом накладання/прикладання); - вміння встановлювати відповідність (за формою) між предметами шляхом накладання та прикладання; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - дрібну моторику та координацію рухів; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання діяти разом з дорослим; - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Простір</p> <p>Практичні дії з орієнтування на аркуші паперу (середина, верх, низ, кути вгорі, кути знизу, праворуч, ліворуч);</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення (знаходження та показ) розташування зображень об'єктів на аркуші паперу, ілюстрації; - визначення розташування об'єктів у просторі знайомого приміщення за допомогою різних аналізаторів (зір, слух, дотик); - визначення місця розташування предметів, орієнтуючись від себе в ближньому просторі (на відстані витягнутої руки), у знайомому приміщенні за допомогою різних аналізаторів. <p>Розрізнення просторових позначень («над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку»; верхня та нижня, передня та задня, права та ліва сторони найближчого простору.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною/невербальною); - зорове, слухове, дотиково-рухове сприймання, пошукові способи орієнтування; - вміння елементарного просторового (на собі, від себе, на аркуші паперу, у знайомому довкіллі) орієнтування; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, словесною/невербальною інструкцією; - вміння сприймати, усвідомлювати, по можливості називати (показувати за допомогою жестів) практичні дії математичного змісту. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів;

<p>Практичні дії з орієнтування у власному тілі, розрізнення та визначення правої та лівої частин тіла.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - концентрацію, стійкість та довільність уваги; - дрібну моторику; - просторові уявлення; - мовленнєву діяльність; - наочно-образне та наочно-дійове мислення. <p><i>Стимулювати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <p><i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід, пасивний словник</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності; - почуття впевненості у собі.
<p>Час</p> <p>Визначення частин доби (ранок, день, вечір, ніч) та пори року (літо, осінь, зима, весна,) за словесним описом, зображенням, на основі спостереження.</p> <p>Діяльність людей у ці відрізки часу, характерні прояви живої та неживої природи.</p> <p>Способи визначення часового відрізка (за власними спостереженнями, досвідом діяльності, словесним описом, ілюстрацією).</p> <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - часові уявлення; - вміння визначати частини доби та пори року, с (за власними спостереженнями, досвідом діяльності, словесним описом, ілюстрацією); - вміння встановлювати послідовні взаємозв'язки; - чуттєво-практичне орієнтування у часовому просторі; - вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички пошуку вирішення завдання методом спроб та помилок. - зорово-моторне сприйняття; - просторове орієнтування; - аналізуюче спостереження. <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання діяти разом з дорослим та однолітками.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - під контролем дорослого групувати предмети за кількісною ознакою (1 – багато, 2, 3); - за наочною опорою вербально позначати кількість (багато, один, два, три), порівнювати («порівну», «однаково», «більше», «менше»); - виділяти 3 предмети з множини за наслідуванням, зразком, словом, співвідносити 	

- кількість предметів з пальцями;
- послуговуватися способами накладання та прикладання, графічного співвіднесення для встановлення відповідності між предметами;
 - за допомогою дорослого обстежувати пласкі та об'ємні геометричні фігури шляхом дотиково-рухових дій під контролем зору;
 - за наочною опорою розрізняти просторові позначення («над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку»);
 - за словесною інструкцією орієнтуватися у знайомому приміщенні (в групі, вдома);
 - за підказкою дорослого визначати місце розташування зображень на аркуші паперу (ілюстрації);
 - за допомогою дорослого та наочною опорою визначати часові відрізки.

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Кількість та рахунок</p> <p>Повторення матеріалу попереднього року (лічба та операції з множинами в межах 3).</p> <p>Утворення числа 4 (три та ще 1). Рахунок у межах 4 (та у більших межах (5, 6...)) залежно від можливостей вихованців).</p> <p>Виділення 4 предметів з множини за наслідуванням, зразком, словесною інструкцією, співвідношення кількості предметів з кількістю пальців на руці.</p> <p>Співвідношення двох множин предметів за кількістю в межах 4 без лічби (стільки...скільки).</p> <p>Порівняння за кількістю двох множин предметів (прикладанням, переливанням, переліком).</p> <p>Перетворення множин, предметів (без лічби та на основі лічби), використовуючи різні способи збільшення, зменшення, урівнювання (досипаючи, доливаючи або зменшуючи певну кількість).</p> <p>Перелік предметів в межах 4, перелік однорідних предметів, розташованих лінійно та фігурно, різних за призначенням, кольором, розміром.</p> <p>Лічба у зворотному порядку від 4 (5). Кількісний та порядковий рахунок</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у практичних діях; - уявлення про кількісний та порядковий рахунок у межах 4 (5); - вміння діяти з дискретними та неперервними множинами; - вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, встановлювати причинно-наслідкові залежності. - кількісні уявлення: один, два, три, чотири, багато; - вміння порівнювати неперервні множини за кількістю. - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербально\невербальною); - вміння перетворювати множини за кількістю (без лічби та на основі лічби); - вміння встановлювати рівність або нерівність множин; - вміння групувати предмети за заданою ознакою; - практичні дії орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - послідовне та системне обстеження та сприйняття предметів та множин у процесі практичних дій; - зорове сприйняття зовнішніх

<p>(мета, правила, результат). Відповіді на запитання «який за рахунком?».</p> <p>Використання практичних ситуацій та фрагментів казок (Казка «Колобок», кого першим зустрів Колобок?).</p> <p>Число як результат рахунку.</p> <p>Послідовність «від ... до ...».</p> <p>Цифра як знак для позначення числа.</p> <p>Визначення цілого та частини (половина).</p> <p>Наочні задачі у межах 4 на об'єднання та роз'єднання з показом рішення на пальцях, рахівних паличках, іншій наочності.</p> <p>Перелік елементів множин (у межах 4), сприйнятих на слух (звуки), на дотик (предмети), візуально (рухи).</p> <p>Вимірювання протяжних, рідких та сипучих тіл за допомогою умовної мірки (брусок, палички, олівці, ложка тощо).</p> <p>Закріплення матеріалу в процесі ігор з математичним змістом під час режимних моментів, прогулянок, екскурсій, дозвіллевих заходів тощо.</p>	<p>властивостей предметів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - слухове, тактильно-рухове сприйняття на основі активних дій з предметами та дискретними множинами; - аналізуюче спостереження; - фіксує та супроводжує мовлення. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивно-емоційне відношення до заняття; - інтерес до змісту та процесу пізнання.
<p>Величина</p> <p>Порівняння та розрізнення предметів за різними параметрами величини (довжина, висота, ширина), позначення результату порівняння вербально, за допомогою рухів пальців, рук у певному напрямку.</p> <p>Опис об'єкта за параметрами величини та величиною в цілому (довгий, короткий, широкий, вузький, високий, низький, великий, маленький).</p> <p>Мовленнєве позначення результату порівняння: «більше» – «менше» – «рівні (однакові) за величиною»; «довше» – «коротше» – «рівні (однакові) за довжиною»; «вище» – «нижче» – «рівні (однакові) за висотою»; «ширше» – «вужче» – «рівні (однакові) за шириною».</p> <p>Визначення способів побудови серіаційних (упорядкованих за</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння орієнтуватися у предметних діях; - просторове уявлення; - вміння порівнювати та розрізняти предмети за величиною (великі, маленькі), за довжиною (довгий, короткий), за висотою (високі, низькі), за шириною (широкі, вузькі), визначати величину; - вміння встановлювати відповідність (за величиною) між предметами шляхом накладання та прикладання, візуально; - вміння створювати прості серіаційні (упорядковані) ряди з 4 елементів; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербально\невербальною); - практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір). <p><i>Розвивати:</i></p>

<p>величиною) рядів з чотирьох елементів (за зразком та за умовою);</p> <p>- порівняння предметів або їх зображень за однією та (або) двома ознаками величини одночасно за допомогою практичних прийомів накладання, прикладання, візуально.</p>	<p>- сенсорно-перцептивну діяльність;</p> <p>- дрібну моторику та координацію рухів, окомір;</p> <p>- зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів;</p> <p>- мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій з використанням слів «великий», «маленький», «довгий», «короткий», «високий», «низький», «більше», «менше», «довше», «коротше», «вище», «нижче», «широкий», «вузький», «ширше», «вужче», «рівні (однакові)» тощо;</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <p>- позитивне ставлення до виконуваної діяльності;</p> <p>- інтерес до елементарних математичних дій.</p>
<p>Геометричні фігури та форма предметів</p> <p>Чотирикутна призма – прямокутник.</p> <p>Розрізнення геометричних фігур</p> <p>Визначення форми предметів за сенсорними еталонами (коло, квадрат, трикутник, прямокутник);</p> <p>Співвіднесення плоских та об’ємних геометричних фігур (коло – куля, квадрат – куб, трикутна призма – трикутник, чотирикутна призма – прямокутник), їх мовленнєве позначення (називання);</p> <p>- зв’язок між назвою фігури та її зовнішнім виглядом;</p> <p>- практичні дії з геометричними фігурами та предметами: елементарне обстеження плоских та об’ємних геометричних фігур шляхом дотиково-рухових дій під контролем зору;</p> <p>розгляд, зорове впізнавання, знаходження серед інших, показ, підбір за формою отвору та проштовхування (вкладання) в нього, групування за однією ознакою (або за кольором, або за</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <p>- вміння орієнтуватися у предметних діях;</p> <p>- просторове уявлення;</p> <p>- елементарні способи пізнання форми (зорове розпізнавання, підбір геометричних фігур за формою отвору);</p> <p>- вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною);</p> <p>- вміння групувати предмети за заданою ознакою;</p> <p>- практичні способи орієнтування у завданні (спроба, співставлення, підбір).</p> <p>- вміння за допомогою зорового аналізатора порівнювати й розрізняти геометричні фігури за формою;</p> <p>- вміння обстежувати плоскі та об’ємні геометричні фігури (обведення пальцем по контуру, поглажування долонею, затискання в долонях, прокачування, спроба на стійкість, порівняння шляхом накладання/прикладання);</p> <p>- вміння встановлювати відповідність (за формою) між предметами шляхом накладання та прикладання, візуально;</p>

<p>величиною, або за формою).</p> <p>Складання впорядкованого ряду:</p> <ul style="list-style-type: none"> - з однакових предметів (іграшок) за формою; - почергове упорядкування предметів за формою, розміром. <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність, оволодіння набором еталонів форми; - вміння визначати форму предметів довкілля; - дрібну моторику та координацію рухів; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання діяти разом з дорослим; - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
<p>Простір</p> <p>Практичні дії з орієнтування на аркуші паперу (середина, верх, низ, кути вгорі, кути знизу, праворуч, ліворуч);</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення та показ пальцем, олівцем, стрілкою на площині аркуша паперу просторові напрямки «від... до...»; - визначення (знаходження та показ) розташування зображень об'єктів на аркуші паперу, ілюстрації; - визначення розташування об'єктів у просторі знайомого приміщення за допомогою різних аналізаторів (зір, слух, дотик); - визначення послідовності розташування об'єктів один за одним з лівого боку праворуч та навпаки. <p>Визначення місця розташування предметів, орієнтуючись від себе в ближньому просторі (на відстані витягнутої руки), у знайомому приміщенні за допомогою різних аналізаторів.</p> <p>Пересування в заданому напрямку.</p> <p>Розрізнення просторових позначень («над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку»; верхня та нижня, передня та задня, права та ліва сторони найближчого простору.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні практичного завдання; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, інструкцією (вербальною\невербальною); - зорове, слухове, дотиково-рухове сприймання, пошукові способи орієнтування; - вміння елементарного просторового (на собі, від себе, на аркуші паперу, у знайомому довкіллі) орієнтування; - вміння діяти за наслідуванням, зразком, словесною/невербальною інструкцією; - вміння сприймати, усвідомлювати, по можливості називати (показувати за допомогою жестів) практичні дії математичного змісту. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сенсорно-перцептивну діяльність; - вміння послідовного та системного обстеження та сприйняття простору, руху в процесі практичних дій; - зорове сприйняття зовнішніх властивостей предметів; - концентрацію, стійкість та довільність уваги; - дрібну моторику; - просторові уявлення;

<p>Практичні дії з орієнтування у власному тілі, розрізнення та визначення правої та лівої частин тіла.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - мовленнєву діяльність; - наочно-образне та наочно-дійове мислення. <p><i>Стимулювати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мовленнєве висловлювання в процесі виконання практичних дій; <p><i>Збагачувати</i> чуттєвий досвід, пасивний словник</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності; - почуття впевненості у собі.
<p>Час</p> <p>Визначення частин доби (ранок, день, вечір, ніч) та пори року (зима, літо, весна, осінь) за словесним описом, зображенням, на основі спостереження.</p> <p>Визначення часової послідовності зміни доби («вчора», «сьогодні», «завтра»); часової послідовності («спочатку – потім»).</p> <p>Діяльність людей особисті дії у ці відрізки часу, характерні прояви живої та неживої природи.</p> <p>Способи визначення часового відрізка, послідовності подій (за власними спостереженнями, досвідом діяльності, словесним описом, ілюстрацією).</p> <p>Планування діяльності (візуальний розклад).</p> <p>Моделювання практичних та ігрових ситуацій з математичним змістом.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - часові уявлення; - вміння визначати частини доби та пори року, с (за власними спостереженнями, досвідом діяльності, словесним описом, ілюстрацією); - вміння встановлювати послідовні взаємозв'язки; - чуттєво-практичне орієнтування у часовому просторі; - вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати; - вміння планувати власну діяльність. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички пошуку вирішення завдання; - зорово-моторне сприйняття; - уміння послідовного та системного обстеження та сприйняття часу, руху в процесі практичних дій; - уміння розрізняти частини доби, пори року; - просторове орієнтування; - аналізуюче спостереження. <p><i>Збагачувати</i> словниковий запас.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання діяти разом з дорослим та однолітками; - організованість.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - під контролем дорослого групувати предмети за кількісною ознакою (1 – багато, 2, 3, 4 (5 ...)); - за наочною опорою вербально позначати кількість (багато, один, два, три, 	

чотири), порівнювати («порівну», «однаково», «більше», «менше»);

- перелічувати предмети та зображення предметів на малюнках, розташованих у ряд та хаотично; предмети та зображення предметів різної величини, кольору, форми.
- послуговуватися способами накладання та прикладання для встановлення відповідності між предметами;
- за допомогою дорослого називати, обстежувати плоскі та об'ємні геометричні фігури шляхом дотиково-рухових дій під контролем зору, визначати форму предмета;
- групувати предмети за однією-двома ознаками.
- за наочною опорою розрізнити просторові позначення («над», «під», «у/в» «попереду», «позаду», «вгорі», «знизу», «поруч», «збоку»);
- за словесною інструкцією орієнтуватися у знайомому приміщенні (в групі, вдома);
- за підказкою дорослого визначати місце розташування зображень на аркуші паперу (ілюстрації);
- за допомогою дорослого та наочною опорою визначати часові відрізки.
- розрізнити частини доби та пори року за словесним описом, наочною опорою, досвідом власної діяльності,
- визначати послідовність подій за допомогою візуальної опори.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ «ДИТИНА В ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ»

Ознайомлення з довкіллям

Пояснювальна записка

Розділ Програми «Ознайомлення з довкіллям» рекомендується для роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку дошкільного віку, розрахована на чотирічний термін навчання (від 3-4 до 7-8 років). Матеріал розподілений по рокам навчання та поданий за темами. Плануючи свою роботу, вихователь самостійно вирішує, в який час доцільніше вивчати кожну з тем. На вивчення матеріалу відводиться 1 години на тиждень упродовж усіх років навчання. У змістовому блоці розкрито структуру, мету, напрями побудови занять по ознайомленню з довкіллям. Розділ Програми подано за табличною структурою, що складається з кількох колонок. У колонці «Зміст навчання та виховання» подано зміст навчання та виховання, у наступній колонці «Освітні завдання», уточнюються уявлення та знання, що необхідно формувати, розкривається головний напрям корекційної роботи, яка конкретизує, уточнює, коригує певні знання, стимулює навчально-пізнавальну діяльність і пов'язані з нею психофізичні процеси.

Метою занять з ознайомлення з довкіллям є формування у дітей цілісного сприйняття та уявлення предметів і явищ навколишньої дійсності, яке відображає важливі зв'язки та залежності між об'єктами, а саме: формування знань про навколишню дійсність, необхідних для усвідомлення своєї приналежності до природи і суспільства; формування уявлення про живу й неживу природу; створення елементарної бази для засвоєння різних видів соціального досвіду, морально - правових норм, традицій тощо; корекційний розвиток пізнавальної діяльності; формування навичок самообслуговування та охайності.

Зміст розділу Програми забезпечує вирішення навчальних завдань:

- ознайомлення дітей з близьким оточенням, побутовими предметами, формування передумови сприйняття оточуючого середовища;
- формування та розширення елементарних знань дітей про предмети і явища живої та неживої природи, про сезонні зміни в природі;
- формування загальних уявлень про суспільство і місце в ньому людини;
- ознайомлення дітей з основами екологічних знань;
- формування первинних гігієнічних навичок та навичок самообслуговування;
- формування навичок, що необхідні для збереження та зміцнення особистого здоров'я;
- формування зацікавленого ставлення до вивчення природи. корекційних завдань:
- розвиток пам'яті, уваги, мислення, мовлення дітей;
- навчання вмінню спостерігати, виділяти предмет чи явище від загального, порівнювати, співвідносити, робити висновки, відповідати на запитання.

виховних завдань:

- формування особистої культури та бережливого ставлення до природи та інших людей;
- формування у дітей морально-етичних навичок поведінки, виховання працелюбності, любові та поваги до батьківщини, природи, до українських звичаїв, традицій.

Також одним із важливих корекційно – розвивальних завдань є розвиток зв'язного мовлення, який передбачає поступове введення в активний словник дітей уявлень, понять, назв, явищ тощо, засвоєння вміння складати прості поширені речення про проведені спостереження, робити самостійні узагальнення у вигляді зв'язної розповіді, аналізу, міркування за даним планом чи опорними словами.

Заняття з ознайомлення з довкіллям проводяться за такими напрямками:

- ознайомлення з природою та її явищами,
- ознайомлення з предметним світом;
- ознайомлення з явищами соціального життя.

Кожний напрям має свої особливості, ознайомлює дітей з певними властивостями, зв'язками та відношеннями. Дітям даються не окремі уявлення про предмет чи явище природи, а певна цілісна система знань, яка відображає суттєві зв'язки і залежності в тій чи іншій області.

Під час ознайомлення з природою у дітей формуються уявлення про живу та неживу природу, взаємозв'язки між об'єктами та явищами, про життя і діяльність людини. Діти навчаються бачити і розуміти причинно-наслідкові зв'язки та залежності.

Предмети повсякденного використання діти вивчають на основі чуттєвого сприйняття. Вони розглядають, аналізують реальні об'єкти, визначають їх призначення, вчать виконувати різні дії з предметами, вчать називати та показувати предмети в різному просторовому розташуванні, співставляти їх з графічним зображенням (чорно-білі, кольорові, силуетні малюнки), складати речення та оповідання про предмет. Вихованці вчать порівнювати предмети за різними ознаками, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити елементарні висновки та узагальнення. Формування часових уявлень, вміння орієнтуватися в часі також включені до змістового блоку ознайомлення з довкіллям, для того щоб діти навчилися усвідомлювати значущість часу та темпу своєї діяльності, а також оволодівали первинними навичками контролю та співвідношення своєї діяльності з природними явищами.

Діти знайомляться з предметною та природною середою, вчать визначати призначення, властивості та якості предметів. Діти засвоюють знання про різні види діяльності людини, її взаємовідношення в соціумі, засвоюють етикетні форми спілкування (вміння привітатися, звернутись за допомогою, подякувати).

На заняттях створюється добра атмосфера для мовленнєвої активності та створюються умови для практичного застосування отриманих знань в повсякденному житті. Під час ознайомлення з довкіллям збагачується чуттєвий, емоційний, соціально-побутовий, ігровий досвід, відбувається розвиток мислення та мовлення дитини.

На заняттях ознайомлення з довкіллям здійснюється формування, уточнення та систематизація знань про предмети та явища навколишньої дійсності. У дітей

формується цілісне сприйняття та правильне уявлення про людину, будову її тіла, про її потреби та можливості, про предмети гігієни, про правила поведінки себе на вулиці та побуті.

Розділ Програми складено з урахуванням особливостей інтелектуального, мовленнєвого та фізичного розвитку дитини дошкільного віку, а також з урахуванням особливостей її психічного розвитку, віку та характеру ведучого виду діяльності.

Теоретичною базою змістового блоку є положення, розроблені Л.С.Виготським, П.Я.Гальперінім, В.В.Давидовим, Д.Б.Ельконінім та ін. про сензитивні вікові періоди, про співвідношення корекції та розвитку, про актуальний та потенційний рівень розвитку дитини, про роль дошкільного віку в процесі соціалізації та ін.

Змістова частина розділу відповідає Базовому компоненту дошкільної освіти та ґрунтується на основних принципах :

- особисто-орієнтований підходу, орієнтування на дитину, де враховуються її інтереси, потреби та можливості;
- індивідуальний та диференційований підхід – врахування рівня пізнавального та емоційного розвитку дитини під час освітнього процесу;
- використання наочності – натуральної, образної, символічної, аудіо-та відеопродукції;
- послідовність та систематичність – забезпечення послідовним викладом матеріалу, системне набуття знань, вмінь;
- зв'язок навчання з життям;
- відповідність віковим та психологічним особливостям дітей дошкільного віку.

Основними методами і засобами навчання та виховання даного курсу є спостереження, обстеження, екскурсії, дидактичні ігри, вправи з натуральними об'єктами чи їх зображеннями, розгляд (обстеження на дотик) різних видів наочності (іграшки, муляжі, чучела тварин, малюнки), бесіди.

Використання даного розділу Програми потребує творчого підходу до використання її матеріалу, з урахуванням культурних, регіональних та етнографічних умов, припускаючи зміни в залежності від індивідуальних особливостей та можливостей дітей.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Я та родина Своє ім'я, прізвище. Знайомство дітей з людьми що оточують: знати їх ім'я (родичі, вихователі). ідентифікація себе за статтю (хлопчик, дівчинка). Знайомство зі своєю статтю (хлопчик,</p>	<p><i>Формувати:</i> - інтерес дітей до оточуючого предметного та природного світу; - первинні уявлення про себе: знати своє ім'я та прізвище, знати частини тіла та обличчя людини та їх призначення; - вміння відгукуватись на своє ім'я та</p>

дівчинка).	прізвище, впізнавати себе та знайомих на фотографіях, в дзеркалі та за голосом.
<p>Частини тіла. Засоби гігієни</p> <p>Знайомство з частинами тіла (голова, руки, ноги, шия) та обличчя (очі, ніс, рот, вуха).</p> <p>Знайомство з предметами особистої гігієни, їх призначенням (мило, зубна щітка, рушник, гребінець).</p>	<p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - навички самообслуговування та гігієни; <p><i>Вчити:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мити руки та витирати їх рушником за зразком та словесною інструкцією; - називати (показувати) за допомогою педагога частини тіла та обличчя на собі, ляльці; <p><i>Виховувати охайність.</i></p>
<p>Дитячий заклад</p> <p>Знайомство з приміщеннями дитячого закладу.</p> <p>Знайомство з назвою та призначенням кожної кімнати групи.</p>	<p><i>Навчати</i> вмінню користуватися кімнатами групи за призначенням, орієнтуючись на свої потреби;</p> <p><i>Формувати</i> просторові уявлення.</p>
<p>Іграшки</p> <p>Знайомство з іграшками (машина, лялька, м'яч, літак, куля, кубики, піраміда і т.д.).</p> <p>Музичні іграшки - барабан, бубон, дзвіночки, брязкальце</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння знаходити іграшку, виділяти її серед інших, виконувати дії з нею за призначенням; - предметно-маніпуляційні дії з іграшками; - вміння розуміти та виконувати мовні інструкції дорослого (наприклад, «принеси ляльку»), відповідати на запитання вказуючи на предмет жестом чи словом (де машинка, де лялька); - впізнавати на малюнку знайомі іграшки; <p><i>Розширювати</i> коло предметно-ігрових дій.</p>
<p>Одяг та взуття</p> <p>Ознайомлення з різновидами одягу та взуття (майка, труси, плаття, сорочка, кофта, штани, куртка, шуба, шарф, шапка, шкарпетки, колготи).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння розглядати, помічати, показувати та називати предмети одягу на собі, інших, на малюнку
<p>Посуд</p> <p>Ознайомлення з предметами посуду (тарілка, чашка, ложка)(колір, форма, розмір) та їх функціональним</p>	<p><i>Розвивати</i> мовлення на основі збагачення словника назвами предметів посуду;</p> <p><i>Формувати</i> вміння розрізняти,</p>

призначенням.	впізнавати предмети посуду за кольором, формою, розміром.
Продукти харчування Знайомство з продуктами харчування (хліб, молоко); - назвами основних страв (каша, суп, компот), розрізнення за смаком (солодке, солоне, гірке, кисле). Правила поведінки за столом.	<i>Розвивати</i> увагу, пам'ять під час запам'ятовування назв продуктів харчування; <i>Формувати</i> навички правильного вживання їжі, охайності. <i>Навчати</i> вмінню розуміти та виконувати мовні інструкції дорослого.
Меблі Знайомство дітей з предметами меблів (шафа, стіл, стілець, ліжка), з їх призначенням.	<i>Розвивати</i> та розширювати активний і пасивний словник вихованця в процесі вивчення теми «Меблі»; <i>Формувати</i> : - вміння співвідносити справжні меблі, що є в групі, з їх зображенням; - вміння виділяти предмети меблів, серед інших предметів (посуд, транспорт).
Свята Зимові свята (день св. Миколая, новий рік, Різдво). Весняні свята (Мамине свято, Великдень).	<i>Розвивати</i> : - пам'ять на основі поданої інформації про зимові, весняні свята; - емоційну сферу.
Транспорт Машина, автобус, літак, потяг.	<i>Формувати</i> : - вміння впізнавати на малюнку транспорт, що вивчається; - уявлення про безпеку на вулиці та в транспорті.
Рослини Знайомство з рослинами (дерева, кущі, квіти).	<i>Розвивати</i> увагу, пам'ять під час знайомства з рослинами. <i>Вчити</i> називати (показувати) об'єкти що вивчаються; впізнавати та розрізнявати їх на малюнку; <i>Формувати</i> зацікавленість до життя рослин; <i>Виховувати</i> дбайливе й відповідальне ставлення до довкілля.
Овочі. Фрукти Знайомство з овочами (морква, огірок, капуста, картопля, цибуля, помідор); - фруктами (яблуко, груша, апельсин, банан, лимон) (колір, форма, величина, смак, запах).	<i>Формувати</i> вміння співвідносити справжні овочі та фрукти з їх зображенням; <i>Розширювати</i> та збагачувати активний словник шляхом формування уявлень про овочі та фрукти;

	<i>Вчити</i> виділяти овочі, фрукти серед інших предметів (посуд, іграшки); <i>Співвідносити</i> ціле з частиною (на прикладі овочів та фруктів).
Пори року Осінь. Знайомство з характерними явищами осені. Зима. Знайомство з характерними явищами зими. Весна. Знайомство з ознаками весни. Літо. Знайомство з ознаками літа. Знайомство з різними станами погоди (холодно - тепло, спекотно).	<i>Формувати:</i> - вміння впізнавати пори року за малюнками, помічати зміни у природі; - вміння впізнавати та показувати на малюнку окремі явища та стан погоди (дощ, сніг, сонечко, вітер і т.д.). <i>Розширювати</i> пасивний та активний словник.
Об'єкти неживої природи Знайомство з сезонними явищами природи. Вода, дощ, сніг, лід. Формування уявлення про бережливе ставлення до свого здоров'я.	<i>Формувати</i> вміння спостерігати та помічати зміни явищ неживої природи, правильно їх називати; <i>Вчити</i> розуміти та виконувати правила збереження здоров'я (наприклад, лід слизький – можна впасти і т.д.)
Тварини Знайомство з собакою та кішкою їх зовнішніми ознаками; - знайомство з коровою та конем; вовком, ведмедем, лисицею.	<i>Розвивати</i> увагу, пам'ять під час запам'ятовування назв тварин; <i>Формувати</i> вміння впізнавати та розрізняти знайомих тварин, звуконаслідувати їм (гав-гав, няв-няв), імітувати їх рухи; <i>Виховувати</i> повагу до живої природи.
Птахи Знайомство з птахами (ворона, сорока, горобчик, півень).	<i>Розвивати</i> увагу та формувати вміння спостерігати за поведінкою птахів в живому куточку та в природі; <i>Вчити</i> за допомогою малюнків, муляжів називати (показувати) представників птахів; <i>Виховувати</i> повагу до живої природи.
Комахи Знайомство з комахами (муха, метелик).	<i>Формувати:</i> - вміння впізнавати за малюнками та розрізняти комах, що вивчаються; - вміння спостерігати за комахами в природі.
Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i> - відгукуватись на своє ім'я та прізвище, впізнавати себе та знайомих на фотографіях, в дзеркалі та за голосом; - називати (показувати) за допомогою педагога частини тіла та обличчя на собі, ляльці;	

- впізнавати на малюнку знайомі іграшки та виконувати предметно-маніпуляційні дії з іграшками (принеси, погодуй ляльку);
- називати (показувати) об'єкти що вивчаються; впізнавати та розрізнявати їх на малюнку (предмети одягу, посуду, меблів, продукти харчування, іграшки, транспорт, рослини, тварини, пори року тощо).

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Я та родина</p> <p>Уточнення та закріплення уявлення про себе.</p> <p>Склад сім'ї: мати, батько, ти сам, твої рідні брати і сестри.</p> <p>Правила безпеки під час спілкування з чужими людьми. Дії близьких людей в побуті.</p>	<p><i>Формувати</i> вміння визначати хто «свій», а хто «чужий»;</p> <p><i>Вчити</i> називати членів своєї сім'ї (мати, батько, брат, сестра) прізвище, ім'я, по-батькові;</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про дії близьких людей в побуті (бабуся шие, тато мие посуд, мама готує обід і т.д.);</p> <p><i>Розвивати</i> пам'ять під час запам'ятовування уявлень про родину;</p> <p><i>Формувати</i> моральні риси характеру, необхідні для життя в суспільстві, на основі шанобливого ставлення до старших.</p>
<p>Частини тіла.</p> <p>Засоби гігієни</p> <p>Правила особистої гігієни, ранковий туалет.</p> <p>Зовнішній вигляд людини.</p> <p>Поняття охайність.</p>	<p><i>Розвивати</i> дрібну моторику та координації рухів під час виконання ранкових гігієнічних процедур.</p> <p><i>Формувати</i> навички охайності.</p>
<p>Дитячий заклад</p> <p>Уточнення та закріплення уявлення про імена дітей в групі.</p> <p>Режим дня в дитячому закладі. Дії та поведінка людей (чоловік їде на машині, біжить, стрибає).</p>	<p><i>Формувати</i> моральні риси характеру необхідні для життя в суспільстві - основні правила поведінки з однолітками та старшими;</p> <p><i>Формувати</i> просторові уявлення;</p> <p><i>Розширювати</i> та збагачувати активний словник дитини словесними формами вітання, прощання тощо.</p>
<p>Іграшки</p> <p>Зовнішній вигляд .</p> <p>Впізнавання іграшки за її окремими частинами.</p> <p>Співвідношення предметів з назвою та зображенням.</p>	<p><i>Виховувати</i> вміння створювати простий ігровий сюжет;</p> <p><i>Розвивати</i> уяву, усне зв'язне мовлення;</p> <p><i>Формувати</i> елементи абстрактно-логічного мислення під час складання цілого з частин;</p>

	<p><i>Формувати</i> вміння співвідносити іграшку з її графічним зображенням (кольоровий, контурний малюнок)</p> <ul style="list-style-type: none"> - знаходити свою іграшку серед чужих; - співставляти іграшку з її зображенням; - складати цілий малюнок з двох частин.
<p>Одяг та взуття Розширення уявлення про одяг та взуття його призначення (для вулиці, будинку, для хлопчиків, дівчаток), про місце збереження одягу та взуття.</p>	<p><i>Формувати</i> вміння звертатися за допомогою до дорослого.</p> <p><i>Вчити:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - називати (показувати) предмети одягу на малюнках; - співвідносити предмети одягу з певними частинами тіла (шапку-на голову, шарф-на шию, рукавички-на руки); - розрізняти предмети одягу за їхнім призначенням (для вулиці, для будинку, для дівчаток, для хлопчиків). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення необхідності бути охайним; - естетичне сприймання.
<p>Посуд Розширення уявлення про посуд (блюде, виделка, каструля, чайник); частини посуду (ручка, кришка, носик). Знайомство з призначення різного виду посуду. Правила безпеки при використанні посуду, правила безпечного перебування на кухні.</p>	<p><i>Формувати</i> вміння співвідносити предмети посуду з іграшковим посудом, з предметним зображенням посуду на малюнку;</p> <p><i>Розвивати</i> мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами предметів посуду;</p> <p><i>Вчити</i> розрізняти види посуду та його призначення (в чашку наливають чай, компот,молоко та назви частин посуду);</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про правила безпеки при використанні посуду, про безпечне перебування на кухні.</p>
<p>Продукти харчування Знайомство та закріплення уявлення про їжу (сир, печиво, масло, пиріг, салат, макарони). Групування продуктів за ознаками та функціональним призначенням: що покласти в компот? Що в борщі?)</p>	<p><i>Розвивати</i> мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами продуктів харчування;</p> <p><i>Вчити</i> розподіляти за ознаками та призначенням продукти;</p> <p><i>Розвивати</i> розумові операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.</p>

<p>Меблі Розширення уявлення про предмети меблів (стіл, стілець, ліжка, шафа, диван). Ознайомлення з назвами частин (деталей) меблів. Співвідношення із словом та зображенням.</p>	<p><i>Використовувати</i> назви предметів меблів у зв'язному мовленні дитини; <i>Вчити</i> називати (показувати) меблі на малюнках; <i>Формувати</i> вміння виділяти та називати частини меблів; <i>Формувати</i> вміння конструювати предмети меблів з паличок.</p>
<p>Робочі інструменти Ознайомлення з робочими інструментами: молоток, лопата, віник, совок, швабра, ножиці, голка, ніж. Їх призначення. Техніка безпеки. Правила користування.</p>	<p><i>Використовувати</i> назви робочих інструментів у зв'язному мовленні дитини; <i>Називати</i> (показувати) на малюнках робочі інструменти; <i>Формувати</i> уявлення про призначення робочих інструментів; <i>Формувати</i> уявлення про правила користування інструментами</p>
<p>Свята <i>Новорічні свята</i> Знайомство з новорічними прикрасами. <i>Весняні свята.</i> <i>Пасха.</i> <i>Осінні свята.</i> День козацтва.</p>	<p><i>Розвивати</i> уяву, пам'ять; <i>Розвивати</i> усне зв'язне мовлення; <i>Виховувати</i> емоційне відношення до подій, свят; <i>Виховувати</i> почуття любові до близьких людей.</p>
<p>Місто. Вулиця. Транспорт Збагачення уявлення про транспорт його види. Ознайомлення з назвами частин машини. Правила безпечної поведінки на дорозі.</p>	<p><i>Вчити</i> називати (показувати) знайомий транспорт; <i>Впізнавати</i> та називати назви частин машини (кабіна, кузов, двері, скло); <i>Формувати</i> уявлення про правила безпечної поведінки на дорозі; <i>Формувати</i> просторові уявлення; <i>Виховувати</i> уважність на дорозі.</p>
<p>Професії Ознайомлення з професіями батьків та співробітників закладу (вихователь, вчитель, кухар, лікар, водій). Трудові дії представників різних професій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>Формувати</i> уявлення про професії людей, діяльність яких близька до соціального оточення дитини; - <i>Вчити</i> впізнавати та називати трудові дії людей; - <i>Формувати</i> навички соціальної взаємодії при спілкуванні з іншими дітьми та дорослими; - <i>Виховувати</i> повагу до праці дорослого; - <i>Виховувати</i> працелюбність та самостійність.
<p>Об'єкти неживої природи</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про призначення</p>

<p>Закріплення та збагачення уявлень про воду, її призначення. Температура води.</p> <p>Знайомство з властивостями піску.</p> <p>Знайомство з камінням.</p> <p>правила безпеки під час гри з піском та при використанні води.</p>	<p>води (пити, поливати рослини, купатися)</p> <p>- про пісок (сухий - мокрий; сухий можна пересипати, а з мокрого – ліпити, будувати;</p> <p>-<i>Розвивати</i> навички встановлювати причинно- наслідкові зв'язки;</p> <p>-<i>Розвивати</i> вміння спостерігати та порівнювати.</p>
<p>Пори року</p> <p>Закріплення та збагачення уявлень про пори року.</p> <p>Спостереження за змінами в житті тварин та рослин.</p> <p>Праця людей в різні сезони(восени - збирання насіння квітів, прибирання опалого листя, збирання врожаю; взимку - прибирання снігу, підкормка птахів; на весні - підготовка землі до польових робіт, висадка розсади.</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про характерні ознаки осені, зими, весни, літа;</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про працю людей в різні сезони;</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про зимові та літні розваги (катання на санчатах, ковзанах; купання, ігри з м'ячем);</p> <p><i>Розвивати</i> увагу під час спостереження за змінами в природі.</p>
<p>Рослини</p> <p>Знайомство з кімнатними рослинами, їх будова (корінь, стебло, лист, квітка).</p> <p>Знайомство з деревом, його будовою.</p> <p>Збагачення уявлення про зміни вигляду дерев в зв'язку з сезонними змінами.</p> <p>Розрізнення дерев за зовнішнім виглядом.</p>	<p>Формувати вміння знаходити частину предмета, виділяти його серед інших (на прикладі будови рослини);</p> <p><i>Вчити</i> називати (показувати) знайомі рослини;</p> <p><i>Розвивати</i> спостережливість за природою;</p> <p><i>Виховувати</i> бережливе ставлення до рослин.</p>
<p>Овочі. Фрукти</p> <p>Закріплення та збагачення уявлення про овочі та фрукти (слива, ріпа) (колір, форма, розмір, смак).</p> <p>Дії, які можна проводити з овочами та фруктами.</p>	<p><i>Співвідносити</i> натуральні овочі та фрукти з графічним їх зображенням (малюнки, фотографії);</p> <p><i>Розвивати</i> вміння виділяти овочі та фрукти з групи однорідних предметів, вчити порівнювати об'єкти, що вивчаються;</p> <p><i>Групувати</i> предмети за однією ознакою (наприклад за кольором);</p> <p><i>Збагачувати</i> мовлення дитини словами - діями, що виконуються (миємо, ріжемо, солимо, пригощаємо).</p>
<p>Тварини</p> <p>Закріплення уявлення про домашні</p>	<p><i>Вчити:</i></p> <p>- називати (показувати) знайомих</p>

<p>тварини (кішка, собака, корова, коза, свиня, кінь), та дикі (лисиця, вовк, ведмідь, заєць, їжачок), вміння визначати їх частини тіла (голова, шия, тулуб, лапи, хвіст).</p> <p>Знайомство з дитинчатами тварин.</p> <p>Розширення уявлення про місце проживання та харчування тварин.</p> <p>Знайомство з правилами безпеки під час спілкування з тваринами.</p>	<p>тварин;</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначати місце проживання тварин; - називати (показувати) дитинчат тварин; <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - увагу, пам'ять під час запам'ятовування назв тварин; - мисленнєві операції на основі аналізу, класифікації та узагальнення домашніх та диких тварин. <p><i>Виховувати</i> доброзичливе ставлення до тварин.</p>
<p>Птахи</p> <p>Знайомство дітей з птахами (синиця, голуб, качка, гуска, курка, півень).</p> <p>Ознайомлення з частини тіла птаха.</p>	<p><i>Вчити</i> називати (показувати) знайомих птахів;</p> <p><i>Розвивати</i> мислення на основі здійснення аналізу та синтезу (зіставлення частин тіла (на прикладі птаха));</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про турботливе відношення до птахів особливо в зимовий період.</p>
<p>Комахи</p> <p>Розширення уявлення про зовнішній вигляд комах. Знайомство з будовою тіла та способом пересування (метелик, муха, жук, мураха, комар).</p>	<p><i>Називати</i> (показувати) знайомих комах;</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про спосіб руху комах;</p> <p><i>Виховувати</i> дбайливе й відповідальне ставлення до довкілля.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - називати членів своєї сім'ї (мати, батько, брат, сестра) прізвище, ім'я, по-батькові; - розповідати про дії близьких людей в побуті (бабуся шиє, тато миє посуд, мама готує обід і т.д.); - удосконалити дрібну моторику та координацію рухів під час виконання ранкових гігієнічних процедур; - збагатити активний словник словесними формами вітання, прощання; - впізнавати іграшку за її окремими частинами, співставляти іграшку з її зображенням; - співвідносити предмети одягу з певними частинами тіла та розрізняти предмети одягу за їхнім призначенням; - розрізняти види посуду та його призначення ; - розподіляти за ознаками та призначенням продукти; - виділяти та називати частини меблів; - називати (показувати) на малюнках робочі інструменти; - впізнавати та називати назви частин машини (кабіна, кузов, двері, скло); - впізнавати та називати трудові дії людей, професії на малюнках; 	

- називати (показувати) на малюнках свята ,пори року, зимові та літні розваги;
- групувати предмети за ознаками;
- називати(показувати) дитинчат тварин, визначати місце проживання тварин.

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Я та родина Закріплення уявлення про себе: вміння називати своє ім'я, прізвище, вік. Склад сім'ї: уточнюємо та розширюємо уявлення про родинні відносини в сім'ї, соціальні ролі (бабуся, дід, онуки, брати, сестри). Місце проживання, адреса. Правила безпеки з незнайомими.</p>	<p><i>Розвивати:</i> - пам'ять під час запам'ятовування уявлень про родину; - зв'язне мовлення; - називати своє ім'я, прізвище, вік; - називати ім'я однолітків, знає як звати вихователів, звертатися до них; <i>Формувати</i> уявлення про правила безпеки поводження з незнайомими людьми; <i>Виховувати</i> доброзичливе ставлення один до одного.</p>
<p>Частини тіла. Засоби гігієни Уточнення та розширення уявлення про частини тіла (рука, лікоть, долонь, нога, коліно) та обличчя (щоки, губи, підборіддя). Органи чуття. Розширення та закріплення уявлення про предмети гігієни</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про органи чуття та їх функції; <i>Вчити</i> показати на собі, на інших дітях, на іграшках частини тіла та обличчя; <i>Формувати</i> уявлення про органи чуття (вухами слухаємо, носом дихаємо і т.д.); <i>Виховувати</i> охайність та самостійність.</p>
<p>Дитячий заклад Розширення уявлення про приміщення дитячого закладу, їх призначення. Уточнення та розширення уявлення про режим дня. Правила безпеки</p>	<p><i>Формувати</i> просторові уявлення; <i>Розвивати</i> зв'язне мовлення; <i>Виховувати</i> дисциплінованість та порядність; <i>Формувати</i> причинно-наслідкові зв'язки під час формування уявлення щодо розпорядку дня та його впливу на здоров'я людини; <i>Вчити</i> виконувати режимні моменти в дитячому закладі.</p>
<p>Іграшки Закріплення уявлення про призначення іграшок. Деталі іграшки.</p>	<p><i>Розвивати</i> мисленнєві операції аналізу, порівняння, групування та класифікації іграшок за призначенням, кольором, формою, розміром, матеріалом; <i>Вчити</i> називати деталі певної іграшки; <i>Формувати</i> навички встановлювати</p>

	причинно-наслідкові зв'язки; <i>Розширювати</i> пасивний та активний словник.
Одяг та взуття Уточнення та збагачення уявлення дітей про види одягу, його призначенні (літній, зимовий). Частина одягу (воріт, рукав).	<i>Розвивати</i> вміння: - виділяти предмети одягу з групи однорідних предметів, <i>Вчити</i> : - порівнювати об'єкти, що вивчаються; - називати та показувати предмети одягу та взуття; - виділяти його частини, - групувати предмети (наприклад, одяг для хлопчиків, дівчаток, літній чи зимовий тощо). <i>Формувати</i> вміння підбирати одяг в залежності від погодних умов. <i>Розвивати</i> усвідомлення необхідності бути охайним.
Посуд Уточнення та розширення уявлення про кухню та кухонний посуд. Закріплення назв столових приборів, їх призначення та використання. Знайомство з матеріалами, з яких виготовляють посуд (скло, пластмаса, метал). Правила безпеки поведінки на кухні, біля вогню.	<i>Збагачувати</i> уявлення на основі запам'ятовування назв предметів посуду; <i>Розвивати</i> мовлення на основі збагачення словникового запасу словами-назвами кухонного, столового, чайного посуду; <i>Формувати</i> вміння знаходити предмет, виділяти його серед інших, виконувати дії з ним за призначенням; <i>Формувати</i> уявлення про правила безпеки при використанні посуду, про безпечне перебування на кухні.
Продукти харчування Уточнення та збагачення уявлення про продукти харчування (молочні, мучні, м'ясні). Сирі та варені продукти. Знайомство з крупами (гречана, рисова, манна). Формування уявлення про час прийому їжі. Збагачення уявлення про професію кухар, його трудові операції.	- <i>Формувати</i> уявлення про продукти харчування; - <i>Вчити</i> називати та визначати за смаком продукти, що вивчаються; - <i>Розвивати</i> тактильні відчуття під час формування уявлення про властивості круп (гречка, рис, манка); - <i>Розвивати</i> вміння співвідносити певні прийоми їжі з частинами доби (ранок – сніданок, день – обід, вечір – вечеря); - <i>Виховувати</i> охайність та самостійність.
Меблі Розширення та уточнення уявлення про меблі, їх призначення та розташування в	- <i>Формувати</i> уявлення про предмети меблів, їх призначення; - <i>Формувати</i> уявлення про матеріали, з

<p>приміщенні. Знайомство з матеріалами, з яких виготовляють меблі.</p>	<p>яких виготовляють меблі (дерево, пластмаса, скло); - <i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв меблів; - <i>Розвивати</i> мовлення на основі збагачення словникового запасу.</p>
<p>Матеріали та робочі інструменти. Формування уявлення про матеріали та їх властивості (папір, тканина, картон, деревина, метал, пластмаса, скло, нитки, мотузка, вата). Робочі інструменти (щітка, граблі). Правила безпеки при використанні робочих інструментів та різних матеріалів.</p>	<p>- <i>Формувати</i> уявлення про різні матеріали та їх властивості (скло - б'ється, папір - рветься і т.д.); - <i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв робочих інструментів; - <i>Розширювати</i> активний та пасивний словник.</p>
<p>Свята Закріплення уявлення дітей про ознаки зими, зимові забави, про атрибути нового року. Збагачення уявлення про весняні, літні та осінні свята.</p>	<p>- <i>Розвивати</i> уяву, пам'ять, усне зв'язне мовлення; - <i>Вчити</i> за допомогою педагога виготовляти вироби, подарунки, прикраси для свят.</p>
<p>Місто. Вулиця. Транспорт Знайомство з рідним містом. Його назвою, ознайомлення з адресою дитини. Знайомство з вулицями міста. правила поведінки в громадських місцях. розширення уявлення про види транспорту (наземний, водний, повітряний). Знайомство з світлофором. правила дорожнього руху.</p>	<p>- <i>Формувати</i> уявлення про безпеку в місті, на вулиці та в транспорті; - <i>Формувати</i> уявлення про види транспорту (наземний, водний, повітряний) та його призначення (пасажирський, вантажний); - <i>Формувати</i> уявлення про значення сигналів світлофора; <i>Формувати</i> просторові уявлення; - <i>Розвивати</i> розумові операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; - <i>Формувати</i> уявлення про різноманітність вулиць (широкі, вузькі, довгі, короткі); - <i>Виховувати</i> уважність на дорозі.</p>
<p>Будинок та його частини Знайомство з будовою будинку. Призначення різних кімнат в будинку. Розширення уявлення про матеріали з яких будують будинки. Знайомство з професіями тих, хто буде будинки.</p>	<p>- <i>Формувати</i> уявлення про частини будинку їх розташування відносно одна одної (підлога – знизу, зверху-стеля), про призначення різних кімнат в будинку (спальня, кухня, гостьова); - <i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв та призначення різних кімнат у будинку; <i>Формувати</i> уявлення про матеріали з</p>

	яких будують будинки (дерево, цегла).
<p>Професії Закріплення та збагачення уявлення про професії людей (продавець, будівельник, поліцейський).</p>	<p><i>Розвивати</i> мислення на основі формування вміння розпізнавати та називати професії людей на малюнках; <i>Формувати</i> причинно-наслідкові зв'язки між інструментами, які потрібні людині та певною професією; <i>Розвивати</i> зв'язне мовлення.</p>
<p>Об'єкти неживої природи Вода. Ознаки та властивості води. Вода в природі та побуті. Повітря. Погода.</p>	<p><i>Розширювати</i> уявлення про значення води та повітря для життя рослин, тварин, людей; <i>Розвивати</i> увагу на основі спостережень за природою; <i>Виховувати</i> бережливе ставлення до води в природі та побуті; <i>Формувати</i> уявлення про повітря (тепле, холодне); про зміни погоди у різні сезони.</p>
<p>Пори року Спостереження за змінами в житті тварин та рослин в різні пори року. Зміни погоди в різні пори року. Праця людей в різні пори року</p>	<p><i>Вчити</i> називати пори року та їх характерні ознаки - впізнавати різні пейзажні сезони на малюнках; - <i>Формувати</i> уявлення про зміни погоди в різні сезони (восени – дощ, похмуро, взимку – сніг, день короткий, сонце не гріє, на весні – тане сніг, прогрівається повітря, влітку – спека, гріє сонечко, довгий день); - <i>Формувати</i> причинно-наслідкові зв'язки між різними сезонами та станом природи, діяльністю людей, забавами дітей.</p>
<p>Рослини Уточнення та розширення уявлення дітей про квіти. Догляд за кімнатними рослинами. Види роботи (поливка, обрізання сухих листочків і т.д.) Закріплення та збагачення уявлення про дерева та кущі. Дерево (клен, береза, ялинка, калина). Його частини (корінь, стовбур, гілки, листя). Умови росту рослини (світло, вода, повітря).</p>	<p><i>Формувати</i> вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між неживою природою та рослинами; <i>Розвивати</i> пам'ять на основі відтворення назв рослин, що вивчаються; <i>Формувати</i> уявлення про квіти, кущі, дерева; <i>Виховувати</i> бережливе ставлення до рослин.</p>

<p>Овочі. Фрукти Розширення уявлення про овочі та фрукти (вишня, виноград). Місце зростання овочів та фруктів - город, сад. Правила безпеки використання овочів та фруктів.</p>	<p><i>Вчити</i> називати знайомі овочі та фрукти; - знати місце зростання (овочі в землі – на городі; фрукти на дереві, кущах – в садах); - розрізнявати овочі та фрукти за кольором, формою, смаком; <i>Формувати</i> уявлення про правила безпеки використання овочів та фруктів (мити перед вживанням, не використовувати в їжу не спілі, гнилі продукти).</p>
<p>Тварини Розширення уявлення про домашні (свійські) (собака, кіт, корова, коза, свиня, кінь) та дикі тварини (ведмідь, лисиця, вовк, заєць, білка, їжак). Зовнішній вигляд. Проживання, живлення тварин. Збагачення уявлення про дитинчат тварин. Значення тварин в житті людини.</p>	<p>- <i>Формувати</i> уявлення про різноманітність тварин, про спосіб життя, живлення тварин, що вивчаються; уявлення про користь тварин для людини (корова дає молоко, кінь перевозить важки грузи) - називати дитинчат тварин; - <i>Формувати</i> причинно-наслідкові зв'язки між життям тварин та працею людей; - <i>Виховувати</i> доброзичливе ставлення до тварин.</p>
<p>Птахи Збагачення уявлення дітей про домашніх (курка, гуска, півень) та диких (голуб, горобчик, сорока, ворона, синиця) птахів. Зовнішній вигляд, проживання та живлення птахів, що вивчаються. Знайомство з пташенятами дорослих птахів.</p>	<p>- <i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв різних видів птахів; - <i>Формувати</i> уявлення про спосіб життя, живлення птахів, що вивчаються;</p>
<p>Комахи Зовнішній вигляд, ознаки комах. Спосіб пересування комах.</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про зовнішній вигляд та спосіб пересування комах; <i>Розвивати</i> спостережливість.</p>
<p>Частини доби. Послідовність частин доби.</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про взаємозв'язок частин доби з діяльністю людини (вдень – діти грають, навчаються, вночі – сплять). <i>Вчити</i> визначати послідовність і називати частини доби (ранок, день, вечір, ніч).</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i> - називати своє ім'я, прізвище, вік; називати ім'я однолітків, знати як звати</p>	

вихователів, звертатися до них ;

- показувати на собі, на інших дітях, на іграшках частини тіла та обличчя;
- вміти виконувати режимні моменти в дитячому закладі;
- порівнювати, групувати та класифікувати іграшки за призначенням, кольором, формою, розміром, матеріалом; називати деталі певної іграшки;
- називати та показувати предмети одягу та взуття, виділяти його частини, групувати предмети наприклад, одяг для хлопчиків, дівчаток, літній чи зимовий тощо);
- вміти знаходити предмет посуду, меблів, робочі інструменти, виділяти його серед інших, знати, які дії виконують з ним за призначенням та використанням;
- вміти співвідносити певні прийоми їжі з частинами доби (ранок – сніданок, день – обід, вечір – вечеря); визначати їх послідовність, взаємозв'язок частин доби з діяльністю людини;
- знати та впізнавати на малюнках ознаки пори року, визначати словом стан погоди;
- знати та розрізняти за малюнками дерева, кущі та квіти;
- розрізнявати овочі та фрукти за кольором, формою та смаком;
- знати та впізнавати на малюнках різні види транспорту, професії людей і що вони виконують;
- називати різноманітність тварин, про спосіб життя, живлення тварин, що вивчаються.

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Я та родина Закріплення уявлення про себе та близьких. Уточнення уявлення про обов'язки та заняття дорослих та дітей в родині. Розповіді про свята, сімейні події в родині.</p>	<p><i>Формувати</i> інтерес дітей до оточуючого предметного світу. <i>Формувати</i> уявлення про обов'язки та заняття дорослих в родині. <i>Розвивати</i> зв'язне мовлення; <i>Вчити</i> розповідати про родинні свята, події вихідного дня. <i>Вчити</i> дотримуватися правил поведінки в сім'ї, зі старшими. <i>Формувати</i> моральні риси характеру, необхідні для життя в суспільстві.</p>
<p>Частини тіла. Засоби гігієни Закріплення уявлення про будову тіла та частини обличчя людини. Уточнення уявлення про функції органів чуття. Знайомство з назвами пальців.</p>	<p><i>Збагачувати</i> словниковий запас шляхом формування уявлень про органи чуття, про стадії людського росту у взаємозв'язку з діяльністю дорослих та дітей (малеча сидить в колясці, грає з іграшкою, дошкільник ходить в садок; учень в школу, дорослі на роботу); <i>Вчити</i>: - показувати на собі, на інших дітях, на</p>

	<p>іграшках частини тіла та обличчя, - знати та називати назви пальців рук; <i>Формувати</i> - уявлення про органи чуття (вухами слухаємо, носом дихаємо і т.д.); - потребу турбуватися про своє здоров'я.</p>
<p>Дитячий заклад Закріплення уявлення про імена та прізвища дітей в групі. Формування уявлення про друзів та дружні відносини. Закріплення уявлення про режим дня.</p>	<p><i>Виховувати</i> уважне, доброзичливе ставлення до однолітків. <i>Формувати</i> уявлення про дружні відносини. <i>Вчити</i> виконувати режимні моменти в дитячому закладі.</p>
<p>Одяг та взуття Закріплення та збагачення уявлення про сезонні види взуття та одягу, про матеріали з яких виготовляють одяг. Формування уявлення про предмети (щітка, крем) та способи догляду за взуттям та одягом. Формування уявлення про місце зберігання одягу та взуття.</p>	<p><i>Формувати</i> вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між погодою та вибором одягу. <i>Вчити:</i> - використовувати назви одягу та взуття у зв'язному мовленні дитини; - складати розповідь – опис свого одягу. <i>Розвивати</i> естетичне сприймання.</p>
<p>Посуд Закріплення та уточнення уявлення про види посуду (кухонний, столовий, чайний), його призначення. Збагачення уявлення про матеріал, з якого виготовлений посуд. Закріплення уявлення про сервіровку столу.</p>	<p><i>Збагачувати</i> словниковий запас та розвивати мовлення на основі відтворення інформації щодо видів посуду; <i>Формувати:</i> - вміння знаходити предмет, виділяти його серед інших, виконувати дії з ним за призначенням, - уявлення про види посуду та його призначення; - уявлення про матеріал, з якого виготовлений посуд; - класифікувати посуд за матеріалом виготовлення (скло, пластмаса, метал); - називати частини посуду; <i>Виховувати</i> бережливе відношення до посуду, охайності та уважності.</p>
<p>Продукти харчування Збагачення уявлення про основні продукти харчування. Уточнення уявлення про назви страв, час прийому їжі.</p>	<p><i>Розвивати</i> мовлення на основі збагачення словникового запасу словами - назвами продуктів харчування; <i>Формувати</i> уявлення про основні продукти харчування.</p>

<p>Меблі Уточнення та збагачення уявлення про предмети меблів та їх призначення. Збагачення уявлення про матеріал, з якого виготовляють меблі. Предмети догляду за приміщенням, способи прибирання приміщення.</p>	<p><i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв меблів; <i>Формувати:</i> - уявлення про предмети меблів та їх призначення, - уявлення про матеріали, з яких виготовляють меблі; - мотивацію щодо допомоги дорослим під час прибирання приміщення.</p>
<p>Побутові прилади Знайомство з технікою (телевізор, холодильник, телефон, пылесос, праска) їх призначення. Правила безпеки поводження з технікою.</p>	<p><i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв побутових приладів; <i>Формувати:</i> - уявлення про побутові прилади та їх призначення, - уявлення про правила безпеки поводження з технікою.</p>
<p>Матеріали та робочі інструменти. Формування уявлення про матеріали та їх властивості (папір, тканина, картон, деревина, метал, пластмаса, скло, нитки, мотузка, вата). Робочі інструменти (щітка, граблі). Правила безпеки.</p>	<p><i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв робочих інструментів; <i>Формувати:</i> - уявлення про матеріали та їх властивості, - уявлення про правила використання робочих інструментів.</p>
<p>Свята Закріплення уявлення дітей про ознаки зими, зимові забави, про атрибути нового року. Збагачення уявлення про весняні свята, їх ознаки, атрибути; Осінні та літні свята.</p>	<p><i>Розвивати</i> зв'язне мовлення. <i>Виховувати</i> емоційне відношення до подій, свят; повагу до близьких та оточуючих людей.</p>
<p>Місто. Вулиця. Транспорт Збагачення уявлення про вулиці міста. Знайомство дітей з державними символами (герб, прапор). Уточнення та збагачення уявлення про види транспорту. Знайомство з транспортом спеціального призначення. Закріплення уявлення про частини транспорту. Професії людей, які управляють транспортом та обслуговують його (водій, капітан, пілот, машиніст, кондуктор).</p>	<p><i>Розвивати</i> розумові операції аналізу, синтезу, порівняння узагальнення. <i>Формувати:</i> - просторові уявлення, - уявлення про своє місто, про державні його символи; - про місто та вулицю (де живе); - уявлення про значення сигналів світлофора; - уявлення про правила безпечної поведінки на дорозі. <i>Вчити</i> впізнавати та називати назви частин машини (кабіна, кузов, двері,</p>

Уточнення уявлення про світлофор, його значення.	скло).
Школа Формування уявлення про школу, її призначення.	<i>Розвивати</i> активне мовлення та збагачувати словниковий запас. <i>Формувати</i> уявлення про школу та її призначення.
Професії Продовження ознайомлення дітей з різними професіями (медсестра, пожежник, перукар, фермер).	<i>Виховувати</i> повагу до праці дорослого; працелюбність та самостійність. <i>Збагачувати</i> словниковий запас назвами професій за малюнками.
Об'єкти неживої природи Знайомство з землею, її ознаки. Закріплення вміння визначати ознаки води, її використання. Правила безпеки поведінки на воді. Закріплення уявлення про пісок та каміння, їх властивості. Знайомство з вітром. Знайомство з тінню. Знайомство з властивостями різних предметів.	<i>Розвивати</i> навички спостереження в процесі формування уявлення про воду, вітер, пісок, тінь. <i>Виховувати</i> бережливе ставлення до води у природі та побуті. <i>Формувати</i> правила безпеки поведінки на воді, при грі з піском.
Пори року Розширення уявлення про характерні зміни в рослинному та тваринному світі в залежності від сезону. Закріплення вміння визначати характерні зміни в погоді в різні пори року. Праця людей в різні пори року.	<i>Розвивати</i> розумові операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення; увагу та спостережливість; <i>Вчити:</i> - впізнавати та називати за малюнками різні пори року, - трудову діяльність людей в різні пори року; <i>Формувати</i> причинно-наслідкові зв'язки між різними сезонами та станом природи, діяльністю людей, забавами дітей.
Рослини Закріплення уявлення про різні дерева, кущі та трави. Закріплюємо уявлення про будову дерева. Хвойні та листяні дерева. Квіти. Знайомство з місцем зростання квітів. Ягоди. Зовнішній вигляд, смак, місце зростання.	<i>Виховувати</i> бережливе ставлення до рослин. <i>Розвивати</i> пам'ять на основі відтворення назв рослин, що вивчаються. <i>Збагачувати</i> уявлення: - про різноманітність рослин (дерева, кущі, трави); - про місце зростання рослин, що вивчаються; - про будову дерева.
Овочі. Фрукти Розширення уявлення про зовнішній	<i>Розвивати</i> мислення на основі аналізу і класифікації овочів та фруктів за місцем

<p>вигляд, смак, запах фруктів та овочів. Місце зростання овочів та фруктів.</p>	<p>зростання. <i>Вчити</i> розрізняти, визначати та називати овочі та фрукти за зовнішнім виглядом, за тактильними відчуттями, смаком та запахом; визначати, які овочі потрібні для приготування борщу, салату, які фрукти для компоту.</p>
<p>Тварини Закріплюємо уявлення про зовнішній вигляд домашніх та диких тварин, їх дитинчатах. Уточнення та збагачення уявлення про місце проживання та живлення тварин. Зоопарк. Знайомство з тваринами, які живуть в інших країнах.</p>	<p><i>Розширювати та уточнювати</i> уявлення про спосіб життя, місце проживання, спосіб живлення тварин, що вивчаються. <i>Розрізнявати</i> за малюнками домашніх та диких тварин; їх місце проживання та живлення. <i>Називати</i> та показувати дитинчат тварин. <i>Показувати</i> на малюнку та <i>називати</i> частини тіла тварини. <i>Визначати</i> тварин, що живуть в зоопарку. <i>Формувати</i> причинно-наслідкові зв'язки та залежності між життям тварин та працею людей.</p>
<p>Птахи Розширення уявлення про домашніх та диких птахів. Уточнення уявлення про живлення та місце проживання птахів. Закріплення уявлення про догляд людини за птахами.</p>	<p><i>Розвивати</i> пам'ять на основі запам'ятовування назв різних видів птахів. <i>Розширювати</i> та уточнювати уявлення про умови існування, живлення птахів.</p>
<p>Комахи Закріплення уявлення про зовнішній вигляд комах. Закріплення уявлення про будову тіла комах, спосіб пересування, середа перебування.</p>	<p><i>Розширювати</i> та уточнювати уявлення про зовнішній вигляд, будову тіла, спосіб пересування комах. <i>Розвивати</i> зв'язне мовлення.</p>
<p>Риби Зовнішній вигляд, будова тіла, пересування, живлення, середа перебування.</p>	<p><i>Розширювати</i> та уточнювати уявлення про будову тіла, пересування, живлення та середу перебування риб. <i>Формувати</i> вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між будовою тіла та способом пересування риб. <i>Розвивати</i> увагу та спостережливість.</p>
<p>Частини доби. Закріплення уявлення про частини доби їх послідовність та діяльність людей на</p>	<p><i>Вчити</i> визначати послідовність і називати частини доби (ранок, день,</p>

<p>протязі дня.</p>	<p>вечір, ніч); <i>Формувати</i> уявлення про діяльність людини на протязі дня (зранку – прокидаються, умиваються, снідають, ідуть в садок, дорослі на роботу; вечером – вертаються додому, вечеряють і т.д.).</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розповідати про родинні свята, події вихідного дня; - називати та показувати на собі, на інших дітях, на іграшках частини тіла та обличчя; - називати назви пальців рук; - виконувати режимні моменти в дитячому закладі; - використовувати назви понять з різних лексичних тем у зв'язному мовленні дитини; - складати розповідь – опис за малюнками; - вміти знаходити предмет, виділяти його серед інших, виконувати дії з ним за призначенням; - групувати, класифікувати та виділяти зайві предмети серед ряду представлених; - впізнавати та називати за малюнками різні пори року, зміни в погоді, частини доби, свята, професії тощо; - називати різноманітність тварин, спосіб життя, живлення тварин, що вивчаються; - називати різноманітність рослин, місце зростання. 	

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ «ГРА ДИТИНИ»

Ігрова діяльність

Пояснювальна записка

Сучасні зміни в системі дошкільної освіти певним чином вплинули на зміст корекційно-виховного навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку. Це також відображено у прагненні фахівців та дослідників до розробки інноваційних автентичних програм, використання нових методів навчання та виховання.

Розділ Програми «Ігрова діяльність» відображає сучасне розуміння особливостей процесу становлення ігрової діяльності дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку та призначений для проведення корекційно-виховної роботи з формування ігрової діяльності у дітей зазначеної категорії у віці від 3 до 7 років.

У розділі представлено інноваційний зміст та сучасні психолого-педагогічні технології формування у дітей ігрової діяльності, що базуються на особистісно-орієнтованому підході до дитини.

Зміст матеріалу розділу Програми враховує загальні принципи виховання та навчання, прийняті в дошкільній педагогіці: науковість, системність, доступність, концентричність викладу матеріалу, повторюваність, єдність вимог до побудови системи виховання й навчання дітей дошкільного віку.

Ключовою позицією оновлення змісту спеціальної дошкільної освіти є створення умов для системного розвитку можливостей дитини з метою збагачення її соціального досвіду.

Гра – це особлива форма засвоєння дитиною навколишньої дійсності шляхом моделювання та інтерпретації взаємодії між людьми. Гра розглядається як основний, провідний вид дитячої діяльності, що багатогранно впливає на психічний розвиток дитини. У грі діти опановують новими навичками, вміннями, знаннями, ознайомлюються з довкіллям, оволодівають комунікативними вміннями, соціалізуються. Гра слугує засобом розвитку мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення, сприяє розвитку емоційно-вольової сфери.

Формувати ігрової діяльності спрямоване на розвиток у дітей інтересу до іграшок, предметно-ігровим діям та виховання вміння грати з однолітками. Поступово від предметно-ігрових дій слід переходити до навчання сюжетно-відображувальній грі, що займає в навчанні дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку досить тривалий період. Лише після формування у дітей уявлень про стосунки між дорослими слід переходити до виховання у дітей уміння приймати на себе певні ролі та діяти у грі відповідно до прийнятої ролі, враховуючи при цьому рольову позицію партнера. Сюжетно-рольова гра створює основу для виникнення функції заміщення, що є необхідною умовою для подальшого розвитку розумової та мовленнєвої діяльності дошкільника.

Ігрова діяльність дошкільників зазначеної категорії має свої особливості. Дослідження доводять, що у таких дітей ігрова діяльність, зазвичай, самотійно не формується. На початковому етапі у них не виникає задуму гри. Діти маніпулюють іграшками, не проявляючи до них інтересу, не вміють відтворювати нескладну знайому життєву ситуацію. Найважливішим завданням педагогів-дефектологів є навчання дітей ігрової діяльності. Адже саме, в процесі гри відбувається розвиток емоційно-позитивного ставлення та інтересу до предметів та дій з ними, формуються когнітивні процеси та предметно-ігрові дії, вміння грати з однолітками.

Цікава і змістовна ігрова діяльність дітей забезпечується за умови використання різноманітних ігор: рухливих, дидактичних, сюжетно-рольових, ігор-драматизацій тощо. Педагогам рекомендується планувати організацію навчального процесу так, щоб відведений для гри час не замінювався іншими видами діяльності. Формування ігрової діяльності при навчанні дитини зазначеної категорії вимагає проведення спеціально організованих педагогом занять і лише потім переноситься у вільну діяльність дітей.

У дітей дошкільного віку з порушеннями інтелектуального розвитку гра формується в результаті засвоєння способів ігрової діяльності в процесі корекційно-розвивальної роботи. Поза цілеспрямованого корекційного впливу спостерігається значне відставання у розвитку ігрової діяльності дітей зазначеної категорії у порівнянні з однолітками з нормотиповим розвитком. Протягом раннього і навіть молодшого дошкільного віку у дітей зі стійким порушенням пізнавальної діяльності не формуються передумови, що необхідні для переходу до сюжетно-рольової гри. У результаті цього сюжетно-рольова гра не набуває ролі провідного виду діяльності.

Вивчення стану сформованості самотійної ігрової діяльності дітей здійснюється в процесі цілеспрямованого педагогічного спостереження, яке проводиться педагогом у спеціально створених, але знайомих для дитини умовах (у груповій кімнаті або на прогулянці). Під час обстеження використовується ігровий матеріал, який підбирається відповідно до віку дітей і сприяє актуалізації їх соціального досвіду. Інструкції до виконання ігрових дій при обстеженні можуть пред'являтися як вербально, так і невербально (залежно від індивідуальних здібностей дитини). У процесі спостереження відзначаються: прояв інтересу до ігрового матеріалу, зміст ігрових дій, способи дії з іграшками, наявність ігрових об'єднань (груп) дітей (їх кількісний склад, тривалість існування), наявність ролей, емоційні та мовленнєві прояви. Для отримання більш повної інформації про стан сформованості ігрової діяльності дітей, обстеження рекомендується проводити багаторазово. Додатково проводяться бесіди з батьками, у котрих з'ясовується, які іграшки дитині подобаються, у який спосіб діє з ними, з ким з родичів грає вдома тощо. Результати такого комплексного вивчення є основою планування роботи з навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку та надають можливість більш точно сформулювати корекційно-виховні завдання.

Процес навчання грі дошкільників з порушеннями психофізичного розвитку будується з урахуванням закономірностей їх розвитку та базується на положенні про поетапне формування ігрової діяльності. Водночас враховуються як загальні, так й індивідуальні особливості психофізичного розвитку дітей, що обумовлює

своєрідність завдань формування гри на кожному з етапів, а також використання специфічних методів і прийомів навчання ігрової діяльності.

Однією з умов, що забезпечують розвиток ігрової діяльності, є наявність ігрового матеріалу. Це можуть бути дидактичні іграшки, ляльки, друковані ігри, дрібний та великий будівельний матеріал, м'які іграшки, ігрові атрибути, елементи костюмів, атрибути для театру (лялькового, пальчикового) тощо. Педагог організовує відповідне ігрове докілья, використовуючи різноманітні іграшки та розташовує їх у груповій кімнаті так, щоб вони були доступні дітям. Навчання гри проводиться в формі індивідуальних (корекційний педагог) та групових (вихователь) занять, в умовах наступності роботи вихователів та корекційних педагогів.

На першому році навчання ігрової діяльності здійснюється формування елементарного ігрового досвіду дітей, який починається з навчання предметно-відображувальній грі, заснованої на особистісному інтересі дитини до тієї чи іншої іграшки або ігрової ситуації. Для занять пропонується улюблена або добре знайома дитині іграшка. Дорослий пропонує дитині здійснювати предметно-ігрові дії за наслідуванням, багато разів повторюючи їх та супроводжуючи мовленнєвим коментарем. Вихователь спонукає дітей грати поруч, не заважаючи один одному, вчить використовувати в якості партнера для гри ляльку, «перетворювати» іграшку в діючий персонаж. Важливо, щоб на заняттях діти відчували себе комфортно, вільно, емоційно позитивно, отримували задоволення від процесу спільної діяльності.

На другому році навчання відбувається формування окремих ігрових дій: за наслідуванням, за зразком, за словесною інструкцією. Від предметної гри переходять до навчання сюжетній грі. Цей етап може бути досить тривалим. Діти вчаться співвідносити назви ролей з певними діями та атрибутами, використовувати не тільки натуральні предмети, але й іграшки-замінники. Вихователь продовжує формувати вміння грати поруч, сприяє переходу дітей до сумісних ігор удвох, невеликою групою.

На третьому році навчання від сюжетних ігор поступово переходять до навчання сюжетно-рольових ігор, які базуються на соціально-побутовому досвіді дітей. Збагачуються уявлення дітей про роль кожного члена сім'ї, про способи спілкування між ними. Уточнюються й закріплюються уявлення дітей щодо різноманітних відносин людей в процесі їх трудової діяльності. Поступово здійснюється перехід до формування у дітей умінь приймати на себе певні ролі та діяти в грі відповідно їм, враховуючи при цьому рольову позицію партнера (мама і донька, шофер та пасажир тощо). У грі виховуються соціально прийнятні норми взаємовідносин між людьми, формуються вміння адекватно вести себе, регулювати свою поведінку відповідно до вимог ситуації та нормам моралі. Закріплюються вміння виконувати ланцюжок ігрових дій, формується вміння грати з групою однолітків, виявляти почуття взаємодопомоги та партнерства.

На четвертому році виховання триває навчання сюжетно-рольовій грі, ускладнюється її зміст, поступово збільшується кількість ролей. Діти навчаються перетворюватися в образи реальних і казкових персонажів, передавати їх характери, використовуючи різні рухи, жести, слова.

У процесі навчання і виховання корекційний педагог та вихователі спостерігають за динамікою становлення гри у кожної дитини, створюють атмосферу, що сприяє виникненню бажання грати. При цьому продумується організація ігрової практики дітей у вільній діяльності, здійснюється своєчасне оновлення предметно-ігрового доквілля.

Для дітей з помірним ступенем порушення інтелектуального розвитку зміст розділу Програми добирається індивідуально, залежно від психофізичних можливостей дитини.

Навчання ігрової діяльності є важливим напрямом спеціальної дошкільної освіти. У процесі навчання гри реалізуються завдання формування мовленнєвої активності дітей, навчання взаємодії один з одним, розвитку творчого Я, вміння використовувати різноманітні засоби для передачі явищ доквілля в ігрову діяльність. Використання різноманітних ігор в процесі корекційно-виховної роботи з дошкільниками з порушеннями інтелектуального розвитку сприяє вирішенню завдань розумового, фізичного, трудового виховування, розширює можливості подальшої соціалізації дітей у суспільстві.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Творчі ігри	
<p>Сюжетно-відображувальні ігри Іграшки та предмети найближчого оточення. Безпечне використання та способи дії з ними відповідно до їх призначення. Ігри з сюжетними іграшками (ляльки, іграшкові тварини, побутова і транспортна іграшка). Обіграння сюжетних іграшок – м'яч, лялька, машина, зайчик, ведмедик. Елементарні сюжетно-відображувальні ігри за побутовою тематикою (на стільчику лялька буде сидіти, з тарілки лялька буде їсти). Ігрові завдання з різними іграшками (погодувати качечку, собачку, зайця; покласти великого і маленького ведмедиків спати).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про іграшки та предмети найближчого оточення; - наочно-образне мислення та зв'язне мовлення на основі; - знання про іграшки, предмети та дії з ними; - інтерес до предметно-ігрових дій; - вміння діяти за показом педагога; - потребу у спілкуванні; - початкові навички рольової поведінки; - операційно-технічні навички гри: діяти двома руками (захоплювати, утримувати, наближати, повертати іграшку в процесі роздягання, одягання, поєднувати частини предмета тощо); - ставлення до ляльки як до ігрового замітника людини: дивитись в очі, погладжувати по голівці, говорити лагідні, пестливі слова; - вміння спокійного поводження під час гри з іншими дітьми, поважати, допомагати один одному, разом радіти

	<p>успіхам та новим іграшкам.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - координацію рухів обох рук, зорово-моторну координацію, простежування поглядом за рухами руки, за іграшкою. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - добрі почуттів по відношенню до іграшок (приласкати зайчика, нагодувати ляльку) та дбайливе ставлення до іграшок (не ламати, після гри ставити іграшки на свої місця тощо). - відношення до ляльки як до партнера по грі (доньки, дівчинки).
<p>Театралізовані ігри</p> <p>Театралізовані ігри на основі первинного досвіду спілкування з персонажем («Лялька Катруся виступає на концерті») та контактів з дорослими («На бабусиному подвір'ї»).</p> <p>Ігри-імітації, що передають характерні рухи та звуконаслідування («Квочка та курчата», «Кішка та кошенята», «Літаки», «Автомобілі», «Бджілки» та ін.).</p> <p>Ігри-імітації, що супроводжуються текстом (збирати квіти, літати як метелик, стрибати як зайчик, умиватися як кішка та ін.).</p> <p>Способи вирішення проблемно-ігрових ситуацій («Наш ведмедик захворів», «У лисички немає будиночка», «Зайчик загубив свої чобітки», «Лялька Оля забруднила платтячко», «Мавпочка чекає на гостей», «Як звеселити сумного ведмедика?»).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до участі в інсценуваннях знайомих казок з використанням різних театральних засобів (настільний театр, кольорові рукавички, ляльки-бібабо тощо). <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активне мовлення та збагачення словникового запасу на матеріалі ігор-імітацій. - гуління, звуконаслідування тваринам, плачу ляльки, наслідування характерним для машин звуків; - зорове, слухове та тактильне сприймання; - рухову активність та звуконаслідування; - навички диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу; - стійкість уваги, можливість її розподілу та переключення. - спостережливість. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - емпатію, охайність, дисциплінованість.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - на прохання дорослого показувати, називати та знаходити знайому іграшку; - виконувати декілька ігрових дій з одним предметом; - виконувати ігрові дії спільно з дорослим, за наслідуванням (одягає (роздягає) ляльку, складає її одяг на стільчик, готує їй постіль, миє руки ляльці, возить ляльку 	

в колясці, заколисує її, висаджує з коляски, возить по кімнаті машинку, катає в машині ляльок, возить кубики, завантажує та вивантажує кубики з машини);

- за підказкою дорослого здійснювати знайомі ігрові дії з різними об'єктами;
- емоційно реагувати на гру, запропоновану дорослим;
- елементарним навичкам спілкування з дорослим під час гри;
- проявляти інтерес до іграшок, спостерігати за ігровими діями інших дітей, наслідувати їх;
- емоційно сприймати ігри-імітації, що запропоновані дорослим;
- наслідувати під час гри характерні рухи та звуки;
- з допомогою педагога підбирати способи вирішення ігрових проблем;
- проявляти інтерес та приймати посильну участь під час інсценування знайомих казок.

Розділ II. Дидактичні ігри

Види дидактичних іграшок.

Ігри з дидактичними іграшками (мотрійки, пірамідки, вежі, вкладиші, кольорові стовпчики).

Настільні ігри з картинками, мозаїка, кубики тощо.

Співвіднесення предметів за величиною (великий, маленький) або за формою (куля, куб тощо), кольором.

Групування однорідних предметів (олівці, палички) за однією ознакою (величина, форма, колір).

Дидактичні ігри на розвиток уваги та пам'яті (чого не стало та ін.); слухового диференціювання (що звучить та ін.), тактильних відчуттів, температурних та вагових ознак («Чарівний мішечок», «Теплий – холодний», «Легкий – важкий» та ін.); дрібної моторики рук (іграшки з гудзиками, гачками, блискавками, шнурівкою тощо).

Взаємопов'язані прямі та зворотні дії з предметами (розкласти й збирати, виймати й вкладати): розкладання й збирання кольорових ковпачків, скочування кульки, вкладання одних предметів у інші (менших у великі), накривання менших предметів великими, збирання іграшки з двох частин (мотрійки, бочата, яйця).

Дії з переміщенням предметів (збирання пірамідки (вежі) шляхом нанизування на

Формувати:

- позитивне емоційне ставлення та інтерес до іграшок, бажання грати з ними;

- практичні дії обстеження ігрової наочності через дотик, зорове сприймання, м'язові відчуття;

- навички запам'ятовування та адекватного відтворення інформації;

- просторову орієнтацію та просторові уявлення;

- готовність прийняти вербальну допомогу під час збагачення уявлень про властивості предметів довкілля;

- вміння застосовувати набуті знання та навички під час самостійної гри

Розвивати:

- полісенсорне сприймання та дрібну моторику.

- розумові операції аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення;

- пізнавальні функції руки: координацію рухів обох рук із зоровим простежуванням (захоплювання, утримування, наближення, перевертання, вкладання іграшки);

- регулюючу функцію мовлення на основі розуміння правил та ігрових завдань;

- оперативну пам'ять та процеси відтворення засвоєного матеріалу на основі запам'ятовування ознак

<p>стрижень 3-5 однакових або різної величини кілець).</p>	<p>дидактичних предметів та умов (правил) гри;</p> <ul style="list-style-type: none"> - спостережливість та увагу; - вміння пригадувати вивчений матеріал; - вміння за допомогою педагога порівнювати, групувати, встановлювати подібності та розбіжності однорідних предметів за однією з сенсорних ознак. <p><i>Стимулювати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активність та самостійність на занятті. <p><i>Збагачувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - чуттєвий досвід. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дбайливе ставлення до іграшок та людей; - позитивні вольові (стриманість) та моральні (доброзичливість, емпатійність) риси особистості.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p>	
<p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - впізнавати знайомі предмети на картинках; - проявляти інтерес до гри; - приймати ігрове завдання; - з допомогою дорослого розбирати та збирати іграшки у певній послідовності; - за підказкою дорослого показувати (називати) колір, форму, розмір предмета; - за словесною інструкцією порівнювати два предмета, знаходити однакові предмети; групувати, встановлювати подібності та різницю однорідних предметів за однією з сенсорних ознак (колір, форма, величина): - під час ігрової дії відповідати на запитання дорослого щодо розміру, кольору, форми іграшки та/або предмета. 	
<p>Розділ III. Рухливі ігри</p>	
<p>Особливості та правила поведінки під час проведення рухливих та хороводних ігор. Імітаційні ігрові рухи. Використання простору під час перебування в ньому разом з іншими. Орієнтування в просторі кімнати. Хороводні пісні. Рухи під музичний супровід (ритмічні ігри з пісенно-декламаційним супроводом).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння аналізувати інформацію педагога; - активність та самостійність під час ігор з педагогом та іншими дітьми; - вміння орієнтуватися у просторі, починати та закінчувати рухи одночасно з музикою; - потреби контролювати та оцінювати власні рухи. - вміння рухатися, не заважаючи іншим учасникам гри. <p><i>Розвивати:</i></p>

	<ul style="list-style-type: none"> - увагу, усвідомленість, швидкість і точність сприйняття образно-вербальної інформації; - словниковий запас; - усвідомленість і сприйняття образно-вербальної інформації. - емоційне сприймання та ставлення до почутого; - вміння виконувати прохання-команди, що відображають основні рухи й дії та напрямок руху; - координацію, правильну поставу; - навички рухової дії; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної ігрової діяльності. - культуру поведінки та інтересу до рухливих, хороводних ігор.
--	--

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- дотримуватися правил поведінки під час проведення рухливих та хороводних ігор;
- орієнтуватися з допомогою педагога в просторі кімнати;
- виконувати рухи під музичний супровід;
- розуміти прохання-команди;
- виконувати рухи за наслідуванням;
- за підказкою педагога частково розповідати (відтворювати) зміст хороводних пісень.

Розділ IV. Українські народні ігри

<p>Види українських народних ігор, потішок, пестівок, загадок. Дитячі фольклорні ігри (відповідно до пори року, православних свят, діяльності людей). Уставні традиції, форми та прийоми виконання ігрових дій, що створюють ігрову ситуацію, спонукають до активності та самостійності.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння діяти за правилами народної гри; - вміння застосувати знайомі ігри під час самостійної ігрової діяльності; - темпо-ритмічну структуру рухів. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - словниковий запас, образне мислення; - системи зорово-слухо-рухового зв'язку; <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до українських народних ігор; - повагу один до одного.
--	--

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- за підказкою педагога діяти за правилами гри;

<ul style="list-style-type: none"> - відтворювати за допомогою педагога тексти пестівок, потішок; - використовувати з допомогою дорослого відомі ігри під час самостійної ігрової діяльності; - знаходити під контролем та керівництвом дорослого відповідь на загадку за допомогою зовнішніх ознак або живих істот; - елементарним навичкам самостійної ігрової діяльності. 	
Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри	
<p>Види будівельного матеріалу. Будівельні ігри. Дії з кубиками (ставити кубики один на інший). Розгортання елементарної сюжетної лінії з 2-3 будівельно-ігрових ситуацій</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дії використання конструктивно-будівельного матеріалу в ігровій діяльності; - сприймання просторових властивостей об'єктів (форма, величина, розташування) під час будівельних ігор та конструктивних вправ-завдань. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - мислення, словниковий запас, моторику рук під час виконання дій з будівельним матеріалом; - тактильно-кінестетичне сприймання; - пізнавальні функції руки. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до будівельних ігор; - повагу та бережливе ставлення до будівель однолітків.
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - використовувати в іграх за вказівкою дорослого будівельний матеріал; - за підказкою дорослого дотримуватися ігрової сюжетної лінії. 	

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ I. Творчі ігри	
<p>Сюжетно-відображувальні ігри Ігри життєво-побутової тематики. Ігри за мотивами літературних джерел. Вибір ролі, виконання у грі декілька взаємопов'язаних дій (готування їжі, накривання стіл, годування). Сюжетна взаємодія з двома діючими особами (водій-пасажира, мама-донька, лікар-хворий).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу співвідносити власні дії та дії дорослого. - вміння грати поруч. - вміння ділитися і обмінюватися іграшками. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активне зв'язне мовлення. - асоціативне мислення на основі

<p>Індивідуальні ігри з іграшками-замінниками (ляльки, ведмедики, зайчики та ін.).</p> <p>Послідовні смислові ланцюжки ігрових дій (2-3 дії), які відображають реальні життєві ситуації (роздягнути ляльку, вкласти спати, покачати; навантажити візок кубиками, відвезти, вивантажити, побудувати будинок).</p> <p>Гра поруч.</p> <p>Колективні ігри під керівництвом дорослого на теми повсякденного життя: життя сім'ї, дитячого садка, поїздка на транспорті («Дитячий садок» (прихід, догляд, заняття, прогулянки), «Всі йдуть на свято», «Ми рушаємо до парку», «Їдемо на автобусі»).</p> <p>Підбір іграшок для ігор.</p> <p>Організація самостійної гри.</p>	<p>ознайомлення з новими іграми.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до запропонованих іграшок та ігор. - емоційне ставлення до «почуттів ляльки» (їй холодно, спекотно, гаряче, задоволена, незадоволена, радіє, хоче купатися, більше не хоче купатися тощо). - дбайливе ставлення до іграшок. - стриманість та поступливість під час колективних ігор.
<p>Театралізовані ігри</p> <p>Ігри-драматизації, імітація характерних дій персонажів (пташка літає, козеня стрибає та ін.).</p> <p>Лялькові вистави.</p> <p>Форми обігравання (обігравання в особах – під час розповіді дорослим казки; фрагментарне обігравання після ознайомлення з усією казкою та ін.) процесу драматизації.</p> <p>Способи передачі емоційного стану (міміка, пози, жести, рухи).</p> <p>Елементарні прийоми використання настільних ляльок.</p> <p>Супровід рухів ляльок пісеньками.</p> <p>Імпровізація на прості сюжети пісенок, казок. Рухи перед дзеркалом («Помахай ручками», «Поплескай у долоні», «Вдягни хусточку», «Почепи намисто»).</p> <p>Зовнішні рольові символи, атрибути та елементи костюмів (шапочки, комірці, хусточки, намисто тощо).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - узагальненість сприймання (вміння виділяти суттєві ознаки, властивості); - діалогічне та зв'язне мовлення шляхом супроводження рухів ляльок пісеньками; - вміння розпізнавати емоційні стани іншої людини; - самостійності під час театралізованої гри; - вміння діяти з настільними ляльками (настільний театр); - елементарні навички володіння мовою жестів; - навички виступати перед батьками та однолітками, ляльками, облаштовувати місце для виступу. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - інтерес до ігор-драматизацій, театральних ігор, інсценівок; - словниковий запас, моторику дітей. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - бажання виконувати окремі театралізовані ролі; - охайне ставлення до ляльок, дотримання елементарних правил

спільної гри;
- сумлінність та відповідальність.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- емоційно включатися в ігрову ситуацію,
- приймати на себе певну роль під час знайомої гри;
- з допомогою дорослого підбирати іграшки для ігор;
- відображати в грі прості життєві ситуації;
- здійснювати знайомі дії в різні ігрових ситуаціях;
- послідовно відтворювати ланцюжок ігрових дій: годування, вкладання ляльки спати, гуляння з нею, миття іграшкового посуду після годування ляльки;
- приймати участь в колективних іграх;
- за допомогою педагога виконувати знайомі ролі;
- виконувати ігрові дії з предметами та іграшками спільно з педагогом, за наслідуванням та/або за словесною інструкцією;
- під керівництвом дорослого брати участь у драматизації знайомих казок;
- емоційно реагувати та спостерігати за театралізованим дійством (ляльковий, драматичний театр старших дітей).
- за проханням дорослого розігравати невеличкі уривки із знайомих пісеньок та казок.
- частково імітувати рухи, інтонацію, міміку героїв.
- з допомогою дорослого взаємодіяти з іграшками-персонажами.

Розділ II. Дидактичні ігри

Властивості та якості різних дидактичних предметів, врахування їх під час виконання ігрових завдань.
Розрізнення та співвідношення предметів за кольором («Посадимо грибочки», «Прикрасимо ялинку яскравими кульками», «Хто швидше збере іграшки у кошик» тощо).
Виділення та розрізнення форми предметів, співвідношення об'ємного предмету з його площинним зображенням («Геометричне лото», «Що на що схоже», «Чарівний мішечок» тощо).
Розрізнення предметів за величиною, встановлення відносності величин («Відгадай, хто в якому будиночку живе», «Кому що підійде» тощо).
Підбирання парних предметів.
Складання цілого з 2-3 частин розрізних картинок, складних кубиків.
Застосування стрічки, мотузки:

Формувати:

- вміння діяти за правилами, взаємодіяти один з одним у процесі колективних дидактичних ігор;
- цілісний образ предметів (ігри з використанням розрізних картинок);
- та збагачувати словниковий запас;
- потребу застосовувати набуті ігрові знання під час самостійної ігрової діяльності;
- вміння-порівнювати, зіставляти, знаходити схоже та відмінне в предметах, явищах природи, в рослинному та тваринному світі;
- усвідомленість сприймання шляхом ознайомлення з основними властивостями і якостями різних предметів, врахування їх під час виконання ігрових завдань;
- уявлення про різні множини предметів;
- потребу опановувати своїми

<p>притягати за мотузку повітряну кулю, підтягувати автомобіль, візок.</p> <p>Застосовування предметів-знарядь при виконанні практичних дій (присунути, відштовхнути іграшку палицею).</p> <p>Предмети, що вироблені з різних матеріалів (дерево, поліетилен, папір, метал, тканина), та предмети, що видають різні звуки (тихі – гучні).</p>	<p>почуттями під час виконання правил та ігрових завдань.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - запам'ятовування та відтворення інформації на основі вивчення правил гри; - готовність прийняти вербальну (запитання педагога) та наочну (картинки, предмети) допомогу. - ігрові перспективні дії, мислення, мовлення. - вміння орієнтуватись у просторі та часі. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - сумлінність та самостійність; - комунікативні вміння (вислухати пояснення, прохання, поступитися черговістю в діях тощо).
---	--

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- частково визначати властивості різних предметів;
- емоційно та з зацікавленістю долучатися до гри;
- зберігати інтерес до процесу гри;
- усвідомлювати результат гри;
- приймати ігрове завдання та з допомогою дорослого виконувати ігрову дію;
- під контролем дорослого дотримуватися ігрових правил;
- використовувати під час самостійної ігрової діяльності знайомий дидактичний матеріал;
- реагувати на оцінку своїх дій з боку дорослого;
- взаємодіяти з однолітками в колективній грі;
- з допомогою педагога визначати (вербально/невербально) власні ігрові дії.

Розділ III. Рухливі ігри

<p>Ігри з правилами та зміною рухів.</p> <p>Використання рухливих ігор з простим змістом, нескладними рухами, об'єднуючи дітей спочатку в невеликі групи, а потім залучати до гри усіх водночас.</p> <p>Використання різних візочків, колясок, великих автомобілів тощо, включення їх у самостійну ігрову діяльність.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомленість сприймання та засвоєння наочно-вербальної інформації; - активність та навички соціальної взаємодії під час спілкування; - уміння діяти за правилами, взаємодіяти один з одним; діяти за визначеним сигналом у рухливих іграх; - навички самоконтролю. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - розумові операції аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння.
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - вміння слухати дорослого, який веде гру, діяти за визначеним сигналом, звуковим або світловим, орієнтуватися в просторі кімнати, рухатися, не натикаючись на інших учасників гри - емоційно-вольову сферу; - зв'язне та діалогічне мовлення. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вольові (довільність поведінки) та моральні (доброзичливість, чемність тощо) риси характеру.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- має уявлення про значення та необхідність рухової активності;
- виконує знайомі ігрові дії на прохання дорослого;
- за підказкою дорослого намагається за призначенням використовувати різні приладдя (візочки, коляски, великі автомобілі тощо)

Розділ IV. Українські народні та хороводні ігри

Ознайомлення з українськими народними примовками, лічилками, загадками.
Використання нових видів народних ігор.
Ознайомлення з мірилками, як засобом погоджування конфліктів («Вишні-черешні зростають», «Мир миром, пироги з сиром» тощо). Дотримання норм спілкування в колективі.
Залучення до участі у хороводних іграх.

Формувати:

- інтерес до явищ природи.

Розвивати:

- образне мислення, увагу, уяву, словниковий запас, пам'ять під час вправлення у творчому відтворенні рольових діалогів;
- естетичні почуття;
- моторні якості шляхом виконання хороводних дій.

Виховувати:

- доброзичливість, повагу до дорослих та дітей;
- вміння уникати конфліктів.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- за підказкою дорослого використовувати знайомі види народних ігор під час гри;
- під контролем дорослого у ігровій формі передавати свої почуття;
- проявляти бажання брати участь у хороводах та інших видах народних ігор.

Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри

Розрізнення та правильне використання деталей будівельного матеріалу.
Підбір за зразком необхідних елементів будівельного набору (де такий?) за допомогою співвідносного та вказівного жестів.

Формувати:

- операційні уміння (пальцевий захват деталей, їх утримання, повертання, поєднання та ін.);
- просторові уявлення (вперед — назад, попереду — позаду, поруч, біля,

<p>Використання в якості зразків об'ємних фігур та пласких зображень.</p> <p>Використання під час будівельних ігор малюнків та ілюстрацій різноманітних конструкцій.</p> <p>Ланцюжок послідовних дій, спрямованих на створення конструкції з будівельного матеріалу.</p> <p>Використання деталей конструкторів за їх призначенням.</p> <p>Використання будівельних споруд в іграх.</p> <p>Створення функціональних будівель шляхом оволодіння прийомами «доповнення» (прикріпяти віконечка та двері до будиночка), «включення» (наприклад, навкруги побудованого будинку розташовувати дерева, дороги для транспорту, дитячі майданчики тощо), обігравання будівель.</p>	<p>близько — далеко, далі — ближче, зверху — знизу та ін.) в процесі ігор з конструктивним матеріалом та іграшками;</p> <p>- самостійність під час виготовлення атрибутів гри;</p> <p>- навички використання конструктивного матеріалу в якості предметів-замінників під час образних ігор.</p> <p><i>Розвивати:</i></p> <p>- мислення, дрібну моторику;</p> <p>- сприймання просторових властивостей об'єктів (форма, величина, розташування);</p> <p>- зв'язне мовлення шляхом мовленнєвого супроводу конструктивних дій.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <p>- повагу один до одного, до будівель своїх однолітків.</p>
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- за підказкою педагога розрізнити та правильно використовувати будівельні деталі;
- за вказівкою дорослого використовувати в іграх будівельний матеріал;
- утримувати плаский та об'ємний матеріал двома та однією рукою, переміщати у просторі різноманітні частини та деталі конструкції;
- супроводжувати дії мовленням;
- з допомогою дорослого використовувати за призначенням будівельні споруди.

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Творчі ігри	
<p>Сюжетно-рольові ігри</p> <p>Ігрові сюжетно-рольові дії спільно з дорослим, за наслідуванням, за словесною інструкцією.</p> <p>Рольові діалоги. Взаємодія з партнером-однолітком.</p> <p>Вербальні та невербальні засоби сюжетно-рольової взаємодії.</p> <p>Планування сюжету гри відповідно до змісту та ситуації гри.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <p>- навички спілкування в процесі спільних ігор (обмінюватися іграшками, надавати допомогу).</p> <p>- уміння реалізовувати специфічні ігрові дії, спрямовані на партнера-іграшку (я - мама, годую доньку);</p> <p>- вміння діяти у відповідності зі знайомим сюжетом, який включає явища повсякденного життя, трудові</p>

<p>Сюжетні ігри, що включають явища повсякденного життя, трудові процеси. Сюжетні дії з предметом-замінником (кубик замість мила, паличка замість градусника).</p>	<p>процеси;</p> <ul style="list-style-type: none"> - уявлення про зміст діяльності дорослих на основі спостережень за їхньою працею («Перукарня»); - потребу мовленнєвої активності в процесі ігор з партнером –однолітком; - навички виконання ігрової дії спільно з дорослим, за наслідуванням, за словесною інструкцією. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - оперативну пам'ять та процеси відтворення засвоєного матеріалу; - уяву; - усвідомленість, сприйняття інформації про довкілля; - вміння використовувати допомогу (вербальну, наочну). <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - шанобливе ставлення до ігор інших дітей. - інтерес до сюжетних ігор. - позитивне ставлення до рольових дій. - доброзичливе ставлення один до одного. - охайність, самостійність, відповідальність за власну поведінку. - норми поведінки та спілкування у колективі.
<p>Театралізовані ігри Участь у драматизації знайомих казок. Використання в самостійних сюжетних іграх елементів розученої драматизації та знайомих сюжетів, дитячих пісеньок. Елементарні навички мови жестів. Способи водіння театральних ляльок (тіньовий театр, театр ляльок з рухливими ніжками, театр бі-ба-бо) та застосування музичних інструментів. Сюжетно-театралізовані ігри («Зоопарк», «Ходить гарбуз по городу» та ін.). Імітація найбільш характерних ознак зображуваної тварини (хитра, гарна лисичка; огрядний, клишоногий ведмедик; спритний, боягузливий заєць; зухвалий, голосистий півень).</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - комунікативні уміння під час обговорення можливих ситуацій з власного досвіду; - вміння аналізувати та узагальнювати інформацію педагога. - потребу орієнтуватися в ігровій ситуації, контролювати свою поведінку; - потребу оцінювати власні дії, драматизувати <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - полісенсорне сприймання, порівняння; - емоційне ставлення до почутого, побаченого; - дрібну та загальну моторику шляхом оволодіння способами водіння театральних ляльок;

	<ul style="list-style-type: none"> - активне мовлення, навички невербального спілкування; - вміння співвідносити слово з дією. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - позитивне ставлення до виконуваної діяльності.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- під час сумісної гри з педагогом приймати ігрову роль;
- брати участь у нескладному рольовому діалозі;
- з допомогою педагога планувати власну ігрову діяльність;
- під час самостійної гри передавати сюжет з декількох дій;
- за підказкою педагога використовувати предмети-замінники;
- створювати образи на основі типових і загальних рис, ознак, прикмет, характеристик (будівельник, водій тощо);
- створювати ігрові образи, наслідуючи дії дорослих або через рольове спілкування (вербально/невербально);
- за допомогою педагога використовувати деталі костюмів для виконання ігрової ролі (білий халат та шапочка для лікаря, фартушок для домогосподарки, каска для будівельника тощо);
- з допомогою педагога супроводжувати свій виступ пісенькою та/або інструментальною імпровізацією;
- за запитаннями дорослого переказувати невеличкі казки, оповідання, драматизувати;
- під контролем педагога взаємодіяти з іншими дітьми під час театралізованої гри;
- відображати конкретні образи знайомих персонажів;
- елементарним навичкам мови жестів.

Розділ II. Дидактичні ігри

Прийоми обстеження предметів.
Виконання ігрових завдань, орієнтуючись на властивості та якості предметів.
Впізнавання, розрізнення, співвідношення, групування предметів за кольором; виділення, розрізнення, співвідношення об'ємної та площинної форм; розрізнення «правильних» та «неправильних» предметів (відерце з дном та без дна, рукавичку з пальчиком та без пальчика тощо).
Визначення предметів на дотик, за звучанням, за смаком та запахом, не дивлячись на них («Чарівний мішечок», «Дізнайся, хто покликав», «Що потрапило до нашого ротика?» та ін.).

Формувати:

- уявлення про довкілля: предмети, рослинний і тваринний світ, природні та суспільні явища, характер стосунків між ними.
- аналітико-синтетичне сприймання;
- навички обстеження предметів: тактильне, зорове, слухове, за допомогою смакових та нюхових рецепторів;
- уявлення про форму та колір;
- усвідомленість сприймання інформації педагога;
- уміння орієнтуватись у довкіллі;
- потребу застосовувати набуті ігрові знання у самостійній діяльності;
- та збагачувати словниковий запас.

<p>Настільні ігри (лото, кубики, мозаїка, розрізні картинки).</p>	<p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - наочно-образне мислення; - образну, оперативну пам'ять та процеси відтворення; - полісенсорне сприймання та дрібну моторику. - регулюючу функцію мовлення. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - культуру поведінки під час гри; - організованість та відповідальність. - позитивне ставлення до здійснюваної ігрової діяльності.
---	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- прийомам обстеження предметів;
- емоційно та зацікавлено долучатися до гри;
- приймати ігрове завдання та за допомогою педагога виконувати ігрову дію, завдання (показувати, впізнавати, розрізняти, співвідносити, групувати предмети);
- під контролем педагога відбирати один або декілька предметів за кольором, величиною, формою;
- за допомогою педагога визначати предмети на дотик, за звучанням, за смаком та запахом;
- розпізнавати геометричні фігури;
- проявляти задоволення від процесу та результату гри;
- дотримуватися ігрових правил, за підказкою педагога змінювати свої дії відповідно правилам гри;
- реагувати на оцінку своїх дій з боку дорослого;
- під контролем педагога взаємодіяти з однолітками у колективних іграх, взаємодіяти у групі з 2-4 дітей;
- досягати результату гри, змагаючись з однолітками.

Розділ III. Рухливі ігри

<p>Правила та умови рухливих ігор (рух за визначеним сигналом).</p> <p>Рухливі ігри з елементами сюжету.</p> <p>Рольова поведінка з характерними для персонажу рухами.</p> <p>Орієнтування в приміщенні кімнати, знаходження найкоротшого шляху до певного місця.</p> <p>Мовленнєвий супровід рухливої гри.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - аналітико-синтетичну діяльність та асоціативне мислення на основі відомостей про сюжетні рухливі ігри; - вміння слухати ведучого дорослого, розуміти та дотримуватися правил гри; - потребу застосувати правила поведінки під час рухливих ігор. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - увагу та пам'ять під час повторення ігрових правил та реплік; - та збагачувати словниковий запас; - регулюючу функцію мовлення; - творчо-пошукову діяльність;
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - спостережливість. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дисциплінованість та відповідальність. - способи уникання конфліктів під час колективної рухливої гри.
--	---

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- за нагадуванням педагога дотримуватися правил поведінки під час рухливих ігор;
- за підказкою дорослого виконувати під час гри характерні для персонажу рухи (пересуватися, як кішка, стрибати, як зайчик тощо);
- частково орієнтуватися у приміщенні.
- з допомогою педагога супроводжувати рухи мовленням (знайомі віршики, пісеньки).

Розділ IV. Українські народні ігри

Календарно-обрядові ігри-веснянки, купальські та жнивацькі хороводи, щедрівки, колядки, що виконуються в дитячому закладі для дітей дорослими. Українські народні ігри-скоромовки. Використання лічилок під час ігор. Своєрідність народних ігор-мовчанок. Правила гри-мовчанки. Гумористичні мовленнєві ігри-небилиці. Народні примовки.

Формувати:

- аналітико-синтетичну діяльність мозку на основі усвідомлення змісту скоромовок, лічилок тощо;
- довільність поведінки під час дотримання ігрових правил.

Розвивати:

- інтерес до українських народних ігор;
- мовлення, мислення, пам'ять, звуковимову;
- інтелектуальні можливості, розуміння образних висловів, бажання розгадувати загадки.

Виховувати

- доброзичливе ставлення один до одного, вміння вислуховувати, уникати конфліктів.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- повторювати скоромовки, примовки, лічилки слідом за педагогом;
- виявляти бажання розгадувати загадки;
- емоційно реагувати на українські народні примовки, ігри-небилиці;
- під керівництвом педагога грати в ігри-мовчанки.

Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри

Ігри з різноманітним будівельним матеріалом. Способи використання будівельного матеріалу для створення споруд для ігор. Будування за малюнком. Способи використання деталей

Розвивати:

- комунікативну діяльність на основі мовленнєвого супроводу власних дій.
- аналітико-синтетичну діяльність мозку на основі співвіднесення та порівняння виготовленої споруди та зразка.

<p>конструкторів за їх призначенням. Самостійне виготовлення атрибутів гри.</p>	<p><i>Формувати:</i> - вміння виконувати споруду за зразком (малюнком). - організованість, самостійність. <i>Виховувати:</i> - відповідальність, бережливе ставлення до іграшок.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій <i>Дитина може навчитися:</i> - способам використання будівельного матеріалу; - називати та показувати знайомі деталі будівельного матеріалу; - за зразком та наслідуванням створювати споруди для ігор; - способам використання деталей конструкторів («LEGO»).</p>	

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Розділ І. Творчі ігри	
<p>Сюжетно-рольові ігри Основи рольової гри. Розташування атрибутів гри у просторі кімнати, в ігровому куточку, на поверхні столу тощо. Прийняття та позначення ігрової ролі. Сюжетна поведінка у відповідності до ролі (протягом всієї гри); реалізація специфічних ігрових дій, що спрямовані на партнера-іграшку (я - водій, везу машину). Демонстрація матеріалів, що можуть бути використані як предмети-замінники. Рольова взаємодія у парі, елементарний рольовий діалог із партнером-однолітком. Виконання ролі у спільній з однолітками грі, в сюжетах з двома діючими особами (водій – пасажир, мама – донька, лікар – хворий). Залучення до колективного конструювання, пропонуємо дітям конструювати з будівельного матеріалу (цегли, кубиків, пластин) для розвитку сюжету гри. Елементарне планування гри (мета,</p>	<p><i>Формувати:</i> - усвідомленості сприймання на основі узагальнення інформації про основні правила спільної гри. - просторових уявлень. - здатності передавати через гру взаємини між персонажами, відображати в іграх добре знайомі ситуації навколишньої дійсності. - вміння діяти за представленим планом, використовувати відповідні предмети-замінники. - зв'язного діалогічного мовлення шляхом відтворення рольових діалогів. <i>Розвивати:</i> - уміння виконувати ігрові дії разом з педагогом, за наслідуванням, за зразком, за словесною інструкцією. - аналізуюче спостереження. - емоційного ставлення до виконуваної діяльності. <i>Виховувати:</i> - інтересу та позитивного відношення до знайомих ігор та іграшок. - почуття взаємоповаги, взаємодопомоги, взаємопідтримки.</p>

<p>домовленість між партнерами, спільне виконання задуму). Використання природного матеріалу.</p>	
<p>Театралізовані ігри <i>Режисерські ігри</i> (настільний об'ємний та плаский театр, стендовий театр на фланелеграфі або магнітній дошці, пальчиковий театр, театр ляльок-бібабо, театр на рукавичках). <i>Ігри-драматизації</i> (на основі пісеньок та потішок з повним або частковим використанням костюмованої атрибутики). <i>Ігри-імпровізації</i> (на основі віршків, казок з послідовним введенням ігрових персонажів під час театралізованої гри). Сюжети для театралізованих ігор, розподіл ролей на основі сценарію. Імітація рухів, голосу, «перетворення» в процесі ігор. Ознайомлення з художньо-образними засобами (інтонація, жести, міміка, поза). Ігри з ляльками-бібабо. Пальчиковий театр. Підбір іграшок для ігор-драматизацій, відповідно до тексту потішки, пісеньки, віршика, казки (м'яч, кубик, крила для метелика, крила для жука, шапочку для курочки, курчати тощо). Інсценування знайомих казкових та літературних сюжетів.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - асоціативне мислення на основі ознайомлення з новими поняттями; - навички диференційованого сприймання образного та вербального матеріалу; - аналізуюче спостереження; - навички самоконтролю. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - дрібну моторику; - координацію рухів; - пантомімічно-рухові навички шляхом утримання пози, що характерна для персонажа гри - мовленнєве висловлювання в процесі виконання ігрових дій. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - уважне, доброзичливе ставлення до однолітків. - позитивне ставлення до виконуваної діяльності
<p>Ігри-експериментування <i>Пісок та сніг</i> Експериментування за допомогою різних формочок з мокрим та розсипчастим снігом, вологим та сухим піском («Ліпимо колобки», «Робимо різні фігурки», «Робимо доріжки та візерунки з піску», «Кольоровий сніг», «Різні ніжки біжать по стежинці»).</p> <p><i>Вода та мильна піна</i> Властивості води. Способи утворення мильної піни.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вміння зосереджуватися на змісті та виконанні ігрового практичного завдання; - кількісні уявлення: багато, мало, пусто, один – багато; - потребу «відчуття нового»; - вміння розрізняти природні та побутові звуки, відтворювати їх; - перцептивні дії ідентифікації та групування (за зразком)

Властивості мильної піни. Мильні бульбашки («Веселі мандрівники», «Веселі кораблики. «Нірки». «Ось яка піна!» «Спритні пальчики». «Бульбашки»).

Папір

Властивості паперу.

Властивості фольги.

Дії з пепером та паперовими фігурками («Сніжки», «Сяючі грудочки», «Паперовий вихор»)

Світло та тіні

Характерні особливості світла та тіні.

Джерела світла. Експериментування з тіннями: з відображенням рук, рухів різних іграшок, предметів.

Пошук в темряві захищеного предмету за допомогою ліхтарика.

Дзеркало

Властивості дзеркала.

Дзеркало та люстерко («Спіймай сонечко», «Сонячні зайчики», «Що відбивається у дзеркалі»).

Звуки

Природні звуки (шум дощу, журчання струмка, шелестіння листя, скрипіння снігу, пісні вітру, голоси птахів та звірів).

Побутові звуки (звуки електроприладів).

Ігри зі звуками («Брязкальця», «Дзвінки пляшечки», «Що шарудить, що гримить»).

Розвивати:

- сенсорно-перцептивної діяльності.

- концентрації уваги.

- стійкості та довільності уваги.

- орудійних дій шляхом використання знарядь та предметів для досягнення мети.

- операційно-технічних умінь та пізнавальної функції руки: координацію рухів обох рук із зоровим прослідкуванням (захоплювання, утримування, наближення, повертання, вкладання та ін.)

- уяви в процесі використання різноманітного експериментального матеріалу.

- дрібної моторики.

- просторових уявлень в процесі ігор-експериментувань.

- мовленнєвої діяльності.

- пізнавальної спрямованості діяльності

- наочно-образного та наочно-дійового мислення

- концентрації уваги, наполегливості

- аналізуючого спостереження

- стійкості та довільності уваги

- пізнавальної спрямованості діяльності

- слухового сприймання та зосередження

Стимулювати:

- соціальну активність та творчу діяльність;

- мовленнєве висловлювання в процесі виконання ігрових дій;

Збагачувати чуттєвий досвід.

Виховувати:

- бажання діяти разом з дорослим та однолітками;

- уважне, доброзичливе ставлення до однолітків;

- позитивне ставлення до виконуваної діяльності;

Формувати вміння ділитися і обмінюватися іграшками.

Сприяти виникненню і зміцненню

доброзичливих відносин між дітьми під час ігор.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- позначати словом роль гри;
- домовлятися з партнерами по грі про створення ігрового задуму; під керівництвом педагога дотримуватися правил спільної гри;
- виконувати за словесною інструкцією педагога послідовний ланцюжок ігрових дій;
- виявляти інтерес до навколишньої дійсності;
- за підказкою педагога змінювати зміст гри відповідно до особливостей сюжету та кількості гравців;
- використовувати відповідні предмети-замінники;
- спільно з педагогом або за наслідуванням розгортати парну рольову взаємодію та елементарний рольовий діалог з партнером-однолітком;
- з допомогою дорослого виконувати ролі у спільній з однолітками грі;
- за підказкою педагога здійснювати перенос знайомих дій з іграшками в різні ігрові ситуації;
- з допомогою педагога розпізнавати та називати емоційний стан інших дітей, дорослих;
- під контролем педагога обирати іграшки для гри за ознаками розміру (великий - маленький, високий - низький, довгий - короткий), та кольору;
- використовує невербальні та вербальні засоби з метою привернення уваги до власних дій та їх результату;
- за допомогою педагога із зацікавленістю долучається до ігор-експериментувань
- розрізняє звучання різних об'єктів;
- самостійно створює звуки за допомогою різних знарядь та предметів;
- впізнає та частково називає відомі природні звуки.

Розділ II. Дидактичні ігри

Властивості дидактичних предметів.
Групування предметів за певною ознакою (форма, колір, величина, призначення).
Відтворення цілісного образу предмета при складанні збірно-розбірних іграшок.
Розміщення предметів у просторі (попереду, позаду, зверху, знизу, праворуч, ліворуч, посередині, збоку).
Розпізнавання предметів за окремими характерними деталями.
Ігри та вправи, які сприяють формуванню трудової діяльності (з використанням допоміжних інструментів).
Настільно-друковані, словесні ігри.

Формувати

- усвідомленість сприймання інформації про різні властивості предметів;
- вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між типовими ознаками предметів, їх призначенням та використанням;
- потребу діяти розважливо та чітко.

Розвивати:

- розумові операції (аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння) на основі уточнення понять;
- сенсорні вміння, способи зорового, слухового й тактильного обстеження предметів;
- аналізуюче спостереження;

	<ul style="list-style-type: none"> - концентрацію уваги, наполегливість; - регулюючу функцію мовлення шляхом повторення словесних вказівок; - просторову орієнтацію та просторові уявлення. <p><i>Стимулювати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - активність у спілкуванні; - соціальну активність та творчу діяльність. <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - вольові та моральні (доброзичливість, співчуття, відповідальність) риси характеру.
Показники сформованості життєвих компетенцій	
<p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - з допомогою педагога порівнювати предмети, зазначати відмінності між ними; - грати у настільно-друковані та словесні ігри; - за підказкою вчителя коментувати свої дії; - способам зорового, слухового й тактильного обстеження предметів. - з допомогою педагога поєднувати предмети за загальними істотними ознаками (колір, форма, розмір, матеріал). 	
Розділ III. Рухливі ігри	
<p>Рух за визначеним сигналом. Рухливі ігри з елементами сюжету. Рольова поведінка з характерними для персонажу рухами. Орієнтування в просторі. Рольова поведінка відповідно до прийнятих правил рухливої гри. Мовленнєвий супровід рухливої гри. Колективна рухова діяльність. Координування власних дій з діями партнерів по грі.</p>	<p><i>Формувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - потребу в активній руховій діяльності; - вміння діяти спільно, координувати свої дії з діями партнерів по грі. <p><i>Розвивати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомленість та точність сенсорного сприйняття інформації; - кмітливість, спритність; - вміння орієнтуватися у просторі, самостійно обирати потрібний напрямок під час руху; - аналітико-синтетичну діяльність мозку; - цілісне сприймання, комунікативні вміння. <p><i>Закріплювати</i> вміння передавати за допомогою рухів характер персонажів гри.</p> <p><i>Виховувати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - взаємодопомогу, стриманість. - довільну поведінку та самоконтроль, вміння підкоряти свою ігрову поведінку правилами гри.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- основним нормам поведінки під час рухливих ігор;
- розпізнавати та відображати руховими діями та звуками поведінку окремих тварин;
- розуміти свою роль у команді, дотримуватися правил поведінки й виконання рухових дій;
- обирати потрібний напрямок руху;
- частково супроводжувати власні рухи знайомими примовками, закличками, мірилками, лічилками, пісеньками та віршиками;
- вербально та/або за допомогою жестів спілкуватися з однолітками.

Розділ IV. Українські народні ігри

Народні звичаї.

Слухання скоромовок, примовок, закличок, мірилок, лічилок.

Використання загадок з метою удосконалення знань про природні явища та навколишнє середовище.

Жартівливі мовленнєві ігри.

Українські народні календарно-обрядові ігри

Формувати:

- навички діалогічного мовлення.
- вміння прислухатися, слухати, гратися великими та малими групами.

Розвивати пластичність рухів, почуття ритму.

Збагачувати словниковий запас, виразність мовлення на основі чіткого промовляння скоромовок, лічилок тощо.

Виховувати доброзичливе ставлення до дорослих, один до одного.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- за допомогою педагога використовувати у грі примовки, заклички, мірилки, лічилки;
- за запитаннями дорослого розповідати про природні явища, обрядові свята.

Розділ V. Конструктивно-будівельні ігри

Конструкції, створені з дитячих будівельних наборів, конструкторів (Lego), паличок, плоских елементів, елементів мозаїки.

Створення предметних та сюжетних картинок на зразок puzzle;

Послідовність конструктивних дій.

Об'ємні та графічні зразки будівель.

Елементарне планування власної конструктивної діяльності

(послідовність, матеріали, правила під час виконання);

Конструювання збірно-розбірних іграшок.

Формувати:

- потребу приймати активну участь у конструктивній діяльності;
- навички колективної взаємодії;
- вміння планувати власну конструктивну діяльність.

Розвивати:

- мислення, увагу, моторику;
- сприймання просторових властивостей об'єктів;
- словниковий запас;
- координацію рухів обох рук, зорово-рухову координацію;
- вміння доводити роботу до кінця;

<p>Конструювання з паличок за зразком та словесною інструкцією (будинок, парканчик, ворота, фігуру людини тощо). Обігравання будівель, використання їх під час сюжетно-рольових та театралізованих ігор.</p>	<p>- уміння радіти успіху. <i>Виховувати:</i> - інтерес до конструктивної діяльності; - повагу до будівель партнера; - самостійність, соціальну активність та творчу діяльність.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - за проханням педагога знаходити певний предмет у конструкціях; - порівнювати будівельні об'єкти за розміром та за місцем розташування; - з допомогою педагога аналізувати об'ємні та графічні зразки; - з допомогою педагога будувати за графічним зразком; - називати частини будівель; - за підказкою педагога називати частини конструкції та пояснювати, з чого вони зроблені; - з допомогою педагога планувати етапи та послідовність виконання власної ігрової та конструктивної діяльності. 	

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ «МОВЛЕННЯ ДИТИНИ»

Розвиток мовлення

Пояснювальна записка

Формування мовленнєвої діяльності є основою розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями у дошкільному віці та провідним напрямом у Концепції дошкільної освіти. Розвиток мовлення дитини – це процес оволодіння рідною мовою, що допомагає формувати вміння користуватися нею з метою пізнання довкілля, засвоєння досвіду, набутого людством, пізнання самої себе та саморегуляції, спілкування та взаємодії людей.

Розвиток мовлення у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку є однією з основних складових загальної корекційно-виховної роботи в спеціальних дошкільних закладах.

Як правило, недорозвинення мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями зумовлено раннім ураженням центральної нервової системи та специфічними особливостями функціонування психічних процесів. Пізнавальна пасивність, знижений інтерес до навколишнього, недостатній розвиток предметної діяльності негативно позначаються на формуванні потреби спілкуватися з дорослими. Внаслідок цього порушується природний механізм оволодіння мовою. Адже саме потреба у спілкуванні, зацікавлене емоційне ставлення до дорослого, бажання розуміти та у всьому наслідувати його – є важливою психологічною умовою виникнення усного (вербального) мовлення у дітей.

Мета роботи педагогів із розвитку мовлення дітей з порушеннями інтелектуального розвитку в дошкільному закладі – сформувати потребу в мовному спілкуванні та практично оволодіти мовленням як засобом комунікації.

Підґрунтям змісту та методики корекційно-розвивального навчання стали теоретичні положення, що їх розробили Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, Д. Ельконін та ін. про спільність основних закономірностей психічного розвитку, про сензитивні вікові періоди, про співвідношення корекції, навчання та розвитку, про актуальний та потенційний рівень розвитку дитини, про роль дошкільного віку в процесі соціалізації тощо.

Зміст корекційного навчання розроблений з урахуванням:

- вікових та індивідуальних особливостей;
- психологічних механізмів порушення мовленнєвої діяльності як у лінгвістичній, так і в комунікативній ланках.

Змістовий блок подано у таблиці, що складається з двох колонок. У колонці «Зміст навчання та виховання» подано зміст навчання та виховання, у наступній колонці «Освітні завдання» уточнюються уявлення та знання, що необхідно формувати, розкривається головний напрям корекційної роботи, яка конкретизує, уточнює, коригує певні знання, стимулює навчально-пізнавальну діяльність і пов'язані з нею психофізичні процеси.

Поданий змістовий матеріал орієнтовний і може варіюватися, залежно від індивідуального мовленнєвого розвитку дошкільника.

Індивідуальні відмінності у розвитку мовленнєвих здібностей та можливостей дітей з інтелектуальними порушеннями зумовлюють різні вимоги педагогів до своїх вихованців. Ця особливість є визначальною під час планування корекційної роботи з дошкільниками.

Загальнодидактичними принципами формування мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку є: науковість, системність, доступність, концентричність викладу матеріалу, повторюваність, єдність вимог до побудови системи навчання та виховання дітей дошкільного віку. *Спеціальними принципами* обрано: етіопатогенетичний, принцип системності, комплексності діагностики та корекції порушень, корекційно-компенсаторної спрямованості, розвитку мислення, мови та комунікації.

Розвиток мовлення і формування комунікативних здібностей у дітей має відбуватися у всіх видах діяльності, в повсякденному житті, а також на спеціальних логопедичних корекційних заняттях.

Корекційна робота з розвитку мовлення здійснюється в процесі: спілкування з дитиною з приводу побутових, ігрових та пізнавальних інтересів (розвиток соціального напрямку мови, формування комунікативної потреби, оволодіння різними видами комунікативних висловлювань); сюжетно-рольових та театральних ігор (активізація мовних засобів); занять із малювання, ліплення, конструювання, ручної праці (регульовальна функція мови, зв'язок сприйнятого зі словом з метою формування та актуалізації уявлень зі словом); формування елементарних математичних уявлень, на заняттях із розвитку мовлення, ознайомлення з довкіллям, фізичного, музичного та сенсорного виховання; індивідуальної корекційної роботи (корекція порушень звуковимови, розвиток фонематичного сприймання, слуху).

У системі спеціального дошкільного закладу провідна роль під час формування мовленнєвої діяльності дошкільників із порушеннями інтелектуального розвитку належить спеціально організованому навчанню (заняття з розвитку мовлення) та логопедичним корекційним заняттям.

Заняття – основна форма роботи у дошкільному закладі. Кожне корекційно-розвивальне заняття має не лише специфічне завдання для відповідного до теми виду діяльності, але й мовне. Однак варто пам'ятати, що мовне завдання на таких заняттях не має виступати першочерговим, воно другорядне, тобто його треба вирішувати органічно (невимушено) в процесі діяльності, не відволікаючи дітей. Під час гри, недоречно вимагати від дитини постійного мовленнєвого супроводу, тому, що це акцентує увагу на мовленні, а не на виконанні ігрового завдання. Вчитель-дефектолог має керувати грою та допомагати в мовленнєвому оформленні ігрових дій і ситуацій. *Спеціальне мовне завдання* – складова *занять із розвитку мовлення*, які є частиною корекційно-розвивального навчання. При цьому варто використовувати *словесні та наочні методи навчання*, будувати заняття так, щоб переважало не навчальне, а *ігрове завдання*, де засвоєння матеріалу є умовою досягнення ігрового результату.

Успіх корекційно-розвивальної роботи з дітьми дошкільного віку залежить від чіткої та виваженої системи, що забезпечує очікуваний (прогнозований) результат,

за умови, що вона здійснюється в процесі плідної взаємодії фахівців: логопедів із вихователями, із вчителями-дефектологами. Логопед, вчитель-дефектолог і вихователь упродовж усього часу вивчення будь-якої теми мають працювати в тісному взаємозв'язку: вихователь або вчитель-дефектолог забезпечує практичне ознайомлення з предметами та явищами, логопед поглиблює та забезпечує формування лексико-граматичних категорій. Вивчення обраної теми здійснюється завдяки різним заняттям (розвиток мовлення, малювання, аплікація, ліплення тощо), а також під час режимних моментів і дозвілля. Вихователь планує свої заняття з урахуванням усіх поставлених завдань: відпрацювання певних лексичних циклів, лексико-граматичних категорій і навичок зв'язного мовлення. Він, разом із логопедом, планує заняття з розвитку та корекції мовлення і артикуляційних навичок. Ефективність корекційно-розвивальної системи обумовлюється як чіткою організацією життя в період перебування у дитячому закладі, так і наступністю в роботі логопеда й вихователя, що, у свою чергу, всіляко сприяє широкій практиці вільного (безпосереднього) мовленнєвого спілкування, закріпленню мовленнєвих навичок дітей у різних видах діяльності.

Розвиток мовлення у дітей дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями передбачає *комплексне* вирішення низки завдань, основними з яких є виховання звукової культури мовлення, розвиток словникового запасу, формування граматичної будови мовлення, розвиток зв'язного мовлення.

Система корекційно-розвивального навчання з розвитку мовленнєвої діяльності у дітей в дошкільному закладі представлена наступними напрямками та етапами роботи:

Пропедевтичний етап регламентує такі напрями роботи:

- налагодження невербального контакту з дорослим (емоційні вправи);
- розвиток зорового сприймання;
- розвиток слухового сприймання;
- розвиток фонематичних процесів.

Подальші етапи роботи з формування та розвитку мовлення, що відповідають першому, другому, третьому та четвертому рокам навчання, представлені у таких напрямках роботи:

розвиток дрібної моторики;

формування лексико-граматичної сторони мовлення, формування зв'язного мовлення (здійснює вчитель-дефектолог на заняттях із розвитку мовлення);

робота з формування фонетико-фонематичної сторони мовлення: постановка, автоматизація, диференціація звуків (здійснює логопед); розвиток фонематичних уявлень, фонематичного слуху; розвиток слухового контролю, слухової уваги; формування елементарного звукового аналізу (здійснює логопед та вчитель-дефектолог, вихователь).

З урахуванням індивідуальних особливостей у мовленні дошкільників з інтелектуальними порушеннями, корекційний вплив, що здійснюється на пропедевтичному етапі, може бути продовжений і на подальших роках навчання.

Роботу з формування лексичної сторони мовлення та формування комунікативних навичок проводить вчитель-дефектолог під час групових занять. Теми рекомендовано співвідносити з порами року, із святами, подіями у житті дітей.

Обов'язковою умовою організації навчання є створення умов для практичного застосування набутих знань, закріплення знань на заняттях із математики, малювання, ліплення, в іграх (дидактичних, рухових, сюжетно-рольових), тощо.

На індивідуальних та підгрупових корекційних заняттях із розвитку мовлення логопед здійснює роботу з формування звукової сторони мови. Вона спрямована на розвиток сприймання мови (мовленнєвого слуху, уявлення), мовно-рухового апарату (артикуляція, голос, мовне дихання) на формування вимови звуків і слів. Важливим етапом формування фонематичного сприймання є впізнавання немовленнєвих звуків (краплі води, дзвінок телефону тощо), розрізнення звукокомплексів, однакових за висотою, силою, тембром, розрізнення слів близьких за звучанням, диференціація складів і фонем.

На цих заняттях формується кінестетична основа артикуляційних рухів, формуються мовно-рухові координації. Діти вчаться сприймати звук на слух, розпізнавати його в мовленнєвому потоці, чітко вимовляти в звукокомплексах, складах, словах, реченнях, вір-шах, розповідях. Логопед акцентує увагу на розвитку фонематичного сприймання, здійснює корекцію порушень звуковимови.

Вимоги змістового блоку спрямовують увагу вчителя на копітку та тривалу роботу над розвитком уваги, сприймань, пам'яті, здібностей до аналізу й синтезу та інших когнітивних процесів, над розвитком усного мовлення та лексичного запасу.

Розвиток дрібної моторики здійснює логопед на корекційних логопедичних заняттях, вчитель-дефектолог і вихователь – на інших заняттях.

Результати досліджень зазначають пряму залежність стану мовлення від рівня оволодіння дій із предметами, можливостей спільної комунікативної діяльності з дорослим, засобами оволодіння діями з предметами, розвитку дрібної моторики рук.

Розвиток дрібної моторики має велику корекційно-розвивальну спрямованість. Дрібна моторика тісно пов'язана з психологічним, мовленнєвим та особистісним розвитком дитини. Під впливом корекційної роботи активно розвиваються вищі психічні функції, активізуються міжпівкульова та міжаналізаторна взаємодія.

Розвиток усіх видів дрібної моторики та зорово-рухової координації слугує передумовою до становлення усного й писемного мовлення, а також сприяє підвищенню пізнавальної активності дітей.

Пропедевтичний період

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Емоційний розвиток Налагодження емоційного контакту між дитиною та дорослим. Виконання елементарних інструкцій. Слухове та зорове зосередження на мовних звуках.</p>	<p><i>Формувати</i> емоційне спілкування з дорослим; <i>Формувати</i> слухову та зорову увагу дитини; <i>Розвивати</i> слухомовленнєву пам'ять, шляхом виконання простих інструкцій педагога у конкретних ситуаціях (розуміння зверненого до неї мовлення у конкретній ситуації (дай мені, підійди до мене, візьми собі); <i>Формувати</i></p>

	<p>навички немовленнєвої реакції у відповідь на звернення дорослого; <i>Вчити</i> реагувати на прохання дорослого шляхом відповідних стверджувальних чи заперечних реакцій (кивок головою – «так», заперечливий кивок – «ні»); <i>Розвивати</i> емоційно-виразні жести та міміку; <i>Вчити</i> користуватися загальноприйнятими жестами; Виховувати потреби у мовленнєвому спілкуванні.</p>
<p>Розвиток зорового сприймання Способи простежування за рухомими предметами (очима, з повертанням голови, з вказівним жестом руки, пальця тощо). Позитивне емоційне ставлення до іграшок. Способи виконання елементарних дій із іграшками: утримання, розглядання та розпізнавання знайомих іграшок. Наслідування діям дорослого, дії за зразком.</p>	<p><i>Розвивати</i> концентрацію зорової уваги на заданих предметах або за допомогою їх властивостей; <i>Удосконалювати</i> зорово-рухову координацію на основі спостереження за власними діями; <i>Вчити</i> за проханням дорослого виокремлювати (показувати, давати) знайомі предмети за назвою: «Візьми кубик, дай ляльку, покажи, де м'ячик?» тощо; -відтворювати разом із дорослим та за наслідуванням елементарні предметні дії: вказувати на предмет, котити кулю, складати кубики тощо.</p>
<p>Розвиток слухового сприймання Прислуховування до немовленнєвих звуків, прояви зацікавленості до них. Способи швидкої реакції на звук (поворот голови у сторону, звідки йде звук, мовленнєві прояви, жести тощо). Розрізнення просторових понять за джерелом звуку (далеко, близько, вгорі, знизу, праворуч, ліворуч, позаду тощо); Визначення місця розташування предмета за його звучанням. Розрізнення звучання двох різних музичних інструментів, визначення потужності звуку (тихо – голосно). Вправи з дитячими музичними іграшками (брязкальце, дзвіночок, барабан, дудочка тощо)</p>	<p><i>Розвивати</i> слухову увагу; <i>Розвивати</i> мислення у процесі порівняння та диференціації слухових подразників: - реагувати (повертати голову) у бік, звідки лунає звук, плескати в долоні, коли чує заданий звук, - реагувати та за підказкою дорослого визначати, з якої сторони, далеко чи близько лунає звук, - реагувати на звучання певних музичних інструментів (плескає в долоні, крокує тощо), - розрізняти тихе та голосне звучання; <i>Розвивати</i> звуковимову на основі диференціювання та відтворення звуків іграшок і тварин; <i>Розвивати</i> пам'ять на основі засвоєння отриманої інформації про шуми та</p>

	звуки докiлля; <i>Формувати</i> навички взаємодії з предметами й iграшками, що видають звуки: - наслідувати звучання iграшок; - виконувати з допомогою дорослого iгрові вправи з предметами, що видають звуки.
Розвиток немовленнєвого слуху Сприймання звуків живої та неживої природи: звуки води, дощу, моря, шелест листя тощо; спів птахів, крик дельфiнів, дзижчання комах тощо); звуків падіння предметів, постукування предметом, прокочування його. Звуконаслідування голосів домашніх та диких тварин.	<i>Розвивати</i> слухову увагу; <i>Вчити</i> сприймати на слух - розрізняти звуки докiлля (стук, дзвін, гудіння, дзижчання, цвіркання, голоси тварин тощо) під час спостережень та iгор; - наслідувати звуки iграшок, тварин; <i>Виховувати</i> повагу до партнера в процесі комунікативної взаємодії.
Розвиток мовленнєвого слуху Ознайомлення з органами мовлення з їхньою роллю в звуковимові. Сприймання голосних звуків через відповідні жести та їх артикуляцію. Передумови артикуляції та звуконаслідування голосних звуків. Знаходження предметів за словесним описом	<i>Розвиток</i> слухового зосередження. <i>Формувати</i> полісенсорне сприймання: - правильно повторювати за дорослим окремі звуки, звукосполучення; - правильно знаходити предмет за словесним описом (показує, визначає) <i>Виховувати</i> потребу правильної артикуляції звуків

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Невербальні форми спілкування Налагодження емоційного контакту між дитиною та дорослим. Способи використання рук як засобу комунікації. Рухи рук, тулуба, очей, адресовані іншій людині. Вказівний жест (для висловлення прохання дитини – «дай», відповідь на запитання дорослого – «це», «ось») Виконання інструкції дорослого.	<i>Формувати</i> емоційні реакції у відповідь на звернення дорослого; <i>Розширювати</i> пасивний словниковий запас шляхом виконання простих інструкцій дорослого; <i>Формувати</i> розуміння зверненого мовлення у конкретній ситуації («дай мені», «підійди до мене», «візьми собі»), - дій за наслідуванням; - реакцій на прохання дорослого відповідними рухами (кивок головою – «так», заперечливий кивок – «ні»); - вмiнь користуватися загальноприйнятими жестами; <i>Розвивати</i> зорово-моторну

	<p>координацію; <i>Виховувати</i> потребу у мовленнєвому спілкуванні як основи формування мовленнєвої активності.</p>
<p>Розвиток дрібної моторики Виконання рухів кистями рук за наслідуванням. Захоплення пальцями рук сипучих предметів. Ознайомлення з назвами пальців рук.</p>	<p><i>Формувати</i> вміння утримувати сипучі матеріали; <i>Формувати</i> вміння виконувати рухи вгору, вниз за наслідуванням дорослого, - рухи окремо кожним пальцем за наслідуванням (гра на дитячому піаніно); - вміння прокочувати олівець між долонями, обома руками одночасно; - вміння по чергово між пучками великого пальця та всіма іншими пальцями, то в одній то в іншій руці; <i>Розвивати</i> мовлення через вивчення назв пальців; <i>Удосконалювати</i> зорово-рухову координацію на основі спостереження за власними діями.</p>
<p>Формування лексичної сторони мовлення Звуконаслідування тварин і звуків довкілля («няв» – кішка, «бух» – впав тощо); Ознайомлення з іграшками, предметами побуту, їх назвами. Властивості предмета: колір, розмір, форма. Зіставлення слова з предметом. Способи простежування за іграшками, впізнавання її за назвою та звучанням. Способи виконання спільних дій за мовленнєвою інструкцією (разом з дорослими). Формулювання відповідей на запитання: «Як тебе звати?», «Що це?», «Хто це?», «Як звати маму, тата?» тощо. Значення слів: «дай», «сиди», «іди», «на», «візьми». Побудова фраз зі словами «дай», «на», «іди», «сиди». Побудова найпростіших речень про іграшки (Машина їде. Лялька сидить</p>	<p><i>Розширювати</i> словниковий запас; <i>Виховувати</i> потребу в мовному висловлюванні з метою спілкування з дорослими й однолітками; <i>Формувати</i> предметну співвіднесеність слів із відповідними назвами; Формувати вміння замінювати звуконаслідування словом, яким воно означене; <i>Формувати</i> вміння розпізнавати за назвою (показувати, давати) знайомі предмети: «Візьми кубик», «Дай ляльку», «Покажи, де м'ячик» тощо; <i>Формувати</i> уявлення про властивості кольору, форми та розмірів предметів; <i>Формувати</i> вміння емоційно реагувати й відгукуватися на своє ім'я, - співвідносити себе зі своєю статтю; <i>Виховувати</i> позитивні емоційні реакції до членів родини (жестами, мімікою, вербально); <i>Розвивати</i> усвідомлення сприймання шляхом співвіднесення предметів і дій із їх словесним позначенням,</p>

<p>тощо). Розуміння дій, що зображені на малюнку (хлопчик їсть, дівчинка вмивається тощо). Побудова словосполучень із прикметниками та іменниками. Складання найпростіших речень (із двох слів) за малюнками (літак летить, собака біжить тощо)</p>	<p>-розуміння (використання) у мові слів: «дай», «іди», «спи», «візьми» тощо); -використання слів, що позначають різні частини мови (іменники: машина, лялька; дієслова: іде, спить; прикметники: велика, гарна); - складання з опорою на наочність фрази з двох слів (розуміння та показ на малюнку); <i>Розвивати</i> зорово-моторну координацію.</p>
<p>Формування фонетико-фонематичної сторони мовлення Розрізнення зміни гучності звукового сигналу (тихо – гучно); звучання двох різних музичних предметів. Розпізнавання немовленнєвих звуків. Звуконаслідування (предметів із навколишнього середовища). Наслідування артикуляційних рухів. Дихальні вправи (гімнастика).</p>	<p><i>Розвивати</i> полісенсорне сприймання (диференціація звучання двох різних музичних іграшок); <i>Розвивати</i> слухову увагу на матеріалі немовленнєвих звуків (диференціювання мовленнєвих та немовленнєвих звуків), - за підказкою дорослого знаходити на малюнку відповідне зображення предмета, що видає звук; <i>Формувати</i> навички правильної артикуляції; <i>Формувати</i> мовленнєве дихання.</p>
<p>Розвиток зв'язного мовлення Розповідь, що складена за реальними подіями з життя людей. Ознайомлення з казками, піснями, короткими віршами за допомогою відповідних іграшок. Складання фрази за малюнками з двох слів.</p>	<p><i>Акцентувати</i> увагу на діяльності іншого шляхом спостереження за докільцям (за діяльністю дітей, дорослих тощо); <i>Формувати</i> слухову та зорову увагу, розвивати контроль шляхом вироблення вміння уважно слухати казки, пісні, розуміти розповідь педагога за картиною; <i>Формувати</i> потребу у спілкуванні.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - реагувати на прохання дорослого шляхом відповідних стверджувальних чи заперечних реакцій (кивок головою – «так», заперечливий кивок – «ні»); - виконувати рухи за наслідуванням дорослого; - виконувати дихальні вправи; - розпізнавати за назвою (показувати, давати) знайомі предмети; -реагувати й відгукуватися на своє ім'я; -розуміти (використовувати) у мові слова: «дай», «іди», «спи», «візьми» тощо; -розуміти (використовувати) слова, що позначають різні частини мови (іменники: машина, лялька; дієслова: іде, спить; прикметники: велика, гарна); 	

- показувати на малюнку (складати з опорою на наочність фрази з двох слів).

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Розвиток дрібної моторики Ігри з мовленнєвим супроводом (пальчикова гімнастика). Викладання доріжки з дрібних матеріалів. Малювання олівцем безперервної лінії від початку до кінця доріжки; проведення прямої лінії за точками, пунктиром згори – вниз, зліва – направо; проведення олівцем прямих ліній до певної точки самостійно згори-донизу, зліва – направо.</p>	<p><i>Формувати</i> слухову та зорову увагу шляхом виконання пальчикових ігор із мовленнєвим супроводом; <i>Формувати</i> вміння (за допомогою дорослого) викладати доріжки з дрібних предметів, круп, плодів тощо; -вміння (за допомогою дорослого) проводити безперервну лінію від початку до кінця доріжки, за точками, за пунктиром; <i>Розвивати</i> зорово-моторну координацію.</p>
<p>Формування лексичної сторони мовлення Засвоєння способів висловлювання власної потреби («Хочу пити», «Хочу їсти» тощо). Складання речення за допомогою слів «де», «дай», «на», «ось» та іменників. Використання в активному мовленні фраз, що складаються з двох (трьох) слів. Співвіднесення власних дій із аналогічними, зображеними на малюнку. Розпізнавання та описування дії за малюнками. Складання речення за виконаною дією («Я співаю», «Я граю» тощо). Ознайомлення з діями, які здійснюються однією і тією самою людиною (тато іде, їде, спить тощо). Утворення речень на основі дій із двома іграшками (розвиток діалогічного мовлення). Варіанти поєднання слів у словосполучення: прикметник та іменник. Розпізнавання та називання іграшок, предметів побуту, ознак і дій, що можна з ними виконувати. Розрізнявання та називання кольору,</p>	<p><i>Формувати</i> вміння акцентувати увагу на звуковому оформленні власного мовлення та мовленні людей, які оточують; <i>Формувати</i> лексичне мовлення через розуміння та засвоєння різних типів зав'язків слів (наприклад, вміння висловити потребу («Хочу пити», «Хочу їсти» тощо); <i>Формувати</i> уявлення про різні дії та співвіднесення їх із зображеними на малюнку; <i>Формувати</i> лексику через розуміння та засвоєння різних типів зав'язків між словами (наприклад, складання речень за допомогою слів «де», «дай», «на», «ось» та іменників («Де м'яч?», «Ось м'яч», «Дай м'яч!»). <i>Уточнювати</i> та накопичувати елементарний словниковий запас дітей; <i>Розвивати</i> мовлення та мислення у процесі ознайомлення з назвами ознак і властивостей предметів; розрізняє властивості та якості предметів за назвою; на дотик (мокрый – сухий, великий – маленький); може вибрати та назвати знайомі</p>

<p>розміру та форми предмета (зелене яблуко, великий стіл, кругла тарілка). Співвіднесення слова з розміром предметів (великий – маленький). Способи утворення та використання словосполучень у знайомій ситуації (маленька машинка). Ознайомлення зі словами, протилежними за значенням (на матеріалі різних частин мови). Розрізнення слів із протилежним значенням (візьми – не бери, можна – не можна, тощо). Способи утворення зменшувально-пестливої форми іменників (м'яч – м'ячик, будинок – будиночок тощо). Вживання в активному мовленні прийменників «на», «під», «у». Використання прийменників у знайомих ситуаціях (ложка на столі, одяг у шафі, капці під ліжком тощо). Ситуації на розрізнення значень і використання прийменників: у–з, на–зі (на столі – візьму зі столу; у шафі – дістану зі шафи)</p>	<p>властивості та якості (великий – маленький, кубик, кулька); <i>Формувати</i> уявлення на основі власних дій (співвіднесення їх за зразком). <i>Розвивати</i> пам'ять на основі інформації, отриманої у тактильно-руховий спосіб (наприклад, порівнювати шляхом накладання та прикладання, контрастні за величиною та формою предмети, називати їх); <i>Формувати</i> вміння використовувати прийменники, дієслова в активному мовленні. (добирати слова, об'єднуючи їх у словосполучення: іменник і дієслово (бабуся спить) прикметник і іменник (зелений огірок); -за допомогою дорослого складати речення на основі гри з двома іграшками («Привіт! Ти хто?» – «Я – зайчик.»); <i>Формувати</i> розуміння значення слів-антонімів за допомогою предметних зображень (прикметники: великий – маленький, дієслова: стоїть – біжить); -за малюнками розуміння (називання) зменшувально-пестливої форми слів; <i>Формувати</i> просторове орієнтування (на матеріалі вивчення прийменників «на», «під», «у»).</p>
<p>Формування граматичної сторони мовлення Поняття «один» – «багато». Розрізнення та вживання іменників однини і множини. Розрізнення форм однини та множини дієслів. Використання у повсякденному житті іменників і прикметників однини та множини; іменників із числівником</p>	<p><i>Формувати</i> вміння правильно використовувати у мовленні іменники, дієслова, прикметники, числівники із відповідними закінченнями. <i>Вчити</i> правильно показувати на картинці один, багато предметів: - розуміти (показувати) називати форми однини та множини іменників чоловічого та жіночого роду (машинка – машинки, кубик – кубики); - розуміти (показувати) називати форми однини та множини дієслів (летить – летять); - вживати іменники і прикметники однини та множини (машина велика,</p>

<p>Формування фонетико-фонематичної сторони мовлення Сприймання та розрізнення звуків, що звучать тихо і голосно. Слухове сприймання (розрізнення звуків кроку дорослого та дитини, плескання води, шурхоту паперу). Засвоєння способів прояву емоційних станів (радість, сум, здивування: «Ах!», «Ох!», «Ой!»); Наслідування артикуляційних рухів. Виконання дихальних вправ.</p>	<p>машинки великі).</p> <p><i>Розвивати</i> слухові процеси (сприймання, пам'ять, контроль) на матеріалі немовленнєвих та мовленнєвих звуків; <i>Вчити</i> реагувати (визначати) голосну й тиху мову дорослого - впізнавати та розрізняти немовленнєві звуки, звуконаслідування; - виражати емоційні стани (радість, сум, здивування: «Ах!», «Ох!», «Ой!»); - із зоровою (візуальною) опорою наслідувати артикуляційні рухи педагога, виконувати дихальні вправи; <i>Розвивати</i> емоційність під час спілкування; <i>Виховувати</i> емпатію до співрозмовника.</p>
<p>Розвиток зв'язного мовлення Робота з текстом, для переказу; формулювання запитань і відповідей за текстом («Де кішка? – «Ось вона!», «Хто там?», «Що робиш?» тощо) Формулювання запитань за опорними малюнками («Що це?», «Де він?», «У кого?», «Кому?», «Кому дати ведмедика?», «У кого ведмедик?» тощо) Формулювання відповідей повним реченням («Ведмедика дам Колі», «Ведмедик у Колі» тощо)</p>	<p><i>Формувати і розвивати</i> імпресивне мовлення, смислове структурування ситуації (формувати запитання за опорними малюнками чи з допомогою педагога); <i>Стимулювати</i> ініціативність у спілкуванні; <i>Розвивати</i> пізнавальні функції мовлення; <i>Формувати</i> слухову та зорову увагу; <i>Розвивати</i> усвідомлений контроль через вироблення вміння уважно слухати текст, оповідання тощо.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - виконувати пальчикові ігри із мовленнєвим супроводом; - викладати доріжки з дрібних предметів, круп, плодів тощо; - виконувати артикуляційні та дихальні вправи; - висловити потребу («Хочу пити», «Хочу їсти» тощо); - використовувати в активному мовленні фрази, що складаються з двох (трьох) слів; - використовувати прийменники, дієслова в активному мовленні; - розрізнявати та називати кольори, розмір та форму предмета (зелене яблуко, великий стіл, кругла тарілка); - розрізнявати слова із протилежним значенням; - розуміти (використовувати у мовленні) зменшувально-пестливу форму слів; - вживати в активному мовленні прийменники «на», «під», «у»; - використовувати у мовленні іменники, дієслова, прикметники, числівники із 	

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Розвиток дрібної моторики Застібання ґудзиків та ґудзиків різного розміру. Проведення прямої лінії між двома хвилястими. Складання з частин цілий предмет (пристібати елементи до основної частини, щоб вийшов цілий предмет). Проведення лінії між двома хвилястими лініями, повторюючи дугу. Обведення простих предметів по контуру. Заштриховування в одному напрямку згори-вниз прості предмети. Розфарбовування контурних малюнків</p>	<p><i>Формувати</i> вміння застібати ґудзики; <i>Розвивати</i> концентрацію зорової уваги на заданих предметах; <i>Розвивати</i> координацію рухів обох рук, зорово-рухову координацію; <i>Розвивати</i> просторову орієнтацію та просторові уявлення; <i>Вчити</i> (за допомогою дорослого) проводити лінію між двома хвилястими; хвилясту лінію за точками, за пунктиром, не відриваючи олівця від аркуша паперу; - обводити по контуру та заштриховувати прості предмети; -(за допомогою дорослого) розфарбовувати контурні малюнки; <i>Виховувати</i> охайність та самостійність.</p>
<p>Формування лексичної сторони мовлення Збагачення пасивного словника словами, що означають дії предметів побуту, дії, що виконують люди (співає, читає, мие, прибирає), об'єкти та явища живої (неживої) природи.</p>	<p><i>Збагачувати</i> пасивний словниковий запас шляхом використання слів, що означають дії предметів побуту; дії, що виконують люди; об'єкти та явища живої (неживої) природи; <i>Вчити</i> розуміти дії, зображені на малюнку; - вживати в мові слова, що означають дії предметів побуту; дії, що виконують люди; - складати прості речення за виконаною дією; за малюнком.</p>
<p>Вербалізація дій із предметами, іграшками відповідно до їх призначення («Оля хоче пити», «Хто дасть пити Олі?», «Таню, дай Олі чай», «Налий чай у кружку»); Вербалізація дії, що виконує один і той самий об'єкт, особа: «Йде хлопчик, дощ» тощо). Розрізнення назв дій, протилежних за значенням (поклади – візьми, відкрий – закрій).</p>	<p><i>Формувати</i> вміння розрізняти назви дій, протилежних за значенням. використовує в мовленні дієслова теперішнього часу (я везу машинку, ти везеш машинку); <i>Формувати</i> навички усвідомлення дій, що виконує одна й та сама особа; <i>Активізувати</i> увагу на утворенні нових слів за допомогою префіксів; <i>Вчити</i> визначати (показувати) за малюнками слова з різними префіксами</p>

<p>Вживання дієслова теперішнього часу (я везу, ти везеш).</p> <p>Слова з різними префіксами (під'їхав, з'їхав, поїхав, переїхав).</p> <p>Складання повного речення за виконаною дією чи з опорою на предметні малюнки (дам дітям цукерки, печиво, яблука).</p> <p>Слова, які означають ознаки предмета (колір, форма, розмір, матеріал, із якого виготовляють предмети).</p> <p>Визначення просторових (зверху, знизу); часових (зараз, потім) та кількісних відношень (один–багато).</p> <p>Слова, що висловлюють бажання (хочу спати, грати, пити, їсти тощо); стан погоди (спекотно, тепло, холодно тощо); власне ставлення до того, що відбувається (боляче, жалісно тощо).</p> <p>Усвідомлене вживання в повсякденному житті запитань («Що?», «Хто?», «У кого?», «Звідки?», «Чим?», «Де?», «На чому?»); прийменників («на», «під», «зі», «у», «за»).</p> <p>Утворення речень із прийменниками</p>	<p>(під'їхав, з'їхав, переїхав, поїхав);</p> <p><i>Формувати</i> навички складання монологічної розповіді з опорою на наочність;</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про ознаки предмета:</p> <ul style="list-style-type: none"> - впізнавати предмети за описом їх кольору та форми; форми та розміру; - розуміти та називати ознаки предмета (колір, форма, розмір, матеріал із якого виготовляють предмети); <p><i>Формувати</i> вміння складати фрази та речення з орієнтацією на ознаки предметів;</p> <p><i>Розвивати</i> мовлення в процесі вивчення понять, які позначають просторові, часові та кількісні відношення;</p> <p><i>Вчити</i> складати речення, використовуючи слова, що передають стан погоди (спекотно, тепло, холодно), -складати речення, використовуючи слова що відображають; власне ставлення до навколишнього світу,</p> <ul style="list-style-type: none"> -розуміти та відповідати словом (показом на картинці) на запитання «Що?», «Хто?», «У кого?», «Звідки?», «Чим?», «Де?», «На чому?» (Кому мама дала яблуко? У кого є яблуко?); <p><i>Формувати</i> вміння використовувати в активному мовленні прийменники;</p> <p><i>Виховувати</i> культуру мовлення.</p>
<p>Формування граматичної сторони мовлення</p> <p>Розрізнення іменників у однині та в множині (у Миколки – машинка, у Сашка – машинки, багато машинок).</p> <p>Використання у повсякденному житті займенників (ти, ми, мені), прислівників (там, туди, тут).</p> <p>Висловлювання власних вражень, бажань, із використанням займенника «я» («Я йду додому» тощо).</p> <p>Утворення речень із особистим займенником і прийменником «у» («У</p>	<p><i>Формувати</i> вміння співвідносити слова «мало – багато» з відповідною кількістю предметів (один – декілька, багато);</p> <p><i>Вчити</i> розрізняти, вживати іменники в однині та множині (машинка – машинки, багато машинок);</p> <p><i>Формувати</i> вміння використовувати у власному мовленні займенники;</p> <p><i>Виховувати</i> ввічливість та повагу до співрозмовника.</p>

мене нова спідниця» тощо).	
<p>Формування фонетико-фонематичної сторони мовлення Голосні та їх сполучення. Голосові вправи для розвитку інтонаційно-просодичної складової мовлення. Наслідування артикуляційних рухів. Виконання дихальних вправ.</p>	<p><i>Розвивати</i> силу, динаміку та модуляцію голосу; <i>Вчити</i> проспівувати голосні та їх сполучення; - виконувати (за наслідуванням) голосові вправи для розвитку інтонаційно-просодичної складової мовлення; - вимовляти голосні з різною гучністю та висотою тону; із зоровою (візуальною) опорою наслідувати артикуляційні рухи педагога, виконувати дихальні вправи.</p>
<p>Розвиток зв'язного мовлення Мовленнєве оформлення побутових та ігрових ситуацій, використання слів, що означають предмети праці (одягати ляльку, миє посуд, підмітає підлогу). Складання простих речень на основі спостережень, дій, малюнків (іде сильний дощ, ростуть яскраві квіти тощо). Переключення уваги з однієї дії на іншу за словесною інструкцією (помий руки – повитирай руки). Складання розповіді про виконані дії. Закінчення фрази, яку розпочав дорослий (на основі наочності) (Таня взяла відро, тарілку, лопату тощо). Свідомий переказ, розповідь за серією малюнків.</p>	<p><i>Формувати</i> комунікативно-мовленнєві навички; <i>Формувати</i> вміння складати прості речення; <i>Розвивати</i> вміння закінчувати фрази, що починає педагог із опорою на наочність; <i>Вчити</i> складати зв'язну розповідь з опорою на наочність.</p>
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - застібати кнопки та гудзики різного розміру; - обводити прості предмети по контуру; - заштриховувати в одному напрямку згори-вниз прості предмети; - розфарбовувати контурні малюнки; - виконувати артикуляційні та дихальні вправи; - складати прості речення за виконаною дією; за малюнком; - впізнавати предмети за описом їх кольору та форми; форми та розміру; - розуміти та називати ознаки предмета (колір, форма, розмір, матеріал із якого виготовляють предмети); - визначати просторові (зверху, знизу); часові (зараз, потім) та кількісні відношення (один–багато); - розуміти та відповідати словом (показом на картинці) на запитання «Що?». 	

«Хто?», «У кого?», «Звідки?», «Чим?», «Де?», «На чому?» (Кому мама дала яблуко? У кого є яблуко?);
 - використовувати в активному мовленні прийменники;
 - розуміти та закінчувати фрази, що починає педагог із опорою на наочність.

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Розвиток дрібної моторики Проведення лінії по «складній» доріжці. Обведення трафарету геометричних фігур та зафарбування їх. Плетіння зі смужок паперу (килимки, закладки). Ознайомлення з зошитом, його клітинами; проведення прямих ліній у дві клітинки (вертикальні, горизонтальні). Проведення неперервної лінії у лабіринтах</p>	<p><i>Розвивати</i> сенсорні вміння, способи зорового, слухового та тактильного дослідження предмету; <i>Розвивати</i> просторову орієнтацію та просторові уявлення; <i>Формувати</i> навички самоконтролю; <i>Вчити</i> (за допомогою дорослого) обводити за трафаретом прості геометричні фігури, - обводити намальовані предмети за контуром, не відриваючи олівець від паперу, - (за допомогою дорослого) плести зі смужок паперу килимки, закладки, - проводити у зошиті прямі лінії у дві клітинки, - лічити клітинки, виконуючи орнамент за зразком. <i>Виховувати</i> позитивне ставлення до виконуваної діяльності.</p>
<p>Формування лексико-граматичної сторони мовлення Утворення та використання іменників у зменшувально-пестливій формі (лист – листочок), в однині та множині (лист – листи, листочки). Використання іменників у родовому відмінку (зі значенням відсутності: немає листочків). Розрізнення іменників, що схожі за звучанням і відрізняються лише одним звуком (кит – кіт, бочка – дочка, білка – гілка тощо).</p>	<p><i>Розвивати</i> вміння орієнтуватися на лексичне значення слова; <i>Розвивати</i> зорову увагу та пам'ять; <i>Формувати</i> розуміння та правильне використання багатозначних слів; <i>Формувати</i> розумові операції аналізу та синтезу; <i>Вчити</i> використовувати у мовленні іменники в зменшувально-пестливій формі в однині та в множині, - використовувати в мовленні іменники зі значенням відсутності, - утворювати іменники у формі родового та давального відмінків, - підбирати іменники з дієсловами та числівниками; <i>Формувати</i> навички слухового</p>

	<p>контролю.</p> <p><i>Вчити</i> розрізняти іменники, що схожі за звучанням та відрізняються лише одним звуком.</p>
<p>Утворення іменників у формі родового та давального відмінків («Вітаю (кого?) матусю», «Подарунок дарую (кому?) матусі» тощо).</p> <p>Складання словосполучень із іменників, числівників (одна квітка, п'ять квіток).</p> <p>Способи добирання іменників до дієслів (Шие (хто?) бабуся, мама, швачка), до прикметників (Сильний (хто?) тато, дідусь, брат).</p> <p>Ознайомлення з багатозначністю слів (весна іде, дощ іде, мама іде тощо).</p> <p>Розрізнення дієслів, близьких за звучанням (з опорою на наочність) (хто купається, а хто катається).</p> <p>Підбір предметів відповідно до дії (гуде (що?) поїзд, машина, корабель тощо).</p> <p>Розрізнення та утворення дієслова з різними префіксами (що підпливає, а що відпливає).</p> <p>Складання речення за виконаною дією, за малюнками (з використанням предмета, дії) (Тато збирає гриби. Що збирає тато? Що робить тато?).</p> <p>Підбір назви предметів відповідно до назви дії (стукає дощ, молоток, дятел).</p> <p>Утворення дієслова від звуконаслідувань (няв – нявкати, дзень – дзеленчати тощо).</p> <p>Складання словосполучення (предмет та його якість) за запитаннями (яка? який? які?).</p> <p>Узгодження прикметників із іменниками (зелене яблуко).</p> <p>Утворення прикметників від іменників (весна – весняний).</p> <p>Узгодження прикметників із іменниками (вантажні машини, швидкий літак тощо).</p> <p>Утворення порівняльних конструкцій (яблуко червоне, а груша жовта; корова – домашня тварина, а вовк – дика тварина тощо).</p>	<p><i>Формувати</i> уявлення про багатозначність слів;</p> <p><i>Формувати</i> вміння розуміти та використовувати багатозначні слова, що виражені різними частинами мови;</p> <p><i>Формувати</i> уявлення про значення похідних дієслів;</p> <p><i>Вчити</i> розрізняти близькі за звучанням дієслова (з опорою на наочність),</p> <ul style="list-style-type: none"> - підбирати (за допомогою дорослого) предмет, що підходить до названої дії, - визначати (показувати) за малюнками слова з різними префіксами (під'їхав, з'їхав, переїхав, поїхав), використовуючи ці слова під час спілкування, - за допомогою дорослого складати речення за виконаною дією (з опорою на малюнки).

<p>Ознайомлення з прийменником «між».</p> <p>Ситуації для вербалізації прийменника «між» під час спілкування (Стань між Катрусею та Світланкою).</p> <p>Складання речення з прийменниками («Пташка прилетіла на подвір'я»).</p> <p>Розуміння значення прийменників «за», «з-за», «від», «над», «перед», «біля».</p> <p>Способи їх використання у мовленні.</p> <p>Утворення речення зі сполучниками «а», «та» («Корабель пливе по морю, а літак летить у повітрі»); зі словами «для того, щоб», «тому що» («Тато купив квіти, щоб подарувати мамі»).</p> <p>Використання прислівників, що означають місцезнаходження предмета «там», «ось» («Ось санчата». «Там гірка»).</p>	
<p>Формування фонетико-фонематичної сторони мовлення</p> <p>Сприймання мовлення людей, які оточують.</p> <p>Сила голосу, тембр, ритм звуків у музично-дидактичних іграх.</p> <p>Наслідування артикуляційних рухів.</p> <p>Виконання дихальних вправ</p>	<p><i>Акцентувати</i> увагу дитини на звукове оформлення власного і чужого мовлення;</p> <p><i>Розвивати</i> слухові процеси на матеріалі немовленнєвих і мовленнєвих звуків;</p> <p><i>Розвивати</i> музичну пам'ять;</p> <p><i>Вчити</i> наслідувати артикуляційні вправи, виконувати дихальні вправи;</p> <p>-промовляти звуки у різному темпі, з різною силою голосу.</p>
<p>Розвиток зв'язного мовлення</p> <p>Складання речення (за сюжетними малюнками, за серією малюнків), формування відповідей на запитання за малюнками.</p> <p>Складання розповіді-опису за схемою.</p> <p>Переказ короткої розповіді за запитаннями, з опорою на наочність; заміна карток на слова.</p> <p>Створення різноманітних соціально-побутових ситуацій для закріплення мовленнєвих навичок.</p> <p>Розповіді про події з власного життя, що давно минули, з опорою на фотографії, на дитячі малюнки.</p> <p>Розучування віршиків, скоромовок, лічилок, пісень</p>	<p><i>Формувати</i> комунікативно-мовленнєві навички;</p> <p><i>Формувати</i> слухову та зорову увагу;</p> <p><i>Розвивати</i> смисловий контроль шляхом вироблення вміння слухати казки, розповіді, розглядати ілюстрації, розуміти розповідь дорослого за малюнками чи за схемою;</p> <p><i>Вчити</i> складати речення (з опорою на малюнки),</p> <p>- відповідати на запитання за схемою,</p> <p>- описувати (за допомогою дорослого) іграшку, предмет, малюнок,</p> <p>- за запитаннями дорослого переказувати оповідання,</p> <p>- (за запитаннями дорослого, за фотографіями) розповідати про свої</p>

	спогади, про події з минулого; - вчити напам'ять віршики, пісні тощо; <i>Виховувати</i> позитивні людські якості на прикладі героїв казок.
--	--

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- обводити трафарет геометричних фігур та зафарбовувати їх;
- (за допомогою дорослого) плести зі смужок паперу килимки, закладки, проводити у зошиті прямі лінії, лічити клітинки, виконуючи орнамент за зразком;
- виконувати артикуляційні та дихальні вправи;
- промовляти звуки у різному темпі, з різною силою голосу;
- утворювати та використовувати іменники у зменшувально-пестливій формі (лист – листочок);
- розрізняти іменники, що схожі за звучанням та відрізняються лише одним звуком (показувати на малюнку);
- розуміти багатозначність слів;
- співвідносити прикметники з іменниками,
- порівнювати та підбирати потрібні правильні прикметники до іменників,
- складати (за допомогою дорослого) порівняльні конструкції (яблуко червоне, а груша жовта);
- розуміти та використовувати прийменники;
- складати речення (з опорою на малюнки);
- описувати (за допомогою дорослого) іграшку, предмет, малюнок;
- розповідати віршики.

ОСВІТНЯ ЛІНІЯ «ДИТИНА У СВІТІ МИСТЕЦТВА»

Образотворча діяльність

Пояснювальна записка

Образотворча діяльність дошкільників має суттєвий пізнавальний і виховний потенціал, сприяє розвитку у дітей відчуття прекрасного, формуванню естетичних смаків, вміння розуміти і цінувати твори мистецтва, красу і багатство рідної природи, сприяє розвитку зорово-рухової координації, дрібної моторики, перцептивних дій тощо. Малювання, ліплення, аплікація у дошкільному віці є засобом образного пізнання дійсності, в процесі яких діти засвоюють систему сенсорних еталонів, у них формуються образні уявлення про предмети і явища навколишньої дійсності, формуються загальні інтелектуальні вміння: розуміння і прийняття мети продуктивної діяльності, аналіз умов завдання, виділення способу її вирішення. В процесі образотворчої діяльності закладаються основи таких важливих особистісних рис і поведінки, як цілеспрямованість, самоконтроль тощо.

Довільно образотворча діяльність у дітей з порушеннями інтелектуального розвитку до закінчення періоду дошкільного віку практично не формується внаслідок специфіки психічного розвитку, зниженою активністю, своєрідністю пізнавальної діяльності, недорозвиненням предметної, ігрової діяльності, недорозвинутою координації рухів загальної і дрібної моторики.

Заняття з образотворчої діяльності спрямовані на формування у дітей інтересу до продуктивних видів діяльності, розвиток зорово-рухової координації, дрібної моторики, перцептивних дій. У процесі ліплення, малювання, аплікації діти засвоюють систему сенсорних еталонів, у них формуються образні уявлення про предмети і явища навколишньої дійсності, зміцнюються м'язи пальців і кистей рук, формуються загальні інтелектуальні вміння: розуміння і прийняття мети продуктивної діяльності, аналіз умов завдання, виділення способу її вирішення. На заняттях закладаються основи таких важливих особистісних рис і поведінки, як цілеспрямованість, уміння підпорядкувати свою діяльність вимогам педагога і ситуації заняття. Спільна робота у колективі однолітків створює основи для становлення комунікативних навичок дошкільнят. В ході занять створюються умови для розвитку мовлення.

Діти з порушеннями інтелектуального розвитку до закінчення періоду дошкільного віку практично не опановують образотворчу діяльність без цілеспрямованого корекційно-педагогічного впливу. На початковому етапі навчання заняття спрямовані на створення передумов до розвитку образотворчої діяльності: виховання інтересу до графічних зображень, до себе і навколишнього світу; розвиток сенсорно-перцептивної компетентності, аналітико-синтетичної діяльності, формування предметної діяльності і елементарних образотворчих операційно-технічних умінь.

Такі заняття проводяться як вихователем (фронтально, підгрупами), так і вчителем-дефектологом і психологом (індивідуально). Для кожної дитини необхідно створити умови, що сприяють формуванню образотворчої діяльності. Зміст занять з образотворчої діяльності тісно пов'язаний із завданнями навчання гри, соціальним розвитком, тематикою занять з ознайомлення з довкіллям і розвитку мовлення.

На початкових етапах важливо демонструвати дітям процес малювання, ліплення, залучати їх увагу до отриманого результату. Під час демонстрації необхідно привчати дітей виконувати роботу разом з дорослими (вдаючись до спільних дій: дитина - дорослий), з іншими дітьми, що поступово робить отриманий результат особистісно значущим для дитини.

У розділі Програми визначено зміст навчання та виховання, орієнтовна спрямованість роботи щодо формування наступних видів продуктивної діяльності: ліплення, аплікація, малювання.

Ліплення є першим, основним видом занять, необхідних для розумово відсталості дитини на початкових етапах формування образотворчої діяльності. Знайомлячись з пластичними матеріалами (глиною, тістом, пластиліном), дитина засвоює способи передачі основних ознак предмета - форми і величини. При обмацуванні предметів у дітей формуються способи обстеження предметів і виділення його форми. Увага дитини концентрується на предметі, а її дії з обстеження предмета закріплюються в слові, спочатку в пасивному, а надалі і в активному мовленні.

Аплікація дозволяє дитині побачити контур предмета, що надалі стане опорою для вміння зобразити предмет тієї чи іншої форми, тобто сприяє розвитку у дитини образотворчих навичок. В ході виконання аплікацій також створюються умови для формування цілеспрямованої діяльності та розвитку загальних інтелектуальних умінь.

Малювання виховує у дітей емоційне ставлення до світу. В ході занять з малювання у дітей розвиваються сприймання, зорово-рухова координація, графічні уміння і навички, образна сфера в цілому. Систематичні заняття малюванням сприяють нормалізації поведінки дитини, наповнюють змістом його самостійну діяльність.

Заняття образотворчою діяльністю позитивно позначається на розвитку особистості дитини, на її поведінці та спілкуванні, соціалізації в цілому.

Завдання першого року навчання і виховання

- Виховувати у дітей інтерес до процесу ліплення, малювання, аплікації. Вчити дітей проявляти емоції в процесі образотворчої діяльності.

- Формувати у дітей уявлення про те, що власні вироби зображують реальні об'єкти.

- Знайомити дітей з різними засобами образотворчої діяльності: пластичними матеріалами, фарбами, олівцями, клеєм, папером, ножицями і та ін., їх властивостями, правилами користування.

- Вчити дітей спостерігати за діями дорослого, здійснювати дії за наслідуванням, за зразком.

- Вчити дітей правильно сидіти за столом, акуратно виконувати роботу.

- Вчити дітей способам обстеження предмета перед ліпленням (обмацування), малюванням та аплікацією (обведення по контуру).
- Вчити розкачувати тісто (глину, пластилін) між долонями прямими і коловими рухами, з'єднувати частини, щільно притискаючи їх одна до одної.
- Вчити дітей правильно тримати олівець, фломастер і користуватися пензликом.
- Вчити дітей проводити прямі, закруглені і переривчасті лінії фломастером, крейдою, олівцем і фарбами.
- Вчити дітей розташовувати і наклеювати зображення предметів з паперу.
- Вчити дітей називати предмет і його зображення словом.
- Закріплювати позитивне емоційне ставлення дітей до самої діяльності та її результатів.

Завдання другого року навчання і виховання

- Продовжувати формувати у дітей позитивне ставлення до образотворчої діяльності, розвивати здібності дітей до створення самостійних виробів.
- Вчити дітей порівнювати готовий виріб із зразком.
- Формувати вміння дітей розповідати про послідовність виконання виробів.
- Формувати у дітей способи обстеження предметів перед виготовленням.
- Формувати вміння дітей розкачувати пластилін (глину) коловими і прямими рухами між долонями, передавати круглу і овальну форми предметів.
- Вчити дітей ліпити предмети з двох частин, поєднуючи частини між собою (по наслідуванню, за зразком, за інструкцією).
- Вчити дітей використовувати при ліпленні різні прийоми: вдавлювання, сплющення, прищипування.
- Вчити дітей орієнтуватися на аркуші паперу: вгорі, внизу.
- Вчити дітей передавати в малюнках зовнішні ознаки предметів (форма - круглий, овальний, величина - великий, маленький; колір-червоний, синій, зелений, жовтий).
- Вчити дітей виконувати аплікацію за зразком, наклеюючи предмети різної форми, величини і кольору, називати зовнішні ознаки предметів.
- Виховувати у дітей оціночне ставлення до своїх робіт і робіт однолітків.

Завдання третього року навчання і виховання

- Вчити дітей при ліпленні передавати основні властивості і відносини предметів (форма - круглий, овальний, колір - червоний, жовтий, зелений, чорний, коричневий, розмір - великий, середній, маленький; просторові відносини - вгорі, внизу, зліва, справа).
- Вчити дітей ліпити предмети посуду (чашка, миска, ваза) способом вдавлювання.
- Вчити дітей при ліпленні користуватися прийомами вдавлювання, сплющування, защипування, відтягування.
- Вчити дітей ліпити предмети за зразком, за інструкцією, за задумом і сюжетом.
- Вчити створювати декоративні малюнки за зразком.

- Вчити дітей зафарбовувати зображення предмета за його контуром.
- Вчити дітей розташовувати малюнок, елементи аплікації, правильно орієнтуючись у просторі аркуша паперу (вгорі, внизу, посередині аркуша), фіксуючи просторові уявлення в мовних висловлюваннях.
- Розвивати вміння дітей правильно розташовувати на аркуші паперу заготовки аплікації, розповідаючи про послідовність їх наклеювання, поступово переходячи до створення сюжетних зображень.
- Виховувати у дітей оціночне ставлення до своїх робіт і робіт однолітків.

Завдання четвертого року навчання і виховання

- Розвивати у дітей уміння створювати ліпні вироби окремих предметів і сюжетів.
- Вчити дітей при ліпленні передавати основні властивості і відносини предметів (форма - круглий, овальний, колір - білий, сірий, червоний, жовтий, зелений, помаранчевий, чорний, коричневий, розмір - великий, середній, маленький, довгий, короткий; просторові відносини - вгорі, внизу, зліва, справа).
- Вчити ліпити предмети за попереднім задумом.
- Вчити дітей в процесі малювання, наклеювання аплікації орієнтуватися в просторі аркуша паперу: вгорі, внизу, посередині, ліворуч, праворуч.
- Вчити дітей при створенні зображень поєднувати елементи малювання та аплікації.
- Вчити дітей узагальнювати в зображеннях результати своїх спостережень за змінами в природі (пори року) і соціальним життям (свята).
- Вчити дітей використовувати різноманітні кольори й колірні відтінки в зображеннях предметів і явищ навколишньої природи.
- Закріплювати у дітей уміння передавати в малюнках предмети різної форми, знайомити із зображенням предметів та їх елементів.
- Вчити дітей створювати декоративні малюнки за зразком і по пам'яті, розповідати про послідовність виконання цих робіт.
- Формувати вміння створювати аплікації, самостійно вирізаючи деякі деталі і заготовки.
- Вчити дітей створювати декоративні аплікації за зразком, за задумом, по пам'яті, розповідати про послідовність виконання цих робіт.
- Виховувати оціночне ставлення дітей до своїх робіт і робіт однолітків.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Ліплення	
Виховання зацікавленості процесом ліплення, навчання спостерігати за діями дорослого. Виготовлення разом із педагогом фігурок з солоного тіста, користуючись	Викликати увагу, зацікавленість процесом ліплення. Викликати емоційно-позитивну реакцію дитини на дії дорослого;

формочками для випікання.

Співвіднесення реальних об'єктів із зліпленими виробами (яблуко, морква, помідор та ін.).

Ознайомлення дітей з пластичними матеріалами (пластилін, глина, солоне тісто) та правилами роботи під час ліплення (працювати на дощечці, не брати до рота, обов'язково мити руки після роботи та ін.).

Навчання дітей копіювати дії вчителя, виконувати його поради.

Розминка пластичної маси двома руками, розривання шматка глини (пластиліну) на великі шматки, з'єднання їх, відщипування маленьких шматочків від великого шматка глини (пластиліну) пальцями.

Виконання завдань за наслідуванням («Зернятка для курчат», «Частування для звірів», «Горішки для білочки», «Погодуємо пташок», «Зернятка для мишенят»).

Виховання позитивного ставлення до виготовлених робіт, привчання гратися ними.

Ознайомлення дітей з нескладними прийомами роботи з пластиліном: розкочування шматка пластиліну прямими і коловими рухами долонь, з'єднання кінців зліпленої палички для створення образу («Бублики», «Сушки», «Кільця»).

Ліплення предметів округлої форми, порівняння їх з формою кулі («М'яч», «Кульки-ліхтарики»). Обстеження об'ємної форми: розгляд і обмацування предметів перед ліпленням. Після обстеження муляжів або справжніх овочів і фруктів ліплення овочів та фруктів скульптурним способом (з цілого шматка пластиліну) «На городі і саду».

Навчання гратися з виготовленими виробами (ігри «Магазин», «Консервуємо овочі» тощо).

Навчати дитину:

- співвідносити (показувати) реальні та зліплені предмети;
- дотримуватись правил користування пластичними матеріалами;
- спостерігати та копіювати дії дорослого;
- розминати, розривати пластилін, відщипувати маленькі шматочки;
- співвідносити зліплені вироби з реальними об'єктами: зерно, горіхи тощо.
- приймати участь у грі з власноруч зробленими виробами, емоційно реагувати на іграшку;
- розкачувати пластилін між двома долонями, з'єднувати кінці зліпленої палички;
- розкачувати пластилін колоподібними рухами між двома долонями.
- обстежувати об'ємні предмети перед їх ліпленням.
- вибирати, називати колоподібні форми, порівнювати їх за величиною;
- ліпити іграшки, що складаються з декількох частин однакової форми, грається з ними;
- захиплювати кінці качалочки для створення образу;
- розплющувати колоподібні форми для отримання дископодібної форми.

<p>Тренування дітей у ліпленні предметів колоподібної форми. Вчити називати круглі предмети, знаходити серед інших форм, порівнювати кулеподібні форми за розміром (великі, маленькі) .</p> <p>Ліплення предметів, що складаються з двох частин однакової форми (піраміда з куль, «Лялька-неваляйка», «Гусінь»).</p> <p>Ознайомлення дітей з розташуванням частин предмета у просторі (вище, нижче, збоку).</p> <p>Навчання дітей прийомам видозміни форми предмета: з'єднувати кінці качалочки для створення нового образу («Ланцюжок», «Крендель», «Хала»).</p> <p>Ознайомлення дітей з новими приемами видозміни форми: розплющування шматка пластиліну округлої форми («Тарілочки, мисочки», «Спечемо оладки», «Млинці»).</p>	
Аплікація	
<p>Виховання інтересу до аплікації.</p> <p>Співвіднесення реальних об'єктів із вирізаними шаблонами для аплікації (яблуко, м'ячик, грибочок, помідор та ін.).</p> <p>Демонстрування дітям процесу прикрашання предметів за допомогою накладання елементів візерунка (на намальовані фартушок або сукню накласти аплікацію). Для аплікації можна використовувати кольоровий папір, тканину, сухі рослини, картинки з журналів, листівок.</p> <p>Розкладання готових форм на смужках паперу (не більше трьох предметів) , використовуючи повтор одного елемента у горизонтальній смужці («Вогники запалилися», «Снігопад», «Бурульки під дахом», «Кульки на гілці»).</p> <p>Викладання елементарних композицій на фланелеграфі («Намиста», «Іграшки на килимку», «Повітряні кульки»).</p> <p>Ознайомлення дітей з обладнанням, необхідним для аплікації: клей, папір,</p>	<p>Зацікавлювати дитину до створення аплікації.</p> <p>Співвідносити шаблони для аплікації з реальними об'єктами.</p> <p>Розкладати шаблони аплікації на смужці.</p> <p>Викладати за зразком елементарні композиції на фланелеграфі.</p> <p>Засвоювати правила користування обладнанням для аплікації.</p> <p>Приймати участь у колективній аплікації.</p> <p>Наклеювати заготовки на площину аркуша паперу.</p> <p>Виразити позитивне ставлення до результатів своєї роботи.</p>

<p>клейонка, пензлик, підставка для пензлика, серветка, заготовки, з основними правилами роботи.</p> <p>Ознайомлення дітей з прийомами роботи: намазування клеєм всю поверхню шаблону, знімати надлишки клею, наклеювати шаблони на папір, притискати заготовки серветкою до паперу, діяти двома руками.</p> <p>Виконання колективної аплікації спільно з педагогом («Доклей вершок», «На городі та в саду», «Консервуємо овочі», «Прикрасимо ялинку до нового року»).</p> <p>Наклеювання простих предметів з однієї, двох частин, називання цих предметів («Побудуємо будиночки для звірят», «В саду, в городі», «Метелики і квіти», «Гриби на траві», «Ріпка» (з осінніх листочків), «Ріпка» (з паперу)).</p> <p>Доклеювання частин аплікації («Сіре мишенятко» (доклеїти хвіст)).</p> <p>Виконання аплікацій з паперу та інших матеріалів («Курочка-ряба» (ватні диски), «Сіре мишенятко» (з використаної чайної заварки), «Золоте яечко» (з манки, пшона) тощо).</p>	
--	--

Малювання

<p>Малювання педагога для дітей фарбами на аркуші паперу великого формату (наприклад: різні іграшки; колобок; світить сонце, йде з хмари дощ).</p> <p>Ознайомлення дітей з різними образотворчими засобами (крейдою, олівцями, фломастерами), з правилами користування ними.</p> <p>Співвіднесення реальних об'єктів із намальованими (яблуко, морква, помідор, м'ячик, грибочок та ін.).</p> <p>Ознайомлення дітей з аркушем паперу (рветься, мнеться).</p> <p>Малювання без завдання («калякі-малякі», «плями»).</p> <p>Малювання прямих та переривчастих ліній (горизонтальні, вертикальні,</p>	<p>Викликати інтерес дитини до створення малюнків.</p> <p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватись правил користування крейдою, олівцями, фломастерами; - співвідносити намальовані та знайомі реальні об'єкти; - залишати відбитки фарби, олівців, фломастерів на папері; - проводити лінії у заданому напрямку; - тримати пензлик та малювати фарбами (притискати ворс пензля до аркуша); - діяти за зразком педагога.
--	--

похилі) крейдою на дошці, олівцями, фломастерами, маркерами на аркуші паперу, за наслідуванням діям педагога («Стрічки для вінка», «Доріжки», «Стеблинки для квітів», «Дощик капає по калюжах», «На огороді і в саду» (домальовувати верхки моркви, буряка, цибулі). «Сіре мишенятко» (домалювати вуха, хвіст) та ін.).

Малювання спіралеподібних ліній («Кольорові клубки»).

Ознайомлення дітей з фарбами (гуаш) та правилами малювання. Знайомство з прийомом малювання: пливком («Зірки запалилися», «Новорічні вогники»).

Малювання у нетрадиційних техніках і способах зображення (малювання пальцями, пробками, штампами, малювання по мокрому і т. п.). «Ріпка» (під трафарет, штампами), «Вершки і корінці» (долоньками), «Консервуємо овочі» (під трафарет, штампами), «Золоте яєчко» (трафаретне, штампами), «Курочка ряба» (домалювати штампами геометричних фігур дзьоб, ніжки, крила - долоньками).

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- проявляти інтерес, позитивні емоції в процесі образотворчої діяльності;
- користуватись засобами образотворчої діяльності: пластичними матеріалами, фарбами, олівцями, клеєм, папером, ножицями і та ін., їх властивостями, дотримуватись правил користування;
- спостерігати за діями дорослого, здійснювати дії за наслідуванням, за зразком;
- правильно сидіти за столом, акуратно виконувати роботу;
- обстежувати предмет перед ліпленням (обмацування), малюванням та аплікацією (обведення по контуру);
- розкачувати тісто (глину, пластилін) між долонями прямими і коловими рухами, з'єднувати частини, щільно притискаючи їх одна до одної;
- правильно тримати олівець, фломастер і користуватися пензликом;
- проводити лінії фломастером, крейдою, олівцем і фарбами;
- наклеювати зображення предметів з паперу;
- називати предмет і його зображення словом.

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Ліплення	
<p>Формування у дітей інтересу, позитивного ставлення до ліплення, привертання їх уваги до процесу виконання, зацікавлення результатами роботи. Активізація ігрових мотивів діяльності, навчання обігравати ліпні вироби.</p> <p>Закріплення уявлень про властивості пластичної маси (пластилін, глина, солоне тісто) та способи ліплення. Обстеження предметів перед ліпленням (обмацування, розглядання), аналіз натури (цілісне сприймання предмета, виокремлення основних частин предмета, визначення співвідношень).</p> <p>Удосконалення навичок ліплення предметів округлої форми («Збираємо ягоди в лісі», «У саду та на городі», «Яблука для їжачка»).</p> <p>Ліплення великих та маленьких предметів з двох шматків пластиліну («Велике та маленьке яблучко», «Велика та маленька кульки», «Великий та маленький м'яч»).</p> <p>Ознайомлення із прийомами роботи з качалкою, розкачування солоного тіста. Витискання різних фігурок з солоного тіста за допомогою готових форм («Печемо печиво», «Збираємо гриби», «Зірки для новорічної ялинки»), (барельєфи: «Колосок», «Сліди на снігу»).</p> <p>Ліплення разом з дітьми з пластиліну фігурок тварин і птахів, персонажів казок конструктивним способом (з частин) і включаємо їх у подальшу гру («Ведмедик», «Зайчик», «Чарівна пташка»).</p> <p>Удосконалення навичок ліплення</p>	<p>Формувати зацікавленість процесом ліплення, бажання брати в ньому участь;</p> <p>Формувати уявлення про властивості пластичних матеріалів. Вчити розминати, розривати, відщипувати, розкочувати пластичні матеріали.</p> <p>Навчати діям обстеження предмета: обмацувати, розглядати, назвати частини/показати їх за назвою;</p> <p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розкочувати округлі форми; - ліпити предмети більшої та меншої величини; - розкочувати шар солоного тіста; - робити фігурки за допомогою готових форм; - обстежувати предмет перед виготовленням; - впізнавати у власних виробках реальні предмети; - ліпити фігурки тварин з декількох частин; - гратися власними виробами; - опановувати прийоми ліплення: розплющування, з'єднання кінців качалочки; вдавлювання; - ліпити предмети овальної форми.

нескладних предметів з декількох частин після попереднього обстеження («Вежа з куль», «Снігова баба», «Курчатко»).

Удосконалення навичок ліплення предметів, використовуючи знайомі прийоми: розплющування кулі і з'єднання кінців зліпленої палички («Печемо оладки», «Печиво на день народження», «Бублики до чаю», «Колосок», «Калачі»).

Ознайомлення дітей з новим прийомом видозміни форми кулі: вдавлювання для утворення ямки («Яблуко», «Мандарини»).

Ліплення предметів овальної форми («Писанки», «Сливи, огірки», «Їжачки»).

Аплікація

Формування у дітей інтересу, позитивного ставлення до аплікації, привертання їх уваги до процесу виконання, зацікавлення результатами роботи.

Викладання на аркуші паперу елементів аплікації різної форми, величини, кольору, розкладання їх у певній послідовності, а потім наклеювання їх на папір.

Закріплення у мовленні дітей (пасивний та активний словник) назв засобів для аплікації (клей, пензлик, папір, клейонка, заготовки, зразок, серветка). Засвоєння основних правил роботи з ними.

Викладання візерунку (з трьох-чотирьох однакових елементів) в горизонтальній смужці.

Виконання аплікації за зразком орієнтуючись у площині аркуша паперу («Сонечко зверху, травка внизу», «Місяць і зірка зверху, будиночки знизу»).

Виконання аплікації з декількох частин за контурним зображенням (

Формувати зацікавленість та викликати позитивні емоції і бажання приймати участь у створенні аплікації.

Навчати дітей:

- користуватись засобами аплікації;
- викладати та наклеювати заготовки аплікації у певній послідовності;
- називати/ показувати за назвою основні засоби аплікації;
- викладати візерунок у смужці за зразком;
- орієнтуватись у площині аркуша паперу, визначати верх, низ;
- наклеювати частини аплікації на намальований контур;
- користуватися зразком при створенні аплікацій;
- дотримуватися певної послідовності дій під час створення композицій;
- дотримуватися чергування елементів у візерунку

<p>«Грибочок», «Метелик», «Яблучко з листочком»).</p> <p>Виконання аплікації з елементів різної форми та кольору за зразком («Осіньне листя», «Дари осені», «Гірлянда з куль», «Ялинка»). Виконання аплікації на всій площині аркуша паперу за зразком.</p> <p>Створення за наслідуванням елементарних композицій з використанням аплікації та прийому домальовування («Квіти на стебельцях (стебельця домальовуються)», «Сонечко з промінцями(промінці домальовуються)», «Грибок у траві (травка домальовується)»).</p> <p>Викладання та наклеювання візерунку у смужці за зразком, використовуючи чергування предметів за кольором, формою, величиною («Намиста», «Прикрашаємо килимок», «Листя восени», «Гірлянди квітів»).</p> <p>Виконання аплікацій з паперу та інших матеріалів («Колосок» (з гарбузового насіння), «Круть і Верть» (з гречки або використаної чайної заварки), тощо).</p>	
Малювання	
<p>Формування емоційного ставлення до процесу і результату малювання.</p> <p>Вправління у малюванні ліній: горизонтальні, вертикальні, похилі (парканчики, драбини, хвилі, доріжки), («Смугасті шапка і рукавичка» (домалою потрібну смужку, «З'єднай пару»).</p> <p>Малювання колоподібних форм (обручі, кола, бублики, лимони, огірки).</p> <p>Обстеження намальованих предметів округлої форми, проведення пальчиком по контуру. Малювання кіл пальчиком у повітрі.</p> <p>Малювання пензлем і фарбою, малювання всім ворсом пензля («Сніг вночі», «Дощик», «Листопад»).</p> <p>Малювання кругів різної величини («Маленький та великий м'яч»,</p>	<p>Формувати зацікавленість до процесу та результату малювання;</p> <p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - малювати лінії у заданому напрямку за зразком; - малювати кола, круги починаючи з центру; - співвідносити намальовані кола з реальними предметами; - малювати фарбою та пензлем за зразком; - визначати величину намальованих предметів; - малювати круги різної величини за зразком; - малювати візерунок, використовуючи чергування кольорів; - орієнтуватися в площині аркуша

«Маленькі та великі ягоди»,
«Горішки»).

Складання візерунку з мазків, крапок на горизонтальній смузі, використовуючи дві фарби («Червоні крапочки, зелені цяточки», «Рушничок», «Прикрасимо рукавичку»).

Малювання на аркуші паперу з урахуванням розташування малюнку вгорі, внизу («Сонечко вгорі, травка внизу», «Хмарки вгорі, калюжі внизу»).

Малювання кругів, квадратів, трикутників, нескладних знайомих предметів за допомогою трафаретів, їх розфарбування з дотриманням контуру.

Симетричне малювання («Домалюй пару»).

Розмальовування готових контурних малюнків (олівцями, фломастерами), дотримуючись правил зафарбовування: не виходити за контур, не відривати олівець від паперу, не змінювати напрям руху олівця і пензля, передавати основні кольорові характеристики предметів.

Малювання після попереднього обстеження предметів прямокутної, трикутної форми («Святкові прапорці», «Маленька хатка», «Багатоповерхівка»).

Малювання у нетрадиційних техніках і способах зображення (малювання пальцями, пробками, штампами, малювання по мокрому і т. п.): «Колосок» (пальчиками), «Вранці півник уставав» (долоньками), «Двоє мишенят Круть і Верть» (перетвори краплину або «прямографія»), «Сліди на снігу» (пальчиками або долоньками).

паперу, визначає верх, низ;

- користуватись трафаретами під час малювання;

- розмальовувати готові контурні малюнки, враховуючи кольорові характеристики предметів розмальовки;

- домальовувати малюнки відповідно до осі симетрії;

- малювати за зразком прямокутні та трикутні форми, співвідносити їх із зразком;

- діяти за зразком педагога.

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- порівнювати готовий виріб із зразком;
- обстежувати предмети перед зображенням;
- розкачувати пластилін (глину) коловими і прямими рухами між долонями, передавати круглу і овальну форми предметів;
- ліпити предмети з двох частин, поєднуючи частини між собою;

- використовувати прийоми ліплення: вдавлювання, сплющення, прищипування;
- орієнтуватися на аркуші паперу: вгорі, внизу;
- виконувати аплікацію за зразком, наклеюючи предмети різної форми, величини і кольору, називати зовнішні ознаки предметів;
- передавати в малюнках зовнішні ознаки предметів (форма - круглий, овальний, величина - великий, маленький; колір-червоний, синій, зелений, жовтий).

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Ліплення	
<p>Виховання стійкого інтересу до ліплення з пластичної маси (пластилін, глина, солоне тісто).</p> <p>Вдосконалення навички обстеження предметів перед ліпленням (розгляд, обмацування предмета, визначення в ньому форми і кольору основних і додаткових частин).</p> <p>Ліплення різних предметів після попереднього обстеження, використовуючи прийоми: розкочування, вдавлювання, сплющування, з'єднання частин («Урожай овочів і фруктів», «У ліс по гриби», «Ягоди, горіхи», «Що буває кругле»).</p> <p>Ознайомлення дітей з новими прийомами ліплення: вдавлювання і загладжування країв («Мисочка», «Тарілочка», «Посуд для ляльки»), прищипування дрібних деталей (вушка у ведмедика, дзьоб у пташки).</p> <p>Ознайомлення дітей з новим прийомом: відтягування («Бурульки», «Частування для зайчика - морква», «Пташка-невеличка»).</p> <p>Вчимо розфарбовувати вироби з глини та солоного тіста для подальшого використання їх в сюжетних іграх.</p> <p>Ліплення фруктів та овочів за темою або за вибором, тренування у передаванні особливостей форми.</p> <p>Порівняння виробів із зразками-</p>	<p>Зацікавлювати дитину процесом ліплення, викликати бажання брати в ньому участь.</p> <p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обстежувати предмет: обмацувати, розглядати, визначати частини, називати/показувати їх за назвою; - розкочувати округлі форми, качалочки, користуватися прийомами вдавлювання, сплющування, з'єднання частин качалочки; - ліпити посуд за зразком, користуючись прийомами вдавлювання, загладжування країв; - виконувати дрібні деталі, користуючись прийомом прищипування; - відтягувати частини виліпленого виробу за зразком; - розфарбовувати у один колір вироби з солоного тіста та глини, використовує виріб у іграх; - за допомогою педагога порівнює власний виріб із зразком; - ліпити фігурки тварин та людей з декількох частин; - виконувати індивідуальне завдання у колективній роботі; - користуватися зліпленими виробами у грі;

<p>еталонами.</p> <p>Ліплення фігурок тварин, застосовуючи конструктивний спосіб (з частин), («Лисичка-сестричка і сірий вовк», «Троє поросят», «ведмедик», «Зайчик-побігайчик», «В кого вуха довгі») і людей («Дівчинка в шубці», «Снігуронька»).</p> <p>Створення колективної роботи шляхом виконання індивідуальних завдань («Кошик з фруктами», «Миска з овочами», «Варимо український борщ», «Вовк та семеро козенят», «Курочка та курчата», «Три ведмеді», «Котик, півник і ліса»). Використання виробів у іграх за мотивами знайомих казок.</p>	
Аплікація	
<p>Створення тематичних композицій з поєднанням в роботі прийомів аплікації і малювання («Овочі на тарілці», тарілка - малюнок, овочі - аплікація; «Квіти у вазі», ваза і бутони квітів - аплікація, стебла рослин - малювання).</p> <p>Аплікація з декількох об'єктів (тварини, рослини, будівлі) з готових форм. Розташування об'єктів по всій площині аркуша.</p> <p>Створення простих предметних аплікацій з частин («Курча», «Неваляйка», «Їжачок та яблучко», «Ялинка», «Снігова баба»).</p> <p>Створення аплікації по наслідуванню і за зразком з елементарним сюжетом («Урожай з нашого городу», «Що росте в саду?», «Новорічне свято»).</p> <p>Вдосконалення навичок роботи з клеєм, фіксування уваги дітей на дотриманні акуратності в роботі.</p> <p>Виконання декоративних аплікацій за зразком. Тренування дітей в орієнтуванні на аркуші паперу (вгорі, внизу, посередині).</p> <p>Викладання візерунку у смужці і квадраті, використовуючи різні за формою, величиною і кольором</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватись послідовності дій у створенні аплікацій за зразком; - відтворювати за зразком розташування частин композиції; - розташовувати аплікацію по всій площині аркуша; - створювати предметну аплікацію з кількох частин за зразком; - розуміти заданий сюжет, добирати необхідні елементи до аплікації; - дотримуватись акуратності у роботі з клеєм; - орієнтуватися у заданому просторі (смуга, квадрат), дотримуватись чергування елементів візерунку; - аналізувати натуру для аплікації, визначати частини та їх розташування; - відтворювати об'ємні аплікації за зразком; - оцінювати результат власного виробу.

геометричні фігури.

Аплікація з натури з попереднім аналізом натури, визначенням основних частин, їх розташування, розкладання і наклеювання заготовок по мовній інструкції педагога на аркуші паперу («Яблуко на тарілці», «Пірамідка», «Вежа»).

Ознайомлення дітей з технікою створення об'ємної аплікації («Весняні квіти», «Метелики»). Паперові заготовки предметів симетричної форми (метелики, овочі та фрукти округлих форм, квіти, ялинки, гриби і т. п.) приклеюються за виступаючі частини (наприклад, за пелюстки) або за одну половинку виробу (клей наноситься тільки на одне крильце метелика, на серединку квітки і т. п.).

Виконання аплікацій з паперу та інших матеріалів («Що буває кругле» (з ватних дисків), «Консервуємо овочі», «Півник» (з осінніх листочків), «Квіти» (з гарбузового насіння, крилаток ясеня), «Лисичка» мордочка з кленового листочка), тощо).

Малювання

Виховання стійкого інтересу до процесу та результату малювання, творів образотворчого мистецтва.

Малювання фарбами з натури після попереднього обстеження: овочів та фруктів («Збираємо урожай», «Що росте на городі?"), іграшок (м'ячі, кулі, клубки). Малювання в центрі аркуша паперу.

Малювання за зразком предметів круглої форми з однієї та кількох частин («Варимо український борщ», «Що буває кругле», «Що буває червоне», «Консервуємо овочі», «Сонечко (комаха)», «Колобок», «Гусінь», «Їжачок», «Миша», «Равлик», Рибка»).

Малювання дерева після попереднього

Звертати увагу дитини на візуальне мистецтво, навчати дитину розпізнавати та називати у художніх творах зображення знайомих предметів, об'єктів, визначати їх забарвлення;

Навчати дитину:

- виявляти бажання малювати;
- малювати з натури знайомі предмети круглої форми;
- орієнтуватись на площині аркуша паперу, визначати верх, низ, центр;
- малювати за зразком предмети округлої форми, порівнювати власний малюнок із зразком;
- малює дерево за зразком (пояснення, поетапна демонстрація);
- обстежувати зразок, визначати

спостереження на прогулянці, визначення та малювання його частин (стовбур, гілки, листя).

Симетричне малювання («Гарбуз», «Дерево» домалюй половину).

Малювання за зразком предметів з двох або кількох частин різної форми (візок, потяг, машина, снігова баба, курча).

Малювання предметів різної величини («Високі та низькі дерева», «Довга та коротка стежка», «Великий та маленький м'ячики», «Широкий та вузький будинки, містки»).

Малювання за задумом на теми «листопад», «Прийшла зимонька зима», «Квіти весни» після попередньо організованого спостереження, екскурсії, використовуючи техніки зображення фарбою (малювання листя пліском невеликого пензля, торкання великого пензля, малювання пальцями). Використання відтінків основних та похідних кольорів.

Малювання кругів, квадратів, трикутників, нескладних знайомих предметів за допомогою трафаретів, їх розфарбування з дотриманням контуру.

Розмальовування готових контурних малюнків (олівцями, фломастерами), дотримуючись правил зафарбовування: не виходити за контур.

Створення візерунка в смужі, починаючи з центру; у квадраті та колі, розташовуючи його по краях і в центрі, використовуючи прості елементи (точки, мазки, штрихи, хвилясті лінії тощо).

Малювання за допомогою різних штампів. Нанесення ланцюжків візерунка з рослинних, геометричних мотивів.

Малювання ілюстрацій до знайомих казок («Ходить гарбуз по городу», «Колобок», «Під грибом», «Як зайчик

частини, їх форму, розташування.

- малювати предмети з кількох частин різної форми.

- малювати однакові предмети різної величини;

- малювати на задану тему;

- використовувати трафарети під час малювання;

- розмальовувати готові контурні малюнки, враховувати кольорові характеристики предметів розмальовки;

- малювати візерунок на смужці, у колі, квадраті;

- створювати візерунок за допомогою різних штампів;

- малювати героїв, предмети до заданого сюжету.

- діяти за зразком педагога.

<p>півника рятував»).</p> <p>Малювання у нетрадиційних техніках і способах зображення (малювання пальцями, пробками, штампами, малювання по мокрому і т. п.), («Огірок» малювання з сіллю, «Я вухастий ваш дружок» пальчикове тощо).</p>	
<p>Показники сформованості життєвих компетенцій</p> <p><i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - передавати у продуктивній діяльності форми: круглий, овальний; кольору: червоний, жовтий, зелений, чорний, коричневий; величини: великий, середній, маленький; просторові відносини - вгорі, внизу, зліва, справа; - ліпити предмети посуду (чашка, миска, ваза) способом вдавлювання; - в ліпленні користуватися прийомами вдавлювання, сплющування, защипування, відтягування; - ліпити предмети за зразком, за інструкцією, сюжетом; - розташовувати малюнок, елементи аплікації, правильно орієнтуючись у просторі аркуша паперу (вгорі, внизу, посередині аркуша); - правильно розташовувати на аркуші паперу заготовки аплікації; - створювати декоративні малюнки за зразком; - зафарбовувати зображення предмета. 	

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Ліплення	
<p>Удосконалення навичок обстеження предметів перед ліпленням (розгляд, обмацування предмета, виділення основної форми, величини, кольору, другорядних частин, їх просторового розташування).</p> <p>Формування інтересу і естетичного ставлення до предметів декоративно-прикладного мистецтва. Ознайомлення зразків українського керамічного мистецтва. Аналіз зразків посуду.</p> <p>Ліплення посуду (миска, тарілка, стаканчик, кухоль, глечик), використовуючи прийоми: розкачування, розплющування, вдавлювання, з'єднання частин, примазування, вдавлювання середини</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - обстежувати зразок перед ліпленням, визначати загальну форму, величину зразка, його частин, називати колір; - ліпити за зразком посуд користуючись вивченими прийомами ліплення; - прикрашати виготовлений посуд, порівнювати з керамічними зразками, оцінювати власну роботу; - розфарбовувати вироби з глини та солоного тіста; - приймати участь у створенні колективних виробів; - оцінювати власну роботу та роботу своїх однолітків; - ліпить за попереднім задумом;

<p>кулі для отримання порожньої форми, прикрашання посуду насінням соняшника, наліпками).</p> <p>Розфарбовування виробів з глини та солоного тіста для подальшого використання їх в сюжетних іграх, для подарунків, демонстрації їх на виставках.</p> <p>Виконання колективних композицій за попереднім задумом на теми: «Урожай овочів і фруктів», «На господарчий ярмарок», «На виставці посуду», «Українська кераміка» (формулювання задуму перед виконанням роботи).</p> <p>Ліплення за зразком, після попереднього обстеження іграшки (за мотивами глиняних іграшок: пані, баранчик, конячка), застосовуючи конструктивний спосіб зображення (з частин).</p> <p>Ліплення простих сюжетних композицій до казок або сюжетних ігор, використовуючи конструктивний і скульптурний способи ліплення («Ріпка», «Колобок», «Рукавичка»).</p> <p>Ліплення з природного матеріалу: шишки, насіння клена, жолуді, мушлі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ліпити за зразком фігурки за мотивами глиняних іграшок; - ліпити героїв сюжетної композиції; розповідати про зміст та послідовність виконання. - виконувати композиції з використанням природного матеріалу.
Аплікація	
<p>Ознайомлення дітей з ножицями. Формування у дітей вміння правильно тримати і користуватися ними. Навчаємо дітей вирізанню, починаючи з формування досвіду нарізання смужки паперу, розрізання по прямій, спочатку коротких, а потім довгих смужок. Складання зі смуг зображення різних предметів (паркан, драбинка, лава, дерево, предмети меблів). Надалі навчаємо вирізати за контуром, із заокругленням.</p> <p>Виконання колективних аплікацій («Осінь прийшла», «Новорічна ялинка», «Весняні квіти»). Самостійне вирізання простих деталей по намальованому</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - користуватись ножицями, дотримуватись правил користування ними; - нарізати смужки, вирізати за контуром; - приймати участь у колективній роботі; - нарізати смужки, заокруглювати ножицями деталі, вирізати за контуром; - створювати в аплікації сюжети знайомої казки; - аналізувати об'єкти аплікації, визначати розташування їх частин; - складати за зразком аплікації з декількох часин;

<p>контур.</p> <p>Створення сюжетно-тематичних аплікацій за зразком до знайомих казок «Рукавичка», «Лисиця та журавель», «Колобок». Використання об'єктів аплікації які складаються з декількох частин (голова, тулуб з шиєю, дзьоб, лапи і т.п.), з попереднім аналізом зразка.</p> <p>Виконання аплікацій з натури з попереднім обстеженням натури та обговоренням етапів роботи («Чебурашка», «Клоун»).</p> <p>Створення аплікацій орієнтуючись в просторі аркуша паперу: вгорі, внизу, праворуч, ліворуч, посередині («Дерева біля будинку», «Прикрасимо ялинку іграшками»).</p> <p>Декоративні аплікації за зразком, чергуючи елементи візерунка по одному - двом ознаками.</p> <p>Виконання візерунків за зразком по краях різних форм (квадрат, коло), використовуючи геометричний і рослинний мотиви («Прикрасимо тарілочку», «Чарівна хустка», «Серветка до святкового столу», «Таця для посуду»).</p> <p>Вдосконалення вмінь і навичок роботи з інструментами і матеріалами, необхідними для аплікації; використання різних образотворчих технік (колаж, об'ємна аплікація, наприклад, «Вранці півник уставав» (з пір'я), «Льодяна хатинка», «Луб'яна хатинка для зайчика» (манка, рис)).</p> <p>Навчання дітей розповідати про послідовність виконання роботи, давати оцінку власній роботі за допомогою запитань педагога.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розташовувати елементи аплікації у заданому розташуванні; - відтворює за зразком візерунок у заданій формі, дотримуючись чергування елементів; - пояснювати послідовність виконання аплікації, порівнювати власну роботу із зразком, оцінює її результат.
Малювання	
<p>Малювання за допомогою трафаретів, шаблонів з подальшим розфарбуванням та дотриманням контуру (штрихи в одному напрямку). Малювання за</p>	<p>Навчати дитину:</p> <ul style="list-style-type: none"> - використовувати трафарети, шаблони, опорні крапки під час малювання;

<p>опорними крапками знайомих предметів (будинок, потяг, машина, човен), розфарбування їх з дотриманням контуру.</p> <p>Малювання предметів за зразком, спираючись на аналіз зразка, який складається з декількох частин різних за формою, кольором, величиною (будинок, вантажівка, потяг, літак, чебурашка).</p> <p>Розташовувати малюнок орієнтуючись у площині аркуша.</p> <p>Декоративне малювання за зразком. Прикрашання предметних силуетних форми за мотивами глиняних іграшок (конячка, пані, баранчик, півник), використовуючи точки, мазки, хвилясті лінії і т. п. і рослинні елементи візерунка.</p> <p>Створення композицій які об'єднують елементи малювання та аплікації з паперу, насіння, пластиліну та ін.</p> <p>Розписування гуашшю об'ємних виробів з глини або солоного тіста, нанесення за допомогою різних штампів візерунків з рослинних, геометричних мотивів («Глечики», «Мисочки»).</p> <p>Малювання з природи знайомих предметів, обстеження їх перед зображенням («Світлофор», «Кульки для ялинки», елементів будівельного конструктора, пірамідки).</p> <p>Малювання тварин за зразком (зайчик, ведмедик, лисиця, вовк, поросля); створення сюжетних композицій за мотивами народних казок «Лисиця і вовк», «Рукавичка», «Вовк і семеро козенят».</p> <p>Малювання сюжетно-тематичних композицій, що відображають уявлення дітей про пори року («Дерева в осінньому вбранні», «Фруктова лавка», «Ялинка взимку»).</p> <p>Використання у малюнках різних кольорів та їх відтінків.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - розфарбовувати малюнки з дотриманням контуру; - аналізувати зразок, визначати послідовність малювання елементів, їх характеристики; - дотримується послідовності під час малювання; - прикрашати силуетні форми глиняних іграшок крапками (тичком), мазками, хвилястими лініями; - поєднувати за зразком малювання та аплікацію; - розписувати вироби з глини, солоного тіста, створює стрічки візерунків з допомогою штампів; - визначати основні зовнішні характеристики природи, зразка: форму, величину, забарвлення, розташування частин; - малювати за зразком. - аналізувати сюжет і об'єкти зображення, визначати форму і забарвлення об'єктів; - діяти з допомогою і за зразком педагога.
--	---

Малювання у нетрадиційних техніках і способах зображення (малювання пальцями, пробками, штампами, малювання по мокрому і т. п.).	
--	--

Показники сформованості життєвих компетенцій

Дитина може навчитися:

- ліпити нескладні предмети за зразком враховуючи форму, колір, величину ;
- поєднувати намальовані, вирізані, зліплені елементи при створенні зображень;
- орієнтуватися в просторі аркуша паперу: вгорі, внизу, посередині, ліворуч, праворуч під час малювання, наклеювання аплікації;
- створювати аплікації, самостійно вирізаючи деякі деталі і заготовки;
- створювати декоративні аплікації за зразком, по пам'яті;
- використовувати різноманітні кольори й колірні відтінки в зображеннях предметів навколишнього і явищ природи;
- створювати декоративні малюнки за зразком і по пам'яті;
- оцінювати свої роботи і роботи однолітків.

Музична діяльність

Пояснювальна записка

Музичне виховання – це спеціально організований педагогічний процес, спрямований на оволодіння дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку музичною культурою, розвиток їх музичних здібностей і формування творчих якостей з метою подолання негативних наслідків порушень психофізичного розвитку. Через музичне мистецтво такі діти опановують оточуючу дійсність, яка виражена в музично-художніх образах, пізнають загальнолюдські цінності, пов'язані з природою, людиною, предметами оточуючого світу, відображених у творах.

Позитивно впливаючи на різні сфери дитячого організму, музика сприяє становленню різнобічно розвиненої особистості. Цей вплив особливо позначається на розвитку у дитини дошкільного віку емоційно-вольової та сенсорної компетентностей, активізації процесів мислення, уваги, уяви, творчих здібностей. Корекційна спрямованість музичного виховання, насамперед, виходить із того, що в музиці природно закладений ефект художнього впливу на дитину, що потребує корекції інтелектуального розвитку, яка, отримуючи задоволення від навчання, одночасно лікується, виховується і навчається.

Організуюючи роботу з музичного виховання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, необхідно орієнтуватися не на проблему і спричинені нею обмеження рівня актуального розвитку, а на потенційні можливості, зону найближчого розвитку дитини. Найбільших успіхів корекційно-розвивальний ефект музичного виховання досягається при врахуванні типологічних, вікових та індивідуальних особливостей дітей.

У дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку, емоційний відгук на музику виражається недостатньо та виникає при активізації його педагогами з використанням наочних засобів. При навчанні дітей співу спостерігаються труднощі в розумінні змісту пісень та запам'ятовуванні вокального твору. Тільки за наслідуванням дорослого з'являються перші співочі інтонації та вміння долати труднощі орієнтації у музичній залі, передавати за допомогою імітаційних рухів музичні образи. В процесі освоєння музично-ритмічної діяльності спостерігається моторна незграбність, рухова дискоординація, ускладнення узгодження рухів з музикою. Перераховані особливості дітей з порушенням інтелекту обумовлюють специфіку проведення роботи з музичного виховання.

На першому етапі перебування дитини в спеціальному закладі дошкільної освіти музичний керівник діагностує рівень розвитку дитини і, тільки після цього, він визначає можливості та перспективи її розвитку засобами музичної діяльності, намічає шляхи та зміст корекційного впливу музики.

Зміст навчання та виховання у змістовому блоці конкретизується в навчально-виховних та корекційно-розвивальних завданнях⁹.

⁹ В основу змісту покладено програму «Музичне виховання» для навчання дітей з порушеннями інтелектуального розвитку (автори: Дуброва І.М., Лощених В.П., Василевська О.М., 2011).

Навчально-виховні завдання передбачають:

- виховання в дітей пізнавального інтересу до музичних творів і позитивного емоційного відгуку на них;
- ознайомлення дітей з народними піснями, танцями, іграми;
- здатність до елементарного розуміння дитячих музичних творів різних жанрів;
- бажання брати участь у різних видах музично-естетичної діяльності.
- формування системи музично-ритмічних та танцювальних рухових умінь і навичок, ігрових дій, розвиток відчуття ритму;
- опанування навичок співочої діяльності;
- розвиток комунікативних вмінь, стимулювання потреби в спілкуванні з однолітками та дорослими.

Корекційно-розвивальні завдання спрямовані на:

- здійснення корекції та подолання порушень пізнавальної діяльності;
- розвиток і корекцію темпоритмічного відчуття, координації рухів з мовленням;
- розвиток і корекцію психомоторних функцій: дрібної моторики пальців і кистей рук; рухової пам'яті; навичок орієнтування в просторі; виправлення порушень постави;
- розвиток музично-сенсорних здібностей: слухового сприймання та уваги; розуміння темпу і характеру музики;
- розвиток виразності рухів, здатності передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень, казок;
- розвиток голосової, а потім і співочої активності.

Для вирішення поставлених завдань музичний керівник використовує твори з орієнтовного музичного репертуару та інші – за своїм вибором, з урахуванням можливостей дітей, їх підготовленості до сприймання матеріалу.

Змістовий блок складається з таких розділів:

1. Сприйняття музики.

Цей розділ знайомить дітей із кращими зразками музичних творів (зарубіжних, вітчизняних, сучасних, народних); допомагає розшифрувати зміст музичної мови і перекласти її на доступні образи; розвиває у дітей інтерес до оточуючого їх світу звуків, сприяє розвитку слухової уваги, вихованню потреби слухати музику, активізує емоції, вчить впізнавати та запам'ятовувати знайомі мелодії.

2. Спів.

Цей розділ передбачає стимулювання мовленнєвої активності й коригування порушених сторін мовлення; формування у дітей співочих вмінь (дихання, звуковимови, чистоти інтонування, артикуляції) через розвиток голосової, а потім і співочої активності; розвиток вокально-хорових навичок.

3. Музично-ритмічна діяльність.

Цей розділ передбачає розвиток ритміко-рухових та танцювальних умінь; своєчасних моторних реакції на конкретні зміни у музиці, пов'язані з її ритмічним малюнком; формування невербальних комунікативних здібностей; набування вмінь відтворювати різноманітні образи відповідно до сюжетної лінії гри.

4. Елементарне музикування.

Цей розділ включає ознайомлення з дитячими шумовими, ударними і звуковими інструментами; має на меті поступове оволодіння найпростішими прийомами гри на цих інструментах з метою розвитку музичного слуху, пам'яті, координації рухів і гнучкості кистей рук.

Розділ Програми побудовано за концентричним принципом, тобто зміст матеріалу із року в рік закріплюється, поступово поглиблюється та ускладнюється з урахуванням динаміки розвитку кожної дитини.

Реалізація змісту здійснюється за умови наступності у роботі музичного керівника, вихователя та вчителя-дефектолога.

Музичне заняття – основна форма організації музичного виховання, навчання і подолання порушень пізнавальної діяльності у дітей порушеннями інтелектуального розвитку в розвитку засобами музики.

Музичні заняття проводяться з групою дітей 3 рази в тиждень (на 3 і 4 році навчання два музичні заняття, одне заняття з ритміки). Тривалість заняття залежить від віку та рівня підготовки дітей: від 15 до 30 хвилин.

Індивідуальні заняття з кожною дитиною музичний керівник здійснює 1 – 2 рази в тиждень по 15-20 хв.

Музика повинна супроводжувати діяльність дітей не тільки в процесі спеціально організованих видів діяльності, а також у вільний час, при проведенні різних режимних моментів та організації свят та розваг.

Музична діяльність поза заняттями здійснюється педагогами у групі в процесі різних видів діяльності:

- музично-ігрової (музично-дидактичні ігри; ігри під спів; включення знайомих пісень в сюжетно-рольові ігри, в режимні процеси, у вільну діяльність в групі),

- музично-театральної (інсценування дорослими та дітьми пісень на фланелеграфі, настільному театрі, на ширмі, за ролями, тощо).

Ці види музичної діяльності з дітьми організовуються індивідуально або невеликими підгрупами у другій половині дня у вільний час.

Діяльність в час дозвілля включає проведення свят та розваг, які надають можливість дошкільникам з порушеннями інтелектуального розвитку проявити свої навички у співі, рухах під музику, театрално-ігровій діяльності. Головною умовою проведення свят та розваг у спеціальному чи інклюзивному закладі дошкільної освіти є участь всіх дітей, незалежно від рівня порушень у розвитку. Важливо, щоб кожна дитина відчула радісну атмосферу свята та зміст заходу відповідав можливостям та індивідуальним здібностям дітей.

1-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Сприйняття музики Ознайомлення з музичними об'єктами (фортепіано, магнітофон, музичні	- Формування перших уявлень про музичні інструменти та музику. - Формування процесів пізнавальної

<p>іграшки), що використовуються на занятті.</p> <p>Порівняння музичних звуків зі звуками довкілля (дощик крапає, зайчик стрибає, ведмідь тупає ...).</p> <p>Ознайомлення з елементарними правилами слухання музики (спокійно слухати, не відволікатись).</p> <p>Залучення до слухання невеликих п'єс і пісень.</p> <p>Залучення до слухання та впізнавання у музиці різних настроїв (весела музика на святі – нам весело, сумна пісня про ляльку – нам шкода її, сумно).</p> <p>Залучення дітей до участі в музично-дидактичних іграх.</p>	<p>діяльності шляхом ознайомлення з новими поняттями, діями.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Розвиток слухового сприймання, слухової уваги. - Формування вміння уважно слухати невеликі п'єси та пісні у виконанні дорослого до кінця, не розмовляти та не відволікатися під час виконання. - Формування вміння сприймати інформацію, отриману від педагога (розуміти про що співається у пісні). - Розвиток емоційного відгуку на музику, вміння вслухатися в неї. - Формування вміння розпізнавати характер музики (весела, сумна); темп виконання (швидкий, повільний); силу звучання (тихо, голосно). - Формування елементарних уявлень дітей про музичні жанри – пісня (колискова), танець, марш; динаміку звучання. - Виховання інтересу до участі в музично-дидактичних іграх.
--	--

Орієнтовний музичний репертуар:

«Їжачок» Д. Кабалевського, «Слон» К. СенСанса, «Пташка» Е. Гріга (фрагмент), «Вальс півників» А. Стрибогг, «Весело – сумно» Л.Бетховена, «Вальс» С. Майкапар, «Полька» М.Глінки, «Козачок» Ю. Щуровського, «Аннушка» чеська нар. мелодія, «Солдатський марш» Р. Шумана, «Марш» Д. Шостаковича, «Котику сіренький» укр. нар. колискова пісня, «Коліскова» Й.Брамса, «Коліскова» Я.Степового, «Клоуни» Д. Кабалевського, «Пастушок» С. Майкапара, «Вальс квітів» П.Чайковського, «Зимовий ранок» П.Чайковського, «Метеличок» С. Майкапара, «Дощик» В.Косенко, «Сумний дощик» Д. Кабалевський, «На узліссі», «Горе ляльки» А. Рюїграс, «Великий слон» Я. Лефельд, «Старовинна французька пісня» П. Чайковський, «Зайчик дражнить ведмедика» Д. Кабалевський

Музичні дидактичні ігри: ігри зі звуками природи; «Тихо – голосно»; «Нам іграшки принесли»; «Вгадай, що роблять кошенята?»; «Прогулянка»; «Маленька та велика собачка»; «Музичні загадки»; «Чудесний мішечок»; «Що робить лялька?»; «Чий будиночок?»; «Що роблять діти?»; «Птах і пташенята»; «Поїзд далеко - близько» (тихо - голосно); «Відлуння»; «Вгадай пісеньку»; *«Веселі кошенята».

Спів

Ритмічне промовляння голосних звуків (а-а-а, о-о-о, у-у-у..), складів (ай-ай-ай, ту-ту-ту, ду-ду-ду...).

- Розвиток мовного слуху, відчуття ритму.
- Формування у дітей передумови до співочої діяльності через розвиток

<p>Заохочення дітей до звуконаслідування та підспівування під музику пісень, які співає дорослий.</p> <p>Сприяння співу разом з дорослим у супроводі музичного інструменту.</p> <p>Залучення дітей до індивідуального співу та співу по підгрупам.</p>	<p>голосової, а потім і співочої активності.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Формування у дітей вміння підспівувати окремі склади та слова, а з часом цілі фрази. - Формування емоційного відгуку на пісні та інтересу до співу. - Розвиток вміння співати разом з дорослим у супроводі музичного інструменту. - Розвиток дитячого голосового апарату та ритмічного слуху. - Корекція дихання та зміцнення голосового апарату.
<p>Орієнтовний музичний репертуар</p> <p>«Кую, кую чобіток» укр. нар. примовка, «Сорока – ворона» укр. нар. примовка, «Павлику – равлику», «Пішов котко на місто», «Лади – ладки», «Печу – печу хлібчик» сл. нар., муз. В. Верховинця.</p> <p>Пісні: «Ходить гарбуз по городу» укр. нар. пісня, «Великий олень» фр. нар. пісня, «Всі малята люблять митись» муз. Т. Потапенко, сл. О. Висотської, «Восени» укр. нар. мел., сл. І. Плакіді, «Дощик» муз. В. Косенко, сл. Т. Коломієць, «Морозець» муз. Г. Компанійця, сл. Г. Бойка, «Білі сніжинки» муз. сл. Н. Грановської, «Ялинка» муз. А. Філіпенка, сл. М. Познанської, «Любій мамі» муз. І. Кишка, сл. Т. Волгіної, «Пиріжки» муз. А. Філіпенка, сл. В. Кукловської, «Сонечко» муз. Т. Потапенко, сл. Н. Найдьонової, «Танець», В. Благ, «Куручка – рябушечка», Г. Лобачев.</p>	
<p>Музично-ритмічна діяльність</p> <p>Ознайомлення з особливостями та правилами поведінки під час проведення музично – ритмічних вправ.</p> <p>Ритмічна ходьба звичайна під музику та мовний супровід за показом та допомогою дорослого.</p> <p>Вміння орієнтуватися в просторі залу, перебувати в ньому разом з іншими; ходити та бігати по колу та в розсипну; рухатись, не заважаючи іншим дітям; рухатись по колу, взявшись за руки; розходитись та сходитись в коло по музичному сигналу.</p> <p>Узгодження початку та закінчення руху з початком і закінченням музики.</p> <p>Змінення руху відповідно до двухчастної форми музики за допомогою дорослого.</p> <p>Виконання простих танцювальних рухів</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формування у дітей інтересу до музично – ритмічних вправ. - Формування вміння рухатися під музику і мовний супровід. - Розвиток ритмічності, чіткості, узгодженості рухів рук і ніг. - Розвиток просторового орієнтування, зорового та слухового сприймання й уваги. - Формування правильної постави та ходи. - Формування вміння узгоджувати початок і закінчення руху з початком і закінченням музики. - Розвиток уваги при зміні руху відповідно до двухчастної форми музики. - Подолання моторної напруженості. - Розвиток ритмічного відчуття,

<p>(притупування однією ногою; переступання з ноги на ногу; плескання в долоні; кружляння на місці; повертання кистей рук; полуприсяд).</p> <p>Виконання рухів згідно яскраво вираженого характеру музики (марш – танець).</p> <p>Виконання ритмічних вправ з предметами (брязкальце, хусточка, стрічка, прапорець).</p> <p>Відтворення через рухи простих образів (зайчики стрибають, пташки літають, кошенята сплять, конячка скаче).</p>	<p>співвіднесення темпу рухів із темпом музичного супроводу</p> <ul style="list-style-type: none"> - Розвиток виразного виконання простих танцювальних рухів. - Корекція уявлень про образні рухи, які відтворюються під музику. - Прищеплення естетичного смаку, розвиток прагнення дітей до гарних рухів.
---	--

Орієнтовний музичний репертуар

Вправи: «Погуляємо», муз. Т.Ломової; «Марш», муз. М. Жербіна; «Кружіння в парах», муз. В.Вількорейської; «Пружинка», муз. Є.Гнесіної; «Веселі ручки», муз. І.Арсеєва; «Навчилися ми ходити», муз. Т.Ломової; «Пальчики - ручки», муз. М.Раухвергера; «Скачуть конячки», муз. Н.Потоловського; «З брязкальцем», муз. А.Казакевич; «Веселі долоньки», муз. Н.Соколової; «Ходимо парами», муз. Т.Ломової; «Ритмічні хлопки», муз. Є.Макшанцевої; «Воротця», муз. Є.Парлова; «Хоровод», муз. М.Раухвергера; «Ніжками затупотіли», муз. М.Раухвергера, «Ось як ми вміємо», муз. О.Тілічеєвої; «Де ти зайченя?», «Марш і біг», муз. О.Тілічеєвої; «Веселі ручки», муз. І.Арсеєва; «Навчилися ми ходити», муз. Т.Ломової; «Пальчики - ручки», муз. М. Раухвергера; «Скачуть конячки», муз. Н.Потоловського; «Ходимо парами», муз. Т.Ломової; «Потяг» (фонограма); «Хоровод», муз. М.Раухвергера.

Танці: «Гопачок» укр.нар.м.; «Стукалки», укр.нар.м.; «Танець з листочками», муз. Н.Луконіна; «Танець з ляльками», муз. Є.Макшанцевої; «Полька», муз.Ю.Слонова; «Зимовий танець», муз. М.Старокадомського; «Новорічний хоровод», муз. А.Філіпенка, сл. М.Познанської; «Присідай», ест.нар.муз., сл. Ю.Ентіна; «Веселий танець», муз. Т.Шутенко; «Танок», муз. Т.Попатенко; «Микита», біл.нар.м.; «Весняний хоровод», муз. Л.Старченко; «Танець з іграшками», муз. Є.Макшанцевої; «Хоровод», муз. О.Тілічеєвої; «Парний танець», муз. А.Спадавеккіа; «Сніжинки», муз. О.Тілічеєвої; «Кроки», муз. Л.Дичко, сл. Т.Коломієць;

Ігри: «Гоп-гоп», муз. Я.Степового; «Коза», гра-забава; «Хованки з ведмедиком», муз. Ф.Флотова; «Сонечко і дощик», «Знайди іграшку», муз. Р.Рустамова; «Де ж наші ручки», муз. Т.Ломової; «Синочки-грибочки», муз. Я. Степового; «Кішка та кошенята», муз. А.Александрова; «Зайці та лисиця», муз. Г.Фінаровського; «Зайці та вовк», муз. Т.Каструшиної; «Коники в стайні», муз. М.Раухвергера; «Гра з бурульками», муз. М.Раухвергера; «Доженемо зайчика», муз. О.Тілічеєвої; «Горобці та машини», «Сонечко та дощик», муз. О.Тілічеєвої; «Гра з зайчиками», муз. А.Філіпенка; «Діти і ведмідь», муз. Є.Макшанцевої;

«Літаки», муз. Т.Ломової.	
<p>Елементарне музикування Ознайомлення дітей зі звучанням дитячих шумових інструментів (брязкальця, барабана, бубна, музичного молоточка), зацікавлення ними. Ознайомлення з прийомами та правилами гри на них (правильно тримати та бережно з ними поводитись). Порівняння звучання інструментів зі звуками довкілля (дощ, шум листя...). Відтворення на шумових інструментах звуків довкілля (барабан – іде ведмідь, бубон – капає дощик...). Розрізнення тихого та голосного звучання.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формування у дітей інтересу до вилучення звуків на дитячих музичних інструментах. - Формування вміння спокійно поводитись під час гри на музичних інструментах, прислухатись до дорослого та інших дітей. - Розвиток відчуття ритму та слухового сприймання. - Розвиток дрібної моторики пальців і кистей рук. - Корекція координації рухів обох рук, зорово – моторної координації. - Формування прийомів звуковидобування із дитячих шумових інструментів (брязкальця, барабана, бубна, музичного молоточка).
<p>Орієнтовний музичний репертуар</p> <p>Вправи: «Веселий бубон», «Веселі брязкальця», «Музиканти»; «Брязкальця»; дидактичні музичні ігри: «Тихі і гучні дзвіночки», «Музичні молоточки», «На чому граю?», «Пісенька капелі» (дзвіночки), «Нам іграшки принесли», «Тихий - гучний барабан». *«Конячка», муз. О.Гречанінова (гра на молоточках), *«Пісенька капелі» (гра на дзвіночках).</p>	
<p>Показники сформованості життєвих компетентностей <i>Дитина може навчитися:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - проявляти позитивні емоції при звучанні музики або співу дорослого; - реагувати на джерела музичних звуків, розрізняти їх (за підказкою педагога); - впізнавати знайомі мелодії, зіставляти звуки музики та звуки довкілля; - слухати спокійно невеликі п'єси або пісні у виконанні дорослого; - розрізняти тиху та гучну музику; - за допомогою педагога зіставляти звуки музики та звуки довкілля; - відтворювати голосом різноманітні короткі звуконаслідування, що складаються з повторюваних складів («ля-ля», «му-му», «кап-кап» і т.д.); - впізнавати знайомі мелодії, прислухатися до слів пісень, підспівувати окремі слова та фрази пісень; - орієнтуватись у музичній залі; - виконувати найпростіші рухи (ходьба, біг, махи руками, обертання кистями рук) під музику та мовленнєвий супровід; - виконувати найпростіші танцювальні рухи (оплески, притупування, кружляння); - проявляти активну участь в музичних рухливих іграх; - відтворювати через рухи прості образні дії (зайчик стрибає, кошеня спить тощо); - розрізняти музичні інструменти – бубон, брязкальце, барабан, музичний молоточок; 	

- правильно їх тримати та витягати з них звуки;
- порівнювати звучання шумових дитячих інструментів із звуками довкілля;
- за зразком педагога відтворити на дитячих шумових інструментах звуки довкілля;
- передавати тихе та голосне звучання.
- емоційно реагувати на звучання музичних інструментів – бубон, брязкальце, барабан, музичний молоточок.

2-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Сприйняття музики Ознайомлення з музичними об'єктами (фортепіано, магнітофон, музичні іграшки), залучення дітей до визначення звуку, його місцезнаходження. Навчання елементарним правилам слухання музики (слухати музику з зацікавленням, до кінця). Залучення до слухання різноманітних музичних звуків і ритмів. Залучення до слухання простих одноголосних мелодій та дитячих пісень у виконанні дорослого і в супроводі простого акомпанементу. Ознайомлення з музикою різних музичних жанрів - пісня (колискова), танець, марш. Слідкування за силою звучання (тихо - голосно); темпом (швидко - повільно); висотою (високо - низько); забарвленням звуків у процесі слухання музики. Вміння впізнавати знайому мелодію. Залучення дітей до участі в музично-дидактичних іграх, які спрямовані на розвиток ладового почуття, музично-слухових уявлень, почуття ритму, тембрового ритмічного, звуковисотного слуху.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формування уявлень про різноманітні музичні інструменти та музику. - Формування уявлень про різноманітність музичних звуків і ритмів. - Формування процесів пізнавальної діяльності шляхом ознайомлення з новими поняттями, діями. - Розвиток слухового сприймання, слухової уваги, вміння визначати звук, його місцезнаходження. - Формування вміння слухати прості одноголосні мелодії та дитячі пісні у виконанні дорослого та в супроводі простого акомпанементу уважно до кінця, не розмовляти та не відволікатися під час виконання; впізнавати знайомі пісні. - Формування вміння аналізувати інформацію, отриману від педагога (розуміти про що співається у пісні). - Розвиток емоційного відгуку на музику, вміння вслухатися в неї та розпізнавати характер музики (весела, сумна); темп виконання (швидкий, повільний); силу звучання (тихо, голосно). - Формувати елементарні уявлення дітей про музичні жанри – пісня (колискова), танець, марш. - Розвиток ладового почуття, музично-слухових уявлень, почуття ритму, тембрового ритмічного, звуковисотного слуху. - Формування елементарних уявлень

про силу звучання (тихо - голосно); темп (швидко - повільно); висоту (високо - низько); забарвлення звуків.

Орієнтовний музичний репертуар

«Листочок золотий», сл. і муз. Н.Вересокіної; «Дзвоники дзвенять», муз. В. А. Моцарта (фрагмент); «Два півники», укр. нар. пісня, обр. Л.Компанієць; «Котику сіренький», укр. нар. пісня, обр. М. Вериківського; «Ой лопнув обруч», укр. нар. пісня; «Ой сніжку, сніжку білесенький», укр. нар. пісня; «М'ячик», муз. Г.Фріда; «Листопад», муз. Т.Попатенко; «Хто це?», автор І.Плакида; «Біла квочка-чубарочка», укр. нар. пісня; «Лялька Катя», муз. М.Красева; «Осінь настала», муз. Є.Насауленко, сл. Л.Міронової; «Маленький марш», муз. І.Арсеєва; «Весела прогулянка», муз. П.Чайковського; «Наші іграшки», муз. Л.Сідельникова; «Петрушка», муз. Р.Раухвергера; «До діток ялинка прийшла», муз. А.Філіпенка, сл. Я.Чарноцької; «Лисиця», муз. Г.Левкодимова; «Хвороба ляльки» та «Нова лялька», муз. П.Чайковського; «Весело-сумно», муз. Л.Бетховена; «Пісенька про бабусю», муз. А.Філіпенка, сл. І.Волгіної; «Зима пройшла», муз. Н.Метлова, сл. М.Клокової; «Горобець», муз. А.Руббаха; «Полька», муз. П.Чайковського; «Білочка», муз. М.Красева; «Гра в коней», муз. П.Чайковського; «Марш дерев'яних солдатиків», муз. П.Чайковського.

Дидактичні ігри: «Сонечко і дощик»; «Чий будиночок»; «Пісня-танець-марш»; «Що роблять зайці?»; «Ритмічні палички», муз. Н.Ветлугіної; «Драбинка»; «Де мої будиночки?», муз. Н.Ветлугіної; «Чий будиночок?»; «Подумай і відгадай»; «Тихо-голосно»; «В лісі»; «Що роблять діти?»; «Птах і пташенята»; «Ритмічні палички». Ритмічна гра «Краплі дощу».

Спів

Ритмічне вимовляння складів (кап-кап-кап, тра-та-та, ту-ру-ру...).

Ритмічне вимовляння складів із ритмізованими фразами (ра-ра-ра-на дворі весела гра...) з різною силою голосу (тихо - голосно).

Заохочення дітей до звуконаслідування та підспівування під музику слів пісні, яку співає дорослий.

Підспівування дорослому з інтонуванням мелодії пісні по наслідуванню голосу дорослого або піаніно.

Розучування пісень та робота над розвитком співочих вмінь (дихання, звуковидобування, чистоту інтонування).

Сприяння виникненню позитивного радісного настрою від співу.

Стимулювання співу дітей в повний голос.

- Розвиток дитячого голосового апарату, мовного слуху, відчуття ритму, корекція звуковимови.

- Формування у дітей передумови до співочої діяльності через розвиток голосової, а потім і співочої активності.

- Формування у дітей вміння підспівувати слова пісні, інтонувати мелодію пісні по наслідуванню голосу дорослого або піаніно.

- Розвиток інтересу до співу.

- Розвиток вміння співати разом з дорослим у супроводі музичного інструменту.

- Формування вміння співати узгоджено, слухаючи друг друга.

- Корекція дихання та зміцнення голосового апарату.

- Формування емоційного відгуку на пісні.

<p>Навчання дітей вчасно розпочинати та закінчувати спів, реагуючи на початок і закінчення звучання, виділення вступу, початок співу по сигналу музичного керівника.</p> <p>Сприяння співу разом з дорослим у супроводі музичного інструменту.</p> <p>Залучення дітей до індивідуального співу та співу по підгрупам.</p>	
<p>Орієнтовний музичний репертуар</p> <p>«Дощик», укр. нар. пісня (обр. Т.Шутенко); «Гоп, гоп, гу-ту-ту», укр. нар. мелодія, обр. В.Верховинця; «Веселі звірята», муз. і сл. Л.Доценко; «Курчата», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної;</p> <p>«Грибочки», муз. і сл. Л.Старченко; «Осінь», муз. І.Кишко, сл. І.Плакіді; «Маленький їжачок», муз. і сл. А.Артюнова; «Паровоз», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Конячка», муз. і сл. Є.Макшанцевої; «Наша ялинка», муз. А.Островського, сл. З.Петрової; «Дід Мороз», муз. А.Філіпенка, сл. І.Волгіної; «Кішка», муз. і сл. Д.Костраби; «Мамочка кохана», муз. і сл. М.Бистрової; «Буль-буль», муз. Т.Попатенко, сл. О.Висоцької; «Ліс-лісочок», муз. Г.Левкодимова, сл. Г.Вієру.</p>	
<p>Музично - ритмічна діяльність</p> <p>Ритмічна ходьба під музику звичайна, на носках, у швидкому, помірному та повільному темпах; ходьба, піднімаючи ноги, витягуючи носок; по одному або в парі по колу; урозтіч і вільна ходьба по залу.</p> <p>Ритмічний біг звичайний, під музику у швидкому, помірному та повільному темпах; біг на носках по колу по одному і в парах.</p> <p>Ритмічний рух у відповідності зі зміною динаміки і частин у музичному творі та з зупинкою з закінченням музики.</p> <p>Рух відповідно до характеру звучання (бадьоро й енергійно крокувати під марш, виконувати плавні рухи під колискову).</p> <p>Виконання простих танцювальних рухів:</p> <ul style="list-style-type: none"> -кружляти на місці по одному, в парах; -плескати в долоні, по колінах, повертати кисті рук; -пружинити ногами; -притупувати поперемінно обома ногами та однією ногою; 	<ul style="list-style-type: none"> - Формування у дітей інтересу до музично-ритмічної діяльності. - Розвиток рухової активності дітей. - Формування вміння рухатися під музику, змінювати характер руху у відповідності зі зміною динаміки та частин у музичному творі. - Формувати вміння узгоджувати початок і закінчення руху з початком і закінченням музики. - Розвиток ритмічності, чіткості, узгодженості рухів рук і ніг. - Розвиток просторового орієнтування, зорового та слухового сприймання й уваги. - Формування правильної постави та ходи. - Розвиток вміння рухатися відповідно до характеру звучання (бадьоро та енергійно крокувати під марш, виконувати плавні рухи під колискову). - Подолання моторної напруженості. - Розвиток ритмічного, чіткого та виразного виконання танцювальних рухів.

<p>- стрибки на місці на двох ногах; - «пружинка» з поворотом праворуч, ліворуч; - виставляння по черзі ніг на носок - п'яту. Виконання музично - ритмічних рухів з предметами (стрічками, листям, брязкальцями, хусточками, м'ячами та ін.) Використання всіх розучених музично – ритмічних рухів в музичних іграх та при виконанні образних рухів (стрибає зайчик, ходить ведмідь, літає пташка та ін.)</p>	<p>- Формування уявлень про образні рухи, які відтворюються під музику. - Прищеплення естетичного смаку, розвиток прагнення дітей до гарних рухів. - Розвиток вміння виконувати музично - ритмічні рухи з предметами. - Формування вміння використовувати всі розучені музично - ритмічні рухи в музичних іграх та при виконанні образних рухів (стрибає зайчик, ходить ведмідь, літає пташка та ін.)</p>
<p>Орієнтовний музичний репертуар</p> <p>Музично-ритмічні рухи: «Ходимо – бігаємо» муз. О. Тилічєвої, «Гра в конячки» муз. А. Гречанінова, «Киця кицю вчила» муз. М. Ведмедері, «Крокують ніжки» муз. Д. Шостаковича, «Мир – миром» укр. нар. забава в обробці Я. Степового, «Ладки, ладки» укр. нар. забава, муз. В. Верховинця, «Зробимо коло» укр. нар. забава, муз. В. Верховинця, «Стрибучі м'ячики» укр. нар. забава, муз. М. Сатуліної, «Солдатський марш» муз. Р. Шумана;</p> <p>Танці: «Маленька полька» Д. Кабалевського (рух по колу парами), «Сміливий вершник» Р. Шуман (галоп по колу зі зміною напрямку руху), «Старовинна французька пісня» П. Чайковський (імпровізація), «Танець» В. Благ, «Во поле береза стояла» рос. нар. пісня в обр. А. Гурильова (рух по колу навшпильках), «Зайчик дражнить ведмедика» Д. Кабалевський (театралізація).</p> <p>Ігри: «Гойдалка», муз. А.Філіпенка, укр. текст Л.Компанієць; «Діти і ведмідь», муз. Т.Шутенко, сл. І.Плакида; «Де ж це наші ручки?», муз. Т.Ломової, сл. І.Плакиди; «Будуємо дім, муз. Т.Шутенко, сл. В.Кукловської; «Гра з хусточками», укр. нар. м., обр. М.Лисенка; «Гра із зайчиком», муз. А.Філіпенка, сл. Є.Макшанцевої; «Ведмедик сховався», муз. І.Кишка, сл. В.Кукловської; «Пташки і кіт», муз. Г.Фінарівського, сл. Г.Бойка; «Хованки», муз. Р.Рустамова; «Потяг», муз. Н.Метлова; «Грибники та гриби», муз. В.Глібова; «Діти та їжачок», «Мишко танцює», муз. Є.Макшанцевої; «Гра зі сніжками», «Зайчики та лисиця», муз. Г.Фінарівського; «Кішка та кошенята», муз. М.Раухвергера; «Діти і ведмідь», муз. Є.Макшанцевої; «Горобці та автомобіль», «Горобці», «Мій веселий дзвінкий м'яч», «Зайці та вовк», «Курчата та лисиця», муз. Ю.Ражавської.</p>	
<p>Елементарне музикування Ознайомлення дітей зі звучанням дитячих шумових інструментів (барабана, металофона, бубна, музичного молоточка), зацікавлення ними. Ознайомлення з прийомами та правилами гри на них (правильно тримати та бережно з ними поводитись).</p>	<p>- Навчання вмінню розрізняти музичні інструменти на вигляд та за звучанням. - Формування у дітей інтересу до вилучення звуків на дитячих музичних інструментах. - Формування вміння спокійно поводитись під час гри на музичних інструментах, прислухатись до</p>

<p>Порівняння звучання інструментів. Навчання розрізняти інструменти на вигляд та за звучанням. Спонування дітей до гри на музичних інструментах у супроводі піаніно.</p>	<p>дорослого та інших дітей.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Формування прийомів звуковидобування із дитячих шумових інструментів (барабана, металофона, бубна, музичного молоточка). - Розвиток відчуття ритму. - Розвиток дрібної моторики пальців і кистей рук. - Корекція координації рухів обох рук, зорово – моторної координації. - Формування у дітей вміння грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно. - Формування вміння узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики. - Розвиток слухового сприймання.
---	--

Орієнтовний музичний репертуар

Музичні дидактичні ігри: «Веселе брязкальце», муз. М.Раухвергера; «Тихі та гучні дзвіночки», муз. Р.Рустамова; «Великий та маленький дзвіночки», муз. Т.Ломової; «Музичні молоточки»; «Веселі брязкальця»; «Чудесний мішечок»; «Бубен і барабан»; «На чому граю?»; «Чудесний мішечок»; «Курка і курчата» (металофон).

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- проявляти позитивні емоції та інтерес до слухання простих одноголосих мелодій та дитячих пісень у виконанні дорослого;
- розрізняти джерела музичних звуків;
- реагувати на джерела музичних звуків;
- впізнавати знайомі мелодії;
- слухати спокійно невеликі п'єси або пісні;
- розрізняти музичні жанри: пісні (колискова), танець, марш;
- розрізняти силу звучання (тихо - голосно), темп (швидко - повільно), висоту (високо - низько);
- співати з задоволенням у повний голос (підспівування);
- вчасно починати та закінчувати спів;
- проспівувати всі слова пісні або підспівувати дорослому.
- відтворювати голосом різноманітні короткі звуконаслідування, що складаються з повторюваних складів («ля-ля», «му-му», «кап-кап» тощо);
- емоційно реагувати та впізнавати знайомі мелодії, прислухатися до слів пісень, підспівувати окремі слова;
- погоджувати виконання рухів з початком і закінченням музики, змінювати рух відповідно до зміни характеру музики;
- рухатися по колу по одному та в парі;

- виконувати елементарні рухи з предметами (хусточками, брязкальцями, султанчиками);
- виконувати танцювальні рухи під музику (плескати в долоні, притупувати однією ногою, обертати кистями рук, пружно гойдатися);
- приймати участь у рухливих музичних іграх, імітувати рухи та поведки персонажів;
- розрізняти музичні інструменти – бубон, металофон, барабан, музичний молоточок на вигляд та за звучанням;
- правильно їх тримати і витягувати з них звуки;
- грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно;
- узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики.

3-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
<p>Сприйняття музики Закріплення місцезнаходження та назв музичних об'єктів, що використовуються на занятті (фортепіано, магнітофон, програвач, музичні іграшки). Закріплення елементарних правил слухання музики (сидіти рівно, не відволікатись, слухати музику з зацікавленням, до кінця; намагатися зрозуміти, про що розповідає музика). Залучення до слухання та впізнавання знайомих і улюблених пісень. Залучення до слухання різноманітних звуків (музичних та тих, що нас оточують) і ритмів. Продовження роботи з ознайомлення з музичними жанрами та засобами музичної виразності (динаміка, тембр, висота звуків). Залучення дітей до слухання одноголосних і багатоголосних хорових та інструментальних мелодій, дитячих народних пісень з музичним супроводом. Навчання вмінню розрізняти та позначати словом характер музики (радісний та веселий, спокійний та ласкавий, сумний). Залучення дітей до участі в музично–дидактичних іграх, які спрямовані на</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формування уявлення про різноманітність музичних звуків і ритмів. - Розвиток слухового сприймання, слухової уваги, вміння визначати звук, його місцезнаходження. - Формування процесів пізнавальної діяльності шляхом ознайомлення з новими поняттями, діями. - Формування у дітей більш поширених уявлень про музичні жанри та засоби музичної виразності (динаміка, тембр, висота звуків). - Формування вміння слухати одноголосні та багатоголосні хорові і інструментальні мелодії, дитячі народні пісні з музичним супроводом уважно до кінця, не розмовляти та не відволікатися під час виконання. - Розвиток слухової уваги, пам'яті, вміння впізнавати знайомі пісні. - Формування у дітей вміння розрізняти музику за характером. - Формування вміння аналізувати інформацію, отриману від педагога (розуміти про що розповідає музика), давати словесні позначення характеру музики. - Формування у дітей бажання приймати

<p>формування та закріплення уявлень про засоби музичної виразності.</p>	<p>участь в музично-дидактичних іграх. - Формування та закріплення уявлення про засоби музичної виразності.</p>
<p>Орієнтовний музичний репертуар</p> <p>«Осінь пісня», муз. П.Чайковського із циклу «Пори року» (ф-но); «Сумний дощик», муз. Д.Кабалевського; «Сумний дощик», муз. А.Лядова; «Листопад», муз. Т.Попатенко; «Восени», муз. С.Майкапара; «Взимку», муз. Р.Шумана; «Дід Мороз», муз. Р.Шумана; «Танець маленьких каченят» (ф-но), муз. А.Пярта; «Котик захворів», «Котик одужав» (ф-но), муз. О.Гречанінова; «Гопак», муз. Я.Степового; «Козачок», муз. Ю.Щуровського; «Колискова», муз. Я.Степового; «Зозуля», муз. М.Красева; «Кучерява Катерина», обр. М.Лисенка; «На городі», муз. Г.Фріда; «Сумний дощик», муз. Д.Кабалевського; «Марш», муз. П.Козицького; «Дід Мороз», муз. Р.Шумана; «Вальс», муз. Д.Кабалевського; «Бабуся-подружка», муз. Т.Бокач; «У дитячий садок», муз. М.Дремлюги;</p> <p>Дидактичні музичні ігри: «Птах і пташенята», «Тихіше-голосніше в бубон бий», «Весело-сумно», «Дощик», «Дробинка», «Прогулянка», «Що роблять зайці?», «Скільки в пісні різних звуків», «Музичне лото», «Гра з гудзиками»; «Кого зустрів колобок?», «Ритмічне лото», «Подорож», «Чарівна дзига», «Пісня-танець-марш», «Хто в будиночку живе?», «Сонечко і дощик», «Кого зустрів колобок?», «Колискова-марш», «Тихо-голосно».</p>	
<p>Спів</p> <p>Ритмічне промовляння голосних і приголосних звуків, складів, 2-3 складових слів.</p> <p>Ритмодекламація дитячих приспівок, віршиків, народних дитячих пісень («Сорока-ворона», «Тук, тук, чобіток» та ін.) у повільному та помірному темпах, із різною силою і висотою голосу.</p> <p>Заохочення дітей до звуконаслідування та підспівування під музику слів пісні, яку співає дорослий.</p> <p>Розучування пісень, підспівування дорослому з інтонуванням мелодії пісні по наслідуванню голосу дорослого або піаніно.</p> <p>Розучування пісень та робота над розвитком співочих вмінь (дихання, звуковидобування, чистоту інтонування).</p> <p>Спонування дітей до індивідуального співу та співу хором в повний голос.</p> <p>Навчання дітей вчасно розпочинати та закінчувати спів, реагуючи на початок і закінчення звучання, виділення вступу,</p>	<p>- Розвиток слухової уваги, мовленнєвого слуху та дихання, темпоритмічного відчуття, автоматизації та диференціації звуків.</p> <p>- Формування у дітей співочих вмінь (дихання, звуковидобування, чистота інтонування, артикуляція) через розвиток голосової, а потім і співочої активності.</p> <p>- Формування у дітей вміння підспівувати слова пісні, інтонувати мелодію пісні по наслідуванню голосу дорослого або піаніно.</p> <p>- Формування правильної звуковимови в процесі співу.</p> <p>- Розвиток вміння співати соло та хором із задоволенням в повний голос, вчасно починати і закінчувати спів, реагувати на початок і закінчення звучання, виділяти вступ, починати співати по сигналу музичного керівника.</p> <p>- Формування вміння співати узгоджено, слухаючи друг друга.</p> <p>- Розвиток інтересу до співу.</p> <p>- Розвиток дитячого голосового апарату</p>

<p>початок співу по сигналу музичного керівника. Навчання дітей виразному співу, з дотриманням паузи, послаблюючи та підсилюючи силу голосу.</p>	<p>та ритмічного слуху. - Формування емоційного відгуку на пісні. - Формування вміння співати виразно, дотримуючи паузи, послаблюючи і підсилюючи силу голосу, впевнено, весело, тощо.</p>
<p>Орієнтовний музичний репертуар «Сорока-ворона», укр. нар. примовка; «Печу, печу хлібчик», муз. В.Верховинця, сл. народні; «Равлику-павлику», укр. нар. примовка»; «Колискова зайчика», муз. В.Красевої, сл. Н.Френкель; «Ялинка», муз. М.Красева, сл. З.Александрової; «Гра зі сніжками», муз. Ю.Михайленко; «Дід Мороз», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Восени», укр. нар. мелодія, сл. І.Плакиди; «Дощик», укр. нар. пісня, обр. Т.Шутенко; «Вийди, вийди, сонечко», укр. нар. мелодія, обр. Л.Ревуцького; «Весняний хоровод», сл. і муз. Н.Ткаченко; «У дитячий садок», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Гриб», муз. М.Раухвергера, сл. О.Висоцької; «Листя золоте», муз. Т.Потапенко, сл. О.Авдієнко; «Коники», муз. Ф.Лещинської, сл. Н.Кучінської; «Ось взяла лисичка скрипку», муз. А.Філіпенко, сл. О.Журливої; «Перший сніг», муз. А.Філіпенко, сл. Г.Бойко; «Півник захворів», муз. Т.Шутенко, сл. В.Кукловської; «Вітаємо наших мам», муз. Є.Кожуховського, сл. С.Вигдорова; «Пісенька про весну», муз. Г.Фріда, сл. Т.Волгіної; «Паровоз», муз. А.Філіпенко, сл. Т.Волгіної; «Повітряні кульки», муз. і сл. Ю.Михайленко.</p>	
<p>Музично-ритмічна діяльність Ритмічна ходьба під музику: звичайна, на носках, у різних темпах; ходьба, піднімаючи ноги, витягуючи носок; по одному або в парі по колу; урозтіч і вільна ходьба по залу. Крокувати, змінюючи напрямок, темп відповідно до змін динаміки та частин у музичному творі, зупинятися з закінченням музики. Навчання дітей рухатися відповідно до характеру звучання (бадьоро та енергійно крокувати під марш, виконувати плавні рухи під колискову). Залучення дітей до виконання під музику різних рухів: ходьба-біг у різних темпах, біг на носках по колу по одному або парами; урозтіч і вільна ходьба по залу; кружляння на місці по одному та в парі; хлопки в такт музиці в долоні, по колінах; притопування однією ногою; стрибки на місці на двох ногах; «пружинка» з поворотом; обертання кистями рук; виставляння по черзі ніг на</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Формування у дітей інтересу до музично-ритмічної діяльності. - Розвиток рухової активності дітей. - Формування вміння ритмічно рухатися під музику, змінювати рухи у відповідності зі зміною динаміки та частин у музичному творі, зупинятися з закінченням музики. - Розвиток вміння рухатися відповідно до характеру звучання (бадьоро та енергійно крокувати під марш, виконувати плавні рухи під колискову). - Розвиток координації, плавності, виразності, ритмічності, чіткості, узгодженості рухів рук і ніг. - Формування вміння відчувати сильну частку при виконанні рухів під музику (2/4, 3/4, 4/4). - Розвиток просторового орієнтування, зорового та слухового сприймання й уваги. - Формування вміння виконувати під музику рухи: ходьба-біг у різних

носок і п'яту; руху приставними кроками по колу.

Навчання дітей вмінню відчувати сильну частку при виконанні рухів під музику 2 / 4, 3 / 4, 4 / 4.

Навчання зміні рухів по музичному або словесному сигналу, самостійно.

Залучання дітей до виконання музично-ритмічних рухів з предметами

(стрічками, листям, брязкальцями, хустками, м'ячами) у двох або одній руці; підняття і опускання рук вгору-вниз по черзі або одночасно, відведення їх за спину, махи над головою, перехресні рухи руками.

Навчання дітей виконанню виразних рухів, вмінню передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень, казок. Спонування дітей до використання розучених музично-ритмічних рухів у вільній діяльності.

темпах, біг на носках по колу, по одному або парами; вільна ходьба по залу; кружляння на місці по одному і в парі; хлопки в такт музиці в долоні, по колінам; притопування однією ногою; стрибки на місці на двох ногах; «пружинка» з поворотом; обертання кистями рук; виставляння по черзі ніг на носок і п'яту; рух приставними кроками по колу.

- Розвиток вміння змінювати рухи за музичним або словесним сигналом самостійно.

- Формування правильної постави та ходи.

- Розвиток ритмічного відчуття, співвіднесення темпу рухів із темпом музичного супроводу

- Розвиток чіткого та виразного виконання танцювальних рухів.

- Розвиток вміння виконувати музично - ритмічні рухи з предметами у двох або одній руці: підняття та опускання рук вгору-вниз по черзі або одночасно, відведення їх за спину, махи над головою, перехресні рухи руками.

- Розвиток виразності рухів, здатності передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень, казок.

- Формування вміння використовувати всі розучені музично - ритмічні рухи в музичних іграх та у вільній діяльності.

Орієнтовний музичний репертуар

Вправи: ходьба різного характеру, муз. М.Роббера; «Вітерець та вітер», муз. Л.Бетховена; «Прогулянка», муз. М.Раухвергера; «Відійди та підійди», чеш. нар.м.; «Боковий галоп», муз. Ф.Шуберта; «М'ячики», муз. М.Сатуліної; вправа з обручем, лат.нар.м.; «Бігати та кружляти», муз. М.Геллера; «Молоточки», укр. нар. м.; «Вправа з брязкальцями», муз. А.Козакевич; ; вправи з кольоровими хусточками, муз. М.Бегельмана; «Танець з ляльками», укр. нар. м., обр. М.Лисенка; «Парна полька», чеш.нар.м.

Танці: «Вертушки», укр.нар.м.; «Запрошення», муз. Г.Теплицького; «Сніжинки» (з султанчиками) фонограма; «Новорічний хоровод», муз. А.Філіпенка; «Танець з брязкальцем», муз. М.Бегельман; хоровод «У лісі під ялинкою»; «Черевички»; «Танець з ляльками» укр. нар.м., обр. М.Лисенка; «Танець

каченят», муз. М.Каргушин; «Парна полька», чеш.нар.м.; хоровод «У лісі», муз. М.Йорданського; «Танець із бубном», укр. нар. пісня «Ой під вишнею»; укр. нар. пісня «А ми просо сіяли»; «Веселі пари», укр. нар. м.; «Хоровод біля ялинки», муз. Г.Фінаровського; «Танець з ялинковими іграшками», муз. Г.Фінаровського; «Чобітки», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Танець із дзвіночками», укр. нар. м.

Ігри: хоровод-гра «Здрастуй, осінь»; «Грибники і гриби», муз. В. Глібова; «Квач», муз. М. Равіна; «Подарунки для мам», муз. І.Смирнової; «Дізнайся по голосу», «Поїздки за місто», муз. В.Герчік; «Діти та метелики», муз. І.Климко; «Кішка та кошенята», муз. М.Раухвергера; «Квочка, курчата і собачка», муз. А.Кориневської; «Ведмідь та діти», муз. Б.Гундера.

Елементарне музикування

Навчання вмінню грати на брязкальцях, бубні, трикутнику, сопілці, металофоні.

Навчання вмінню правильно тримати інструменти і витягувати звуки.

Порівняння звучання інструментів.

Навчання розрізняти інструменти на вигляд та за звучанням.

Навчання дітей вмінню виділяти сильну та слабку частки в розмірі 2 / 4 і 3 / 4.

Залучання дітей до гри на музичних інструментах у супроводі піаніно.

Спонування дітей до узгодження початку та закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням звучання музики.

- Формування у дітей інтересу до вилучення звуків із дитячих музичних інструментів.

- Формування вміння спокійно поводитись під час гри на музичних інструментах, прислухатись до дорослого та інших дітей.

- Формування прийомів звуковидобування із дитячих шумових інструментів (барабана, металофона, бубна, музичного молоточка).

- Розвиток відчуття ритму.

- Розвиток дрібної моторики пальців і кистей рук.

- Корекція координації рухів обох рук, зорово – моторної координації.

- Формування вміння розрізняти музичні інструменти на вигляд та за звучанням.

- Формування у дітей вміння грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно.

- Формування вміння узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики.

- Розвиток слухового сприймання.

Орієнтовний музичний репертуар

«Тихіше-голосніше в бубон бий», «Андрій-горобець», металофон; «Полька», муз. М.Глінки, шумовий оркестр; «Конячка», ритмізований текст; «В полі козлик наш гуляв», бубни; «Льотчик», поспівка, металофон; вправа «Барабанщики»; «Дитяча полька», муз. М.Глінки; «До діток ялинка прийшла», муз. А.Філіпенка, спів з грою на шумових інструментах; «Дзвіночки дзвенять», муз. В.Моцарта; «Литовська полька», шумовий оркестр; «Сорока», металофон; «У кожного мама є», муз. Т.Боровик (партитура); «Колобок», озвучування казки; «Маленька полька»,

муз. Д.Кабалевського, шумовий оркестр; ритмічні кубики.

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- виявляти позитивні емоції та інтерес до слухання музики та дитячих пісень у виконанні дорослого;
- виражати своє відношення до музики в рухах (міміка та жести);
- впізнавати знайомі мелодії та пісні;
- диференціювати звуки по висоті, тембру;
- розрізняти темп і динамічні зміни музики;
- розрізняти характер музики;
- розрізняти музичні жанри.
- розрізняти силу звучання (тихо - голосно), темп (швидко - повільно), висоту (високо - низько);
- співати самостійно або спільно з дорослим пісні;
- співати соло або у хорі у повний голос;
- своєчасно починати та закінчувати спів, реагуючи на початок і закінчення звучання, виділяючи вступ;
- починати спів за сигналом музичного керівника;
- проспівувати всі слова пісні або підспівувати дорослому;
- співати виразно, емоційно;
- емоційно реагувати та впізнавати знайомі мелодії, прислухатися до слів пісень;
- рухатись відповідно до характеру звучання (бадьоро та енергійно крокувати під марш, виконувати плавні рухи під колискову);
- відчувати сильну частку при виконанні рухів;
- виконувати рухи під музику: ходьба та біг по одному, в парі, по колу; кружляння; хлопки; притупування;
- виконувати музично-ритмічні рухи з предметами (хусточками, брязкальцями, султанчиками);
- виконувати танцювальні рухи під музику.
- приймати участь у рухливих музичних іграх, імітувати рухи та поведки персонажів;
- проявляти інтерес до гри на дитячих музичних інструментах;
- знати музичні інструменти – бубон, металофон, барабан, брязкальця, сопілку, трикутник, музичний молоточок; розрізняти їх на вигляд та за звучанням;
- правильно їх тримати і витягувати з них звуки;
- грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно;
- узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики.
- виділяти сильну частку такту.

4-й рік навчання та виховання

Зміст навчання та виховання	Освітні завдання
Сприйняття музики Закріплення елементарних правил	- Формування поширених уявлень про музичні жанри та засоби музичної

<p>слухання музики (сидіти рівно, не відволікатись, слухати музику з зацікавленням, до кінця; розуміти, про що розповідає музика). Залучення до слухання та впізнавання знайомих і улюблених пісень. Продовження роботи з ознайомлення з музичними жанрами та засобами музичної виразності (динаміка, тембр, висота звуків). Навчання вмінню сприймати та розрізняти емоційний зміст і характер музичного твору: ласкавий, спокійний, ніжний, веселий, завзятий, жартівливий. Залучення до слухання пісень і інструментальних п'єс, дослухувати до кінця, розрізняти маршеву та пісенну музику, відчувати настрій музики.</p>	<p>виразності (динаміці, тембрі, висоті звуків). - Формування процесів пізнавальної діяльності шляхом ознайомлення з новими поняттями, діями. - Формування у дітей вміння сприймати та розрізняти емоційний зміст і характер музичного твору : ласкавий, спокійний, ніжний, веселий, завзятий, жартівливий. – Розвиток уміння вслухатися в звучання пісень і інструментальних п'єс, дослухувати до кінця, розрізняти маршеву та пісенну музику, відчувати настрій музики. - Формування уявлення дітей про музичні жанри та засоби музичної виразності. - Розвиток слухової уваги та зосередження в процесі музично-дидактичних ігор. - Формування бажання приймати участь в музично-дидактичних іграх.</p>
<p>Орієнтовний музичний репертуар «Марш», муз. Д.Шостаковича; «Вальс», муз. Д.Кабалевського; «Колискова», муз. Н.Римського-Корсакова; «Клоуни», муз. Д.Кабалевського (бубни); «Похідний марш», муз. Д.Кабалевського; «Білка», муз. Н.Римського-Корсакова; «Пролісок», муз. П.Чайковського; «Чудовий шофер», муз. М.Раухвергера; «Камаринська», муз. П.Чайковського; «Танець», муз. В.Блага; А.Вівальді «Осінь», із циклу «Пори року» (оркестр); Глінка «Жайворонок» (голос, ф-но); П.Чайковський «Марш дерев'яних солдатиків» із циклу «Дитячий альбом» (ф-но); Ф.Шуберт, «Марш», зб. 51, № 3 (ф-но); «Паяц», «Гра в солдатики» із циклу «Іграшки на ялинці» (ф-но); Р.Паулс «Колискова» (голос, ф-но); «Кучерява Катерина», укр. нар. пісня, обр. М.Лисенка; М.Лисенко «Пісня Лисички» з дитячої опери «Коза-дереза»; «Подоланочка», укр. нар. мелодія (обр. Л.Ревуцького); «Щедрівочка щедрувала», укр. нар. пісня; Д.Кабалевський «Труба і барабан»; А. Жилінський «Марш зайченят»; «Веснянка», муз. В.Уманця; «Українська мелодія», муз. І.Берковича; «Зайчик дратує ведмедика», муз. Д.Кабалевського; «Труба і барабан», муз. Д.Кабалевського; «Музична шкатулка», муз. С.Майкапара; «Пташка», муз. Е.Гріга; «Ранок», муз. Е.Гріга; «Вечір», муз. С.Прокоф'єва; «Марш дерев'яних солдатиків», муз. П.Чайковського; «Вальс», муз. С.Майкапара; «Гопак», «Козачок», укр. нар. Танці; «Українська мелодія», муз. І.Берковича.</p>	
<p>Спів Ритмічне промовляння голосних і приголосних звуків, складів, слів. Ритмодекламація дитячих приспівок,</p>	<p>- Корекція дихання та зміцнення голосового апарату. - Формування співочих вмінь. - Формування вміння співати соло та у</p>

<p>віршиків, народних дитячих пісень у різному темпі, у поєднанні з рухами, музичним супроводом.</p> <p>Розучування пісень та робота над розвитком співочих вмій (дихання, звуковидобування, чистоту інтонування).</p> <p>Залучення дітей до співу соло та хором в повний голос.</p> <p>Навчання вмінню своєчасно починати та закінчувати спів, реагувати на початок і закінчення звучання, виділяти вступ, починати співати по сигналу музичного керівника.</p> <p>Залучення дітей до проспівування усіх слів пісні або підспівування дорослому, інтонування мелодії за наслідуванням голосу дорослого або піаніно.</p> <p>Навчання вмінню співати виразно, дотримуючись пауз, послаблюючи і посилюючи силу голосу, співучо, весело, тощо.</p> <p>Навчання дітей правильній звуковимові.</p>	<p>хорі із задоволенням в повний голос.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Розвиток вміння своєчасно починати і закінчувати спів, реагувати на початок і закінчення звучання, виділяти вступ, починати співати по сигналу музичного керівника. - Розвиток вміння проспівувати усі слова пісні або підспівувати дорослому, інтонувати мелодію по наслідуванню голосу дорослого або піаніно. - Формування вміння співати виразно, дотримуючись пауз, послаблюючи і посилюючи силу голосу, співати співучо, весело. - Розвиток навичок правильного звуковимовляння в процесі співу. - Розвиток слухової уваги, мовного слуху та дихання, темпоритмічного відчуття, автоматизації та диференціації звуків.
<p>Орієнтовний музичний репертуар</p> <p>«Півню мій», укр. нар. поспівка; «Бім-бом», поспівка; «Вийди, вийди, сонечко», укр. нар. поспівка, обр. Л.Ревуцького; «Кицю, кицю, няв!», муз. В.Верховинця; «Ялинка зеленесенька», сл. і муз. В.Гвоздій; «Осінь - радісна пора», муз. І.Кишка, сл. Л.Компанієць; «Тане сніг», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Ось ялинонька прийшла», муз. А.Філіпенка, сл. Я.Черноцької; «Подарунок мамі», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Прийшла зима», муз. А.Філіпенка, сл. Г.Бойко; «Ось які дива», муз. А.Філіпенка, сл. Н.Берендгофа; «Веселі черевики», муз. А.Філіпенка, сл. І.Кульської; «Весняні краплини», муз. М.Дренлюги, сл. Г.Бойко; «Веселий музикант», муз. А.Філіпенко, сл. Т.Волгіної.</p>	
<p>Музично-ритмічна діяльність</p> <p>Закріплення умінь, придбаних дітьми за перші три роки навчання.</p> <p>Удосконалення умінь ритмічно рухатися під музику відповідно до зміни в музичному творі.</p> <p>Закріплення вміння рухатися відповідно до характеру звучання.</p> <p>Навчання вмінню відчувати сильну долю при виконанні рухів під музику 2/4, 3/4, 4/4.</p> <p>Виконання різних музично-ритмічних рухів в різних темпах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток уміння ритмічно рухатися під музику, змінювати рухи відповідно до зміни динаміки і частин в музичному творі, зупинятися із закінченням музики. - Розвиток координації, плавності, виразності рухів. - Формування вміння відчувати сильну долю при виконанні рухів під музику 2/4, 3/4, 4/4. - Розвиток уміння виконувати музично-ритмічні та танцювальні рухи в різних темпах.

Залучення дітей до участі в іграх, інсценуваннях пісень, казок з музичним супроводом.

Використання всіх розучених музично-ритмічних рухів у вільній діяльності

- Розвиток вміння ходити по колу по одному, парами, трійками; вільно по залу; бігати і кружляти по одному та в парі; хлопати; виконувати стрибки на місці, «пружинка» з поворотом; виставляти по черзі ногу на носок і п'яту; рухи з предметами поєднувати з бігом, ходьбою, стрибками.

- Розвиток вміння виконувати музично-ритмічні рухи з предметами у двох руках одночасно.

- Розвиток здатності передавати характерні особливості персонажів в іграх, в інсценуваннях пісень казок з музичним супроводом.

- Формування вміння використовувати всі розучені музично-ритмічні рухи у вільній діяльності.

Орієнтовний музичний репертуар

Вправи ходьба різного характеру; «Галоп», муз. Ф.Шуберта; вправи з прапорцем, муз. Д.Гурлітта; «Приставний крок убік», нім.нар.м.; «На лижах», муз. А.Маффата; «Бадьорий крок», «Підскоки і високий крок», муз. М.Бегельман; вправи з брязкальцем, муз. О.Коробко; вправи з квітами, муз. Д.Кабалевського; вправи з м'ячами; «Танцювальна вправа з брязкальцями», угор. нар. мелодія; «Ігрова вправа з хусточками», угор. нар. мелодія; «Весело потанцюємо», муз. М.Степаненка; «Весела вправа», муз. А.Лазаренка; «Зміни ведучого», муз. М.Раухвергера; «Узяла лисичка скрипку», муз. А.Філіпенка, сл. О.Журливої; *біг*: «Бадьорий крок і біг», муз. Ф.Надененка; «Біг парами», муз. Ф.Шуберта; «Крок та біг у різних напрямках», муз. Ф.Шуберта; *підстриби*: крок із високим підніманням ноги та підстриби «Хто краще скаче», «Підстриби та високі кроки», муз. В.Косенка; *прямий галоп*: «Сміливий вершник», муз. Р.Шумана; *крок всією ступнею*: укр. нар. пісня «Ой на горі жито»; «Погойдування рук», пол. нар. мелодія, «Вправа зі стрічками», муз. В.А.Моцарта; «Звуження та розширення кола», муз. Ф.Шуберта; «Танець з ляльками», муз. Б.Фільц; «Веселі конячки», муз. Н.Потоловського «Жуки», угор. нар. Мелодія; «Таночок осіннього листячка», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Маленькі танцюристи», укр. нар. мел. (обр. Ф.Теплицького); «Зайці і ведмідь», муз. Т.Попатенко; «Веселі жабенята», сл. і муз. Ю.Литовко; «Вільний танок» (різноманітні танцювальні мелодії у грамзапису); «Сніжинки», муз. В.А.Моцарта.

Танці хоровод «Урожай збирай», муз. А.Філіпенка; танець з листочками; «Український танець», укр.нар.м.; «Танець із стрічками»; \ хоровод «Новий рік», муз. В.Герчика; муз. І.Штрауса; «Танець з бубнами», укр.нар.м.; «Танець сонячних проміннячок» (із стрічками), фонограма; «Весняний хоровод», муз. Н.Ткаченко; хоровод «Зозуля», укр.нар.м.; хоровод «По малину в сад підемо», муз. А.Філіпенка; «Веселий танець», муз. І.Кишко; «Танець парами», лит. нар. мелодія (обр.

Т.Попатенко); «Запрошення», укр. нар. мелодія (обр. Г.Теплицького); «Танок із ляльками», укр. нар. мелодія, обр. М.Лисенка; «Новорічний хоровод», муз. А.Філіпенка, сл. Т.Волгіної; «Танець з іграшковими ведмедиками», муз. Г.Фінаровського; «Танець із бубнами», укр. нар. м., обр. В.Вериківського; «Український танець трійками», укр. нар. мелодія, обр. В.Ступницького; «Ялинкові хлопавки», муз. Т.Шутенко, сл. Н.Сальченка; «Танець сніжинок», муз. Д.Шостаковича; «Танок із притупами», укр. нар. мелодія; «Парний танок», чес. нар. мелодія;

Ігри: «Карусель», муз. Г.Фінаровського; «Дощик», муз. Є.Макшанцевої; «У лісі», муз. О.Гедіке; «Упізнай по голосу»; «Чобіток»; «Мороз і діти», муз. І.Кишко; «Гра в сніжки», муз. І.Кишко; «Гра з кольоровими прапорцями», муз. А.Козловського; «Вовк і зайці», муз. Т.Шутенко; «Діти та метелик», муз. І.Кишка, сл. В.Кукловської; «За квітами», муз. І.Кишка; «Гра з повітряними кульками», муз. І.Кишка; «Садівники і діти», муз. Т.Вількорейської, сл. І.Ленко; «Веселі музики», муз. А. Філіпенка.

Елементарне музикування

Залучення дітей до гри на дитячих музичних інструментах.

Закріплення умінь грати на брязкальці, бубні, трикутнику, дудочке, металлофоне, саморобних шумових інструментах.

Спонування дітей до гри на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно.

Гра дітей у музичному оркестрі.

- Виховання інтересу у дітей до гри на дитячих музичних інструментах.

- Розвиток умінь самостійно грати на музичних та саморобних шумових інструментах.

- Розвиток вміння розрізняти музичні інструменти за звучанням.

- Розвиток у дітей вміння грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно.

- Розвиток слухового сприймання.

- Розвиток вміння виділяти сильну і слабку долі в розмірі 2/4 і 3/4.

- Формування вміння грати у оркестрі узгоджено, слухаючи один одного.

Орієнтовний музичний репертуар

«Кап-кап-кап», муз. Т. Попатенко, металлофон; «Марш», муз. Т. Тягловий, барабани; трикутник і бубон; гра «Диригент», шумовий оркестр; дидактична гра «Тихі та гучні дзвіночки»; рухлива гра «Хто скоріш ударить у бубон?», муз. Л.Шварца; «Чубарка», дудочка, гра із співом; «У зимовому лісі», звучні інструменти; «Дитяча полька», муз. Н.Глинки, шумовий оркестр; спів і гра на шумових інструментах; дзвіночки; гра «Диригент», «Веселі черевики», музичні молоточки; «Знову весна йде», муз. Т. Боровини, партитура; «Небо синє», металлофон; дидактична гра «На чому граю?»; гра «Бубон або брязкальце», «Ой, лопнув обруч», укр.нар.муз., шумовий оркестр; «Гречаники», укр. нар. пісня.; «Ой, лопнув обруч», укр. нар. мелодія, обр. І. Берковича.

Показники сформованості життєвих компетентностей

Дитина може навчитися:

- емоційно реагувати на зміст знайомих музичних творів;

- розрізняти музику різних жанрів (марш, колискова, пісня, танець);

- вслухатися в звучання пісень і інструментальних п'єс, дослуховувати до кінця;
- відчувати та розуміти настрій музики;
- розрізняти звуки за висотою, тембром.
- виявляти позитивні емоції та інтерес до слухання музики та дитячих пісень у виконанні дорослого;
- виражати своє відношення до музики в рухах (міміка та жести);
- впізнавати знайомі мелодії та пісні;
- брати участь в хоровому співі, дотримуючись одночасності звучання;
- співати 3-4 знайомі пісні з музичним супроводом на прохання дорослого;
- починати спів за сигналом музичного керівника, співати виразно, дотримуючись паузи та темпу;
- ритмічно рухатися під музику, змінюючи рухи відповідно до зміни динаміки і частин в музичному супроводі, зупинятися із закінченням музики;
- виконувати танцювальні рухи під музику (стукає каблучком, по черзі виставляти праву та ліву ногу, робити крок вперед-назад, кружляти навколо себе, виконувати «пружинку» з поворотом).
- виконувати танцювальні рухи в парі з партнером-дитиною і дорослим;
- розрізняти звучання дитячих музичних інструментів;
- правильно утримувати та виконувати ритмічні послідовності звуків; створювати елементарний акомпанемент.
- грати по партитурі.
- підбирати інструмент із звучанням, що відповідає характеру казкового персонажа.
- проявляти інтерес до гри на дитячих музичних інструментах;
- впізнавати музичні інструменти – бубон, металофон, барабан, брязкальця, сопілку, трикутник, музичний молоточок; розрізняти їх на вигляд та за звучанням;
- грати на дитячих музичних інструментах у супроводі піаніно;
- узгоджувати початок і закінчення гри на дитячих музичних інструментах з початком і закінченням музики;
- виділяти сильну частку такту.

Організація корекційно-розвивального предметно-просторового доквілля

Проблема організації оптимального корекційно-розвивального доквілля для життя та розвитку дітей з порушеннями інтелектуального розвитку на сьогодні постає особливо актуально.

Багато дослідників називають освітнє середовище «третім учителем», який разом із батьками й педагогами здійснює суттєвий вплив на розвиток і навчання дитини (Ребека Ізел та Беті Екселбі, 2001). Як стверджують науковці, освітнє середовище має бути привітним і цікавим для дитини.

Отже, провідним завданням педагога на сучасному етапі постає не просто створення доквілля, а моделювання, проєктування, гнучка видозміна, конструювання багаторівневого багатофункціонального предметно-просторового доквілля задля здійснення процесу розвитку творчої особистості вихованця на кожному з етапів його розвитку в закладі.

Предметно-розвивальне доквілля – частина освітнього простору, що представлено спеціально організованим середовищем (приміщеннями, ділянкою тощо), матеріалами, обладнанням та інвентарем для розвитку дітей дошкільного віку відповідно до вікових, індивідуальних та психофізичних особливостей дітей, охорони та зміцнення їхнього здоров'я.

Що ж означає поняття «доквілля»? Доквілля - це система просторово-часових та емоційно-сенсових відносин. За своїм змістом доквілля може бути стресогенним, комфортним, розвивальним.

Незнайоме доквілля, як і незнайомі люди, можуть призвести до виникнення у дитини стресової реакції, що, зазвичай, може негативно позначатися на навчальних здібностях дитини. Відтак освітнє доквілля, яке містить знайомі, домашні елементи, допомагає дітям почуватися комфортно й сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей.

Разом із тим, середовище має містити різноманітні нові й цікаві речі, бо певний рівень новизни та незвичності спонукає до появи пізнавального інтересу, прояву ініціативи.

Різні аспекти середовища можуть мати різний рівень стимуляції, що впливає на поведінку та діяльність дітей. Приміром, великий простір заохочує до руху, а невеликі осередки з книгами та м'якими іграшками — до спокійних ігор, перегляду дитячих книг із малюнками тощо.

Під корекційно-розвивальним доквіллям слід розуміти природне комфортне середовище, що насичене різноманітними сенсорними подразниками та ігровими матеріалами. Воно також має бути раціонально організованим. Таке доквілля сприятиме емоційно-особистісному розвитку дитини, ознайомленню з новими способами взаємодії зі світом, розширенню можливостей адаптації та формуванню навичок гнучкої поведінки у різних життєвих ситуаціях.

Моделюючи комфортне та розвивальне довкілля для дитини з порушеннями інтелектуального розвитку слід враховувати важливі складові, зокрема:

- індивідуальні, вікові, психофізіологічні особливості дитини;
- задоволеність базових фізіологічних потреб;
- розмір приміщення;
- гнучкість зонування (пропонується відокремити ігрову зону та зону творчості, наповнюваність має відбуватися з урахуванням зони актуального розвитку слабшої дитини та зони найближчого розвитку сильнішої дитини);
- оптимальну вологість, чистоту та температуру повітря;
- сенсорну насиченість;
- кількість необхідних предметів та порядок їх зберігання.

Корекційно-розвивальне довкілля для дітей зазначеної категорії має здійснювати ряд функцій: освітню, розвивальну, виховну, стимулювальну, комунікативну, здоров'язбережувальну. Поряд з цим, воно має сприяти розвитку ініціативності та самостійності дитини.

Моделювання корекційно-розвивального довкілля для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку базується на таких принципах:

- Принцип інформативності передбачає широкий вибір матеріалів та обладнання, які призначені для ефективної пізнавальної взаємодії дітей з предметним оточенням.

- Принцип варіативності передбачає періодичну зміну ігрового матеріалу, появу нових предметів, що стимулюють пізнавальну, ігрову, рухову активність дітей.

- Принцип поліфункціональності передбачає можливість різноманітного використання різних складових розвивального довкілля, зокрема, дитячих меблів, матів, ширм, м'яких модулів, предметів-замінників тощо. Бажано мати велику кількість «підручних», «покидькових» матеріалів (мотузок, коробочок, дротиків, шматків тканини, стрічок тощо), які творчо використовуються для розв'язання ігрових проблем.

- Принцип трансформованості довкілля, що тісно пов'язаний з його поліфункціональністю – це можливість змін, відповідно до освітньої ситуації з визначенням першочерговості тієї чи іншої функції простору.

- Принцип доступності означає вільний доступ дітей до ігор, іграшок, матеріалів та посібників.

- Принцип здоров'язбереження, включає збереження та зміцнення здоров'я дітей, поліпшення їх рухового статусу з урахуванням індивідуальних можливостей і здібностей.

- Принцип безпеки – це дотримання техніки безпеки, закріплення меблів, відповідність ігрового матеріалу, природного та штучного освітлення віковим та санітарно-гігієнічним вимогам, недопустимість у довкіллі небезпечних предметів.

- Принцип розвитку передбачає можливість змінювати, перебудовувати складові довкілля відповідно до смаків та настроїв дітей, а також з урахуванням різновікових корекційно-розвивальних завдань.

- Принцип природовідповідності наголошує на тому, що провідною ланкою виховної взаємодії постає дитина з її потребами, особливостями, рівнем розвитку.

Отже, докільця, що моделюється для дітей дорослими, має позитивно впливати на дошкільника:

- мати привабливий вигляд;
- виступати в ролі природного фону життя дитини;
- знімати стомлюваність;
- позитивно впливати на емоційний стан;
- впливати на динаміку розвитку дитини;
- допомагати дитині індивідуально пізнавати навколишній світ;
- давати можливість дитині займатися самостійною діяльністю.

Матеріали та обладнання також мають створювати оптимально насичене (без надмірної розмаїтості та дефіциту) цілісне предметно-розвивальне докільця.

Матеріали, що належать до об'єктів для дослідження у реальному часі, мають включати різні штучно створені матеріали для сенсорного розвитку (вкладиші-форми, об'єкти для серіації тощо). Дана група матеріалів також поєднує у собі природні об'єкти, під час взаємодії з якими діти ознайомлюються з їх властивостями та навчаються різноманітних способів їх упорядкування (створення колекцій мінералів, плодів насіння та рослин тощо).

Група образно-символічних матеріалів має бути представлена спеціальними наочними посібниками, що ознайомлюють дітей зі світом речей та різних подій. Традиційні та інноваційні матеріали слід підбирати збалансовано, відповідно до педагогічної цінності (докільця не має бути архаїчним).

При проектуванні корекційно-розвивального докільця для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку слід максимально мінімалізувати взаємодію та захистити дітей від негативного впливу іграшок, які:

- провокують дитину на агресивні дії;
- спричиняють прояви жорстокості стосовно персонажів ігор, в якості яких виступають сюжетні іграшки;
- провокують ігрові сюжети, що пов'язані з аморальністю та насильством;
- викликають нездоровий інтерес до сексуальних проблем, що не є соціально прийнятними для дитячого віку.

Характеризуючи предметно-розвивальне докільця як відкриту, доступну, поліфункціональну систему, що здатна до трансформацій та розвитку, слід відзначити, що воно не тільки розвиває, а й розвивається. Отже, за будь-яких обставин предметний світ, що оточує дитину, необхідно поповнювати та оновлювати, пристосовуючи до новоутворень певного віку.

Дослідження свідчать, що зміни в освітньому середовищі, як-от переставляння меблів чи зміни у розкладі дня, у способі надання інструкцій або проведення повсякденних процедур, збільшують можливості для формування прийнятної поведінки та ефективно зменшують імовірність труднощів із поведінкою (Чендлер та ін., 1999; Дулі, Вілченські й Торем, 2001; Мартенс, Екерт, Бредлі й Ардоін, 1999).

Розрізняють три взаємопов'язані компоненти освітнього докільця у дошкільних групах:

Фізичне докільця — організація і дизайн групової кімнати, що охоплює центри діяльності, навчальні матеріали, іграшки, меблі.

Насамперед заклади дошкільної освіти мають забезпечити безпеку дітей, коли вони перебувають без батьків.

Це означає, що внутрішній і зовнішній простори закладу дошкільної освіти не мають містити жодних небезпечних предметів, які можуть зашкодити дитині під час гри, дослідження пізнання.

Безпека і здоров'я дитини, як важливі критерії якості дошкільних програм, також мають передбачати існування стандартних процедур, таких як користування туалетом, приймання їжі.

Фізичне довкілля також передбачає наявність меблів, які відповідають віку дітей; навчальних матеріалів й іграшок, які також мають відповідати віку, інтересам та здібностям дітей.

Соціальне довкілля — взаємодія, яка відбувається у дошкільній групі між дітьми, дітьми й педагогами, дітьми, педагогами та батьками.

Однією з важливих характеристик концепції «Нова українська школа» є компетентнісний підхід, що передбачає формування не лише знань і навичок, а й відповідних цінностей. Які ж цінності мають формуватися у дошкільному закладі?

Цінності того чи того закладу освіти можна побачити у взаєминах, які панують між дітьми, між дітьми та вихователями, вихователями й батьками, у формах і методах роботи тощо.

Якісні дошкільні програми сприяють розвитку дитячої самостійності, відчуття себе активними учасниками.

Саме тому важливо, щоб іграшки та навчальні матеріали були розміщені на відкритих полицях так, щоб дитина з легкістю могла їх дістати та повернути на місце.

Структурне довкілля — час, послідовність, тривалість видів діяльності впродовж дня.

Для того, щоб довкілля сприяло розвитку та навчанню дітей, потрібно, щоб кожен із цих компонентів був ретельно продуманий і реалізований. Окрім цього, кожен аспект освітнього довкілля має відображати філософію закладу освіти й цілі освітньої програми.

Діти навчаються краще, коли мають змогу досліджувати конкретні матеріали, а також можуть обмінюватися своїми ідеями чи запитаннями з іншими дітьми та дорослими.

Одним із важливих чинників для розвитку самовизначення і самоактуалізації дітей є забезпечення можливості здійснювати вибір у дошкільній групі й, відповідно, приймати самостійні рішення, усвідомлюючи при цьому їх наслідки.

Такі можливості для вибору педагога можуть легко знайти впродовж усього дня: це і вибір центрів діяльності, вибір навчальних матеріалів, підходи до розв'язання проблеми, вибір місця за столом, де вони хочуть працювати тощо.

Взаємодія педагогів з дітьми — це швидке реагування на потреби й комунікацію дітей.

Взаємодія з маленькими дітьми полягає в тому, щоб забезпечити їхній фізичний та емоційний комфорт. Діти потребують дорослих, котрі допоможуть їм керувати своєю поведінкою — що є і що не є прийнятним — у такий спосіб, що визначає межі дозволеного й унеможливує покарання.

Щоб процес та результат оновлення довілля в дошкільному закладі став ефективним, пропонується зробити шість кроків:

Крок 1. Візуалізація структури корекційно-розвивального предметно-просторового довілля закладу

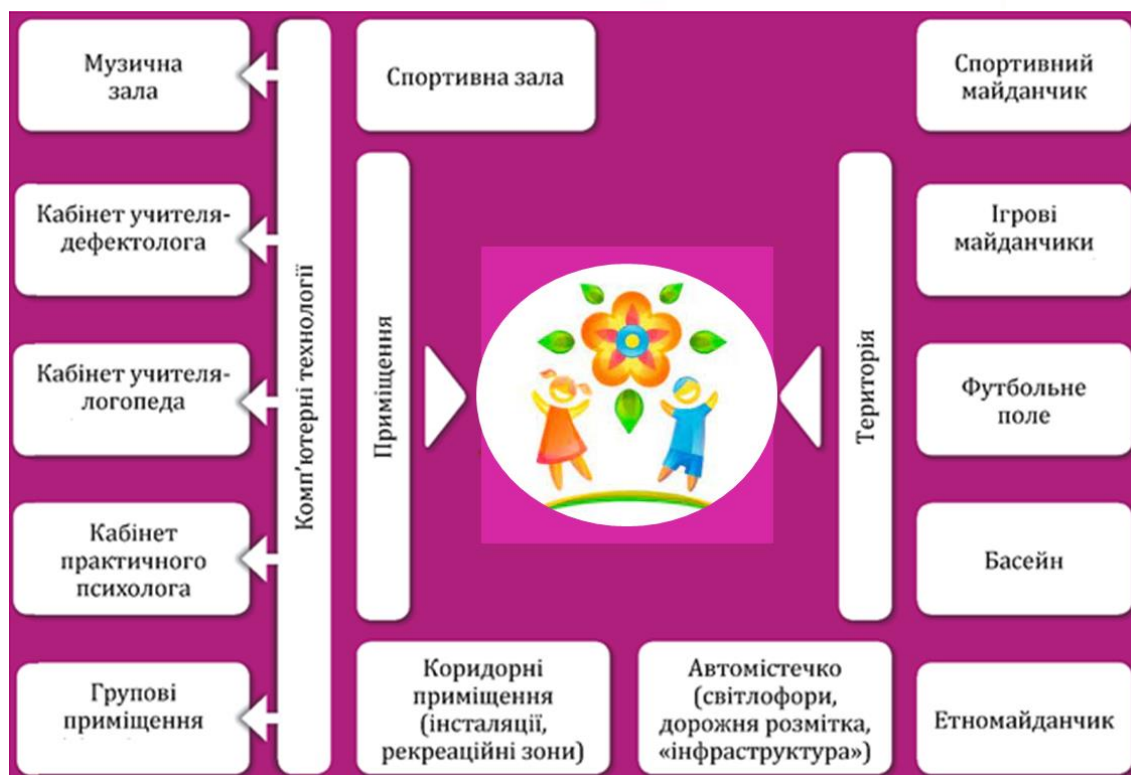
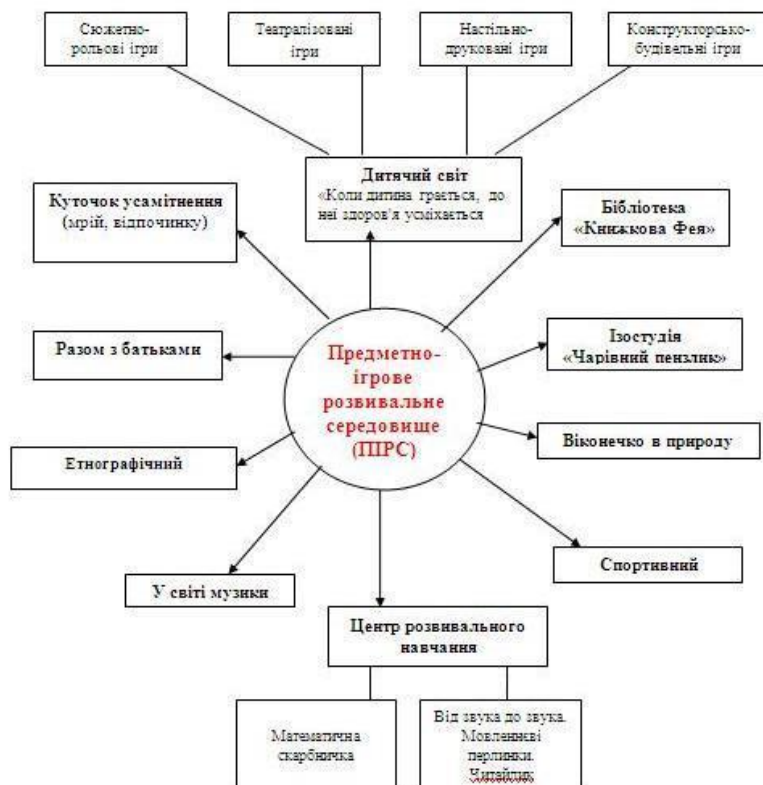

Схема 1. Структура довілля закладу дошкільної освіти (зразок)

Структура корекційно-розвивального предметно-просторового довілля закладу унікальна тим, що:

- розкриває простір приміщень і території закладу;
- висвітлює важливий для активного рухового розвитку дітей та укріплення їхнього здоров'я фізкультурно-оздоровчий комплекс;
- демонструє проникнення потужних освітніх технологій, які протягом багатьох років успішно впроваджуються педагогами в роботі з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку (схема 1).

Крок 2. Визначення основних вимірів корекційно-розвивального предметно-просторового доквілля, важливих для його облаштування

Щоб створити корекційно-розвивальне предметно-просторове доквілля та підвищити професійну компетентність педагогів, важливо визначити його основні виміри та акценти, про які мають дбати педагоги під час реалізації завдань освітньої програми (схема 2).

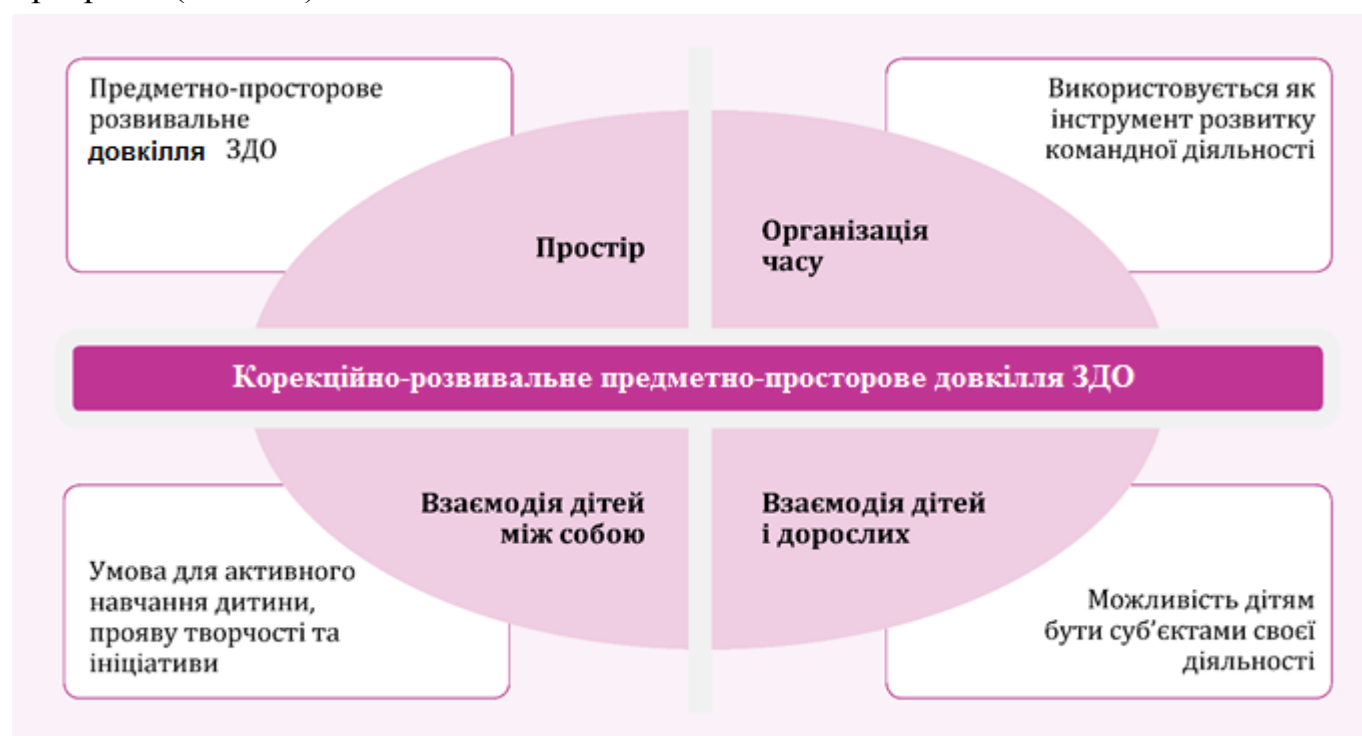

Схема 2. Виміри доквілля та акценти прояву дій у ньому (зразок).

Доквілля має бути «живим» — мотивувати, активізувати дітей, сприяти збереженню їхнього здоров'я та гармонійному розвитку.

Для цього сучасний педагог має вміти:

- проектувати, створювати та систематично перетворювати Середовище;
- визначати свою роль у певному осередку Середовища та відповідно до потреб конкретної дитини;
- доцільно добирати й застосовувати освітні технології навчання та взаємодії залежно від потреб дітей.

Крок 3. Відбір та впровадження пріоритетних освітніх технологій навчання та взаємодії

Пріоритет має надаватися ефективним сучасним освітнім технологіям навчання та взаємодії, що мають найбільший попит.

Корисним постає здійснення методичної роботи, під час якої педагоги отримують знання, уміння та досвід створення сучасного доквілля. Зазвичай, це позитивно впливає на результат роботи колективу в цілому та якісні зміни в доквіллі закладу.

Крок 4. Створення орієнтованої композиції корекційно-розвивального предметно-просторового доквілля в групових осередках

Більшість часу в закладі діти проводять у груповому приміщенні. Тому саме ці приміщення мають стати центром повноцінного життя дітей та знаходження можливостей для реалізації їхніх уподобань, гармонійного розвитку особистості та тренувань, необхідних для розвитку дитячого організму та якостей.

Для кожної ігрової кімнати групового осередку педагоги мають створити орієнтовану композицію доквілля. Слід враховувати вікові особливості розвитку дітей, доцільно також вибирати колірну гаму стін, меблі та місця для розташування розвивальних осередків.

Орієнтовний перелік розвивальних осередків ігрової кімнати — у Таблиці 3.

Таблиця 3. Розвивальні осередки ігрової кімнати (зразок)

Осередки для дітей груп раннього віку та молодшого дошкільного віку	Осередки для дітей груп середнього та старшого дошкільного віку
Ігровий (сюжетні, театралізовані, настільно-друковані ігри)	Ігровий (сюжетно-рольові, театралізовані, настільно-друковані ігри)
Книжковий	Бібліотечний
Художній (образотворчий)	Художній (образотворчий)
Будівельний	Конструювальний
Природничий	Природознавчий (+ дитяче експериментування)
Сенсорно-пізнавальний	Пізнавальний (світ навколо, математичний)
Музичний	Музичний
Народознавчий	Народознавчий
Рухової активності	Рухової активності
Відпочинку	Усамітнення
	Самоорганізації (центр чергових, знаряддя та атрибутика для побутової праці, самообслуговування, праці в природі, ручної праці)

Використання ТЗН, а також комплектів ігрових меблів спеціальної технічної конструкції, нетрадиційних форм, зокрема різнорівневих дитячих столів, що регулюються за висотою, сприяє, за необхідності, успішній зміні доквілля, надає можливість перегляду дитячих пізнавальних програм та казок відповідно до перспективного плану освітньої роботи з дітьми. Таке доквілля, вочевидь, створює

умови для моніторингового спостереження з боку педагога за діяльністю кожної дитини в усіх осередках ігрової кімнати та організації ефективної взаємодії — групової, підгрупової, індивідуальної.

Крок 5. Визначення складових організації корекційно-розвивального предметно-просторового довкілля в кабінетах спеціалістів та інших приміщеннях закладу

У дошкільному закладі для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку наявні кабінетні приміщення для корекційно-розвивальної роботи корекційних педагогів, логопедів, психологів з дітьми. У кожному з них також існують розвивальні осередки зі специфічним наповненням: сенсорно-пізнавальний, моторний (руховий), інформаційно-комунікаційний, мовленнєво-комунікативний, релаксаційний. Кабінети, зазвичай, оснащено комп'ютерами, сендплеями для гри з піском, атрибутикою для ігор з водою. Завдяки корекційно-розвивальному предметно-просторовому довкіллю кабінетів педагоги мають змогу системно використовувати різноманітні корекційно-дидактичні методики, інформаційно-комунікаційні технології для розвитку пізнавальних психічних процесів вихованців.

Довкілля музичної зали має на меті розвивати емоційну сферу дітей, творчі задатки, художньо-естетичні смаки, створювати умови, за яких дитина може випробувати себе в різних ролях та діяльностях, реалізувати свої бажання. Відтак, облаштування музичної зали слід наситити, за можливості, дизайнерськими казковими персонажами, театральною атрибутикою та великою сценою.

Коридорні приміщення також мають бути особливими. На підлозі можуть бути яскраві малюнки (технологія наливної підлоги), на стінах — світлові панелі, на яких розміщено та регулярно змінюється фото з життя дітей в дитячому садку. Також може бути казкова зона, куди відповідно до свят та пори року можна додавати творчі роботи дітей. Таке оформлення коридорів викликає в дітей почуття радості, комфорту, коли вони йдуть на музичні та фізкультурні заняття.

Крок 6. Створення та реалізація освітніх проєктів

Зазвичай, у кожному закладі сформовано досить потужний фізкультурно-оздоровчий комплекс з необхідним обладнанням та інвентарем. Основні його об'єкти — спортивна зала, спортивний майданчик, басейн (за можливості), футбольне поле. Окрім цього, спортивне ігрове обладнання є на ігрових майданчиках груп, а в групових приміщеннях існують осередки рухової активності. Це надає можливість урізноманітнити фізкультурно-оздоровчі форми роботи з дітьми, спонукати їх активно включатися до рухової діяльності. Отже, це прекрасний майданчик для розроблення та впровадження цікавих та пізнавальних освітніх проєктів. А постійний потік творчості в кожному колективі заради якості дошкільної освіти, пошук засобів формування в дітей фізичних та особистісних якостей, безпеки життєдіяльності, сприяє цьому.

Ключові аспекти моделювання корекційно-розвивального предметно-просторового довкілля для дітей у віці від народження до 3-х років (за матеріалами «Early Childhood Environments that Work» by Rebecca T. Isbell and Betty Exelby, Gryphon House, Inc., 2001).

Батьки, котрі здійснюють догляд за немовлятами та дітьми раннього віку, потребують підтримки. Вони часто недосипають, поспішають та відчувають стрес.

Також вони хвилюються стосовно того, як їхня дитина почувається в закладі – чи вона в безпеці, чи щаслива, чи справді педагоги знають її особливості й потреби, і, зазвичай, подумки запитують – чи не забуде малюк, хто його батьки, поки дитина в закладі взаємодіє з іншими дорослими?

Враховуючи це, педагоги мають реалізувати певні заходи організації корекційно-розвивального доквілля, які допоможуть полегшити ці проблеми та зробити спілкування та взаємодію з батьками більш комфортними та зручними:

- наявність тумб та гачків для верхнього одягу, рюкзаків або сумок для підгузків;

- пеленальні столики, на яких дитина може відпочити під час роздягання та переодягання;

- меблі для зручного сидіння;

- дошка оголошень із фотографіями дітей та їхніх родин;

- щоденні аркуші реєстрації;

- батьківські поштові скриньки;

- місця для зберігання автокрісел чи колясок.

Більшість приміщень (кімнат) для немовлят є «шкарпетними», тому дорослі мають знімати взуття (лоток для взуття або інше місце) перед тим, як потрапити у дитячий простір. Це правило допомагає підтримувати певні санітарні умови для дітей, які протягом дня проводять багато часу, повзаючи по підлозі.

Немовлята потребують індивідуального втручання, яке змінюється в міру зростання та розвитку. Діти мають їсти та спати за власним розкладом, їх також потрібно часто тримати на руках, а також вчасно задовольняти інші потреби, зокрема, подбати про підгузки.

Сон дітей має відбуватися в захищеній зоні всередині групи або ж в окремій кімнаті для сну поруч з основним місцем для занять немовлят. Зона для сну має бути більш затемненою, тихою та фізично відокремленою від простору групи для дозвілля. Місце для сну можна збагатити за допомогою мобільних модулів над ліжечками, акрилових дзеркал та інших безпечних і привабливих форм візуальної та слухової стимуляції.

Під час *годування дітей* молодше чотирьох місяців, які знаходяться на штучному вигодовуванні, слід тримати на руках. Якщо діти продовжують отримувати задоволення від контакту з педагогом, його слід продовжувати якомога довше. Коли діти починають споживати тверду їжу – час вживання якої залежить від культури та батьківських уподобань – дітей можна пересадити на «низькі стільчики» (низькі стільчики з окремими тацями) або на за невеликий столик зі стільцями з підлокітниками та ременями безпеки.

Щоб підтримувати індивідуальний графік годування, важливо мати зону для приготування їжі в дитячій групі. Увагу та підтримку слід приділяти матерям, які годують грудьми, створивши зручну та приватну зону біля групи для немовлят.

Малюків старшого віку, які вже можуть самостійно харчуватися, слід висаджувати за столики зі стільцями або табуретками та стежити за тим, щоб ноги дітей торкалися підлоги під час сидіння.

При моделюванні корекційно-розвивального предметно-просторового доквілля для немовлят та дітей раннього віку слід облаштувати й *місце для*

переодягання, зміни підгузків, яке має містити пеленальний столик, бажано зі сходинками, на які старші діти дошкільного віку зможуть піднятися за допомогою педагога. Окремо слід подбати й про робоче освітлення для зони зміни підгузків, що є важливим для покращення візуального контролю під час перевдягання дітей.

Простір, що відповідає за *ігрову зону*, має функціонально підтримувати кожного учасника цієї взаємодії. Довкілля має сприяти немовлятам вільно досліджувати оточення безпечними способами. А обладнання – підтримувати природну потребу дітей досліджувати та взаємодіяти з дорослими та довіллям. Тому «ізоляційне» обладнання, як-от, манежі, ходунки, крісла та гойдалки, слід використання досить обмежено, за потреби. Меблі можуть бути модульними та мають бути гігієнічними та безпечними для дітей. Слід продумати оснащення довілля іграшками, що мають дидактичне спрямування та вікову відповідність тощо.

Зону *ознайомлення з книгами* можна облаштувати за допомогою мініатюрних «справжніх» меблів. Дітям це до вподоби, тому маленькі м'які крісла або дивани зроблять книжкову зону дуже привабливою. Виставляти настільні книги можна на стелажі для книжкових вітрин та в маленькі кошики або контейнери, які також можна носити з собою. М'які іграшки, популярні герої дитячих книг лише прикрасять цю зону.

Зона *активної гри* сприятиме формуванню та вдосконаленню життєвих рухових навичок. Ігрове довілля має бути безпечним та частково ускладненим за допомогою сходів, тунелів, платформ та пандусів тощо.

Мистецтво малюків – це здебільшого процес, ніж продукт. Тож нехай вони мають можливість пограти фарбою або кремом для гоління на акрилових дзеркалах, прозорих мольбертах або пластикових тацях тощо. Обов'язковими заняттями для малюків є знайомство (ігри) з піском та водою, що вимагає певного облаштування простору та використання відповідного інструментарію.

Отже, педагоги мають відповідальну позицію щодо організації діяльності дітей у корекційно-розвивальному предметно-просторовому довіллі. Таким чином реалізуються завдання сучасної дошкільної освіти, збагачується дитяча діяльність, формується життєва компетентність та розвивається особистість дітей.

Література

1. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження. (Упоряд.: О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгловська, Л.В. Куземко). Київ: Ранок, 2021. – 240 с.
2. Аніщенко, О.В., Базелюк, Н.В., Березівська, Л.Д., Бех, І.Д., Биков, В.Ю., Бойко, А.Е., Вашуленко, О.П., Вербицький, В.В., Вітренко, Ю.М., Ворона, В.О., Гавриш, Н.В., Гальченко, М.С., Гордієнко, В.П., Гудим, І.М., Джурило, А.П., Довбищенко, В.І., Драч, І.І., Єршова, Л.М., Жилияєв, І.Б., ... Ярошенко, О.Г. (2021). Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України): монографія (В.Г. Кремень, ред.). Національна академія педагогічних наук України. Київ: КОНВІ ПРІНТ. <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>
3. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Наук.-метод. посібник. - К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
4. Гіперактивна дитини. / І.В. Сухіна. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 32 с. – (Інклюзивне навчання).
5. Гладченко І.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями у спеціальних дошкільних закладах» (програма з ігрової діяльності, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / І.В. Гладченко. – К., 2012. – 110 с.
6. Гладченко І.В. Соціалізація дітей-сиріт першого року життя з порушеннями психофізичного розвитку [Текст]: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.03 / Гладченко Ірина Вікторівна; Ін-т спец. педагогіки НАПН України. – К., 2010. – 210 арк.
7. Гладченко І.В., Висоцька А.М., Супрун М.О. Соціалізація осіб з психофізичними порушеннями / Навчальний посібник за наукової редакції професора М.О. Супруна – К.: Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2020. – 214 с.
8. Гладченко, І.В. (2018) *Соціальні наслідки перинатальної патології ЦНС у дітей* «Освіта осіб з особливими потребами: виклики сьогодення» збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 червня 2018 р.). стор. 37-42.
9. Глушенко К.О. Особливості психолого-педагогічної діагностики дітей з комплексними порушеннями / К.О. Глушенко // Соціально-психологічні проблеми тифлопедагогіки. Збірник наукових праць: Матеріали першого Всеукраїнського з'їзду тифлопедагогів (4-5 травня 2006р.) – Харків, 2006. – Випуск 6. – Ч.1. – с. 122-132.
10. Григор'єв А.Й., Завіна В.І. Психолого-педагогічна діагностика. – К.: Преса України, 2005. – 448 с.
11. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття»: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 9 листопада 1993 р. № 896 [Електронний ресурс]

12. Дидактичні та методичні засади спеціальної освіти дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку: навч.-метод. посіб. / Н.О.Макарчук, А.М.Висоцька, О.В.Чеботарьова, І.В.Гладченко, А.В.Міненко, С.В.Трикоз, Г.О.Блеч., І.В.Бобренко, – К., 2014. – 337 с.

13. Дитина з порушеннями інтелектуального розвитку / С.В.Трикоз, Г.О.Блеч. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 40 с. – (Інклюзивне навчання).

14. Дитина із синдромом Дауна / О.В.Чеботарьова, І.В.Гладченко, А.Василенко-ван де Рей, Н.І.Ліщук. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. — 48 с. — (Інклюзивне навчання).

15. Дитина із церебральним паралічем. / О.В.Чеботарьова. – Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. – 32 с. – (Інклюзивне навчання).

16. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник» / Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 144 с.

17. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів з порушеннями інтелектуального розвитку. Навчально-методичний посібник / О.В.Чеботарьова, Г.О.Блеч, І.В.Гладченко, С.В.Трикоз, І.В.Бобренко та ін.: За ред. О.В.Чеботарьової, І.В.Гладченко. Київ: ІСП НАПН України, 2016. – 87 с.

18. Крутій К.Л. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт. Концептуальні засади парціальної програми формування культури мислення в дошкільників // Інформаційний збірник для директора та завідувача дитячого садочка. – 2017. – № 9-10 (62), травень. – С. 57-76.

19. Максименко С.Д. Загальна психологія / С.Д.Максименко, В.О.Соловієнко – К.: МАУП, 2000. – 256 с.

20. Методичні рекомендації для інклюзивно-ресурсних центрів щодо визначення категорій (типології) освітніх труднощів у осіб з ООП та рівнів підтримки в освітньому процесі. Укладачі: Прохоренко Л.І., Ярмола Н.А., Набоченко О.О., Данілавичюте Е.А., Ільяна В.М., Костенко Т.М., Чеботарьова О.В., Литовченко С.В., Бабяк О.О., Недозим І.В., Омельченко І.М., Блеч Г.О., Трикоз С.В., Гладченко І.В., Трофименко Л.І., Рібцун Ю.В., Мартинюк З.С., Довгопола К.С., Жук В.В., Грибань Г.В., Курінна В.Р. – Київ: «КВАНТ РАЦІО», 2021. – 200 с.

21. Національна академія педагогічних наук України. (2020). Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку. https://drive.google.com/file/d/12ta1d3vfwTtFhITpMTCJ-NO3SISU47Gd/view?fbclid=IwAR3_PbI_jIc3hRa9XQKtxCLkQm32n4s-tUumd8eZ9jIz-BRtZFqOi_IRuwY

22. Освітнє середовище закладу дошкільної освіти: технології проєктування: навч.-метод. посібник / О.Д.Рейпольська, І.М.Гудим, Л.І.Зайцева, І.В.Луценко, В.О.Луценко, Г.Г.Цветкова; за ред. О.Д.Рейпольської. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. – 222 с.

23. Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / [Н.В.Гавриш, Т.В.Панасюк, Т.О.Піроженко, О.С.Рогозянський,

О.Ю. Хартман, А.С. Шевчук]; За заг. наук. ред. Т.О. Піроженко. – К.: Українська академія дитинства, 2017. – 80 с.

24. Особливості реалізації компетентнісного підходу в освіті дітей з інтелектуальними порушеннями / навчально-методичний посібник /авт.: О. Чеботарьова, Г. Блеч, І. Бобренко, І. Гладченко, О. Мякушко, С. Трикоз, І. Сухіна, Н. Ярмола. За наук. ред.: О. Чеботарьової, І. Сухіної. – К.: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України, 2019. – 233 с.

25. Програма розвитку дітей від пренатального періоду до трьох років «Оберіг». – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 160 с.

26. Психолого-педагогічний супровід виховання і розвитку дітей дошкільного віку з родин учасників АТО і внутрішньо переміщених осіб: концепція, методика, технології : навчально-методичний посібник / І.О. Луценко, А.М. Богуш, Л.О. Калмикова, В.У. Кузьменко, С.І. Поворознюк, О.Д. Рейпольська; за наук. редакцією І.О. Луценко. – Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. – 213 с.

27. Психолого-педагогічні засади технологій супроводу дітей з особливими освітніми потребами у процесі їх соціальної інтеграції : кол. монографія / [авт. кол.: Т. В. Жук, Т. Д. Ілляшенко, Т. Д. Каменщук, А. Г. Обухівська, Г. В. Якимчук] ; наук. ред. А. Г. Обухівська, Т. Д. Ілляшенко. – Київ: Ніка-Центр, 2020. – 113 с.

28. Стадненко Н.М. Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку / Н.М. Стадненко, Т.Д. Ілляшенко, А.Г.Обухівська. – Ін-т дефектології АПН України, Укр. наук.-метод. центр практ. психології та соц. роботи АПН України. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2001. – 20с. + 13 арк. дод. – (Початкова школа).

29. Україна – моя Батьківщина. Парціальна програма національно – патріотичного виховання дітей дошкільного віку / О.М.Каплуновська, І.І. Кичата, Ю. М. Палець: за науковою редакцією О.Д.Рейпольської – Тернопіль:Мандрівець, 2016. – 72 с.

30. Українська мозаїка: книга для читання в дошкільному закладі і рідному колі / Н. І. Вакуленко, Н. І. Гураш. – Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 512с.

31. Універсальний дизайн в освіті: посібник/Під заг. ред.Софій Н.З.,– К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015.– 76с.

32. Чеботарьова О.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями у спеціальних дошкільних закладах» (програма з трудового виховання, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / О.В. Чеботарьова. – К., 2012. – 112 с.

33. Чеботарьова О.В. Метелики в обладунках. Діти з ДЦП / О.В. Чеботарьова, І.В. Гладченко. Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2019. – 32 с. (Серія «Поради батькам і педагогам»).

34. Чеботарьова О.В. Сонячні діти. Діти із синдромом Дауна / О.В. Чеботарьова, І.В. Гладченко. Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2019. – 32 с. (Серія «Поради батькам і педагогам»).

35. Я у світі. Програма розвитку дитини від народження до шести років./ О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова [та ін.]; наук. кер. О.Л. Кононко. – Київ, «МЦФЕР- Україна», 2019. – 480 с.
36. Ярмола Н.А. Діти дощу. Діти з розладами аутистичного спектра / Н.А. Ярмола. – Харків: Видавництво «Ранок», ВГ «Кенгуру». – 2019. – 32 с. – (Серія «Поради батькам і педагогам»).
37. Early Learning Environments that Work. Front Cover. Rebecca T. Isbell, Betty Exelby. Gryphon House, 2001 – Classroom environment – 191 p.
38. Universal design for learning: A guide for teachers and education professionals. Council for Exceptional Children, USA, 2005

Додатки

Оцінка розвитку дитини до 3-х років за таблицею «ЧЕРВОНІ ПРАПОРЦІ»

Кожна дитина розвивається у своєму темпі, тому неможливо чітко зазначити, коли вона опанує ту чи іншу навичку. Однак вчені та практики встановили, так звані, основні етапи розвитку. Це історія, яка дає загальне уявлення про зміни, що їх можна очікувати в процесі дорослішання та розвитку дитини.

Саме батьки чи особи, які їх замінюють, є тими «експертами», що найкраще знають свою дитину. І саме вони можуть та мають помітити те, що їхня дитина не відповідає важливим віхам розвитку для свого віку, або відчутти, що є певна проблема з тим, як дитина грається, вчиться, говорить, діє й рухається.

Яким же інструментом скористатися? Чим порівнювати?

Для оцінювання розвитку дитини можна скористатися інструментом, рекомендованим вітчизняними фахівцями раннього втручання* та розробленим австралійцями, а саме – **«червоними прапорцями»**.

** **Раннє втручання** – це система допомоги дітям від народження до 4-х років із порушеннями розвитку або ризиком їх появи, спрямована на покращення розвитку дитини та підвищення якості життя її родини.*

Якщо батьки стурбовані розвитком своєї дитини, послуга раннього втручання допоможе виявити порушення малюка та фахівці проведуть консультування щодо виявленої проблеми.

«Червоні прапорці» для будь-якого віку:

- Не досягнув вказаних етапів розвитку
- Серйозне занепокоєння батьків
- Значна втрата навичок
- Відсутність реакції на звукові або візуальні подразники
- Слабка взаємодія з батьками або іншими дітьми
- Сила або тонус у руці відрізняються між правою та лівою половинами тіла
- Рухи вільні та гнучкі (низький тонус) або ж жорсткі та напружені (високий тонус).

Більше інформації в таблиці **«Червоні прапорці»**. Ця таблиця допоможе визначити, чи є в дитини затримка розвитку. Сприятиме допомозі дитині в розвитку раніше, ніж її труднощі стануть для неї значними.

Втручаємось у проблему, щоб вона не втручалася в родинний добробут

Перевірте розвиток своєї дитини!

Таблиця для оцінки розвитку дітей до 3 років «Червоні прапорці»

співпраця з НІМЄЧЧИНОЮ

Впроваджують:

KfW unicef

Міністерство дитячого врядування

Коли варто звернутись до спеціаліста

Коли є один або кілька «червоних прапорців» (у будь-якій сфері) – це є ознакою **можливої** затримки в розвитку

Батьки!

Якщо у Вас є сумніви з приводу розвитку Вашої дитини, будь ласка, зверніться до Вашого сімейного лікаря, лікаря-педіатра, невропатолога поліклініки

Фахівці!

Якщо Ви провели обстеження дитини за допомогою таблиці та виявили проблеми щодо розвитку дитини, необхідно скерувати батьків за допомогою

Як перевірити розвиток Вашої дитини

Ця таблиця допоможе Вам визначити, чи є у дитини затримка розвитку. Це дає змогу Вам допомагати дитині в розвитку раніше, ніж її труднощі стануть для неї значимими.

Крок 1

Знайдіть вік дитини у верхній частині таблиці

Крок 2

Прочитайте список і визначте, чи актуальні для дитини зауваження, помічені «червоним прапорцем» у колонці віку

Крок 3

Якщо дитина у віці між цифрами, позначеними у колонках (наприклад, 2 роки 5 місяців), потрібно перевірити колонку меншого віку (тобто 2 роки)

«Червоний прапорець» у будь-якому віці						
Сфера розвитку	6 – 8 місяців	9 – 11 місяців	12 – 17 місяців	18 – 23 місяці	2 роки	3 роки
Соціально-емоційна сфера 	Не посмихається або кричить у відповідь на людей	Не ділиться радістю з іншими за допомогою контакту очима або виразу обличчя	Не помічає когось нового Не грає в ігри «по черзі» (наприклад, котики м'яч)	Відсутній інтерес до гри і взаємодії з іншими дітьми	Коли грається, з іграшками, прагне вдарити, впустити і кинути їх, а не використовувати (будівельний конструктор)	Не цікавиться іграми по типу «ніби», або іграми з іншими дітьми Труднощі у розумінні та зауваженні почуттів своїх та інших (щасливий, сумний)
Відсутній чи обмежений контакт очима						
Комунікація 	Не белькоче	Не жестикулює (вказуючи, показуючи, розмахуючи) Не використовує белькотання з 2-х складів (га-га, ма-ма)	Не продукує фрази, що звучать як говір Не реагує на знайомі слова	Немає чітких слів Не розуміє короткі запитання (наприклад, «Де м'яч?»)	Знає менше ніж 50 слів Не складає слова разом («Штовхни машину») Більшість зі сказаного дитиною не зрозуміло	Мову важко зрозуміти Не використовує прості речення («Велика машина поїхала»)
Дрібна моторика й пізнання 	Не тягнеться і не тримає (захоплює) іграшки Руки часто стиснуті, напружені	Не в змозі утримувати або випустити іграшки Не може перекладати іграшку з однієї руки в іншу	Як і раніше, більша частина харчування – рідке або пюре Не може жувати тверду їжу Не в змозі брати невеликі предмети, використовуючи вказівний і великий пальці	Не тримає олівця або не малює каракулі Не намагається складати вежі з кубиків	Немає інтересу до навичок самообслуговування (одягання і т. д.) Немає інтересу до навичок самообслуговування (одягання і т. д.)	Труднощі з навичками самообслуговування (наприклад, їжа, одягання і т. д.) Важко маніпулювати маленькими предметами (бісер, бусинки)
Велика моторика 	Не повертається голову і плечі, лежачи на животі	Не сидить без підтримки Не пересувається (по-пластунськи або на 4-х) Не тримає вагу тіла на ногах, коли дорослі підтримують	Не повзає на карачках або не пересувається на сідницях Не хоче стояти Не стоїть, тримаючись за меблі	Не намагається ходити без підтримки Не стоїть самостійно	Не може бігати Не може ходити по сходах, тримаючись Не в змозі кинути м'яч	Не бігає нормально Не може ходити по сходах Не може штовхнути ногою чи кинути м'яч Не може підскочити на двох ногах разом

Варіативна освітня програма «ДОШКІЛЛЯ» КЗ ЛОР БП НРЦ Святого Миколая

Мета програми: реалізація комплексу розвивальних, виховних, навчальних функцій та змістовних напрямів організації життєдіяльності в межах вікової компетентності дітей від 3 до 6 (7-8) років із поступовим ускладненням змістовної наповнюваності на кожному віковому етапі.

Основні завдання програми: сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6 (7-8) років життя, що забезпечує її повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і психологічну готовність до навчання у школі. Визначені оновленим Базовим компонентом дошкільної освіти вимоги до обсягу необхідної інформації, життєво важливих умінь і навичок, системи ціннісних ставлень до світу та самої себе відображені у програмі є обов'язковими для виконання всіма учасниками освітнього процесу.

Очікувані результати:

Для вихованців і батьків:

- кожному вихованцю будуть створені умови для повноцінного особистісного росту;
- міцний стан здоров'я дітей буде сприяти підвищенню якості їх освіти;
- забезпечення індивідуального психолого-педагогічного супроводу кожної дитини;
- кожна сім'я отримує консультативну допомогу у вихованні і розвитку дітей, право участі і контролю освітньої діяльності;
- якість сформованості ключових компетенцій буде сприяти успішному навчанню дитини в школі;
- система додаткової освіти доступна і якісна.

Для педагогів:

- кожному педагогу буде надана можливість для підвищення професійної майстерності;
- кваліфікація педагогів дозволить забезпечити сформованість ключових компетенцій дошкільника;
- буде подальший розвиток умов для успішного освоєння педагогічних технологій;
- підтримка інноваційної діяльності.

Особливості організації освітнього процесу

Дошкільна група компенсуючого типу багатoproфільного навчально-реабілітаційного центру Святого Миколая створена для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, та для забезпечення соціально-психологічної реабілітації та адаптації дітей шляхом спеціально організованого навчально-виховного процесу у комплексі з корекційно-розвивальною роботою, їх всебічного виховання, розвитку правильної вимови і підготовки дітей до школи. В своїй роботі дошкільна група керується Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Положенням про НРЦ», Положення про дошкільний заклад освіти, (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305, із змінами), «Основами

законодавства України про охорону здоров'я», наказами та рекомендаціями Міністерства освіти і науки України, а саме - наказ від 27.03.2006р. №240/165 «Про затвердження порядку комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу», наказ від 12.01.2021р. №33 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція» і Міністерства охорони здоров'я України, Указу Президента України від 18.05.2019 №286/2019 «Про стратегію національно-патріотичного виховання», положенням про дошкільні групи компенсуючого типу БП НРЦ Святого Миколая, власним статутом, Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 №234), Гранично допустимого навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форм власності (затверджено наказом МОН України від 20.04.2015 №446), листів Міністерства освіти і науки: «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

Освітня діяльність в дошкільній групі компенсуючого типу для дітей віком від 3 до 6 (7-8) років, де забезпечується догляд за ними, розвиток, виховання і навчання відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році буде організована відповідно нормативних документів: лист МОН України «Про розроблення програм для дошкільної освіти» (від 28.02.2013 №1/9-152), лист МОН України, рекомендації «Щодо вирішення окремих питань діяльності керівників гуртків дошкільних навчальних закладів» (18.09.2014 №1/9-473), лист МОН України «Щодо організації роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах» (від 02.09.2016 №1/9-454), лист МОН України «Щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах» (від 02.09.2016 №1/9-456), лист МОН України, методичні рекомендації «Щодо організації взаємодії закладів дошкільної освіти з батьками вихованців» (від 11.10.2017 №1/9-546), лист МОН України, інструктивно- методичні рекомендації «Щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти» (від 19.04.2018 №1/9-249), лист МОН України «Щодо окремих питань діяльності закладів дошкільної освіти у 2021-2022 навчальному році» (від 10.08.2021 № 1/9-406), лист МОН України «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти» (від 13.11.2018 №1/9-691), Постанова КМУ «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» (від 09.08.2017 №588), Лист МОН України «Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти» (від 14.02.2019 №1/11-1491); лист МОН України «Про створення безпечного освітнього середовища в закладі освіти та попередження і протидії боулінгу (цькуванню)» (від 14.08.2020 №1/9-436); Лист МОН № 1/3845-22 від 02.04.22 року Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні; лист МОН «Про затвердження наказу МОН України від 28 грудня 2019 року №1646 «Деякі питання реагування на випадки боулінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» (від 11.02.2020 №1/9 – 80), власного статуту та інших нормативно- правових документів в сфері освіти.

Освітня програма окреслює підходи до планування й організації закладом освіти єдиного комплексу освітніх компонентів для досягнення вихованцями обов'язкових результатів навчання (формування та набуття компетентностей), визначених Базовим компонентом дошкільної освіти.

Освітня програма визначає:

- загальний обсяг навантаження та очікувані результати навчання (набуті компетентності);
- перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх напрямів, логічну послідовність їх реалізації;
- форми організації освітнього процесу;
- систему внутрішнього забезпечення якості освіти. Зміст освітньої програми передбачає:
 - збереження самоцінності дошкільного дитинства;
 - визначення особливостей та вимог до рівня розвиненості;
 - зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;
 - розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей.

До дошкільної групи компенсуючого типу направляють дітей за згодою батьків, або осіб, які їх замінюють, та встановлюють граничний термін їх перебування місцеві органи управління освітою з урахуванням висновку Інтегративно-ресурсного центру (ІРЦ). Прийом дітей до дошкільної групи компенсуючого типу здійснюється керівником закладу протягом календарного року на підставі заяви батьків або осіб, які їх замінюють, свідоцтва про народження дитини, направлення місцевого органу управління освітою, висновку ІРЦ, медичної довідки, довідки дільничного лікаря про стан здоров'я дитини та епідеміологічне оточення, довідки про щеплення. Наповнюваність групи компенсуючого типу визначається наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 №128 (з0229-02) «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за N 229/6517.

Загальні відомості про заклад

КЗ ЛОР БП НРЦ Святого Миколая, в структурі якого функціонує дошкільне відділення знаходиться за адресою смт. Брюховичі, вул. Незалежності України, 1.

№ з\п	Відомості	Показники
1	Мова навчання	Українська
2	Кількість груп	2
3	Режим роботи	08.00 – 19.00

Розклад занять для дітей розроблено відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.04.15 № 446 «Про затвердження гранично допустимого

навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності» та становить:

Види діяльності	Найменування вікової групи		
	молодша	середня	старша
Фізичний розвиток	3	3	3
Ознайомлення з довкіллям	2	2	3
Ознайомлення з природою	1	1	2
Художньо-продуктивна діяльність	4	5	5
❖ Малювання	❖ 1	❖ 1	❖ 1
❖ Аплікація	❖ 0.5	❖ 1	❖ 1
❖ Ліплення	❖ 0.5	❖ 1	❖ 1
❖ Музика	❖ 2	❖ 2	❖ 2
Логіко-математичний розвиток	1	1	2
Розвиток мовлення і культури спілкування	3	3	3
Загальна кількість занять на тиждень	11	12	15

Години, передбачені для фізкультурних занять, не враховуються під час визначення гранично допустимого навантаження на дітей.

Навчальне навантаження: тривалість проведення занять-спеціально організованих форм освітнього процесу, що відповідають віковим можливостям вихованців згідно санітарним законодавством.

Визначаючи обсяг рухової активності дітей, враховується стан їхнього здоров'я та психофізіологічні особливості. Тривалість занять для дітей у віці від 3 до 5 років – 15 -20 хвилин, від 5 до 7 років – 25-30 хвилин. Фізкультурні заняття для дітей дошкільного віку проводять не менше двох разів на тиждень. Форма та місце проведення занять визначаються педагогом залежно від поставленої мети, сезону, погодних умов та інших факторів.

Освітньо-виховна робота здійснюється за Базовим компонентом дошкільної освіти (Затверджено наказом МОНУ від 12.01.2021р. №33), програмою розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкільня», програмою розвитку для дітей із ЗПР «Віконечко», комплексною програмою дітей дошкільного віку з аутизмом «Розквіт», програмно-методичним комплексом «Корекційне навчання дітей старшого дошкільного віку із ЗНМ», програмно-методичним комплексом «Корекційна робота з розвитку мовлення дітей п'ятого року життя із ФФНМ».

Перелік, зміст, тривалість і взаємозв'язок освітніх ліній, логічна послідовність їх реалізації

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти у дошкільній групі компенсуючого типу визначено зміст і структуру освітнього процесу за інваріантною складовою. Інваріантна складова змісту дошкільної освіти сформована на державному рівні і є обов'язковою. Інваріантну частину змісту освіти систематизовано відповідно до Базового компонента дошкільної освіти за освітніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва». У закладі забезпечується неперервність змісту освітніх напрямів, а також наступність дошкільної та початкової ланок.

Освітній напрям	Зміст освітнього процесу
«Особистість дитини»	<p>Передбачає рухову, здоров'язбережувальну, особистісну компетентності. Рухова компетентність – це здатність дитини до самостійного застосування життєво необхідних рухових умінь та навичок, фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях.</p> <p>Результатом сформованості компетентності є задоволення природничої потреби у руховій активності, що забезпечує оптимальний рівень фізичної працездатності, засвоєння та використання елементарних знань у галузі фізичної культури, сформованість умінь і навичок для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях.</p> <p>Здоров'язбережувальна компетентність – це здатність дитини до застосування навичок здоров'язбережувальної поведінки відповідно до наявної життєвої ситуації; дотримання основ здорового способу життя, збереження та зміцнення здоров'я у повсякденній життєдіяльності.</p> <p>Результатом розвитку цієї компетентності є потреба в опануванні способами збереження та зміцнення власного здоров'я, сукупність елементарних знань про людину та її здоров'я, здоровий спосіб життя; стійка мотивація еколого-валеологічної спрямованості щодо пізнання себе та довкілля, яка спонукає до використання навичок здоров'язбережувальної поведінки. Освітній потенціал особистісної компетентності реалізується у творчій активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній, образотворчій). Виявляється в особистісних якостях дитини – від елементарних уявлень та позитивного ставлення дитини до свого внутрішнього світу, до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості.</p> <p>Особистісну компетентність характеризує сформованість самосвідомості: ідентифікації себе зі своїм «Я», позитивної самооцінки, домагання визнання іншими її</p>

	<p>чеснот, уміння співвідносити «хочу», «можу», «буду», здатність уявляти себе в минулому, теперішньому, майбутньому часі; орієнтування у своїх основних правах і обов'язках.</p>
<p>«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»</p>	<p>Передбачає: предметно-практичні, технологічні; сенсорно-пізнавальні, логіко-математичні, дослідницькі компетентності.</p> <p>Предметно-практична, технологічна компетентність-здатність дитини реалізовувати творчі задуми з перетворення об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно-практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно-творчих завдань, завдань з моделювання. Результати: дитина виявляє обізнаність з предметами та їхніми властивостями, зокрема з матеріалами, з яких виготовляють речі (пластик, папір, метал, тканина, гума, глина тощо); має уявлення про виготовлення предметів довкілля (елементарні способи їх обробки пошив, вирізання, видування тощо); знає та виконує правила техніки безпеки і роботи з інструментами. Розуміє важливість раціонального використання матеріалів, обережного ставлення до продуктів праці.</p> <p>Сенсорно-пізнавальна, логіко-математична, дослідницька компетентність - це здатність дитини використовувати власну сенсорну систему в процесі логіко-математичної і дослідницької діяльності. Результати: дитина має уявлення про основні математичні поняття «число», «величина», «форма», «простір», «час»; демонструє володіння знаннями і способами діяльності, які дають змогу розв'язувати пізнавальні суперечності, виявляє сформованість логіко-математичних уявлень у предметно-практичній дослідницькій діяльності; знає і правильно називає еталони площинних та об'ємних геометричних форм, просторові напрями, одиниці вимірювання часу, параметри величини, усвідомлює зв'язки між кількісними, порядковими числівниками, просторовими, часовими поняттями; знає і свідомо використовує термінологію елементарної математики у власному мовленні, знає і розуміє елементарні правила безпеки під час проведення простих фізичних експериментів.</p>
<p>«Дитина в природному довкіллі»</p>	<p>Передбачає природничо-екологічну компетентність. Це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності.</p>

	<p>Результатом цієї компетентності є виявлення інтересу до пізнання природи рідного краю, близького оточення, своєї держави України, цікавиться об'єктами і явищами планети Земля і видимих об'єктів Космосу. Емоційно реагує на природне довкілля; демонструє повагу до різних форм життя, позитивно реагує на ситуації взаємодії з різними об'єктами природи. Виявляє інтерес і готовність до діяльності, що забезпечує пізнання природи і формування навичок доцільної поведінки. Навички, орієнтовані на сталий розвиток, виявляються у сформованості у дітей початкових уявлень про сталі дії і поведінку, усвідомленні необхідності збереження ресурсів планети і особистої причетності до цього, розвиненості – ефективних звичок соціальної поведінки, економного споживання ресурсів та збереження природи.</p> <p>Результатом формування цієї навички є мотивована дитина на цінності сталого розвитку та виявляє небайдужість до природоохоронної діяльності дорослих, бажає брати участь у заходах, спрямованих на підтримку цінностей сталого розвитку, виявляє дружнє ставлення до близьких і знайомих, що проявляється у дотриманні мовленнєвого етикету, наданні допомоги тим, хто її потребує, тощо.</p>
«Гра дитини»	<p>Передбачає ігрову компетентність. Це здатність дитини до вільної, емоційно насиченої спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних і освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових та рольових діях в узагальненій формі.</p> <p>Результатом цієї компетентності є виявлення стійкого інтересу та захоплення ігровою діяльністю, створення ігрових задумів, ситуацій, сюжетів та ігрових ролей. Відповідально ставиться до вибору та виконання ігрової ролі, виявляє повагу до думки іншого, свідомо використовує норми та етикет спілкування в іграх, розуміє, як використовувати предметно-ігрове середовище для гри, дотримується правил гри, усвідомлює себе активним учасником ігрової діяльності.</p>
«Дитина в соціумі»	<p>Передбачає соціально-громадську компетентність. Це здатність до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів, любові до Батьківщини; готовність до посильної участі в соціальних подіях, що відбувається у дитячих осередках, громаді, суспільстві та спрямовані на покращення спільного життя.</p> <p>Результат сформованості соціально-громадської компетентності засвідчує ціннісне ставлення дитини до себе,</p>

	<p>своїх прав і прав інших, наявність уявлень про правила і способи міжособистісної взаємодії з членами сім'ї, родини, іншими людьми та вмінь дотримуватись цих правил в соціально-громадському просторі, а також ціннісне ставлення та повагу до культурних надбань українського народу, представників різних національностей та культур.</p>
«Мовлення дитини»	<p>Передбачає мовленнєві, комунікативні, художньо-мовленнєві компетентності. Мовленнєва компетентність - здатність дитини продукувати свої звернення, думки, враження тощо в будь-яких формах мовленнєвого висловлювання за допомогою вербальних і невербальних засобів. Мовленнєва компетентність об'єднує фонетичний, лексичний, граматичний, діалогічний, монологічний складники та засвідчує їх взаємозалежність і взаємозумовленість. Результатом є те, що дитина розуміє, що в Україні українська мова є державною; усвідомлює звуковий склад рідної мови, спираючись на розвинений фонематичний слух і мовленнєве дихання. Має збалансований запас слів із різних освітніх напрямів, що дає змогу добирати найбільш точні слова відповідно до ситуації мовлення, знає називає ознаки, якості, властивості предметів, явища, події. Має елементарні знання норм культури мовлення (привітання, прохання, вибачення, подяка, комплімент тощо).</p> <p>Комунікативна компетентність-здатність дитини до спілкування з однолітками і дорослими у різних формах конструктивної взаємодії, здатність підтримувати партнерські стосунки, заявляти про свої наміри і бажання, узгоджувати свої інтереси з іншими, домовлятися, за потреби аргументовано відстоювати свою позицію. Результатом є те, що дитина знає і володіє етикетними комунікативними формулами, різними формами мовленнєвих висловлювань відповідно до ситуацій.</p> <p>Художньо-мовленнєва компетентність - здатність відтворювати художньо естетичні враження від сприйняття літературних і фольклорних творів засобами різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, що засвідчує ціннісне ставлення дитини до художнього слова як культурного явища, друкованої чи електронної книжки, достатній для художньої комунікації рівень літературної обізнаності. Результат: дитина знає декілька імен письменників і поетів, і декілька літературних або фольклорних творів. Усвідомлює і може пояснити значення образних слів, доцільність їх вживання в поетичному тексті та прозі.</p>
«Дитини у світі мистецтва»	<p>Передбачає мистецько-творчу компетентність. Це здатність дитини практично реалізувати свій художньо-</p>

	<p>естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності.</p> <p>Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва, ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності, прагнення сприймати мистецтво.</p>
--	--

Дотримання змісту, взаємозв'язку та логічної послідовності реалізації освітніх напрямів Базового компоненту забезпечується та відображається у плануванні педагогів закладу.

З метою досягнення очікуваних результатів навчання (набуття компетентностей) педагогами закладу будуть реалізовуватися заняття різних видів за змістовою спрямованістю та дидактичними цілями.

За формами організації дітей:

- фронтальні (загально-групові), що проводяться одразу з усією групою дітей;
- підгрупові, для яких організують дітей, розділяючи групу на дві підгрупи. Підгрупи формують, орієнтуючись на інтереси, ситуативні бажання, здібності, інші суб'єктивні й об'єктивні чинники;
- індивідуально-групові, на яких об'єднують по 2-4 дітей, чим забезпечується можливість здійснення диференційованого й індивідуального підходів;
- дистанційні, як форма взаємодії з родинами в умовах впровадження дистанційної освіти у форматі «педагог – батьки – дитина»;
- індивідуальні, які проводяться і з окремими дітьми, і з маленькими підгрупами, якщо ці діти потребують індивідуальної корекційно-розвивальної роботи однакової чи подібної спрямованості.

За дидактичними цілями:

- на повідомлення нової інформації, формування нових знань і умінь;
- на закріплення знань і раніше отриманих умінь, систематизацію накопиченого досвіду;
- змішані заняття, що поєднують повідомлення нових знань, формування нових умінь із повторенням, закріпленням, систематизацією і застосуванням набутих знань, умінь, навичок;
- підсумково-контрольні заняття, які впроваджуються періодично в кінці певного часового періоду (кварталу, півріччя, року) або в кінці вивчення з малюками певної теми; інтегровані заняття (з пріоритетом мовленнєвого розвитку і природи; з пріоритетом сенсорики та зображувальної діяльності; з пріоритетом художньо-естетичного розвитку і соціуму).

Інтеграція сприяє значному скороченню організованих форм навчальної діяльності (занять) та істотно знижує навчальне навантаження на дітей.

Безперервна безпосередньо освітня діяльність у групах планується як у I так і в II половині дня відповідно до розподілу організованих видів діяльності за освітніми напрямками Базового компонента дошкільної освіти на тиждень.

У II половині дня плануються заняття з художньо-продуктивної музичної, трудової, художньо-мовленнєвої, пошуково-дослідницької ігрової діяльності, інтелектуальної та розвивальної ігрової діяльності, вечори розваг, проведення занять гурткової роботи. Весь освітній процес організовується диференційовано з урахуванням віку і індивідуальних особливостей дітей.

У дошкільній групі компенсуючого типу планування та організація життєдіяльності, у тому числі освітній процес, здійснюється за режимними моментами з урахуванням освітніх напрямів, які базуються на інтегрованому підході, що забезпечує змістовну цілісність, системність, послідовність, ускладнення та повторення програмного матеріалу.

Тип заняття обирає та уточнює вихователь самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення конкретних очікуваних результатів, зазначених в освітніх програмах.

Рівномірно розподіляються види активності за основними видами діяльності протягом дня в залежності від бажань, індивідуальних особливостей, інтересів та нахилів дітей.

Режимний процес в закладі передбачає забезпечення підвищеної рухової активності дітей:

- ранкова гімнастика;
- гімнастики пробудження;
- заняття фізичною культурою;
- рухливі ігри та ігри спортивного характеру;
- загартування;
- фізкультурні хвилинки під час занять;
- фізкультурні паузи між заняттями;
- фізкультурні комплекси під час денної прогулянки (пішохідний перехід);
- оздоровчі заходи з використанням нестандартного обладнання, спрямовані на профілактику плоскостопості та корекцію постави.

**План роботи дошкільних груп компенсуючого типу
«Багатопрофільного навчально-реабілітаційного центру
Святого Миколая» на 2022-2023 н.р.**

Погоджено
Заступник директора з НР
Лукачук І.Д.

Затверджено
Директор
Цимбалюк Н.П.

Загальні відомості про заклад

КЗ ЛОР БП НРЦ Святого Миколая, в структурі якого функціонує дошкільне відділення знаходиться за адресою смт.Брюховичі, вул.Незалежності України, 1.

№ з\п	Відомості	Показники
1	Мова навчання	Українська
2	Кількість груп	2 (молодша та старша)
3	Режим роботи	08.00 – 19.00

Педагогічний склад: вчитель-дефектолог, вихователі.

Бабій Н.С. – вчитель-дефектолог;

Дубанич О.Я. – вчитель-дефектолог;

Петрушка М.М. – вихователь;

Старецька О.Й. – вихователь;

Хацко Т. В. – вихователь;

Чучман М.І. – вихователь;

Плиска Н.М. - вихователь.

Розділ І. Аналіз роботи закладу за минулий навчальний рік.

В своїй роботі дошкільна група керується Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту», «Положенням про НРЦ», Положення про дошкільний навчальний заклад, (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305, із змінами), «Основами законодавства України про охорону здоров'я», наказами та рекомендаціями Міністерства освіти і науки України і Міністерства охорони здоров'я України, цим порядком, власним статутом. Навчально-виховний процес здійснюється за програмою розвитку дітей дошкільного віку «Українське дошкілля», «Віконечко» (для дітей із затримкою психічного розвитку від 3 до 7 років), «Розквіт» (для дітей з аутизмом), програмно-методичним комплексом для дітей з ФФНМ.

Для забезпечення успішного виконання завдань освітнього процесу в дошкільному закладі функціонують:

- кабінет вчителя-дефектолога;

- кабінет практичного психолога;
- спортивна зала.

Створюючи умови для оптимального розвитку дітей в закладі, упродовж навчального року колектив педагогів спільно з батьками цілеспрямовано працював над збагаченням та оновленням розвивального середовища в групі.

1. Виконання пріоритетних завдань:

У 2021/2022 навчальному році педагогічний колектив спрямував роботу на реалізацію пріоритетних напрямків та завдань:

1. Зосередження уваги на розв'язанні мети роботи школи: «Формування в учнів загальнолюдських компетентностей, адаптація та соціалізація їх у суспільство через освітньо-корекційний процес»

2. Створення умов для різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, учня, формування гармонійної особистості, збереження та зміцнення її фізичного і психічного здоров'я;

3. Формування основних норм загальнолюдської моралі;

4. Розпочати роботу з формування комунікативно-мовленнєвої та мовної компетентності дошкільників в контексті формування в дітей культури міжнаціонального спілкування, виховання мовленнєвої культури особистості; урахування народних традицій в освітній діяльності, долучення дітей до цінностей національної культури свого народу та в світлі вимог Базового компонента дошкільної освіти.

5. Підвищувати якість освіти через активне впровадження в освітньо-виховний процес інформаційно-комп'ютерних технологій, спрямованих на професійне зростання творчої активності педагогів та формування основ інформаційної культури у дітей дошкільного віку.

6. Продовжувати створювати умови для збереження оптимального рухового режиму, загартування та зміцнення здоров'я дітей, використовуючи сучасні методи оздоровчо-розвивального напрямку та різноманітну дитячу діяльність.

7. Забезпечити дбайливе толерантне ставлення до особистості дитини дошкільного віку в різних життєвих ситуаціях та в процесі активної взаємодії з предметним світом.

8. Продовжувати відпрацювати механізми наступності між дошкільною, початковою ланками освіти та батьківською громадськістю щодо розвитку, виховання і навчання дітей у певному віковому періоді.

Аналіз оцінювання умов діяльності закладу показав, що пріоритетним завданням продовжує бути підвищення рівня кваліфікації педагогічних працівників за рахунок підвищення кваліфікації за підсумками атестації педагогів, освіти за фахом, робота з молодими спеціалістами та підвищення результативності самоосвіти.

2. Діяльність дошкільної групи компенсуючого типу.

На виконання річного плану роботи здійснювався контроль за навчально-виховного процесом. Здійснювалася перевірка вихователів щодо написання перспективних планів роботи, дотримання розкладу занять, режиму роботи, що спрямоване на досягнення оптимальних результатів навчання й виховання дітей. Згідно річного плану роботи проведено всі заплановані заходи контролю і

керівництва навчально-виховним процесом під керівництвом заступника директора з навчальної роботи Лукачук І.Д. Контроль здійснювався за традиційними схемами. Контролювались та аналізувались готовність всіх дітей до навчального року, готовність вихователя до робочого дня, проведення фізкультурних та оздоровчих заходів, стан ігрової діяльності, відвідування дітьми дошкільної групи, зміст і якість перспективного та календарного планування, планування самоосвіти, рівень знань, умінь і навичок дітей, рівень майстерності вихователя, робота щодо формування у дітей знань правил дорожнього руху, організація і проведення прогулянок тощо. Робота з розвитку зв'язного мовлення у дітей ведеться належним чином, цьому питанню приділяється значна увага, широко використовуються бесіди для інтелектуального розвитку дітей, використовуються різноманітні сучасні прийоми та методи роботи з дітьми, але слід приділити більше уваги стимулюванню словесної творчості та навчанню творчого розповідання.

Вихователі дошкільної групи на своїх заняттях використовують дидактичні та рольові ігри, цікаві завдання, загадки. Проводять індивідуальну роботу з кожним вихованцем, широко використовують наочність, диференційований підхід. Діти-випускники мають на достатньому рівні психічні процеси, добрі можливості в галузі розвитку пізнавальних процесів; достатній рівень працездатності; достатній рівень розумової активності. У дітей сформовані навички навчальної діяльності, вони уміють слухати та виконувати вказівки дорослого, контролювати себе, оцінювати свої відповіді та відповіді однолітків; на достатньому рівні розвинуте мислення. Окреслилась позитивна динаміка щодо готовності дітей до школи.

Правильно здійснений контроль допомагає творчому зростанню вихователя, дисциплінує його роботу, сприяє виявленню і поширенню передового педагогічного досвіду, виявляє недоліки у навчально – виховному процесі і дає можливість педагогам своєчасно усувати їх. В його основі лежить педагогічний аналіз результатів праці педагогів і загалом стану навчально-виховної роботи в закладі.

3. Результати роботи з дітьми.

Розклад занять для дітей розроблено відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 20.04.15 № 446 «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину у дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності» та становить:

Види діяльності	Найменування вікової групи		
	молодша	середня	старша
Фізичний розвиток	3	3	3
Ознайомлення з довкіллям	2	2	3
Ознайомлення з природою	1	1	2
Художньо-продуктивна діяльність	4	5	5
❖ Малювання	1	1	1
❖ Аплікація	0.5	1	1

❖ Ліплення	0.5	1	1
❖ Музика	2	2	2
Логіко-математичний розвиток	1	1	2
Розвиток мовлення і культури спілкування	3	3	3
Загальна кількість занять на тиждень	11	12	15

З дітьми проводиться організована навчально - пізнавальна діяльність у формі фронтальних, індивідуальних, підгрупових занять різного спрямування за освітніми лініями: ознайомлення з довкіллям; ознайомлення з природою; художньо продуктивна діяльність, яка розподіляється на музичну, образотворчу (малювання, ліплення, аплікація); логіко математичний розвиток; розвиток мовлення і культури спілкування; фізичний розвиток.

Широко використовуються тематичні, комплексні, інтегровані заняття, спрямовані на закріплення і використання дітьми набутих знань, умінь, навичок у практичній діяльності, нових ситуаціях.

Освітні завдання, які були поставлені вихователями на цей навчальний рік виконані на належному рівні.

Проводиться освітня робота з безпеки життєдіяльності дітей. З дітьми вивчають правила дорожнього руху, поведінки на вулицях, у транспорті, при зустрічах з незнайомими людьми, безпечної поведінки під час відпочинку на сонці, воді, у лісі, користування електричними і газовими приладами, запобігання харчовим отруєнням і кишковим інфекціям.

4. Організація харчування дітей

Під час перебування в закладі діти отримують 4 разове харчування: сніданок, II сніданок, обід і підвечірок. Діти харчуються відповідно до норм харчування затверджених постановою Кабінету Міністрів від 22 листопада 2004 року № 1591.

Протягом року кожного місяця проводиться аналіз харчування дітей.

5. Аналіз медичного обслуговування.

В закладі працює лікар, медична сестра, дітсестра. Функціонує медичний кабінет. Вихователі тісно співпрацюють з медпрацівниками. Медичною сестрою ведеться журнал антропометрії, ведеться систематичний прийом дітей у групу.

Працівники закладу раз на рік проходять медичне обстеження.

Для дотримання санітарно-гігієнічних норм заклад забезпечений миючими та дезинфікуючими засобами, медикаменти першої допомоги.

6. Організація роботи з профілактики захворювань і оздоровлення дітей:

Діяльність закладу спрямовується на організацію змістовного, різноманітного буття з метою оздоровлення дітей, забезпечення їхнього активного відпочинку.

В закладі проводиться заняття з фізичної культури, ранкова гімнастика та гімнастики після денного сну, загартувальні заходи: провітрювання кімнат, прогулянка на свіжому повітрі, масаж шипованими м'ячиками, дихальна гімнастика, оздоровчий біг, ароматерапія.

Загартувальні процедури здійснюються при забезпеченні дітей необхідним одягом, взуттям, головними уборами та дотриманні норм температурного режиму. Відповідно до перспективних і календарних планів освітньої роботи, санітарно-гігієнічних норм, інших нормативних актів, забезпечується:

- максимально можливе перебування дітей на свіжому повітрі;
- відповідна віку тривалість денного сну;
- збалансоване, збагачене вітамінами харчування;
- оптимальна рухова активність;
- дотримання протягом дня повітряного та водного режиму, вимог до одягу і взуття при перебуванні дітей у приміщеннях і на майданчиках.

Значна увага приділяється плануванню і проведенню фізичного виховання дітей, що являється найважливішим напрямком сучасної дошкільної освіти. Воно спрямовується на збереження і зміцнення здоров'я дошкільників, своєчасне формування у них життєво важливих рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей, ознайомлення із будовою і основними функціями свого тіла, виховання стійкого інтересу до рухової активності, вироблення звички до здорового способу життя.

7. Вжиті заходи щодо запобігання дитячого травматизму.

Робота педагогічного колективу та всіх працівників закладу щодо профілактики дитячого травматизму будується згідно Базового компоненту, яка спрямовує роботу педагогів на формування у дошкільників певної життєвої позиції, елементарної життєвої компетентності.

Профілактики дитячого травматизму має такі завдання:

- Формувати у дошкільників ціннісного ставлення до власного здоров'я та життя.
- Пропагувати здоровий спосіб життя серед дітей та батьків.

Планування роботи з даної теми проводиться протягом навчального року. Діти повинні знати про світ небезпек, який її оточує, зменшити можливий ризик, жити в гармонії з собою та з природою. Також проводяться з дітьми бесіди, заняття, розваги.

8. Об'єктивна оцінка стану методичної роботи.

Протягом навчального року у закладі проводиться методична робота з педагогічними працівниками. Голова методичного об'єднання вихователів провела 4 засідання на теми:

1. «Основні напрямки роботи МО на 2021/2022 навчальний рік».
2. Національно-патріотичне виховання дітей дошкільного віку.
3. Інноваційні техніки у роботі з дітьми.
4. Нетрадиційні техніки малювання у роботі з дітьми дошкільного віку.
5. «Результати роботи МО»

Педагоги закладу приймали активну участь у семінарах, методичних об'єднаннях. Педагогічні кадри постійно підвищують свій фаховий рівень, займаються самоосвітою та опрацьовують фахові видання.

9. Аналіз проведення роботи з батьками.

Протягом навчального року проводилася робота з батьками та батьківським

комітетом. Було створено інформаційний куточок для батьків, в якому висвітлювалася корисна інформація. Були проведені загальні батьківські збори. Між вихователем та батьками налагоджено тісний контакт. Роботу вихователів, яка проводилася з батьками протягом навчального року, вважати виконаною на належному рівні і на далі співпрацювати в тісному зв'язку.

10. Робота з питань охорони праці.

Забезпечується виконання нормативних документів з охорони праці, техніки безпеки, пожежної охорони, виробничої санітарії та гігієни, охорони життя дітей у дошкільному закладі та поза ним.

З метою запобігання нещасних випадків працівники стежать за дотриманням техніки безпеки в групах та на ділянках.

Надається методична допомога вихователям щодо пропаганди здорового способу життя серед дітей та батьків. Проводяться заняття з санітарного мінімуму з працівниками закладу.

11. Аналіз проведення роботи щодо зміцнення матеріально – технічної бази закладу.

Фінансово-господарська діяльність дошкільного навчального закладу здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства. За рішенням засновника закладу бухгалтерський облік здійснюється через централізовану бухгалтерію.

Розділ II. Пріоритетні завдання на 2022 - 2023 навчальний рік:

✓ Зосередити увагу на розв'язанні мети роботи школи: «Формування в учнів загальнолюдських компетентностей, адаптація та соціалізація їх у суспільство через освітньо-корекційний процес»

✓ Створення умов для різнобічного розвитку дитини дошкільного віку, учня, формування гармонійної особистості, збереження та зміцнення її фізичного і психічного здоров'я;

✓ Формування основних норм загальнолюдської моралі;

✓ Розпочати роботу з формування комунікативно-мовленнєвої та мовної компетентності дошкільників в контексті формування в дітей культури міжнаціонального спілкування, виховання мовленнєвої культури особистості; урахування народних традицій в освітній діяльності, долучення дітей до цінностей національної культури свого народу та в світлі вимог Базового компонента дошкільної освіти.

✓ Підвищувати якість освіти через активне впровадження в освітньо-виховний процес інформаційно-комп'ютерних технологій, спрямованих на професійне зростання творчої активності педагогів та формування основ інформаційної культури у дітей дошкільного віку.

✓ Продовжувати створювати умови для збереження оптимального рухового режиму, загартування та зміцнення здоров'я дітей, використовуючи сучасні методи оздоровчо-розвивального напрямку та різноманітну дитячу діяльність.

✓ Забезпечити дбайливе толерантне ставлення до особистості дитини дошкільного віку в різних життєвих ситуаціях та в процесі активної взаємодії з предметним світом.

✓ Продовжувати відпрацювати механізми наступності між дошкільною, початковою ланками освіти та батьківською громадськістю щодо розвитку, виховання і навчання дітей у певному віковому періоді.

Розділ III. Методична робота з кадрами

№ з/п	Зміст роботи	Термін	Відповідальний	Примітка
1.	З метою підвищення теоретичного рівня та фахової майстерності педагогів: <ul style="list-style-type: none"> ▪ забезпечити участь педагогів у роботі методоб'єднань; ▪ здійснювати знайомство педагогів з новинками науково-методичної літератури, педагогічними виданнями 	протягом року	Лукачук І.Д. Петрушка М.М.	
2.	З метою підвищення ефективності педагогічної діяльності здійснювати індивідуальне консультування педагогів	протягом року	Лукачук І.Д, Шерстило Н.Б.	
3.	З метою самоосвіти педагогів опрацювати методичні посібники, що будуть використовуватися у роботі впродовж року: вивчати та впроваджувати в практику роботи	протягом року	Петрушка М.М., Старецька О.Й., Хацко Т.В., Бабій Н.С., Дубанич О.Я.	
4.	З метою надання методичної допомоги систематично здійснювати контроль за самоосвітою педагогів	протягом року	Лукачук І.Д.	
5.	З метою підвищення якості реалізації річних знань у 2022/2023 н.р.: <ul style="list-style-type: none"> ▪ визначити зміст педпроцесу, скласти навчальний план; ▪ систематично проводити оперативні наради, спрямовані на визначення системи педагогічних впливів, що забезпечують підвищення якості останнього процесу; ▪ створити мікроклімат педагогіки співробітництва; ▪ забезпечити функціонування системи обліку особистих досягнень 	Протягом року	Лукачук І.Д., Цимбалюк Н.П.	

	вихованців у засвоєнні навчального матеріалу			
6.	З метою підвищення фахової майстерності педагогів та якості освітнього процесу проводити взаємо відвідування занять між колегами (шкільний та дошкільний підрозділи)	протягом року	Лукачук І.Д., Шерстило Н.Б.	

Розділ IV. Контроль та керівництво освітнім процесом

№ з/п	Зміст роботи	Термін	Відповідальний	Примітка
1.	З метою надання допомоги і недопущення помилок в роботі вихователя, вести контроль за: <ul style="list-style-type: none"> ▪ навчально-виховним процесом, рівнем знань, вмінь та навичок дітей; ▪ рівнем підготовки дітей до школи; ▪ підготовкою вихователя та інших спеціалістів до робочого дня; ▪ змістом та якістю планування 	постійно	Директор, заступник директора	
2.	З метою збереження та зміцнення здоров'я дітей вести контроль за: <ul style="list-style-type: none"> ▪ виконанням режиму дня та організацією життя групи за специфікою сезону; ▪ підготовкою проведення та ефективністю ранкової гімнастики та вправ після денного сну; ▪ організацією та проведенням прогулянок; ▪ рухливою активністю дітей протягом дня; 	Постійно Щоденно Щоденно	Заступник директора	
3.	З метою профілактики нещасних випадків перевірити роботу педагогів по формуванню знань з правил дорожнього руху	За планом закладу	Директор	
4.	З метою всебічного розвитку дошкільнят перевіряти виконання програми по розділам: <ul style="list-style-type: none"> ▪ математика; ▪ розвиток мовлення; 	Жовтень Лютий Травень	Заступник директора	

	▪ виховання культурно-гігієнічних навичок.			
5.	Підготовка вихователя до роботи	Щоденно	Заступник директора	
6.	Ведення документації у групах	Постійно	Заступник директора	

Розділ V. Робота з батьками

№ з/п	Зміст роботи	Термін	Відповідальний	Примітка
1.	Робота з батьками дітей, які не відвідують дошкільний заклад	листопад	Вихователі, заступник директора	
2.	Індивідуальні бесіди з батьками з питань харчування, режиму закладу, адаптації дитини в шкільному закладі	протягом року	Вихователі, заступник директора, медична сестра	
3.	Залучення батьків до спільної праці по проведенню ранків та свят	грудень березень	Вихователі	
4.	Проведення бесід і лекцій для батьків з питань раціонального харчування дітей, профілактики різних захворювань	постійно	Вихователі, заступник директора, медсестра	
5.	Проводити батьківські збори за темами: 1) «Забезпечення взаємодії навчального закладу зі школою та сім'єю». 2) «Здоров'я вихованців-понад усе». 3), «Приклад батьків-поведінка для дитини» 4), «Готовність дитини до школи»	жовтень грудень березень травень	Заступник директора, вихователі. Заступник директора, медсестра. Заступник директора, вихователі. Заступник директора, вихователі.	

Розділ VI. Адміністративно-господарська діяльність. Організаційні заходи

№ з/п	Зміст роботи	Термін	Відповідальний	Примітка
1.	Здійснити комплектування закладу кадровим складом на 2022/2023 навчальний рік	серпень 2022р.	Директор	
2.	Удосконалювати матеріально-технічну базу групи	протягом року	Заступник директора	
3.	Здійснювати контроль за організацією харчування	постійно	Директор, заступник директора, медсестра	
4.	Здійснювати контроль за санітарним станом у групі та на ділянках закладу	постійно	Медсестра	
5.	Забезпечити своєчасне проходження працівниками медичного обстеження	за планом	Медсестра	
6.	Підготувати заклад до зимового періоду	листопад 2022р.	Директор	
7.	Здійснення звітно-інформаційної системи, шляхом залучення педагогів та матеріально-відповідальних працівників	постійно	Директор	

Розділ VII. Організаційно-педагогічна робота

№ з/п	Зміст роботи	Термін	Відповідальний	Примітка
Виставки дитячих робіт:				
1.	«Золоті барви осені»	вересень	Вихователі	
2.	«Осінні дари»	жовтень	Вихователі	
3.	Виставка робіт з природничого матеріалу	листопад	Вихователі	
4.	«Кришталева зима»	січень	Вихователі	
5.	«Моя Батьківщина-Україна»	березень	Вихователі	
6.	«Нарешті весна»	квітень	Вихователі	
7.	«Мама – сонечко в сім'ї, ми – промінчики її»	травень	Вихователі	

Загальні заходи для дітей

№ з/п	Назва заходу	Термін	Відповідальний	Примітка
1	Осіннє свято - «Тиха осінь ходить гаєм»	листопад	Вихователі	
2	Свято Св.Миколая	грудень	Вихователі	
3	Матусине свято - «Мамині долоні»	травень	Вихователі	
4	Випускний ранок	травень	Вихователі	

Організація корекційно-розвиткової роботи з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВОЇ РОБОТИ

Метою спеціального навчання і виховання дітей дошкільного віку з ППР є зміцнення здоров'я, розвиток і формування особистості, забезпечення соціально-психологічної реабілітації та адаптації дитини шляхом спеціально-організованого навчально-виховного процесу у комплексі з корекційно-розвивальною, лікувально-оздоровчою роботою.

Робота вихователя спрямована на створення комфортних умов для життя та розвитку дитини в групі. Ми повинні навчити дітей з особливостями психофізичного розвитку орієнтуватися в житті, виділяти основне і другорядне, безпечне і небезпечне, приємне і неприємне.

Необхідно включати дитину в різноманітні соціальні відносини, активне спілкування, суспільно-корисну діяльність з врахуванням компенсаторних можливостей. Найефективнішим є відвідування спеціального закладу.

В основі роботи з дітьми з особливими потребами лежать як загально-дидактичні, так і спеціальні принципи навчання та виховання. При цьому такі загально дидактичні принципи, як наочність, доступність, індивідуальний підхід мають особливе значення.

Особливо важко навчити дітей з порушеннями в розвитку спілкуватися. Для них потрібно створювати ситуації, які стимулюють їхнє мовлення, заохочувати будь-яку мову, навіть лепетну.

З дітьми проводиться ціла система корекційних занять-вправ, спрямованих на:

- ✓ прищеплення культурно-гігієнічних навичок і навичок самообслуговування;
- ✓ на розвиток інтересу до навколишнього через предметну, ігрову, зображувальну, конструктивну і трудову діяльність;
- ✓ на формування всіх психічних процесів;
- ✓ на розвиток сенсо-моторних навичок;
- ✓ на формування мовленнєвого спілкування, виправлення недоліків мовного розвитку.

Для успішного проведення корекційного процесу в групі для дітей створюється відповідне корекційне середовище, яке включає в себе такі зони, як — осередки сюжетно—рольових ігор, сенсорний куточок, куточок усамітнення (куточок релаксації), образотворчої діяльності, ігротеки.

Поєднання традиційних та нетрадиційних методів навчання в роботі з дітьми з

особливими потребами, робить корекційний вплив більш цікавим та продуктивним. У роботі з дітьми, дуже важливо використовувати гнучкі форми корекційно-педагогічної допомоги. Нетрадиційні корекційні методики розкривають широкий спектр здібностей дитини.

Нетрадиційні методи роботи, які використовуються в корекційно-розвитковій роботі з дітьми:

- методика «Ранкові зустрічі»,
- методика Марії Монтесоррі,
- пісочна терапія,
- ниткографія,
- музикотерапія.

Методика «Ранкові зустрічі». Ранкова зустріч - це запланований структурований збір, який займає важливе місце в повсякденному розкладі

діяльності групи, де панує атмосфера піклування та відповідальності. Вона створює позитивну атмосферу у групі, дає вихователю можливість навчити дітей взаємній повазі та доброму ставленню один до одного, сприяє формуванню в групі цілісного колективу. Діти чекають ранкової зустрічі. Для них це - цікава гра. Важливою складовою кожної ранкової зустрічі є привітання.

Методика Монтесоррі. Тут не ставиться акцент на безпосередньому

навчанні дитини, але створюється стимулююче оточення, що підвищує дитячу природну цікавість, а також дозволяє дітям вчитися спонтанно, через гру, шляхом відкриттів.

Пісочна терапія. Пісочна терапія допомагає розвивати у дітей пам'ять, увагу і просторову уяву. Створюючи свій, неповторний світ на піску за допомогою

різноманітних фігурок, малюк передає нам всі свої фантазії і переживання

Ниткографія. Малювання за допомогою нитки. Така техніка розвиває пам'ять, акуратність, дисциплінованість, фантазію, дрібну моторику, зоровий аналізатор, увагу та мислення.

Музикотерапія. Позитивні емоції, що виникають під час звучання музики, стимулюють інтелектуальну діяльність дитини. Особливо важливою ланкою музикотерапії є формування сенсорного розвитку, а саме музично-сенсорних здібностей дітей.

Нетрадиційні техніки малювання. Вченими доведено, що розвиток зон мозку, які відповідають за мовлення, відбуваються під впливом імпульсів, що йдуть від пальців. І навіть при загальній фізичній активності, якщо розвиток рухів пальців відстає, то у дитини затримується і розвиток мовлення.

Пуантилізм (долоньками, ребром, пальчиками)

Відбиток зім'ятим папером

Воскові крейди + акварель.

Свічка + акварель

Малювання жорсткою щіткою

Відтиск гумкою, пінопластом

Малювання виделкою

Навчально-методичні матеріали

ПІДГРУПОВЕ ЗАНЯТТЯ У СТАРШІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ГРУПІ

«Всі професії важливі»

Багатопрофільний
навчально-реабілітаційний центр Святого Миколая

Підготувала й провела:
вчитель-дефектолог
Бабій Н.С.

Мета: ознайомити дошкільників із різними видами людської діяльності; показати важливість кожної професії; вчити правильно вимовляти слова-назви професій; збагачувати словниковий запас; розвивати мислення, пам'ять, увагу; корегувати звуковимову; моторні навички; виховувати повагу до людей різних професій.

Матеріали та обладнання: набір карток із зображеннями людей різних професій; демонстраційний плакат «У світі професій»; матеріали для дидактичної

гри «З якої це професії?»; матеріали для дидактичної гри «Що тут зайве?»; вірш А.Костецького «Головна професія»; демонстраційна дошка.

Хід заняття

1. Організація до заняття.
2. Робота за темою «Професії».

Бесіда про професії.

Усе, що нас оточує: будинки, дороги, автомобілі, предмети побуту, меблі, картини – створено працею і розумом людей.

Люди виконують найрізноманітнішу роботу. Кожна людина у житті обирає собі якусь справу, тобто *професію*.

Професія- це трудова діяльність, якою займається людина. Ще можна сказати *ремесло, фах* (діти повторюють нові слова).

Будь-яка праця вимагає певних здібностей, спеціальних знань та вмінь, тому кожній професії потрібно вчитися.

Щоб опанувати якусь професію, потрібно спочатку вчитися у школі, пізніше в коледжі чи училищі, чи в університеті.

Робота з демонстраційним плакатом.

Подивіться на зображення.

У світі існує безліч професій. Але кожна людина мріє вибрати собі одну і присвятити їй своє життя.

Для того, щоб обрати найкращу для себе справу, здійснити свою мрію, вам слід якнайбільше дізнатися про різні професії вже зараз.

Робота з картинками.

Назви, людей яких професій тут зображено і розкажи в чому полягає їх діяльність.

Робота із загадками.

Золоті у нього руки.
Робить зачіски й перуки.
Постриже і пофарбує.
Гарний настрій подарує.

Літаком керує вправно,
Навіть, коли в небі хмарно.
Посміхається з висот
Найхоробріший... пілот.

Як приходимо у клас
Там чекає він на нас.
Вчить читати і писати
І співати й малювати.

Скрипку він бере у руки –
Линуть чисті ніжні звуки.
Люди кажуть: «Це талант!»
Гарно грає... музикант.

Хто людей з біди рятує
Він хвороби всі лікує
Призначає процедури,
І таблетки, і мікстури.

Прокидається він рано
І пече нам хліб духмяний
Бублики і пиріжки,
Пряники й медівники.

Будь-який вогонь вгамує
Від пожежі нас врятує
Наче справжній чудо-вершник
Гасить полум'я... *пожежник*.

Розкладає він товар
На прилавку в магазині
Зважить яблук кілограм
Ще й картоплі, моркви, дині.

Виростають скрізь будинки
Хто ж складав усі цеглинки?
Хто тут стіни мурував,
Нам оселі будував?

Хто у будь-яку погоду
Шие одяг для народу
Дружить з голкою, тканиною
Строчить швейною машиною?

Хто у кухні хазяйнує
Хто каструлями керує,
Із ножем працює вправно,
Хто смачні готує страви?

Дидактична гра «Підбери потрібні картинки»

Люди яких професій працюють в нашій школі?(вибрати відповідні зображення)

Фізкультхвилинка

Кожна праця – це уміння,
Вміння справжні, професійні:
Так працює в нас жонглер,
Так веде авто шофер,
Так фарбує дім маляр,

Так ось грає сопілкар.
Так працює в нас двірник,
Так – завзятий танцівник,
Так пливе спортсмен-плавець...
Кожний – справжній фахівець!

Дидактична гра «Що тут зайве?»

Завдання: вибрати зайве зображення на малюнках.

ЗАНЯТТЯ З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ У СТАРШІЙ ДОШКІЛЬНІЙ ГРУПІ

«Всюди осінь золота»

Багатопрофільний
навчально-реабілітаційний центр Святого Миколая

Підготувала й провела:
вчитель-дефектолог
Бабій Н.С.

Мета: закріплювати знання дітей про сезонні зміни у природі, збагачувати лексику прикметниками за темою, вчити давати повну відповідь на запитання; розвивати фонематичний слух, пам'ять, увагу; корегувати дрібну моторику; виховувати культуру мовлення.

Обладнання: картинки із зображенням осені, дидактичний матеріал: малюнки із зображеннями контурів овочів і фруктів, кошички з овочами і фруктами, листя дерев, ноутбук.

Хід заняття

1. Організація до заняття.
2. Оголошення теми заняття.

Бесіда про осінь.

Ось і промайнуло тепле літечко. Сонечко опустилося нижче, стало рідше з'являтися з-за хмар. Небо частіше вкривається хмарками. Вони не легенькі й

білосніжні, як улітку, а сірі, похмурі. Небо сумує за літнім теплом, за сонячними променями...

- Як же починається осіння пора?

Вона приходить нечутними кроками до нас і змінює все навколо. (Показ картинок на ноутбуці).

Тільки дерева були зеленими, і раптом вони перетворилися на яскраві, різнобарвні. Тому осінь ми називаємо *чарівницею*.

Восени дерева змінюють забарвлення, їх листя стає жовтим... (далі педагог показує листя, а діти називають кольори). Усе навколо стає ніби золотим. Тому ми називаємо осінь *золотою*.

Восени ми збираємо врожай овочів, фруктів, горіхів, грибів. Тому ми називаємо осінь *щедрою*.

А коли грибів вродить дуже багато, ми ще називаємо осінь *грибною*.

Але все рідше виглядає сонечко, стає все холодніше з кожним днем. Тому ми осінь називаємо *похмурою, холодною*.

Часто восени йдуть дощі, тому осінь ще називають *дощовою*.

Ось яка вона, осінь.

3. Робота з віршем П. Сингаївського «Вересень».

Звозить вересень в комори
Кавуни і помідори,
Спілих яблук, груш і слив
Цілі гори натрусив.
Йде до гаю, де гриби
Виростають щодоби.
На чолі іскриться піт –
Сто турбот і сто робіт.

Недаремно рано встав –
І на пошуки:
Глянь, грибів яких набрав
Повні кошики!
Вересовою хустинкою
Витер вересень чоло –
І поніс гриби стежинкою
З гаю – в місто і село.

4. Дидактична гра «Відгадай за контуром».

Педагог пропонує дітям відгадати, що зображено на малюнках і зафарбувати малюнки.

5. Фізкультхвилинка

- Покажіть, як з дерев падають листочки.
- Як летять пташки?
- Як віє і кружляє осінній вітер?
- Як ми копаємо картоплю?
- Як зриваємо яблука?

Педагог пропонує дітям під музику покружляти як осінній листочок від вітру.

6. Дидактична гра «Що тут зайве?»

Діти разом з педагогом повторюють під час цієї гри назви овочів, фруктів, ягід.

7. Гра «Опиши те, що виймеш з кошика».

Діти описують овочі чи фрукти, які взяли з кошика, складають речення.

8. Підсумок заняття.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ В РАМКАХ ТИЖНЯ ІСТОРІЇ «УКРАЇНА – МОЯ БАТЬКІВЩИНА»

Багатопрофільний
навчально-реабілітаційний центр Святого Миколая

Найсприятливішим для початку цілеспрямованого та систематичного національно-патріотичного виховання є дошкільний вік, коли особливо активізується інтерес дитини до соціального світу.

В рамках тижня історії «Україна – моя Батьківщина» вихователь разом з дошкільнятами провели ряд різноманітних заходів:

- заняття з усіх розділів програми;
- години спілкування;
- бесіди, дидактичні ігри та вправи на відповідну тематику;
- оформлено виставку малюнків.

Мета: формування національної свідомості особистості, виховання в дітей почуття гідності, виховання свідомого громадянина своєї держави. Протягом тижня діти долучалися до слухання українських пісень, українського фольклору та віршів про історію України.

Тема: Україна- моя Батьківщина (ознайомлення з довкіллям)

Мета: розширити знання дітей про рідний край - Україну; формувати уявлення про українську символіку; про роль українського віночка; розвивати зв'язне мовлення, пам'ять, мислення; виховувати почуття любові до рідної країни.

Тема: Україна – рідний край (розвиток мовлення)

Мета: виховувати в дітей любов до рідного краю; розширювати уявлення про Батьківщину; продовжувати збагачувати словник вихованців; закріплювати вміння відповідати на запитання вихователя; навчати діалогічного мовлення.

Тема: Гроно горобини, кетяг калини (малювання)

Мета: вчити дітей малювати гроно горобини тильною стороною олівця, а листочки – пензликом; розвивати відчуття ритму і кольору; виховувати охайність, акуратність.

Матеріал: фарби гуашеві, аркуш паперу, баночка з водою.

Тема: Моя Україна (гра-бесіда)

Мета: формувати знання про Україну як незалежну державу з давньою славетною історією, багатою культурною спадщиною, власними традиціями; виховувати почуття гордості й любові до Батьківщини.

Матеріал: малюнки з державними та народними символами України.

Тема: Гордимися, що ми українці (бесіда з патріотичного виховання)

Мета: поглибити знання дітей про Україну; прищеплювати любов до рідного краю; сприяти формуванню національної свідомості дітей; виховувати духовне багатство особистості, патріотичні почуття.

Тема: *Виготовлення плакату «Україна – це ми» (ручна праця)*

Мета: узагальнити знання дітей про Україну; закріпити вміння малювати інноваційним методом – долонькою; виховувати почуття патріотизму, любові до рідної землі; формувати бажання берегти народні звичаї і традиції.

ФОТОЗВІТ ПРЕДМЕТНО-ТЕМАТИЧНОГО ТИЖНЯ

Психологічна підтримка та супровід

ПОРАДИ ПСИХОЛОГА БАТЬКАМ

Багатопрофільний
навчально-реабілітаційний центр Святого Миколая

Підготувала:
психолог Плиська Н. М.

Дитячий садочок – важливий етап у життя кожної дитини. Це перша сходинка у доросле, самостійне життя. Тут дитина починає звикати до певного режиму роботи та дисципліни, вчитись самостійності та самій відповідати свої вчинки. Батькам варто зрозуміти, що це величезний стрес для їхнього дитяти. Тому було б доцільним надати батькам декілька порад стосовно їхньої адаптації.

Найперше що варто знати це те, що існує декілька ступенів адаптації дітей до дошкільного закладу: легка, середня і складна. Легка це коли дитина без усіляких труднощів протягом 2 тижнів звикає до садка. Процес адаптації проходить легко та безболісно. Дитині цікаво що сьогодні буде відбуватись в садочку, вона комунікабельна та весела, легко йде на контакт з дітьми та батьками після садочку.

Середній ступінь характеризується більш тривалим періодом адаптації. Він може тривати до місяця часу. Дитина під час цього терміну може схуднути, часто хворіти, але без важких наслідків. Зазвичай діти у такий період більш вперті, вередливі, апатичні до дітей. Але це є нормальним проявом адаптації і батькам не варто хвилюватись, адже через певний період часу з їхньою підтримкою цей період мине і дитина повернеться до свого звичайного стану.

Важкий ступінь, який може тривати до декількох місяців. Такі вихованці садочку зазвичай важко звикають до нового оточення та нових людей. Вони усамітнюються, не йдуть на контакт з дітьми, швидко втомлюються. Може бути

порушений апетит та сон. Також можливі істерики зі сторони дитини. Дуже важливо в такий період всіляко підтримувати дитину, пояснювати, що садочок не є страшним та мотивувати її. Наприклад за те, що ти підеш в садочок та будеш чемним ми купимо машинку або мама приготує якусь смакоту або ж збільшити тривалість перегляду мультфільмів на певний проміжок часу. Але тут також потрібно мати межу.

Щоб малюк швидше звикнув до садочка, йому варто розказувати що це таке, хто така вихователька, що там роблять дітки і як там цікаво. Наприклад: «Дитсадок – це такий гарний будинок, куди мами і тата приводять своїх синочків та донечок. Там цікаво й весело. Я хочу, щоб ти познайомився і потоваришував з іншими дітками і дорослими. У садочку все маленьке: і столики, і стільчики, і ліжечка, і раковини для вмивання, і шафки... Дуже багато цікавих іграшок. Ти все зможеш розглянути, погратися із цими іграшками. Тут дітки їдять, граються, навчаються...».

Знайомство з дитячим садком потрібно почати завчасно. Гуляючи з дитиною біля садочку варто показувати його дитині та наголошувати на його важливості. Можна читати книги, де описано як діти або тваринки ходять в садочок, переглянути мультфільми про садок, запропонувати намалювати садочок таким, як його уявляє дитина.

Також для швидшої адаптації дитини перші пару тижнів не потрібно залишати дитину на повний день в садочку. Спочатку варто залишати на пару годин після чого поступово збільшувати термін їхнього перебування в дошкільному закладі.

Перші пару тижнів будуть дуже емоційні та насичені тому поведінка дитини може різко змінитись. Малюк може стати вередливим, вечорами можуть бути несподівані істерики із приводу і без підстав, що супроводжуються криком, плачем, киданням предметів і качанням на підлозі. Не потрібно панікувати і звинувачувати заклад та його працівників. Це період адаптація і така поведінка є нормальною для дитини. Її нерви напружені, тому потрібна розрядка. І треба не сварити своє чадо за вередування, а підтримати, допомогти впоратися зі своїми переживаннями.

Часто діти бояться того, що батьки залишать їх в садочку і не повернуться по них. Тому доцільно наголошувати на тому, що ви по них повернетесь. Наприклад : «Синочку, сьогодні ми йдемо в садочок але після того як ти по обідаєш я обов'язково по тебе повернусь і ми підемо до дому, але перед цим підемо погуляємо, в магазин або щось інше». Так дитина розуміє що ви її не залишите.

Варто пояснювати чому ти йдеш в садочок, чому дитина не може залишитись вдома з вами. Тут потрібно пояснити важливість садочку і вашої роботи але не забуваємо наголосити на тому, що ми обов'язково повернимось по нього, адже важливіше нього ми не маємо нікого. Наприклад: «Сонце, мамі потрібно йти на роботу, щоб заробити гроші , щоб зможти купити тобі цукерки. Я обов'язково прийду по тебе після обіду. »

НЕ варто брехати дитині або обманювати її. Не кажіть їй того, чого не зможете зробити. Адже вона перестане довіряти вашим словам.

Використовуючи ці поради адаптація дитини пройде легше і успішно.

Також варто виокреми декілька порад для того, щоб допомогти дитині добре поводитись в садочку:

1. Подавайте дітям приклад гарної поведінки. Часто діти копіюють поведінку дорослих, тому якщо хочете щоб ваша дитина поводитись чемно подавайте їй відповідний приклад.

2. Змінюйте оточення, а не дитину. Ліпше тримати ціні, крихкі та небезпечні предмети у недоступних для дітей місцях, аніж потім карати дітей за їхню природну цікавість.

3. Висловлюйте свої очікування. Кажіть дітям, чого ви від них очікуєте, замість того, чого НЕ бажаєте.

4. НЕ забувайте висувати реальні вимоги. Враховуйте всі особливості своєї дитини та її можливості перш ніж висувати вимоги.

5. Ставтесь до них терпляче.

6. Не надавайте надто великого значення заохоченням та покаранням

7. Краще пояснюйте, а не карайте. Покарання не допомагають дитині виробити навички самоконтролю та поваги до інших. Часто вимоги дорослих видаються дітям незрозумілими.

8. Дозвольте дитині вибрати. Нехай дитина сама вирішує, у що одягатися чи що їсти. Це попередить прояви образи та непокори з боку дитини. Вона не дорікатиме, що ви її постійно контролюєте.

9. Часто проявляйте свою любов. НЕ забувайте про це, адже саме в цей період для них це дуже важливо.

10. Прислухайтесь до дитини. Вислухайте її, поцікавтесь як пройшов її день що вона сьогодні робила. Так ви покажете її важливість для вас і те що вона може на вас покластись.

11. НЕ забудьте виставити рамки та межі дозволеного.

12. Хваліть і заохочуйте дитину. Придумайте та обговоріть з дитиною покарання, якщо вона поводитьься нечемно, та заохочення якщо ж вона добре поводитись.

Сподіваємось, що ці поради стануть вам у нагоді та зроблять адаптацію дитини швидшою та легшою.

ПРОЕКТ ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ

«Назустріч один одному»

Багатопрофільний
навчально-реабілітаційний центр Святого Миколая

Підготувала:
вихователь
Петрушка М. М.

Вплив сім'ї на розвиток дитини неможливо переоцінити. Проте не в усіх батьків вистачає необхідних знань та умінь для забезпечення повноцінного розвитку, виховання та навчання своїх дітей. Для досягнення хорошого результату у

роботі з дітьми, педагоги та батьки повинні діяти спільно, у сучасних реаліях батьки мають стати активними учасниками освітнього процесу. У сучасних сім'ях змінився ритм життя, присутня велика завантаженість батьків. Це все впливає на стосунки дітей та батьків. Нерідко зникають емоційні зв'язки між батьками та дітьми.

Спершу карантин, який оголосили по всій Україні через новий коронавірус, а тепер військовий стан, значно ускладнив життя батькам. Оскільки дитсадки та школи часто працюють у дистанційному форматі, дітей треба розважати вдома. Дитяча та сімейна психологиня Оксана Сашенко зауважує, що такий етап є доволі важким випробуванням як для батьків, так і для дітей. Адже їм доведеться багато чого опанувати самостійно. Сашенко радить батькам використовувати психологічний прийом «капельюх». «У малюків важко з критичним мисленням, тому якщо мама вдома, то вона має гратися і приділяти увагу. Під час роботи вдома це не можливо. Тож, встановіть, наприклад, таке правило: якщо мама надягає капелюха, то вона на роботі і не може гратися, коли капелюха знімає, то знову мама», - зазначає психологиня. За її словами, особливо важливо зберігати рівновагу і теплі стосунки, адже робота вдома вносить деяке роздратування, батьки втомлюються, оскільки доводиться багато разів переключатися з дитини на роботу й навпаки.

Наш вибір зупинився на інноваційній технології — проектний метод.

Мета проектної діяльності з батьками «Назустріч один одному»:

- надання батькам інформаційно-консультативної допомоги;
- розвиток у батьків готовності до взаємодії з педагогами;
- допомога батькам у виборі форм та методів роботи під час взаємодії з дітьми.

Очікувані результати:

- Об'єднати батьків, дітей, вихователів.
- Встановити контакт із батьками.
- Визначити педагогічні можливості батьків.
- Навчитися та навчити основ спілкування.

Консультація для батьків

«Ігри для дітей вдома»

Однією з умов нормального розвитку дитини та його успішного надалі навчання в школі є правильне формування мовлення в дошкільному віці. Будь-яке, навіть незначне порушення відбивається на поведінці дитини, на його діяльності. Необхідно працювати над розвитком усіх сторін мовлення, вирішуючи завдання формування правильної вимови, розвитку граматично правильного, зв'язного мовлення.

Кожну хвилину спілкування з дитиною можна перетворити на захоплюючу гру, яка сприятиме не тільки розвитку мовлення дітей, формуванню особистості дитини, його морально-вольових якостей, а також стане своєрідним містком від світу дітей до світу дорослих.

Ігри на вулиці

«Хто уважний».

Можна запропонувати дитині позмагатися на уважність. Називається предмет, який зустрівся на шляху, паралельно виділяється відмінна ознака цього предмета. Наприклад: «Я побачив гору, вона висока» або «Я побачив машину, вона велика» і т.д. Можна запропонувати таке завдання: позмагатися з дитиною в підборі ознак одного предмета. Виграє, назвав більше слів. Виконуючи такі вправи, діти вчаться узгоджувати прикметники з іменниками.

«Веселий рахунок».

Можна проводити на вулиці, під час прогулянок з дитиною. При проведенні цієї гри не тільки закріплюється правильне вживання відмінкових форм іменників, але й уміння вести рахунок. Необхідно тільки іменувати кожне число при перерахунку предметів: наприклад, одне дерево, два дерева, три дерева і т.д., і стежити за чітким вимовлянням відмінкових закінчень числівників і іменників.

«Риба, птах, звірі».

На слово дорослого «риба» дитина повинен перерахувати види риб і навпаки, якщо дорослий перераховує і називає, наприклад, окунь, щука, сазан, дитина повинна швидко назвати узагальнююче слово.

«Що (хто) буває зеленим (веселим, сумним, швидким ...)?»

На конкретне запитання типу: «Що буває зеленим?» необхідно отримати як можна більше різноманітних відповідей: трава, листя, крокодил, стрічка тощо.

«Відгадай предмет по парі інших».

Дорослий називає кілька предметів, дій, образів, а дитина відгадує: тато, мама - це сім'я, торт, свічки - це свято і т.д. Світ дитячої свідомості складається з одних питань. Їм все цікаво. Важливо використовувати такі ситуації для вдосконалення мови дітей.

«Задом наперед».

Дорослі і дитина разом розповідають сюжет добре відомої казки, розповіді, починаючи з кінця.

«Інтелектуальний теніс».

Дитина називає слово і швидко передає (кидає) тенісний м'яч дорослому, з тим щоб він придумав до слова визначення, наприклад: море - синє; сонце - яскраве; дощ - грибний.

Ігри на кухні

«Смачні слівця» (за аналогією з грою «Міста»).

Кожне наступне слово починається зі звуку, на який закінчується попереднє слово.

«Частування».

Дитині пропонується пригадати смачні слова на певний звук: А - кавун, ананас тощо; Б - банан, бутерброд тощо. Слова вимовляються дорослим і дитиною по черзі. Важливо, щоб дитина промовляв: «Я тебе пригощаю ананасом», «Я тебе пригощаю апельсином» тощо. Паралельно з виконанням цього завдання дитина вправляється у правильному вживанні відмінкових форм іменників. Для закріплення вміння узгоджувати іменники з прикметниками можна запропонувати дитині додати до

свого слова який-небудь ознаку: «Я тебе пригощаю помаранчевим апельсином» або числівник «Я тебе пригощаю двома бананами».

«Плутанина» гра на закріплення складової структури слова.

Запропонувати скласти слово з складів, наприклад, са-ко (коса), ло-ми (мило). Якщо дитина знає букви і володіє складовим читанням, можна цю гру провести наступним чином: на аркуші паперу хаотично пишуться склади, дитина повинна з'єднати лінією склади, щоб вийшло слово. Гра сприяє розвитку моторики рук.

«Один-два».

Запропонувати дитині стати чарівником, перетворити два слова в одне або навпаки, наприклад, великі очі - великоокий, довгий хвіст - довгохвостий і т.д.

Великий вплив на мову дітей надає розвиток дрібної моторики рук, так як доведено, що якщо розвиток рухів пальців відповідає віковій нормі, то і розвиток мови теж в межах норми. Проводячи вдома вправи на розвиток моторики рук, можна використовувати різноманітний підручний матеріал: прищіпки для білини, пробки від пластикових пляшок, «сухі басейни» з горохом, квасолею, рисом.

«Ігри з прищіпками для білизни».

Різні геометричні фігури з різнобарвного картону з допомогою прищипок перетворюються в предмети, силует тварин, птахів тощо. Все залежить від фантазії граючих. Наприклад, овал можна перетворити на рибку, прилаштувавши їй, плавці з прищипок, можна перетворити в їжачка, прищіпки будуть грати роль голок. Можна влаштувати веселу гру-змагання між членами сім'ї. Хто швидше зніме зі свого одягу прищіпки.

«Сухий басейн».

На дні миски з квасолею (рисом, пшоном та ін.) заховати іграшки від кіндер-сюрпризу. Хто швидше їх дістане.

«Ліплення з тіста».

При приготуванні випічки дати дитині шматочок тіста і запропонувати йому зліпити будь-яку фігуру.

За допомогою таких ігор стимулюється діяльність мовленнєвих зон кори головного мозку, що позитивно позначається на мовлення дітей.

Розвиток мовлення дитини безпосередньо пов'язане з розвитком загальної моторики у дітей. Тому рухової активності дитини теж потрібно приділяти велику увагу, граючи з нею в ігри на розвиток координації рухів, просторової орієнтації. Спектр ігор і ігрових вправ, що сприяють вирішенню цих завдань, дуже великий.

«Спритний зайчик».

Запропонувати дитині пострибати на двох ногах з просуванням вперед.

«Збий кеглю» (будь-який предмет - коробку, пляшку).

Потрібно збити кеглю, прокочуючи м'яч вперед.

«Пройди, не зачепи».

Ходьба на носочках між предметами, поставленими на відстані сорок сантиметрів один від одного. Відстань можна зменшувати або збільшувати, залежно від можливостей дитини.

1. Незвичні способи малювання

Відбитки пальців

Правила. Підготуй такі речі:

- шматочки мочалки;
- фарби;
- вода;
- пензлик;
- ручки, олівці або фломастери.

Спочатку нанесемо фарбу на мочалку пензликом. Тепер притиснемо до мочалки палець. Усе — на папері можна залишати кольоровий відбиток!

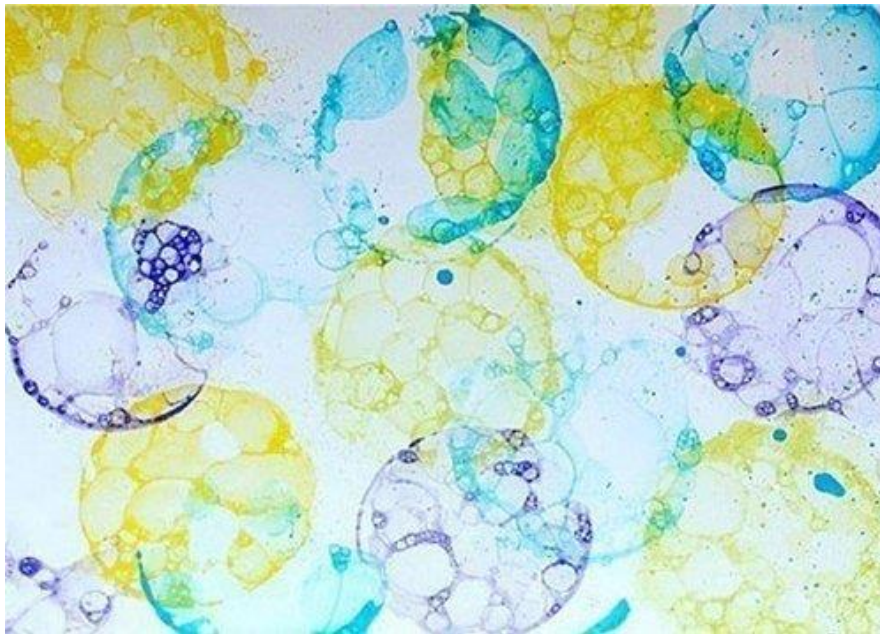

Малюнки мильними бульбашками

Правила. У мильний розчин (вода, мило, шампунь) додай акварельної фарби або харчового барвника. Колір обирай на власний розсуд.

Візьми соломинку і дунь через неї в мильну воду, створюючи якнайбільше бульбашок.

А тепер – увага! Візьми акварельний папір та легенько приклади його зверху до бульбашок. Дай просохнути. Щоб зробити папір ще яскравішим, прикладай його до бульбашок на воді різних кольорів.

Дмухавки

Правила. Зробити ляпку. Дмухати на ляпку фарби через соломинку в різних напрямках в залежності від задуму. Домалювати необхідне пальчиком, пензлем, жмаканим папером.

2. Ігри з книгами

Фантазер

Правила. Візьміть якусь дитячу книжку з картинками. Уважно розгляньте картинки разом із маляком і придумайте історію, не пов'язану з тією, про яку написана книга. Кілька разів виконайте це разом, а потім дитина і сама долучиться до вигадкування.

Детектив

Правила. Інший варіант цієї гри, коли мама чи тато, не показуючи дитині картинку, розповідає, що на ній зображено і закриває книгу. А дитина повинна знайти цей малюнок, орієнтуючись за маминим описом. Потім помінятися ролями: описує дитина, шукаєш ти.

3. Розвиваючі ігри

Будуємо шалаш

Будиночки в дитинстві не будували тільки ледачі. Коли почнете споруджувати з дитиною будинок із табуреток, ковдр, подушок і коробок, самі того не помічаючи, повернетесь у дитинство! І обов'язково захочете спорудити свій особистий шалаш для читання і медитації.

Озвучка

Правила. Коли в телевізорі відключається звук, а на мультики, кіно або новини придумується власна озвучка. Дитина услід за дорослими перевтілюється на справжнього артиста!

Вгадай

Зав'яжи малюкові очі шарфиком і давай у руки по черзі різні предмети: м'яку іграшку, м'яч, тарілку, зернятка, книгу тощо. Завдання дитини – вгадати на дотик, що у нього в руках. Ускладнити гру можна, якщо вгадувати речі по запаху або, наприклад, за смаком.

Посадити й виростити рослину

Привчити дитину нести відповідальність і не забувати про догляд. Квітка – не пес чи кіт, тож сильно не заважатиме.

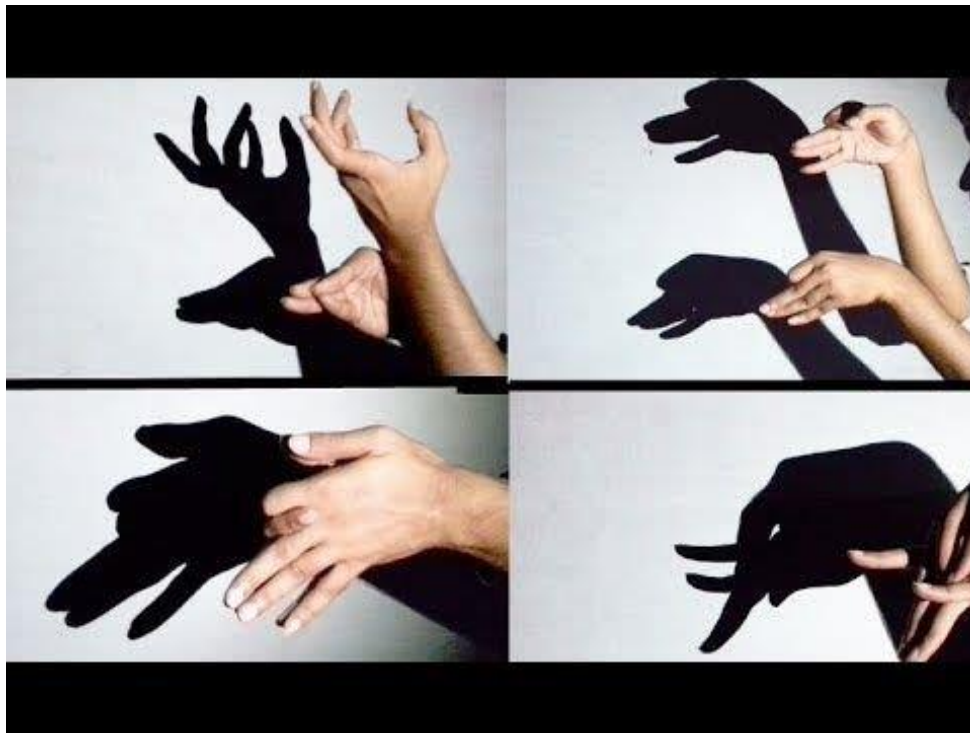
Скарбничка

Зробити скарбничку і навчити дитину правильно витратити гроші. Можливо, навіть ввести список заробітку. Щоб отримати гроші – треба їх заробити. Полив квітку – 5 гривень, прибрав іграшки – 10 гривень, застелив ліжко – 15.

Тіні

Загадково і заманливо показувати театр тіней на стінці при запаленій свічці.

Тут включається фантазія і творчість. Але не варто обмежуватися лише літаючими пташками або гавкаючими собаками із рук. Виріж разом із дитиною з паперу силуети героїв відомих казок, і розіграйте їх за ролями.

4. Проста наука

Міні-вулкан в домашніх умовах

Що вам потрібно:

- скляна баночка з кришкою, що закручується;
- рослинна олія;
- куркума;
- глечик або прозора ємність.

Змішайте олію з куркумою – олія має змінити колір на жовтий. Тепер залийте олію в баночку по вінця, щоб у баночці не лишилося повітря. Проколіть у кришці дірку й опустіть баночку у воду. Олія легша від води і відразу почне підніматися з баночки нагору, а вода заповнюватиме баночку. У вас запрацює справжнісінький вулкан! Якщо додасте декілька камінців на дно посудини – матимете підводний вулкан.

Танець яйця

Як змусити яйце танцювати? Проведіть цей експеримент – і усе побачите самі!

Що вам потрібно:

1. Яйце (звичайне куряче яйце, не бите, з рівною поверхнею, класичної овальної форми).
2. Круглий піднос із рівним дном.

Покладіть яйце на піднос і намагайтеся плавно робити кругові рухи підносом щоразу швидше і швидше, тримаючи його горизонтально. Яйце на підносі також почне обертатися. У міру прискорення обертання яйце «підніметься» і стане обертатися на одному з кінців: тупому або гострому, зайнявши, звичайно, вертикальне положення.

Що відбувається? Відцентрова сила утримує яйце, подібно до того як розкручена дзига стоїть на площині, а нерозкручена лежить на боці.

Звичайно, цей експеримент потребує певного досвіду і вправності. Ні з першого, ні з другого і навіть із третього разу у вас, більш за все, нічого не вийде. Але варто тренуватися.

Секретне невидиме чорнило

Створення невидимого чорнила – дуже захопливий процес! Ви можете вдатися секретного агента, бо маєте свої секретні коди і повідомлення, приховані від інших. Усе, що вам необхідно, – це деякі предмети домашнього вжитку і таємна сила лимонного соку.

Що вам потрібно:

- Половина лимона;
- Вода;
- Ложка;
- Миска;
- Ватна паличка;
- Білий папір;
- Лампа.

Вичавіть трохи лимонного соку в миску і додайте декілька крапель води. Змішайте воду і лимонний сік ложкою. Умочіть ватяну паличку в суміш і напишіть повідомлення на білому папері. Зачекайте, доки сік висохне і стане повністю непомітним.

Коли ви будете готові прочитати ваше секретне повідомлення або показати його комусь, нагрійте папір, тримаючи його поруч із лампочкою.

Що відбувається? Лимонний сік – це органічна речовина, яка окислюється і при нагріванні стає коричневою. Розведений у воді лимонний сік дуже важко помітити. Коли ви застосуєте його на папері, ніхто не знатиме про його наявність доти, поки папір не буде нагрітий і ваше секретне повідомлення не відкриється. Інші речовини, які «працюють» так само, – апельсиновий сік, мед, молоко, цибулевий сік, оцет і вино.

5. Вироби своїми руками

Саморобний блокнот

Створіть яскравий особистий блокнот для дитини, де можна записувати її графік на день або на тиждень. Оформіть і прикрасьте разом новий блокнот і внесіть перші завдання для дитини. З таким підходом навіть завдання «прибратися у кімнаті» буде виконуватися з великим бажанням.

Колаж бажань

Прикрашаємо стіну і вчимо дитину йти до своїх цілей і бажань. Візуалізуємо її мрії і заодно креативно проводимо час, шукаючи необхідний матеріал та вирізаючи потрібні форми.

Іграшки з яєчних лотків

Що можна зробити з картонних лотків для яєць – та що завгодно! Наприклад, транспортні засоби для любителів машин: вантажівка, мотоцикл, вертоліт, корабель, екскаватор.

Скріплюємо клеєм, зубочистками, скотчем. Розфарбовуємо – і нова іграшка готова!

**Орієнтовний режим дня з розкладом занять
для дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку
3 – 4 роки**

(з досвіду роботи дошкільного відділення КЗО «Спеціальна школа "ШАНС" ДОР»)

	понеділок	вівторок	серeda	четвер	п'ятниця
час	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00
вид діяльності	прийом дітей	прийом дітей	прийом дітей	прийом дітей	прийом дітей
час	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15
вид діяльності	зарядка	зарядка	зарядка	зарядка	зарядка
час	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30
вид діяльності	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку
час	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50
вид діяльності	сніданок	сніданок	сніданок	сніданок	сніданок
час	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00
вид діяльності	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять
час	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20
вид діяльності	Малювання	Праця	Ліплення	Малювання	Праця
підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	I підгрупа

час	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20	09:00 - 09:20
вид діяльності	Розвиток мовлення	Формування елементарно-математичних уявлень	Розвиток мовлення	Соціально-побутове навчання	Конструювання
підгрупа	II підгрупа	II підгрупа	II підгрупа	II підгрупа	II підгрупа
час	09:30 - 09:50	09:30 - 09:50	09:30 - 09:50	09:30 - 09:50	09:30 - 09:50
вид діяльності	Малювання	Музика	Ліплення	Малювання	ЛФК
підгрупа	II підгрупа	групове заняття	II підгрупа	II підгрупа	групове заняття
час	09:30 - 09:50	10:00 - 10:20	09:30 - 09:50	09:30 - 09:50	10:00 - 10:20
вид діяльності	Розвиток мовлення	Праця	Розвиток мовлення	Соціально-побутове навчання	Праця
підгрупа	I підгрупа	II підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	II підгрупа
час	10:00 - 10:20	10:00 - 10:20	10:00 - 10:20	10:00 - 10:20	10:00 - 10:20
вид діяльності	Музика	Формування елементарно-математичних уявлень	СХД / індивідуальні заняття	Фізичне виховання	Конструювання
підгрупа	групове заняття	I підгрупа	групове заняття	групове заняття	I підгрупа

час	10:30 - 10:50	10:30 - 10:50	10:30 - 10:50	10:30 - 10:50	10:30 - 10:50
вид діяльності	СХД / індивідуальні заняття	Соціально-побутове навчання	СХД / індивідуальні заняття	СХД / індивідуальні заняття	СХД / індивідуальні заняття
підгрупа	групові/індивідуальні	групове заняття	групові/індивідуальні	групові/індивідуальні	групові/індивідуальні
час	11:00 - 12:15	11:00 - 12:15	11:00 - 12:15	11:00 - 12:15	11:00 - 12:15
вид діяльності	прогулянка	прогулянка	прогулянка	прогулянка	прогулянка
час	12:20-12:30	12:20-12:30	12:20-12:30	12:20-12:30	12:20-12:30
вид діяльності	підготовка до обіду	підготовка до обіду	підготовка до обіду	підготовка до обіду	підготовка до обіду
час	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00
вид діяльності	обід	обід	обід	обід	обід
час	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00
вид діяльності	денний сон	денний сон	денний сон	денний сон	денний сон
час	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15
вид діяльності	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет
час	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25

вид діяльності	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять
час	15:25 - 15:45	15:25 - 15:45	15:25 - 15:45	15:25 - 15:45	15:25 - 15:45
вид діяльності	ЛФК	Малювання	Гра драматизація	Ритміка	Сюжетно-рольова гра
підгрупа	групове заняття	групове заняття	групове заняття	групове заняття	групове заняття
час	15:55 - 16:20	15:55 - 16:20	15:55 - 16:20	15:55 - 16:20	15:55 - 16:20
вид діяльності	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка
час	16:20 - 16:30	16:20 - 16:30	16:20 - 16:30	16:20 - 16:30	16:20 - 16:30
вид діяльності	підготовка до вечері	підготовка до вечері	підготовка до вечері	підготовка до вечері	підготовка до вечері
час	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50
вид діяльності	вечеря	вечеря	вечеря	вечеря	вечеря
час	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00
вид діяльності	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка

СХД – самостійна художня діяльність

ЛФК – лікувальна фізкультура

**Орієнтовний режим дня з розкладом занять
для дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку
5 – 6 (7) років**

(з досвіду роботи дошкільного відділення КЗО «Спеціальна школа "ШАНС" ДОР»)

	понеділок	вівторок	серeda	четвер	п'ятниця
час	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00	07:00 – 08:00
вид діяльності	прийом дітей	прийом дітей	прийом дітей	прийом дітей	прийом дітей
час	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15	08:00 – 08:15
вид діяльності	зарядка	зарядка	зарядка	зарядка	зарядка
час	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30	08:15 – 08:30
вид діяльності	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку	підготовка до сніданку
час	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50	08:30 – 08:50
вид діяльності	сніданок	сніданок	сніданок	сніданок	сніданок
час	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00	08:50 - 09:00
вид діяльності	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять
час	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25
вид діяльності	Малювання	Праця	Ліплення	Малювання	Соціально-побутове

					навчання
підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	I підгрупа
час	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25	09:00 - 09:25
вид діяльності	Розвиток мовлення	Формування елементарно-математичних уявлень	Розвиток мовлення	Формування елементарно-математичних уявлень	Конструювання
підгрупа	II підгрупа	II підгрупа	II підгрупа	II підгрупа	II підгрупа
час	09:35 – 10:00	09:35 – 10:00	09:35 – 10:00	09:35 – 10:00	09:35 – 10:00
вид діяльності	Малювання	Музика	Ліплення	Малювання	ЛФК
підгрупа	II підгрупа	групове заняття	II підгрупа	II підгрупа	групове заняття
час	09:35 - 10:00	10:10 - 10:35	09:35 - 10:00	09:35 – 10:00	10:10 - 10:35
вид діяльності	Розвиток мовлення	Праця	Розвиток мовлення	Формування елементарно-математичних уявлень	Соціально-побутове навчання
підгрупа	I підгрупа	II підгрупа	I підгрупа	I підгрупа	II підгрупа
час	10:10 - 10:35	10:10 - 10:35	10:10 - 10:35	10:10 – 10:35	10:10 - 10:35
вид діяльності	Музика	Формування елементарно-	СХД / індивідуальні	Фізичне виховання	Конструювання

		математичних уявлень	заняття		
підгрупа	групове заняття	I підгрупа	групове заняття	групове заняття	I підгрупа
час	10:45 - 11:10	10:45 - 11:10	10:45 - 11:10	10:45 – 11:10	10:45 – 11:10
вид діяльності	СХД / індивідуальні заняття	Соціально- побутове навчання	Праця	Соціально-побутове навчання	СХД / індивідуальні заняття
підгрупа	групове/індивідуа льні	групове заняття	групове заняття	групове заняття	групове/індивідуальн і
час	11:20 - 12:15	11:20 - 12:15	11:20 - 12:15	11:20 - 12:15	11:20 - 12:15
вид діяльності	прогулянка	прогулянка	прогулянка	прогулянка	прогулянка
час	12:20-12:30	12:20-12:30	12:20-12:30	12:20-12:30	12:20-12:30
вид діяльності	підготовка до обіду	підготовка до обіду	підготовка до обіду	підготовка до обіду	підготовка до обіду
час	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00	12:30 - 13:00
вид діяльності	обід	обід	обід	обід	обід
час	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00	13:00 - 15:00
вид діяльності	денний сон	денний сон	денний сон	денний сон	денний сон

час	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15	15:00 - 15:15
вид діяльності	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет	підйом дітей/туалет
час	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25	15:15 - 15:25
вид діяльності	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять	підготовка до занять
час	15:25 - 15:50	15:25 - 15:50	15:25 - 15:50	15:25 - 15:50	15:25 - 15:50
вид діяльності	ЛФК	Малювання	Гра драматизація	Ритміка	Сюжетно-рольова гра
підгрупа	групове заняття	групове заняття	групове заняття	групове заняття	групове заняття
час	16:00 - 16:20	16:00 - 16:20	16:00 - 16:20	16:00 - 16:20	16:00 - 16:20
вид діяльності	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка	СХД/ігри/прогулянка
час	16:20- 16:30	16:20- 16:30	16:20- 16:30	16:20- 16:30	16:20- 16:30
вид діяльності	підготовка до вечері	підготовка до вечері	підготовка до вечері	підготовка до вечері	підготовка до вечері
час	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50	16:30 - 16:50
вид діяльності	вечеря	вечеря	вечеря	вечеря	вечеря

час	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00	17:00 - 19:00
вид діяльності	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка	СХД / Прогулянка

СХД – самостійна художня діяльність

ЛФК – лікувальна фізкультура

ДЛЯ НОТАТОК